

Titel: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 18

Citation: "Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 18", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 18*, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_018-shoot-d1e445.pdf (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 18

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

**Den Tyrkiske Ræv.
En Oversættelse.
Kiøbenhavn, 1771.
i Joh. Gottlob Rothes Boglade
i No. 3. paa Børsen.**

2
3

En Allegorie. I een af de tykkeste Skove i Asien, havde Naturen med egne Hænder bygget en stor og prægtig Huule, som tiente til Pallads for en modig Løve, hvis Størrelse og Styrke gav den ligesaa stort Fortrin for sine Liige, som Løverne have for de andre Dyr. Denne Løve vilde en Dag fare ud for at forlyste sig paa Jagten, som det er store Herrers sædvanlige Fornøjelse; men da

4

den befandt sig kied af stort Vildt, hvormed den mættede sig hver Dag, fik den Lyst, at prøve det smaae: Efterat den havde faret et Stykke, traf den paa en gammel Ræv, som var klog og erfaren frem for alle af sin Art, og som man kunde sige var i Klogskab det samme som Løven var i Moed. Saasnart Løven var blevet ham vaer, bestemte den ham til sit Maaltid og løb efter ham, af alle Kræfter; men Ræven gav den nok at bestille, og aldrig har nogen Jagt varet længere eller været meere besværlig, saa at Løven, omendskiønt den havde foreenet sin Vrede med sin Hurtighed, mistvivlede dog om at erholde Seyer over Ræven; men ligesom de største Stadsmænd ofte ere blevne fangne i de Strikker, de ikke have kundet forud see, løb Ræven, da den vilde frelse sig i et Hul, som den blev vaer, ind i den store Huule, hvor Løven boede.

5

Det var forgiæves at han stræbte at løbe ud, saasnart han var kommet ind, alt hvad han kunde gjøre, var at forstikke sig i et lidet Hul, hvor han formedelst Mørket troede ey at blive opdaget; dette skulle ogsaa have været umueligt for enhver anden, end Løven; men som den kiendte Værelserne i sit Huus, blev Ræven snart fundet, og greb Løven ham fat med een af sine Kløer, som holdt Prøve mod al hans List. Løven var allerede færdig at opsluge ham, da Ræven, som ikke tabte sin Skiønsomhed, bad den ydmygelig at anhøre ham et Øyeblik, at han kunde aabenbare den saadanne Hemmeligheder, som den slet ikke skulle fortryde at have erfaret. Løven som vilde hellere smage denne Bidsken af Lækkerhed end for at stille sin Sult, gav ham lidt Frihed at puste og tillod ham at sige det han vilde. Med denne Tilladelse sagde Ræven meget

6

skiælvende til den: høyt frygtede Regent og Herre! det er slet ikke for at forlænge mit usle Liv, som jeg skulde holde for en Lykke at miste for Eders Tieneste, om jeg nu foretager mig at tale til Eder; men det er fordi, at jeg, som er fød Eders Undersaat, har altid haft stor Tilbøyelighed til at anvende mig for Eder: men jeg har hidindtil ey kundet finde Leylighed til at give Eder visse Underretninger, som ere vigtige for Eders Ære, efterdi jeg ikke havde haft frit Leyde for at nærme mig Eders Kongelige Person; Om I havde opslugt mig strax, skulle jeg ikke have kundet gjøre Eder anden Tieneste, end at fordrive for en kort Tiid Eders Hunger af Eders adelige Mave; men foruden at jeg ey er Berømt for at have lækkert Kiød, kan I imidlertid bædre stille den med Hiortes og Vildsviins, som have et meere mørt, feet og saftigt Kiød: men

7

dersom jeg kunde blive bestemt til at føde Eders Forstand, skulle I finde, at jeg i denne Begivenhed skulle være Eder meere nyttig. Hvordan (sagde Løven) pleyer man

og at føde Forstanden? Jeg har aldrig faaet i Sinde at føde min. Saa meget des støvre Skam har I deraf (sagde Ræven) og dette maae være sagt (lagde han til) med all den Ærbødighed man skylder Eders Løvelige

Majestæt; thi det er vist, at Siælene kbhøve ligesaa høyt Føde som Legemerne, og ligesom I seer, at Eders smaae Løve-Unger ved at æde den Føde I dem daglig bringer, tiltage i Legems Størrelse, saaledes blive og de smaae Siæle store og stærke, naar man giver dem passelig Føde. Det er sandt, at der er denne Forskiæl, at man maae give Legemet en grov og Materiel Føde, i steden for at Forstandens Føde er fiin og aandelig, og bestaaer ikke uden i en

8

klog Underviisning. Jeg skulle have ondt for at troe dette (sagde Løven) indtil jeg seer Prøve derpaa. I kan naadigste Herre sagde Ræven, forespørge Eder hos dem som have været i Stæderne og paa de offentlige Markeder, og de skal overtyde dem den Forskiæl der er imellem Aber og Hunde, som ere opdragne ved Kunst af Linie Dansere og de Aber eller Hunde, som ere opfødde uden Underviisning under en Trappe eller i en Fæegaard. Men hvordan kan man begribe, svarede Løven, at man kan føde Forstanden? Har den da Tænder for at æde? O min allermildeste og naadigste Konge svarede Ræven, det I her siiger, viiser just, at I meere trænger til denne aandelige Føde, end jeg har sagt Eder. Jeg forundrer mig ikke meere, at I i Mangel heraf har forloret det Herredømme, som Naturen har givet Eder over alle Dyr;

9

men dersom i vil troe mine ringe Tanker, forsikrer jeg Eder paa min Troe og Love, som en ærekiær Ræv, at jeg skal sette Eder igien paa Eders Throne, af hvilken I for lang Tiid siden er bleven stødt ved det slemme lille Dyr, som kaldes Menneske. Løven, som havde Moed og Ærgierrighed blev indtaget af denne Tale, og som intet er lettere at komme en til at troe, end de Ting han ønsker, fattede den strax det faste Haab igien at komme i Besiddelse af det Rige, man havde skilt dens Forfædre ved. Derfor gav den Ræven fuld Sikkerhed til at forblive og leve hos den. Ræven da, saasom den gjorde Begyndelsen med legemlig Smigren, gav sig til at slikke Løvens Laller for at caressere og takke den, og med sin Hale, som med en blød Kost afviskede det Støv hvormed den havde ganske besmurt sig paa Jagten. Saasom han

10

fandt det endnu alt for voveligt at holde en lang Tale for Løven, som maaskee kunde være sulten, var hans første Stats-Kneb at føre den, under Forevending at søge et Sted, som var meere beqvemt til at tale sammen, til et vist Sted i Skovene, hvor der var unge Vildsviin, hvoraf Løven gjorde et stort og lækkert Maaltid, Ræven selv nød ogsaa deraf, som holdt det for en stor Ære at spise ved sin Herres Bord. Efterat han havde iagttaget denne Forsigtighed, taleden han saaledes: Høye og Stormægtigste Dyrenes Konge! Man kan ikke nægte Eder den Ræt I har til Herredømmet paa Jorden, fordi det er Eder forhvert ved Naturens Ræt, den ældste af alle, som vil at den stærkeste skal byde over den svageste. Der er intet i Verden, som kan vægre Eder Fortrinnet i Styrke og Moed, endog Menneskene Eders Fiender gjør det ikke, og

11

naar de vil rose nogen iblant dem for et uovervindeligt Moed, sætte de ham i Ligning med Eder. Lad disse berømmelige Duellister, som gjøre sig til af at slaaes Mand mod Mand paa aaben Mark uden nogen Fordeel, stille sig frem for Eder uden andre Vaaben, end de Naturen har givet dem, saa skal der ey være een af dem, som vil modtage Udfordringen, ey eengang vove at forsøge Striden, det er langt fra at gjøre Eder Seyeren stridig. Hvoraf kommer det da, at disse svage stolte har jaget Eder ud af Eders Rige? at de i Steden for at adlyde Eder, dræber Eder og har nød Eder til at begive Eder i disse fæle Udørkener, mens de ere Herrer over Stæderne og de smukkeste Marke? Hvoraf kommer det, at de undertiden har haft den Forvovenhed at borttage Eders Unger, naar de har fundet dem smaae, thi de skulle vel have taget

12

sig vare for at nærme sig dem, om de havde været store, gjort dem til Slaver i deres Fængsler og ladet dem tiene til deres Leege og Skuespil? Sandelig det er allene ved deres List, og deres Forstand, som de har dyrket, det er ved Hielp af saa mange Strikker og Maskiner, som de har opfundet, som have tient dem ey allene til at undertvinge sig alle de andre Dyr, men endog hinanden indbyrdes. Hvo skal vel forhindre os, vi, som ere deres fælles Fiender, at foreene os sammen og søge i vores Forstand Paafund for at overvinde dem? Da vi have allerede paa vor Side Magten, dersom vi føyer Kunsten dertil, hvo vil da tage i Tvivl, at vi har den heele Fordeel? Sandelig, sagde Løven, du har stor Ræt min kiære Broder og Ven Mikel. Allernaadigste Herre, svarede Ræven, I gjør en stakkels Ræv skamfuld med saa høye

13

Titler, som er alleneste Eders underdanigste Tiener og Undersaat ganske. Kongerne have hverken Brødre eller Venner; bort med disse Ord, som tabe alt for meget af deres Værd, og ikkun skulle tiene til at paadrage mig Misundelse. Velan da, min viise Læremester, eller Raadgiver, sagde Løven, eftersom du vil have, at jeg skal kalde dig saaledes, jeg vil fra dette Øyeblik af iværksette det gode Raad du har givet mig; jeg vil sammenkalde en almindelig Forsamling af alle Løver paa Jorden for at udgiøre deraf en vel foreenet Armee,

og vi vil gaae tilsammen for igien at erobre et Herredømme, som vi have mistet af Mangel paa god Forstaaelse og Statsklogskab. Forlad mig, om jeg siger Eder, store Keyser, at I ikke skal naae Fremgang deri, svarede Ræven den; en Armee som kun skulle bestaae af Konger og Regentere,

14

skulle ey kunde gjøre et stort Tog; de bære altid Misundelse, den eene mod den anden, enhver foretrækker sin særdeles Fordeel den almindelige Sag, og vil have al Æren og Nytten af Erobringen; de Fiender vi have at bestride have derpaa givet os berømmelige Exempler, alle Foretagender de have gjort af denne Beskaffenhed, har gjort stor Allarm, men haft lidt Fremgang. Tvertimod maae I forjage af den Strækning Lande, hvor I vil oprette Eders Herredømme alle dem, som kunne gjøre Paastand paa Konge-Værdighed, eller nægte Eder Fortrinnet i Rang og Fødsel; eller endnu rettere burde man stræbe at fange dem, hvorpaa I skulle dræbe den største Deel af dem, og kun forbeholde Eder nogle, som I skulle holde i Eders Serail. Disse skulle alleene tiene til at blive taget og sat paa Thronen efter hinanden, om

15

Skiæbnen ey giver Eder Livsarvinger. Men hvad, sagde Løven, denne Fremgang er meget grum, og saasom al Grumhed har noget nedrigt i sig, skulle jeg, som er af Naturen ædelmodig, have ondt for at bestemme mig dertil: Alt for prægtige Monark, svarede Ræven, hav ikke saa svage Betænkninger, thi de gjøre, at man taber Lyst til at regiere: der udfordres endnu mange andre meere afskyelige Ting for at vedligeholde et Rige ved Magt og Frygt og især, naar man vil være en Erobrer eller Stifter af en Stat. Alle Ting, som en Regent gjør, ere retfærdige, (i det mindste saavidt hans Hofmænd og hans Kammerbetientere komme ham til at troe det) saa at, om nogen dømmes anderledes derom, maae han ey siige et Ord, eller, om han taler derom, veed man nok Midler til at komme ham til at tie. Men sagde Løven, hvor har du

16

lært disse nedrige Midler, og som ere saa stridige imod denne Frihed, som er den første og skønneste Gave af Naturen? Jeg har lært dem svarede Ræven, hos de Største Statsmænd paa Jorden; thi det er dem som have viidest udstrakt deres Herredømme, jeg vil sige hos Tørkerne, blant hvilke jeg er bleven opfød fra min spædste Ungdom af. Saaledes dømte nu Ræven, som i Grunden kun var et Best efter blot Anseelse, og antog dem for meget duelige og ypperlige, som i Sandhed ikke ere uden grumme og Barbarer; men som han aldrig havde opholdt sig blant andre Folk, var han undskyldelig, om han dømte slet derom, og om han vilde foresette Løven dem som Mønstre at efterligne. — Fortæl mig da svarede Løven, hvorledes du er bleven underviist i deres Skole og hvad du der har lært. Jeg blev fanget meget ung af en Jæger, sagde

17

Ræven, og det var paa en Tiid, da jeg endnu ingen List havde lært for at forsvare mig eller undløbe, imidlertid har jeg Aarsag at rose mig af Lykken; thi at jeg saaledes blev fanget, er Aarsagen til, at jeg har lært alle de rare Ting, som jeg veed. Jeg blev strax ført til Constantinopel, hvor jeg formedelst min Ungdom snart blev tæmmet. Jeg lærte der endog det Tyrkiske Sprog, hvilket jeg forstoed ligesaa let som det almindelige Ræve-Sprog. Det er vel sandt, at formedelst en liden Hindring i Tungen, som jeg har af Naturen, har jeg aldrig kundet tale det. Tusinde Artigheder, som jeg øvede formedelst en vis Naturens Gave, hvilken gav mig noget Fortrin for alle andre af min Art, gjorde, at jeg der behagede de vigtigste Personer i dette store og forfærdelige Keiserdøm. Jeg blev givet til den store

18

Mufti, som siden gav mig til Storviziren, derpaa fik jeg Sultanen til Herre, og der havde jeg den Ære at fornøye ham, og blive een af hans fortroligste Venner. Disse Vilkaar gave mig Lethed til at komme ind i alle Fyrstens Raad og de høytideligste Ofringer, saa at intet var skiult for mig, hverken af Stats-Hemmeligheder ey heller af Religionens største Hemmeligheder. Jeg gik endog ind i Seraillet, uden at Gildingerne, som have Vagt deri, bekymrede sig om at hindre mig Indgangen, omendskiønt jeg var et fuldkomment Dyr; hvor jeg har seet saa mange Utroligheder, som vi andre, hvilke man bebrejder Bestiske Begiærligheder, skulle skamme os høylig ved at begaae. Jeg betragtede nøye alt hvad der skeede og hørte med stor Agtsomhed paa alt det man der sagde, og det med saa meget des større Dristighed, som man

19

ikke havde mindste Mistroe til at jeg kunde være en Spion, som engang skulle kunde give Efterretninger for at ødelegge dette Tyrannie. Jeg indpræntede alt i min Hukommelse, som Naturen har givet mig saa lykkelig, at jeg hverken har haft fornøden Skrivertavle eller Papiir, for derpaa at bevare alt det jeg har lært ved dette Hof, ikke alleene af Landets indfødte Indbyggere, men ogsaa af Fremmede og Gesandtere, hos hvilke jeg undertiden befandt mig, hvilket jeg altsammen skal fortælle Eder, Naadigste Herre! ligesom Leyligheden gives. Men, sagde Løven, hvoraf kommer det, at du har forladt et Sted, hvor du efter Anseelse burde finde dig vel? Eller rettere, hvorledes har du kundet undslippe af disse Barbarske Hænder? Høymodige Majestæt,

svarede Ræven, jeg tilstaaer vel, at jeg i Begyndelsen befandt mig saa

20

vel ved dette Hof, at jeg havde næsten forsaaget mine Paarørende og mit Fædreneland; men jeg blev nød til at tage Flugten formedelst en forfærdelig Grumhed, hvoraf jeg frygtede, at en Deel vilde gaae ud over mig. Stor-Herren, min Herre, havde et Agurkebid, som han havde dyrket med egen Haand (i Følge Religionens udtrykkelige Bydende, som forbinder de Tyrkiske Keysere til denne Skik;) han havde blant andre udmærket een, som han havde fundet fortræffelig, og som han havde besluttet at spiise til sit Aftens-Maaltid. En af Pagerne som havde Opvartning hos ham (disse ere de lækkreste og skarnagtigste Dyr paa Jorden,) stjal den bort og aad den. Stor-Herren, da han var kommet tilbage igien, og ikke fandt den meere, blev saa forbittret, at han, uagtet alle Pagernes Benægtelse, som sagde, at de ey havde rørt den, svor,

21

at han snart skulle blive oplyst derom, og strax befalede han at aabne Maven paa alle Pagerne for at opdage den, som have spiist den. Denne forfærdelige Grumhed endtes ikke førend ved den 14des Aabning, som endnu havde noget halvfordøyet tilbage hos sig af denne ulykkelige Frugt. Hvad mig angik, som havde gnavet lidt af een af Kanterne deraf, frygtede jeg at blive opskaaet, ligesom de andre, og da jeg nu ingen Sikkerhed saae for mig, og frygtede mig endnu meere for Eftertiden, vilde jeg ikke længere forblive under en saa afskyelig Herre. Jeg anvendte alle mine Kræfter paa at flygte bort, og al min List paa at bedrage dem, som bleve udsendte for at eftersøge min Person. Jeg havde ingen Roe, førend jeg var kommet i denne tykke Skov, hvor jeg siden har levet i Sikkerhed og i en stor Afskye for disse forbandede Dyr, som i Grum-

22

hed overgaaer dem iblant os, som de beskylde for at være vilde. Thi naar disse dræbe hinanden, er det i det mindste af Nød og for at stille deres Hunger, i steden for at hiine skiære dem op af en blot Nysgerrighed eller for en ringe Fornøjelse. Sandelig sagde Løven, saa grum og saa mægtig jeg end er, skulle jeg vel tage mig vare for at begaae slige Gierninger, og jeg er dig Tak skyldig, da du har i Sinde at bestride Menneskene, at du først betager dem den Fornuft og Menneskelighed, hvormed de saa meget pukker af at have Fortrin for os. Efter denne Tiid, føyede Ræven til, har jeg i min lille Hierne pønset paa Midler til at udrydde denne onde Slægt, og til min store Lykke finder jeg i Dag i Eders tapvre Person det, hvorved de kan udføres. Man maae, Naadigste Herre, nedstyrte dem med de selvsamme Redskaber af deres

23

Statskunst, som have tient dem til at oprette deres Herredømme. De bør straffes og revses med de samme Pinseler, som de have ladet andre liide. Man skal ikke undres over, at vi, som de har bragt i Udraab for Bæster leve efter saa Tyranniske Grundregler, foruden, ligesom jeg allerede har sagt, at Voldsomhed er nødvendig i Erobringer. For da at handle efter deres Regler og paa denne Maade at komme til det foresatte Maal, er den første af alle at afkappe alle de Hoveder, som kan gjøre Paastand paa Kronen eller og holde dem i god

og sikker Forvaring. Den lille Betænkning, som I har anført, bør tilsidesettes for Nødvendighed; thi som en Prindses Natur er, hvor ydmyget han end maatte være, at være urolig og færdig at gjøre Opstand, om nogle fortrædelige Omstændigheder skulle indfalde, som ere alt for almindelige i en

24

Stat, som ikke bliver regieret uden ved Frygt og Voldsomhed, og at gjøre Sammenrottelser under Paaskud af det almindelige Beste og at ville afkaste Tyranniets Aag, for at forstyrre Staten, da han endog ikke skulle feyle at blive understyttet af Folket, som forgabet i Nyheden følger efter hinanden ligesom Faar, der ey skal have Mistanke om, at man vil klippe, dræbe og opæde dem, som det altid skeer, naar Anførerne for Partiet har naaet deres Maal. Skal der da, sagde Løven, slet ingen store Herrer være om mig? Hvorledes kan man uden det gjøre et smukt Hof? Forlad mig, svarede Ræven med Ærbødighed; men man maae holde dem saadan i Ave og Underdanighed, at der altid maae være, hvor store de end ere, et uendeligt Mellemrum imellem dem og Regenten: Biørnene, Tigrene, Pantherdyrene, Leo-

25

parderne og andre Dyr, som have megen Styrke og giver Eder allene efter i Mod, skal være vel skikkede til at forsyne Eders Pallads med Hofmænd; der er ingen, som kan bedre spille eller forestille store Herrers Personer, thi de ere ligesom de begiærlige efter at tage andres Gods og de lade intet tage fra sig. De ere som de vante til at flaae, plyndre, dræbe opæde og synderrive Folket at skaffe sig selv Ræt, og ikke ville skaffe andre den, see deraf kan I gjøre Krigsmænd, Generaler og Basser. Jeg undskylder det hos Krigsfolk, sagde Løven; thi dette tiener til at gjøre dem skræksomme; men hvilke skal være Soldaterne, som skal stride under dem? De skal være Ulve, svarede Ræven, som ere af en meer gemeen og mindre høyt

Egenskab, som ellers ere vante til at feye Markene og gjøre Strøyerier mod vore fælles

26

Fiender. De ere allerede alle afrettede til at leve af Rov og Plyndren, og ikke spare, hvo det end er, naar de ere de stærkeste; kort, de har en naturlig Grovhed, som staaer dem godt, der er af denne Handtering. Det er meget vel sagt, svarede Løven, der er alt hvad vi behøve, jeg vil stræbe i en Haandvending at forsamle dem. Min Stat er alt oprettet! Hav lidt Taalmodighed, svarede Ræven. Det er ikke nok at have en Krigshær for at gjøre en Stat. Der mangler endnu det fornemste, som er Folket for deraf at sammensette Legemet og bestyre dens Forretninger. Og hvoraf skal vi da sammensette det? sagde Løven. Det skal være let svarede Ræven, at sammensette det af Æsler, Gedder, Hiorte, Bøfler, Faar, Ørne og andre taabelige og frygtagtige Dyr, og som behøve disse Egenskaber for at lade sig prygle, belæsse, føre

27

ved Næsen, klippe og føre til slagterbænken. Du siger ikke, at den største Deel af de bange Dyr ere i vore Fienders Besiddelse, sagde Løven. Det er sandt, svarede Ræven, men det er nok, at der ere mange, som ikke ere det, og som tvertimod flyer dem af alle Kræfter. Man maatte samle sammen alle disse vilde; hvad de tamme angaaer, kunde man købe dem paa de offentlige Torve, hvor Menneskene sælge dem, og ved Hielp af disse forføre og forlede de andre fra deres Tieneste, hvilket er saa meget meere let som alle disse feye Dyr gaae almindelig i Flokke sammen, eller, at der er intet saa let, som at bringe et heelt Folk til Oprør, naar man lader det see en Krigshær. Det følger altid det mægtigste Partie, saa at, om vi kuns faaer allene samlet en liden Statshær, skal vi finde nok at formeere den med efter vores

28

første Seyer, ja endog nok til at gjøre Colonier af. Hvoraf kommer det, at du slet ikke taler noget om Rævene dine Medbrødre, sagde Løven? Vil du ikke, at jeg skal anbringe dem i min Stat, og at de skal være de fornemste Redskaber, jeg skal betiene mig af for at sætte mig i Besiddelse deraf, efterdi du lærer mig ved dit eget Exempel, at de har saa megen Duelighed og Forstand? Vogt Eder vel hvad I gjør i denne Begivenhed sagde Ræven; (her var det, at dette Dyr viiste sin Ærgierrighed og sit Anslag at regiere gandske eene.) For at vedligeholde Fred i en Stat, maae ey mange forstandige Personer befatte sig med Regieringen; naar der ere saa mange Raadgivere, er det kun Bedragerier, Listigheder og falske Beretninger, de forebringe Fyrsten, for at undertrykke den eene den anden; man skulde som oftest ey kunde op-

29

løse denne Sammenspind, ey heller tiende, hvem han burde have Fortrolighed til; Forbund, Sammenrottelser, ja Krige selv ere almindelige Følger deraf, foruden at der er intet Sælskab mindre hurtig til at hitte Reede i noget end det, som bestaaer af mange vittige Personer; enhver er der riig paa Tanker, og de ere saa paastaaelige paa nogle ubetydelige smaae Ting, som de opfinder, at de aldrig stemmer overeens med deres Meening, som have en almindelig sund Fornuft. Og det som endnu er værre, om det hender, at de stridige Meeninger faaer Overhaand, fortørnes de og stræbe at hindre deres Iværksettelse. Det er og tilforladeligt, at de best forvaltede Monarchier ere ikke de, hvor der ere mange fiine og listige Folk. Ingen vil have at bestille med dem, og man vil heller have at handle med reedelige Folk, og som gaaer

30

deres jevne Vey. Saa at, Naadigste Herre! omendskiønt jeg vilde befordre mine Paarørendes Fordeel, gjør ikke desmindre den Nidkierhed jeg har før deres Majestæt og som overgaaer den Kiærlighed jeg har for mine Brødre, at jeg allene takker Eder for den Godhed og Agtelse som I har for dem, og at jeg ey drister mig til at raade Eder at besette EderS Stats-Raad dermed. Min Meening er noksom bestyrker ved Exempel af dette mægtige Tyrkiske Keyserdom som I har besluttet at tage til Mynster for at oprette en uindskrænket og despotisk Stat, efterdi Storherren lader sig nøye med at regiere ved Hielp af een eeneste Mand, som kaldes Storvisir. Jeg vil da gjøre ligeledes, svarede Løven; jeg vil ikke meere tage Raad af nogen, uden af Eder alleene, og fra nu af giver jeg Eder Storvisir-Embedet. Jeg takker for en saa stor Gave,

31

Allergavmildeste Keyser, svarede Ræven ved at knibe Rumpen imellem Beenene, (som er et almindeligt Tegn paa Underdanighed hos Rævene og en Maade at Viise Ærbødighed paa). Jeg skal stræbe at forrette det med all den Nidkierhed og Lydighed, som man skylder Eder. Men endnu engang svarede Løven igien, jeg kan ikke begribe, Hvorfor I vil, at Rævene, som ere de vittigste Dyr, og for hvilke jeg har Venstab for Eders Skyld, skal være unyttige i min Stat, mens jeg skal tage Tieneste af mange andre, som ikke have saa gode Egenskaber. Det er saa langt fra, at de skal være unyttige, svarede Ræven, at I hellere maae betiene Eder af dem som de fornemste Drivehiul for at sette den i Bevægelse, men i steden for at gjøre et heelt Collegium deraf maatte man adsprede dem. Et vist Antal af de markværdigste bør blive

32

satte i de berømmeligste Selskaber i Eders Rige, paa det de kan tiene de andre Lemmer til Veyledere, holde dem i Tømme og tvinge dem til Eders Fordeele; thi det er vist, at 2 eller 3 gode Hoveder trækker til deres Meening den talriigste Forsamling, da den største Deel af de andre, som ere frygtagtige lader sig nøpe med at stemme med Hatten (staae Sand paa) af Mangel paa Lethed for at forklare deres Meeninger eller Dristighed til at understøtte dem. Hvad de angaaer, som ere mindre anseelige, bør man dermed besætte Skolerne, naar vi faaer stiftet nogle, for der at undervise i alle de Kunster, som Eders Undersaattere ere stikkede at lære, eller for at gjøre deraf Prædikantere for at holde de andre til deres Pligter, eller endelig Skribentere for at skrive Eders Lovtaler og Historier, hvori de stulle være saa meget meere hældige, som

33

disse Dyr ere meget vel skikkede til at besudle en hoben Papir. De førstes Underholdning skal komme til at falde Staten noget kostbar, thi de ere Folk, som aldrig kan blive fornøiede; men de sidstes skal koste meget lidt, fordi de ere aldrig vante til at gjøre nogen Lykke, og siden man antager for Regel, at man bør føde og ey feede dem; thi Erfarenhed har viist, at de som ved deres Videnstab og Veltalenhed havde erhvervet store Rigdomme og Værdigheder, ere siden blevne saa stumme, som om man havde sat dem en Knippel i Munden; foruden at en Fyrste altid bliver bedraget i Uddeelelsen af Beiønninger, som snarere blive opsnappede ved ulovlige Ansøgninger og uforskammenhed end sand Fortieneste. Min Storvisir, sagde da Løven, eftersom I tiender vel alle disse Ting, vil jeg overlade Eder fuld Raadighed derover med fuld

34

Magt at give alle af Eders Orden Forretninger og Belønninger efter deres Beqvemhed. Men siig mig, skal vi indbefatte i vores Stat all Slags Dyr, og kan vi have Nytte af enhver? Det skulle være kiedsommeligt, svarede Ræven, nu at opregne alle Ting i Stykkeviis og bestemme hvortil man skulle bruge enhver i Særdeleshed: maaskee ligesom der i alle Stater, som formedelst deres Størrelse ey kart blive vel indrettede og bestyrede, ere mange unyttige Lediggængere denne Ulykke ogsaa skulle vederfares denne; men jeg kan siige i Almindelighed, at der ere meget faae Dyr, som man ey kan trække nogen Tieneste af, og som ey skulle være dygtige til nogen Forretning som passede sig til deres Genie: for Exempel Crocodiler og andre store Dyr, som man beskylder for at æde Mennesker og smaae Børn, skulle være skikkede til at bruge til

35

Kroglove og Trætter, thi da skulle de kunde opæde ey allene Enken og den Faderløse, men de skulle endog opluge Bøndernes Gaarde og Adelsmændenes Slotte. Storkene skulle iblant os øve Lægekunsten, hvis største Hemmeligheder de har lært Menneskene; saasom de nære sig af Insekter og Skruptudser, skulle de lære de andre at nedsluge adskillig stags Gift og Ureenligheder, hvis Legemer, naar de paa denne Maade vare forraadnede skulle foraarsage Døden, som sandelig er god til at rense Byerne, naar de ere for fulde af Folk: der skal endog være ligesom i de blomstrende Stater, Dyr, som skal tiene til Overdaadighed og Vellyster: Aberne skulle være skikkede til at vare Dandsere; Sirenerne og Nattergalene at være Sangere og Musikantere, og for at Viise, at man kan drage Nytte endog af de mindste smaae Indsekter,

36

skulle Myrene holde Forelæsninger i Huusholdning og Sparsommelighed, Ederkopperne stulle underviist i at gjøre Lærreder og Klæder; Vandrotter og Blodigler skal tiene til at hindre at Folket ey sprækker af Fedme og bliver stolt, indtil at de deraf kan blive oppustede og færdig at briste, og naar de saaledes ere fulde og proppede, om man da knuser dem, skulle de kunne gjøre Staten meget godt. Omendskiønt jeg ey har studeret, sagde Løven, forstaaer jeg dog meget godt hvad dette vil siige, men siig mig hvad vi skal gjøre med disse Overløbere

og Frafaldne, som have forladt vores Herredømme? Jeg meener Hundene og Hestene, hvorm I ey har talt til mig; thi jeg undskylder disse andre frygtagtige Dyr, hvis Svaghed snarere har gjort dem underkastet end de frivillig have undergivet sig. Hvad Hundene angaaer svarede Ræ-

37

ven, som er mine afsagde Fiender, vil jeg ey paatage mig deres Forsvar; tvertimod dersom jeg nogensinde faaer Anseelse i Eders Stat, naar den bliver oprettet, saa sværger og forsikrer jeg at lade udrydde den heele Slægt, jeg skal bekjendtgjøre overalt, at man skal erklære dem en dødelig Krig, og at man ey skal give dem Qvarteer, ligesom de aldrig have givet os. Vi skulle og forgieves arbejde paa at afvende dem fra Menneskets Tieneste, hvilke de have overgivet sig, naar man anseer den ubrødelige Troeskab de gjøre sig til af at Viise dem. Maaeskee den gode Levemaade de nyde hos dem skal blive een af de store Hindringer som vi vil finde for vore Erobringer; men hvad Hestene angaaer, kan de forebringe os en meget antagelig Undskyldning; thi som deres krigske Natur gjør, at de elsker Jagten og Krigen, saa lange vi da ey have

38

haft nogen oprettet Stat, ey heller forsamlede Tropper for at give dem Bestilling, har de Haft nogen Aarsag at gaae hen og søge den blant Menneskene, hvor der føres de grummeste Krige og de høytideligste Jagte: de have der endog fundet Ære og saa store Fordeele, at dette har indbudet Dem til at blive der. Jeg har seet store Herrer, som loede døde af Sult en reneste lærd Mand, som de havde i deres Følge, medens de underholdte et hundrede Stykker Heste, som kostede dem 1000 Rdlr. Stykket at underholde, for hvilke de droge saa stor Omsorg, at de gik hen at spiise til Middag i deres Stald, saa at de førtiente næsten at være bunden til deres Krybbe. Jeg har Hørt sige i Constantinopel, at en Præst forlod en høytidelig Ofring for at gaae hen med sin Præstedragt paa at aflegge Besøg hos sin Hoppe, som havde nyelig

39

faaet et Føl. Jeg har erfaret, at Alexander for at gjøre sin Hest desmeere høytidelig Begravelse, lod bygge en Bye til Hans Ære og at der har været andre, som have ladet gjøre deres Heste Krybber af Elfenbeen og som have ladet dem æde Havre med Ambra, og at der endelig har været en Keyser, som havde gjort af sin Hest en Rommersk Borgemester: Kan man ey efter alt dette siige, at de have tilstaaet, at et umælende Dyr kunde besidde Verdens Herredømme? Maas man da forundre sig over, at Hestene ere forblevne paa et Sted, hvor de have befundet sig saa vel, og hvor de have gjort mindre Tieneste end de have nydt? thi Menneskene have meget bedraget sig, om de have troet, at de vare Herrer, saa længe de vare virkelig deres Tienere: er det ey de, som saae, slaer og harper Havren, som de æder? Som indhøster og

40

tillaver det Høe og Straae, som de har behov til deres Krybbe og til Strøelse? Med et Ord, som strigler dem, opvarter og stoer dem? Hvor mange Staldmestere, Smede og Staldkarle ere der vel, som man giver god Løn, hvilke har ey anden Forretning end at oppasse all deres Fornødenheder? Hvorfor skulle Mennesket vel ville tiltage sig noget Fortrin for dem under Forevending, at det undertiiden betiener sig af dem, ligesom de ey udtrætter Mennesket lige saa meget, som Mennesket trætter dem, og ligesom deres Legems Styrke ikke gjorde, at de fandt ligesaa stor Fornøjelse i at lære Mennesket, som Menneskets Svaghed finder i at ride paa dem? Naar Børn bære sig hinanden, bør vel den som er oven paa tilegne sig noget Fortrin for den som er under? Ney, Ney! Det er uret at Menneskene tiltage sig det

41

stolte Navn af Herrer over Hestene, og fordi disse Dyr ere modige og ey kan taale Trældom, skal maaskee dette uden Tvil tiene til at bringe dem paa vor Side. Jeg troer mig dygtig til at gjøre et Forbund og en hemmelig Tractat med dem ved Hielp af Centaurerne, som uagtet at de ere halv Mennesker og halv Heste, skal være vel skikkede til at gjøre denne Underhandling; thi deres vilde og grumme Natur har altid gjort at de har heldet meere til vort Parti. Saasnart de faaer besluttet at afkaste Aaget, skal hverken Bidsel, Spore, Pidske eller Svøbe kunde tvinge dem; dersom de eengang kiendte deres Styrke og betiente sig deraf, skulle den beste Rytter og den fasteste i Sadlen ey kunde undgaae at blive flaaet til Jorden eller blive ført levende blant os. Deesom du kommer til Ende med dette sagde Løven, spaaer jeg godt om vort Monar-

42

kies Oprettelse. Men mig synes du har intet talt til mig om Elephanterne, skal vi lade disse store Legemer være unyttige og uden Forretning? Jeg frygter, at deres store Krop og deres Styrke skal gjøre dem dristige nok til engang at disputere mig Herredømmet, om jeg ey gjorde dem deelagtig i Regieringen. Eders Maiestæt er meget oplyst, svarede Ræven, det er billigt at meddeele dem en Deel af Magten; men den maatte være af en anden Natur og adskilt fra Eders; Man maatte deraf gjøre Muftis, Cadelquis, Munke og andre Geistlige, Calenders,

Torlaquis og andre: saaat de skulle være vore Præster og have Omsorg for Religionen, uden hvilken ingen Stat kan bestaae. Jeg har hørt at de Naturkyndige tillegger dette Dyr den Egenskab, at tilbede hver Morgen Solen, som er Naturens synlige

43

Gud, hvilken vi andre Dyr erkiende: naar de have gjort dette om Morgen, saa ere de kun store stykker Kiød, som ere meget unyttige den gandske øvrige Deel af Dagen, og som ikkun due til at hvile sig og æde; derfor agter jeg dem meget beqvemme til denne Forretning, som skal blive dem af Eder bestemt. Hvordan, sagde da Løven med en stolt Brølen, som kom Ræven til at skielve af Frygt, jeg vil slet ingen Religion have i mit Rige, jeg vil selv der være eene tilbedet. Guddommelige Keyser, svarede Ræven meget ydmygeligen, dette maae slet ikke fortørne Eder; denne Religion skal slet ikke være gjort for Eder. Det skal allene være for Eders Folk af den mellemste Classe, for at holde dem til deres Pligt; thi de store og de smaae skal i det høieste kun have det udvortes Skin deraf, de første af Stolthed og Ryggeløshed. og de andre af Vankun-

44

dighed og Dorskhed. Dette skal ikke hindre, at I jo kan lade Eder tilbede saa meget som I behager. I skal slet ikke mangle Hyklere og føyelige nok til at sette Eder blant Guderne, og som skal lade Eder oprette Templer og Støtter. Menneskene, som gjøre sig til af at være saa fiine og saa polerede, uagtet den Frihed som de sige, at Naturen har givet dem til Deel, har meget godt ladet sig gjøre til Slaver og føre ved Næsen, lige ind til at tilbede deres Keysere; De Lærdeste have ey kundet bare sig for at give dem Sted i Himmelen, og biefalde de Ofringer man gjorde dem, naar de skreve deres Historier. Og hvorfor skulle man nægte at tilbede Eder, I som er bleven opfødt med en Lovindes ædle Blod, og som har altsaa bedre Egenskaber end en Ulvindes Foster-Barn, denne Roms Stifter, hvilken hans Borgere tillagde

45

Guddommelig Ære. Har man ikke i Egypten tilbudet adskillige Dyr, Katte, Storke, Ørne, Crocodiler? Guderne selv endog have de ey for deri at søge et Friested forvandlet sig til Dyr? Endelig have vi ikke begge været satte paa Alterne hos saa mange Folk? Frygt da ikke, allernaadigste Herre, at disse Æresbeviisninger, som de andre ey have naaet uden ved deres gode Lykke, skal blive nægtet Eders Mod og Eders Fortieneste. Ak! dersom jeg skulle arbeyde paa Eders Ophøyelse blant Guderne, skulde jeg begynde ved en Trække! Og hvilket skulle det være, faldt Løven ham ind. Jeg skulle sige, ligesom man allerede troer, at I er et Dyr af Solekredsen, og at I er Solens kiødelige Fætter, og at det er af Eder den laaner sit Lys. Er der ikke et synligt Tegn i Himmelen, hvor I skinner som den skiønneste Stjerne-Samling

46

i Dyrekredsen? Og det som meere er, Solen er aldrig saa heed eller saa brændende, som, naar den befinder sig hos Eder. See der en god Grund, sagde Løven, men er der ikke andre Dyr, paa Hvilke man kan anvende denne Slutning, og som have en Stiernesamling i Himmelen, som svarer til Dem? Dette er vel saa sagde Ræven : Væderen og Tyren ere ogsaa Tegn i Dyrekredsen, og endog Hundestiernen kan rose sig af at fordoble Solens Heede: Men viid, Allernaadigste Herre, at man aldrig har slette Grunde, saasnart man er den mægtigste. I skal komme Folket til at troe alt hvad Eder behager, saafremt I veed godt at true, I Behøver kun at sige, at fordi Eders Krone er rund, hører heele Himmelen og Jorden Eder til, efterdi de have en ligesaadan Skikkelse; og I skal aldrig mangle Spitsfindige, som skal give dette

47

Beviis Biefald og oplyse dets sandhed ved lange Commentairer. Er det ikke paa denne Maade, at den Bedrager Mahomet, hvis forbandede Tyrannie vi vil begynde at ødelegge, har bedraget saa mange Folk? Er det ey ved sine Vaabens Magt og ved Trudslers Skræk, at han har kommet dem til at troe denne store Sammenmæng af Taabeligheder og latterlige Fortællinger, som han har kaldet Alcoran? Vi maae for at drive Spot med dem, sette de Fortællinger om Asen-Huden og den halve deel Hane, som Hemmeligheder i vor nye Religion, og fængsler, dræber og ødelegge alle dem, som ikke ville troe den. Da skal vi faae god Hævn over disse grumme Mennesker og over alle disse forbandede Hedninger,

som have ofret os. Det skal være dem

vi igien paa vor Side skal ofre, og sandelig

med megen meere Grund; thi er det

48

ikke sandt, at fordi Ofringerne skeer for Lasternes Forsoning, bør de hellere skee paa Forbrydernes end de Uskyldiges Bekostning? Dersom en Bye opsetter sig imod sin Fyrste og han vil opofre en Deel af Indbyggerne for sin Vrede, skulle han være tilfreds, om man opofrer ham de Uskyldige i Skeden for de Skyldige; Dog udgyder disse Tyranner Faarenes og Tyrenes uskyldige Blod for at forsone Guderne, som deres egne Misgierninger have fortørnet. Jeg venter nok at hævne mig over de Grumheder de har øvet, saavel i denne Begivenhed, som i mange andre, og i sær over det som de har gjort imod os andre Løver, hvilke de have fængslet og ladet tiene til deres Overdaadighed, til deres Leege og Skuespil uden at have agtet vores Stand, omendskiønt de altid have erkjendt os for, og kaldet os Dyrenes Konger. Hvilket haart

49

Aag di end kunde paalegge dem paa vor Side skulle det altid være meere mildt end den Behandling de have viist mod os, og vi skulle blive anseete for ligesaa medlidende som de have været grumme. Men jeg veed ikke, om jeg skal kunde blive i Fred, Dyrenes Konge, dersom jeg ikke udrydder aldeeles Menneskene, som have misbrugt min Ret og vil nægte mig dette Navn; foruden at jeg seer, at de ere saa talrige, have saa stor Forstand og saa mange Maskiner, at der vil blive stor Vanskelighed at undertvinge dem, hvad Magt vi end have, saa længe de ere eenige for at staae os imod. Det skal ikke være umueligt at gjøre dem ueenige,

svarede Ræven, ey heller fornøden at udrydde dem aldeeles, naar de ere undertvungne; thi vi have megen Forstaaelse imellem dem; og jeg kan forsikre Eders Majestæt, at mere end halvdeelen af dem som gaaer under deres Faner ere paa vor Siide; jeg siiger Eder endnu eengang, at saasnart I er bleven udraabt til Konge over alle Dyr, skal de tre fierte Dele af Menneskene være Eders Undersaattere. Er der ikke den største Deel blant dem, som ey skiller fra os uden i Figuren, og som le-

50

ver, som vi i Skovene og Udørkene? Og angaaende de Øvrige, som lever i Byerne, er der endnu ikke den største Deel deraf, som Lasterne og Passioner have gjort saa bæstiste, at de ere blevne verre end Bæsterne? Nogle ere ved deres Fraadserie blevne ægte Svin, andre ved deres Løstgighed stinkende og geile Bukke: nogle ved Taabelighed og Vanvittighed Ørne og Asner, andre ved deres Grumhed og Røverie Tigre og glubende Ulve: og endelig ere der de, som ved deres Dands og Lystspil ere blevne retskafne Aber. Alle disse Folk ere Underdanere og Vasaller, som I fra nu af har Ret at tilegne Eder, og naar I faaer bekiendtgjort Eders almindelige Opbud, maae de endelig komme at indskrive sig under Eders Faner, hvis ikke skal de derover blive overbeviste om Utroeskab. Men jeg siger nok endnu meere, det er, saasnart I faaer forsamlet Eders Tropper af de andre Dyr, og ved dette Middel betaget Menneskene all den Hielp, som de drager af Eders Tilhæng, skal der intet være mere svagt og meere ubevæbnet end de; det skal være let at

51

bringe dem til at omkomme af Hunger og Nød, naar Dyrene ey meere forskaffe dem af deres Skind, deres Uld og deres Silke, hvormed skulle de da kunde klæde sig, de, som ey kan gaae gandske nøgner Hvorledes skulle de kunde føde sig, naar vi ey meere ere dem behielpelige? thi foruden den Mangel paa Dyrekød, som vil møde dem ved dette Frafald, paa hvad Maade skal de arbeyde Jorden for at faae Korn og Brød, saasnart de ey meere skal have hverken Øxne eller Heste? Hvordan skulle de kunne uden disse stærke Dyrs Hielp, kiøre deres Brænde, deres Steene, deres Metaller og andre uendelige Fornødenheder; de maae visselig komme for at overgive sig til os paa Naade og Unaade og tilbyde at erkiende vort Herredømme, paa det vi kan gaae dem til Haande i deres Fornødenheder. Jeg fin der nu ikke meere end een Vanskelighed, sagde Løven: det er at overvinde dette Menneske, om det indslutter sig i disse Steder, som ere befæstede med saa mange Taarne, Batterier og Volde, og dersom det forsvarer sig der med disse heslige

52

Maskiner, som skyder langt og som gjøre, at de dristigste og modigste stræde forgieves at nærme sig; thi dersom jeg fandt dem paa slet Mark, ville jeg slet ikke bekymre mig derom. Dette synes det vanskeligste af det heele Foretagede, svarede Ræven; men I skal kunde overvinde det, vi have endnu ey udtømmet all vor List. Det var da, at han forblev noget i Stiltienhed, fordi den listige Skalk tænkte, at han ey burde paa engang aabenbare Løven alle Hemmelighederne af sin Statskunst: han gjorde heri, som Tyrannernes Ministre, som vil altid gjøre sig nødvendige og som aldrig lever bedre end i Krig og Uenigheder, hvilke de underholde og ophidse det beste de kan. Han lod sig derfor nøye med at sige til den, store Monark, jeg skulle misbruge den Ære at anhøres af Eder, dersom jeg vilde besvare Eder med en Opregnelser, som skulle kunde vare mange Dage. Et Anstags af denne Beskaffenhed kan ikke blive forklaret i faae Ord, efterdi det ey er bleven udført i mange Aarhundrede. Det er nok, at jeg i Dag har gjort Eder Udkastet dertil, en anden Gang vil jeg sette Farverne derpaa og la-

53

de Eder see Sagen i sit Lys: En stor Fyrste giver ey paa engang saa megen Tiid til sine Stats-Sager; lad ham allene give een Time eller 2, det er nok for at gjøre ham anseet for en megetaarvaagen Fyrste; hans vigtigste Beskæftigelser ere Fornøjelser; vi have hidintil nok talt om Krig og Statskunst, man maae nu beflitte sig paa at anrette nogen Jagt og Dands for at fornøye Eder. Løven sagde til Ræven, jeg er ret fornøyet derover, og den trampede allerede med Fødderne, da Ræven føyede til, dersom Eders Høyhed finder for godt, vil jeg lade dandse for Eder Dyrenes Dands. Hvordan, sagde Løven, dandser og Dyrene? Jeg troer nok det maae være en Abe eller en Hund, som man har afrettet, ligesom du forhen har fortalt mig, men de andre Dyr, som ere meere tunge, skulle man ey kunde komme ført med uden Under. I skal da see dette Under, svarede Ræven, saafremt I vil anveude Flid og gjøre Bekostning derpaa. Jeg har seet ved de Fyrsters Hoffe hvor jeg har været, Dandse og Caruseller med Maskiner, hvor Heste og Børne, nogle

54

forstilte, andre virkelige, gik i cadence (efter Takt) og udgjorde den smukkeste Deel af Pragten. Jeg har der og hørt tale om Orpheus som har været Opfinder af denne Dands og som med sin Liire har først kommet alle Dyrene til at dandse. Saasnart Løven havde hørt tale om at forlyste sig, vilde den ey meere tænke paa andet, den forsømte Omsorg for Krigen, og lod det eene og allene beroe paa sin Storvisir, givende ham Fuldmagt at forsamle Tropperne, og i Almindelighed betroede ham Anførselen og Udførelsen af dette store Anslag. Hvad Løven angik, paatog den sig Omhue for Dandsen, og vilde bivaane den i egen høye Person. Det

feylede ikke, at jo Storvisiren og havde en stor Forvirring, og havde den Besvar at sende hen for at opsøge Aber og andre narriske Dyr, som gave ham mere Møye at sammensamle og afrette, end alle Tropperne, som han burde bruge til Krigen. Men see engang ved hvilken Udfald begge disse Foretagender bleve frugtesløse og den heele Menneskelige Slægt bevaret. En Dag, da Løven var gaet ud af sit

55

Løvelige Pallads, mødte den paa sin Vey en Hane, hvilken visselig efter Skiæbnens Befaling, som er en Ven af Mennesket havde befundet sig der, ellers skulle det være vanskeligt at forklare, hvorledes den var kommet paa saa eensomt et Sted. Hanen galede i Løvens Nærværelse, som uagtet dens store Mod af Naturen har Frygt for dette Dyr, og blev deraf saa forskrækket, at den løb af Sted med al den Hurtighed, som dens Been kunde skaffe den. Ræven tvertimod forfulgte Hanen, hvilken tog Flugten saasomt han blev sin Fiende vaer, men han gjorde sine Sager saa godt, at han fik ham fat og qualte ham. Nogen Tiid efter kom Ræven for at finde Løven, som var kommet til sig selv igien fra sin ugrundede Frygt, og ved at Viise dem sit Bytte, roste han sig ved at have hævnnet den og at have allerede skilt dem med sin allerstørste Fiende. Han bebreydede dem med en Latter, (det var en Latter efter hans Maade), og som nærmede sig meget Caninens Latter, at den havde Skam af at flye for et saa lidet Dyr, og at en Fyrste, som havde et saa stort An-

56

flag i Hovedet, maatte ikke være i Stand til saadan Frygt. Det var just ved denne Leylighed, at Ræven med al sin List og med al sin Statsklogskab viiste meget godt, at han endnu kun var et Beest. Thi Tyranner kan ikke taale, at man bebreyder dem nogen af deres Svagheder, ikke eengang, at man underretter dem derom. Løven blev ogsaa saa opbragt over Bebrejdelsen af en saa skammelig Flugt, at den gav en forskrækkelig Brølen fra sig, hvoraf der gav Gienlyd omkring paa alle Sider, og uagtet de Forbindligheder den skyldede Ræven og den Førnøden hed den havde til ham for at oprette sin Stat forblindede dens Passion den saa høyt, at den slog ham med een af sine Kløer over Kroppen, hvis Tyngde knusede den arme Ræv saa hastig, at han ikke fik Tiid til at gjøre den hverken Undskyldning, eller Klage, eller Bøn. Dette Ulykkens Stod ødelagde det store Anslag om et almindeligt Monarkie, og blev Aarsage til, at Menneskenes Republike siden er forbleven rolig, i steden for den skulle have haft meget at udstaae ved denne almindelig Opstand af alle Dyr, om de eengang vare blevne vel foreenede tilsammen. En Chefs Død i Raadet har ofte i andre Riger forarsaget de samme Virkninger. Hvad Løven angik havde den, efterat dens Vrede havde sat sig, stor Sorg over den arme Rævs Død: den fordømte adskillige Gange sin Hastighed, og gik hen bedrøvet og traurig det øvrige af fine Dage i sin Huule, hvor den levede saa ulykkelig, al den adskillige Gange havde hængt sig, hvis noget andet Dyr havde givet den et Forslag til at hænge sig.

1

Den Franske Reputations

merkværdige Sygdom og derpaa fulgte Død og Begravelse. Med en endnu aldrig saa holden Liig-Procession ved hendes Biesettelse i Forglemmelsens-Tempel under en kort men ziirlig Parentation.

Tilligemed

en curieux Skrivelse fra de Elisæiske Marker af den avanturieuse Ridder Don Quixott til en fornemme Dame Donna Grandezza.

Samt

en Samtale imellem tvende vandrende Riddere Don Sebastian og Don Pedro, Halvbrødre til Donna Grandezza, og Don Quixotts Blodsforvandte.

Kiøbenhavn 1770. Trykt hos Johan Rudolph Thiele, boende i Peder Hvitfeldts Stræde.

2
3

Deres

Høigrævelige Excellence

Høi- og Velbaarne

Herr

Ridder af Elephanten.

Deres Kongel. Majest.

høistbetroede General af Cavalleriet. Kammerherre.

Gouverneur udi den Kongel. Residentzstad Kiøbenhavn.

4

Naadige Herre!

Deres Excellences store Mildhed og Naade, som De stedse udviser imod alle, især imod Trængende som gives Leilighed at nærme sig til Dem, giver mig det Haab, Det ef unaadig optages, at jeg fordrister mig underdanigft at dedicere følgende lidet Skrift, som jeg i ledige Timer haver umaget mig for, af det Tydske udi vores danske Sprog at oversætte, siden mig ei er bekient at samme forhen er oversat. Det som forandlediger mig dertil er Deres Excellences store Bevaagenhed imod mig, hvilken jeg stedse i dybeste Submission skal erindre mig.

Forblivende

Deres Høigrævelige Excellences

naadige Herres

Underdanigste Tiener, M. L.

5

Det allerfuldkomneste i Verden er jo underkastet Forgiengelighed; Ingen Atlas kan berømme sig

af at han altid med lige Kræfter har baaren Himmelens Last; ingen Colossus staaer ubevægelig, og hvad i Gaaer haver ophøiet sit Hoved under Stierne, bliver i Morgen udi Støv og Sand foragtelig traad under Fødder. Ja! Monarkierne i den stolte Verden ere ligesom Billedet i Nebucadnezars Drøm, som en liden og ringe Steen kan velte over Ende; endog en stor Goliath bliver af en foragtet David med en Slyngsteen kuldcast. Mange Nationer gaaer ved Forgiengeligheds Magt, ligesom de gamle Silingi og Alani i Spanien, under; saa at den yngre Verden ei engang erindrer dem. — Saaledes regierer Skiebnen, naar den vil rase, fra samme kommer al Forgiengelighed, og alle Ting maae følge dens Beslutning.

6

Forundre dig derfor ikke, Europa! at den franske Reputation, et Verk fra saa mange Tider, en Afgud for mange Folk, en Dame, som bragte alle til største Forundring, at samme nu faaer en bedrøvet Ende. Hendes Slægtskab er meget gammel, og saa vit man endnu veed, af

Folk, som for lang Tid siden ere opraadnede, har altid af hendes Slægt nogle regieret i Gallien eller

Frankerig. Hendes Bestemoder levede i Ludvig den XI. Tid, og opnaaede (som almindelig i det Slegtskab,) en meget høi Alder. Under Ludvig den XI. Regiering forrettede hun ikke meget ved udenlandske Affaires; thi hun havde meget at bestille, med at opbygge et Pallads i Frankerige, som kostede Undersaatterne megen Sved og Blod. Hun bragte samme temmelig i Stand; men blev meget hindret deri under Ludvig den XII., formedelst en Neapolitansk Reife, som bekom hende saa ilde, at hun maatte vende om igien.

Hendes Liv var ogsaa Aar 1513 paa den Dag som kaldes: Le jour néé des Esperons, i stor Fare: thi da hun gik og spaserede ved Teroanne*), for at besigtige et Verk, som en vis Engellænder vilde oprette; kom denne saa hastig løbendes imod hende, at hun snublede, og falt i en Besvimelse, hvorefter hun ikke befant sig meget vel. Endelig

*) Teroanne blev af Carl den Femte sleifet, saa der nu ei sees meer end nogle Rudera.

7

døde hun under Francisco den I., thi Carl den V. havde ladet give hende Gift. Hun efterlod sig en Daatter, som var meget sygelig; men blev høit elsket af Henric den II. Han tog (for at forskaffe hende frisk Luft,) med sig, til Mez, Tull og Verdun*), og efter at de af Duc de Guise vel vare blevne tracterede, tog de Veien igien til Frankerig. Men her fant hun kun en slet Fornøjelse; thi Henric den II. Søster som var gift med Hertugen af Savoien, var hende ikke gunstig, og hun kom, førend hun selv vidste deraf, formedelst Hertugens af Montmorancys slette Conduite, som burde passe paa hende, i de ubarmhjertige Spaniers Hænder og Hertugen af Savoien ved St. Qvintin, som omgik meget ilde med hendes Skiønhed; og havde det seet meget farlig ud med hende, om hun ei ved Hielp af en eenfoldig Spanier var kommen derfra.

Hun var neppe kommen til Hoffet igien, førend hun hørte at Henric den II. vilde underskrive en høistskadelig Fred, hvori han bortlovede hendes Lyst-Stæder i Spanien imod Ting af ingen Vigtighed. Hun bad Kongen med grædende Taare, ei at gjøre hende den Fortred; men omsonst; thi hans Søster forhindrede alle Ting, og Freden blev slut-

*) Disse 3 Biskopdømmer blev af Henric den Anden indtagen, da Carl den Femte havde at bestille med Protestanterne i Tydskland.

8

tet, hvorover hun falt i stor Sorrig og Sygdom. Man kunde temmelig have hiulpet hende, dersom ikke under Frans den II. Admiral Coligny havde lade hende tilbringe Medikamenter ved en Hugonottisk Doctor, fom forarsagede hende en skrekkelig Riven i Indvoldene, samt en sterk Blodgang, hvilken betog meget hendes Kræfter, og den 24 Augusti 1572 under Carl den IX. tog saa sterk til, at mange Besvimelser fulgte derpaa. Henric den III, tillod vel, at af alle Slags kraftige Hielpemidler blev tillavet en Tinctur, som blev kaldet: La ligue Sainte, men omendskiønt den i Begyndelsen lod ligesom den vilde hielpe, saa falt

dog tilsidst den franske Reputation i en Sovesyge,

og døde, efterat hun havde paa det beste recommenderet hendes unge Datter til den da værende Konge Henric i Navarra. Dette er nu den Dame som i forrige Seculo er død, og som har udrettet saa mange store Ting.

Henric af Navarra, som var den første af Huset Bourbon, som besteed først den Kongelige franske Throne, lod sig være meget denne unge Datters Opdragelse angelegen: Thi han vidste vel at han var hendes Fader, og derfor lod han ogsaa see stor Omhue for hende. Men han fandt mange som vilde disputere ham hendes Opdragelse: Phillip den II. i Spanien vilde have hende som Opvarterske hos hans Datter Isabelle, hvis Moder var en fransk Dame, og endeel af de Store

9

bifalt hans Fordring; men Kong Henric stillede ham tilfreds: Paven selv betroede ham i Begyndelsen ei hendes Education; thi han holt ham for en Kiettere, som forførte hende til en vrang Lærdom; men han fik ham ogsaa paa sin Side; saa han allene til rolig Besiddelse beholt denne dyrebare Klenodie. Men det varede ei længe, Henric kom jammerlig af Dage, og den Kniv som igiennemborede hans Hierte, syntes ogsaa at efterlade sig en dødelig Virkning hos denne endnu liden Princesse.

Maria Medicis, den Kongel. Moder tog sig hende an; men hun falt i Unaade hos Ludvig den XIII., og samme Skiebne rørte ogsaa Princesen; thi Ludvig var endnu ei nogen Kiendere af hendes Skiønhed. Den kloge Richelieu, merkede i Tide hvorfor Kongen var saa koldsindig, og hvad som hindrede ham i den rette Kierlighed: Den Hugonottiske Geist var altid Princesen i Veien, som endelig blev bandsat, saa Kongen af Frankerige ved Richelieus Hielp kom inderlig til at elske

den franske Reputation.

Men som hun altid meget inclinerte til Grusomhed, skyede hun sig ikke i lang Tid at boe iblant 100000 ombragte og myrdede Hugonotters Liig, og blant samme idelig at vandre omkring: aldrig saae Ludvig den XIII. smukkere ud i hendes Øine, end som i Cosal.

Hun havde fattet et udødeligt Had imod det Østerrigske Huus, og lod samme see det ved alle

10

Lejligheder. Hun elskede den Gang meget høit de gresseligste Løver, allene fordi Tydskland ei kunde taale at høre deres Brølen, uden at zittre og bæve derved.

Hun besøgte ogsaa Tydskland, falt ogsaa nogle Gange iblant Røvere, som dog ikke tog meget fra hende. Richelieus Død gik hende meget haart til Hierte; thi hun havde nyd meget Got af ham, hun underkastede sig ham ogsaa gandske, ja elskede ham mere end Ludvig, som Aaret derpaa forlod hende, men uden Frugter.

Imidlertid støttede hun sig paa Mazarin, som ogsaa havde sterke Skuldere til at bære hende. Han foreskrev hende en Sminke hvorved hendes Skiønhed skulde blive større. Han gav hende en Salve, som kunde foraarsage allehaande Forestillinger i Ansigtet, og ved hvis Hielp hun kunde gjøre Miner og Gebærder, ligesom Sagerne og Interressen udfordrede samme. Da hun engang hvilede sig (paa mange Tusinde Blomster, som hende var tilsent og offret fra Elsas,) op til Mazarini Skuldere, i en meget behagelig Have, kom en stor Steen flyvende i Luften, som blev strax optaget af Prinzen af Conte, men af hans Slyngekastere igien bortkast. Mazarin bukkede sig snart, at Steenen ei skulde treffe ham: men den Franke Reputation som lænede sig op til ham, falt pludselig til Jorden, hvorved hun fik en indvortes Skade, som hun ei i lang Tid har kunde forvin-

11

de. Jagten har meest været hendes største Fornøielse, og gjorde hun sig ei nogen Samvittighed over at betræde andres Eenemerker, og udtage det beste. Aar 1654 og følgende Aar, bestod hendes Lyst i at jage paa de spanske Fielde: hun hørte at Menneske Blod skulde give stor Curage til Jagt. Hvorfore Cromvel maatte overlade hende noget af den halshuggede Kong Carl den I. Blod i Engeland, og lovede hun ham meget Got detfore, da hun bekom samme i Dynkirken*).

Hun jagede derpaa i mange Aar, uden at blive træt, thi hun havde meget Rov for sig: endelig da hun paa engang syntes at have nok; hvilede hun sig ud, paa de Pyrenæiske Bierge, hvor Mazarin acomoderte hende meget galant paa Fasan-Øen. Men hun mistede endelig snart denne Støtte, hun sørgede for denne Tienere, som havde forhindret hende i at see efter den unge Konge. Den døende Mazarin vidste det nok: hvorfore han med bleege Læber gav Kongen den Lærdom: Han skulde see efter den stanske Reputation med egne, men ikke med andres Øine. Han søgte, men fant hende ikke.

Omsidder fant han hende sidde midt imellem fans Raadsherrers Skatter og Midler, hvilket stod ham saa vel an, at han drog samme Rigdom

*) Aar 1662 overlod Engelænderne Dynkirken til Frankerig, for en vis Summa Penge.

12

til sig, siden den franske Reputation hvilede paa samme.

Kort derefter forlibede hun sig i den gamle og fortrædelige Hertug af Lothringen, hun kyssede og caresserede ham; hun gav ham Melk ligesom Jael, men i det samme slog hun ham uformodentlig et Søm igiennem Hovedet og fortærede Marven i hans Been.

Samme Tid levede en meget smuk Dame, som blev kaldet: Nederlandersken. Hun begierede samme til hendes Opvartning; men som den franske Reputation var for denne Dame den største Vederstyggelighed, blev hun med Magt tvungen til Hendes Opvartning. En kort Tid beholt hun sin Frihed, men blev snart sluttet i Lænker. Dette fortrød hendes Søster meget paa, som boede i Holland, men hun blev ogsaa antastet, og et stort Stykke revet af hendes Kiortel, men hun forsvarede sig tapper. Spanien og Tydskland kom hende til Hielp: Men som den franske Reputation vidste, at de ei kunde taale at høre de hurtige franske Menuetter, sang hun en for dem, ved hvilken gesvinte Tact Spanien falt i Besvimelse. Tydskland brød sig ei derom, thi Fransmanden maatte betale sin Dristighed med Livet, og den franske Reputation bekom derved et stor Skaar i sin Regning. Da hun nu havde styret sin Lyst, søgte hun Roelighed, og sank samme i Nimvegen *).

*) Freden med Frankerig blev stuttet i Nimvegen 1679.

13

Hun tog Tydffland strax en af dens Hovedpuder, nemlig Strasborg*), hun lod fsom hun lagde sig en lang Tid til Hvile, og ingen kunde eller turde forstyrre hendes Rolighed.

Hun sprang i det samme pludselig op, da hun hørte Liig-Psalmerne synge over Churfyrsten af Pfalz; men hun stod dog stille, indtil hun hørte at de ringede for hans Liig med Klokkerne i Cølln, Hun løb gesvindt, for at rive hans Førstendømme til sig, og foreene det med Førstenberg. Hun havde rigtig forrettet det, men hun blev af nogle Løver og Ørne forhindret; for hvilke hun maatte tage sig i Agt; hun kiæmpedes med dem, og tvang dem til at lade hende have Fred, thi hun havde mange vigtige Ting at tæmke paa.

Hendes Anseelse var steegen temmelig høit, hun vidste af ingen Sygdom, hun var friskere og sterkere end andre, hvorefter hun fik Lyst til at oprette sig en Throne, som skulde være høiere end alle andre i Europa. I Strasborg og Savoien laae allerede endeel Materialier til samme, Ludvig den XIV. havde forfærdiget Modellen til samme, og vilde selv være Bygmesteren.

Paa Handlangere havde han ingen Mangel,

thi hendes Øiekast erhvervede hende nok. Hun forblindede deres Øine, og betalte dem med en Slags Mynt, som forsvant mellem deres Hænder.

*) Strasborg overgav sig frivillig til Frankerig 1681

14

Derpaa begynte hun at bygge; Grunden blev lagt i Spanien paa Carl den II. Grav; Italien maatte give Tiende af mange Trappetrin til samme Throne, og i kort Tid havde man oprettet endeel af samme. Den franske Reputation kunde ei oppebie Tiden til den blev reent ferdig; hun steg med alt for hastige Skrit op af Trapperne, men snublede nogle Gange, thi Trinene vare blevne glatte og slibrige af endeel udgydet Blod.

Hun var neppe kommen op paa denne ufuldkomne Bygning, førend hun fik en stærk Hovedsvimmel, Thronen begynte at synke med hende, thi Fundamentet befandes for svag til at bære saa tung en Byrde. Hun skreeg om Hielp, men da hun var opstegen uden Ledsagning, brød sig ingen om hendes Skrig.

I denne store Nød tilbad hun Maanen, (nemlig Tyrken,) som kastede vel sine Straaler paa hende men hun blev dog uden Hielp.

Af en Hendelse kom Paven tilgaaendes, som blev formedelst sin barmhiertige Hellighed i Hiertet rørt over hendes Elendighed; han løb runt omkring og vidste ei hvor han først skulde begynde at komme til rædde hende. Savoien loe af hendes Ulykke, formedelst hun tilforn havde tracteret dem alt for slavisk. Man understøttede Thronen med unge Cedertræer og forbedrede det ruinerte derpaa. Endelig kom hun ned, men omendskønt hun slap ud af den Fare, og begav sig til Nederlandene,

15

falt hun dog strax derpaa i en farlig Sygdom, som i en Hast berøvede hende al hendes Skiønhed, samt og hendes Kræfter,

Ingen veed at sige egentlig hvad Sygdom det Haver været; thi der var snart ikke et Ledemod paa hende som jo ikke viiste forunderlige Symptomata. Ludvig den XIV., som paa det heftigste elskede hende, lod forsamle alle sine Medici for at undersøge Sygdommen ganske nøie.

De besaae hendes Vand, som ei viiste andet end Ureenligheder; man følte hendes Puls, som slog meget mat: hun maatte fremvise sin matte Tunge, som ganske var indskrumpen. Medici bleve meget forfkrækkede over hendes Mathed, hvis Lige de aldrig havde oplevet; thi ingen Hypocrates var som kunde hielpe i en saa elendig Tilstand.

Hun havde faaet Kræft saavel i det høire som venstre Brøst, og formedelst det høire saae farligst ud, blev samme afskaaren: det venstre blev i lige Maade ilde af Saar tilreedt. Hun fant indvortes en ubeskrivelig Mathed, Aurum potable kunde have hiulpet hende, men man kunde ei finde samme hverken i Spanien eller Frankerige. I Bairen fantes vel nogle Urter som forskaffede hende god Lindring; men en Lynild kom fra et høit Sted, som mestendeel fortærede disse Urter, og en Engel med et skarp Sværd stillede sig i Døren for dette Paradiis, at man ei kunde vente mere derfra.

16

Man skrev til Paven i Rom om nogle hellige Reliqvier som kunde hielpe for denne Sygdom, men den var saa besynderlig, at ei nogen Reliqvier kunde findes, som hialp for den. Ei heller fant man nogen Helgen som var udvalgt til Patron for samme Sygdom. Ragozy skikkede fra Ungarn et kostbar Medicament, men det hialp intet*), og var uden Virkning.

Paven søgte at overtale Venetianerne, at de vilde overlade den franske Reputation noget af deres Auro pobile; men de gav til Svar, Luften var endnu alt for ureen og slem ved de usunde Dunster af de mange ihjelslagne Fransoser, derforre maatte de selv i Nødsfald betiene sig af dette Remedium.

Af den Aarsag tog Sygdommen daglig til, allerhelst da en heed Vind, som kom fra Portugal meget incommoderede Patienten, som dog forandrede sig lidet ved en sagte kiølene Vind, som kom fra Spanien over Alnanca, og gav en liden Vederqvægelse. Man fornåm derpå af nogle Munke, som bildte sig ind at have en Spaadoms-Aand, at, naar Prinzen af Wallis betrædede Schottland, skulde under hans første Fodtrin paa Landet opspringe en Sundheds-Kilde som strax skulde hielpe Patienten.

*) Rebelleren Ragozy havde opspundet et Forræderie, og vilde ombringe Keiseren og hans hele Familie, hvilket Frankerig var Vidende om, men samme blev i Tide opdaget og Ragozy arresteret.

17

Reisen blev da begynt, og hans Pavelige Hellighed gav ham Velsignelsen med: Men da de vare nær ved Schotland, saae de et Spøgelse, af Gestalt som en skrækkelig Leopard, for hvis Brølen de strax flygtede, og i største Hast med uforrettet Sag kom tilbage.

Da nu Haabet saaledes slog Feil, blev den franske Reputation endnu slettere, og da hendes Indvolde begyndte at forraadne i hende, laae hun meest i sidste Aandedræt. Ludvig den XIV. kunde af Forbittrelse ei sove nogle Nætter, formedelst ei nogen Middel var at finde for denne Sygdom. Hans Smerte steg da paa det høieste, da han fornåm, at et Stikflod i den venstre Side ganske havde berøvet hende Livet.

En saa inderlig elsket Dames Død, var som det sterkeste Tordenslag og Jordstiælv, hvorved hele Frankerig røstede: ingen Stad, ingen Underdan, sparede her fine Taare, og man siger at Peder i Rom skal have grædt bitterlig over dette Tab: Mange vil tvivle paa at hun er død salig, fordi hun i levende Live ei haver lagt sig efter andet end listige Rænker, glædet sig høiligen over sin Naboes Ulykke, gjort mange til Slaver som ei godvillig vilde tiene hende, udgydet meget uskyldigt Blod, og endnu i hendes store Svaghed, lod sig mærke med mange store Excesser.

Efter hendes Død har man Hørt stor Bulder og ynkelig Piben, og har man holt for, at det

18

for lang Tid siden bortdøde femte Universal Monarkies Spøgelse har foraarsaget samme Allarm. Dog ere andre, som vel ikke forsikrer om at hun er bleven salig, men er kommen i Skiersild, fordi hans Pavelige Hellighed gav hende et stort Aflads-Brev, samt en lang Velsignelse med paa Veien, og desuden var hun en stor Elskere af Jesuitterne, som hver Dag læser utallige Siele-Messer for hende.

Det maa da være som det er: Men den forskrekkelige Tidende om hendes uformodentlige Død, satte enhver i Bevægelse, samt Nysgierrighed tillige, for at udforske af hvad Sygdom hun var død. Kongen selv lod i al Stilhed hendes Liig bringe fra Nederlandene til Paris, for at høre Docternes Betænkning derover; men de vare meget uens. En sagde, at hun var død af den Neapolitanske Sygdom, af Aarsag, at hun havde med alt for stor Hitsighed ladet enhver uden Forskiel opvarte sig, ligesom Claudii Gemahl, som gav sig blot for enhver Nation, enten det var Tyrker eller Mohrer, naar hun kunde have nogen Fordeel af dem.

Paa en kort Tid havde den franske Repukation jo ladet sig opvarte af Portocarrero den forrige Churførst af Bairen og Cølln, den falske Prints af Wallis og andre fleere, med saadan Hitsighed, at derefter var fulgt en Inflammation, og endnu meere en — — —

19

Af denne Inflammation var tilsidst kommen en Forraadnelse, om ikke udvendig, som han ei kunde viide, men dog uden Tvivl indvendig, som havde været Aarsag i hendes Død. Men Doctor Mr. Chamillard, sagde derimod, og forsikkrede at hun var død af Svindsot: thi hun havde i den første Ivrighed, da hun overfalt Spanien, taget alt for sterk en Drik, som havde foraarsaget Forraadnelse i Lungen, hvorpå var fulgt sterk Blodstyrtning ved Ramelies, Schellenberg og Hochstæt, hvorved den beste Næresaft var gaaet bort, faa at ikke den beste Julep og andre styrkende Ting som blev tilført fra Indien kunde hielpe.

Man har vel søgt af Papir, besynderlig af Mynt-Billetterne at uddrage Ollie, hvorved hendes indvortes Skade kunde heeles; men denne Ollie haver gjort en ganske contrair Virkning og endnu mere fordærvet hendes Lunge, faa hun neppe kunde drage hendes Aande.

Derfore kunde ei heller Mr. Chamillard taale at anfee hendes Elendighed, saa omendskiønt Kongen havde befalet ham at bære Omsorg for hende, maatte han dog af Veemodighed gaae bort; thi han befant, at hun umuelig kunde hielpes mere.

Docterne hørte dette altsammen med Taalmodighed, og da han havde udtalt, meente en Italiensk Docter, at en pludselig Forandring kunde Fuldkaste de sterkeste Naturer. Den franske Reputation havde i lang Tid havt haart Liv og

20

Forstoppelse, men hun havde uformærkt faaet et engelsk Pulver, hvorefter hun havde faaet en forskrækkelig Durkløb.

Alle engelske Medikamenter ere for Franskmændene meget farlige; thi de præpareres ved Hielp af Chymien, og bliver Ingredienterne faaledes forsterket, at ingen Docker derefter kan kiende dem. Man havde seet hvor mat Reputationen var blevet, af den Nederlandske, Italienske og Spanske Spise som endnu ikke var fordøiet, men havde givet stor Kraft i kort Tid, og var gaaet blodig fra hende, hvorved hendes Liv maatte forkortes, da det gik hende ligesom Tantalus, som kunde see smukke Frugter for sig, men ei kunde nyde nogen af dem.

Dette modsagde Printzens Liv-Medicus, som paastod at Kræften, som hun havde havt i Brøfterne havde været Aarfag til hendes Død. Men Skylden var hendes egen, at hun havde ikke forvart det høire Brøst bedre, hvorfor en forvoven Savoier, som hun viiste sig alt for stolt imod, havde grebet hende med største Vreede paa Brøstet, hvoraf Kræften var forarsaget, og efterat det ene var fortæret, havde det funden Lejlighed at andgribe det andet, som blev ogsaa saa ilde tilreed, hvortil Stikfloddet ogsaa var kommen, hvilket ikke den aller polerteste Doctor kunde forebygge.

Duc de Bourgogner Liv-Medicus, havde andre Tanker, han kunde ikke nægte Kræften at have nogen Skyld, han meente dog at en inderlig

21

Aarsag var Skyld i hendes Død. Hun havde havt formange Orme i sig, som var ei saa let at fordrive. I Begyndelsen har hun faaet dem af den Spise som Kong Jakob den II. havde ført med sig fra England, dernest havde hun alt for hitsig spist af de Italienske Frugter, og ei først aftørt de derpaa siddende smaae Insecter, men nedslugt dem tilligemed deres Sæd, som siden har forvandlet sig til lutter ædende Orme, foruden mange andre Orme, som haver været i hendes Indvolde, som hun med hendes Blod har ernærer.

En anden fransk Docter var ei af den Meening, men meente: at de slemme Sting i Siden havde forarsaget hendes Død. Hun var plaget af mange Vinde, som oppustede hendes Mave meget, at man snart var faldet paa de Tanker, at hun var frugtsommelig; og det var dog ei andet end bare Vinde, hvoraf man kunde slutte sig til hendes Maves og de andre inderlige Deeles slette Constitution.

Kongen vidste ei hvad han skulde tænke, da han hørte Docternes adskillige Meeninger, og saasom han gjerne vilde vide den rette Aarsag til hendes Død, befalede han at hendes Legeme skulde aabnes.

Hendes Legeme blev strax aftoet, og overleveret i Docternes Hænder. Men de forskrækkedes alle, da de fant hendes Legeme at være saa tyk og fæl, som i levende Live havde været faa smuk.

22

Sminken tilligemed den ovenanførte Salve, som hun havde faaet af Mazarin, havde forlat Ansigtet, hvorfors det saae forskrækkelig ud, og man kunde af hver Linie i Ansigtet see hendes grusomme Sindelav. Stederne hvor de inficerte Bryster havde sat, vare afskyelige at see paa, det øvrige af Kroppen var ganske skrumpen og indtørret, samt overtrukket med en hæslig Farve, og derhos meget maver, skiønt Ansigtet saae feed ud, Fødderne vare krumme og knortede, og man forundrede sig nu ei meer over hendes krumme Veie, som hun altid gik.

Man aabnede da Kroppen som kun bestod af Huud og Been, men var ganske fordærvet indvændig, at ikke et eneste Lem var sund paa hende, Huden var meget tyk, og man havde Besværlighed med at faae Brystet aabnet.

Først betragtede man Leveren: som befandtes meget bleeg, hvoraf man sluttede sig til, at hun meget havde været plaget af Obstruxion, hvorfors ei nogen ret Sanguificatio har havt Sted i dette franske Corpus, fluttelig ei heller nogen god Blods-Draabe i samme.

Hun var ogsaa opfyldt med megen Galde, hvoraf man og fant endeel i Maven, og sluttede man sig deraf til, at den Afdøde haver indvortes baaret sine Fortrædeligheder, thi om hun havde den allerstørste Fortræd, saae man hende dog altid med et milt Ansigt. Lungen duede intet, hvorfors hun

23

altid var trangbrøstet, og skulde have frisk Luft. Ingen Milt fant man, og deraf vidste man først hvorfors hun i saa stor Hastighed kunde løbe saa mange Miile, hvorved hun gjorde lykkelige Progresser, og dog aldrig havde mindste Smerte i Siden.

Endelig kom man til Hiertet, og her fankes den fuldkomne Aarfag til hendes Død.

Hun havde en stor Orm i Hiertet, som dog kun af Naturen var liden, hvoraf man sluttet sig til hendes forrige Curage, samme var dog ganske indskrumpen og vissen, men havde formodentlig været Aarfag til den stærke Hjerteklappen, skrækkelige Hierte-Angest, og rysten i Lemmerne. Af denne Angest, Zitteren og Frygt kom al hendes Nød; dette var Aarsag at hun var uduelig til alle Ting, saa denne gruelige Orm havde betaget hende al Mod. Da man nu havde betragtet denne Orm, saa meget man vilde, skikkede man Kongen samme, med den Efterretning: At den franske Reputation var død af en Hierte-Orm.

Da man visiterede Underlivet, fant man, at hun ganske var frie for den Neapolitanske Sygdom; derefter betragtede man et og andet i Tarmene, hvorpaa man begyndte paa den øverste Deel af, Legemet, og kunde man ei noksom forundre sig over hendes tykke, vie og korte Svelg.

En Medicus sagde, han havde allerede tænkt det i hendes levende Live, thi hun tog alle Tider

24

meget store Stykker, ja hun kunde bedre end Cleopatra nedsluge hele Kongeriger, men dog ei uden Anstød, og naar hun uden at forestille sig, lod sin Stemme høre, lød det som det var en Bas-Stemme; men imellem kunde hun opstemme en meget sød Lokke-Tone: Det engelske Pulver havde været Skyld, at hun hastigere end man tænkte i Frankerige maatte fordøie samme.

I hendes Hoved fant man at Nervus Opticus havde været meget god, og at hun med hendes Øine haver kunder seet meget langt; ja, endogsaa som Tiberius, der kunde om Natten see, naar andre Folk gik i søvne eller sov. Hørelsen maa have været hende meget fortredelig, som man ogsaa i hendes levende Live har observeret; thi hun tillukte gjerne Ørene naar hun hørte nogen Tidende fra Italien, Spanien eller Tydskland, og man maatte tale saa sagte som man vilde, saa gjorde det hende dog Ont i Ørene; med Hørelsen var hun meget incommedert.

Lugten var tilsidst meget fordærvet af det spanske Tobak, og da hun dog altid gjerne i Forveien kunde lugte Røgen af en Steeg, kunde hun dog ei lugte den stinkende Vind som kom fra Schotland.

Hjernen var meget vædskefuld, hvorføre hun havde megen stor Indbildningskraft; thi hun kunde let indbilde sig noget som ei var til. Man maatte derfor forundre sig, hvorledes hun kunde have en saa god Hukommelse; thi hun kunde erin-

25

dre sig alle Prætensioner, Dependencier og de mindste Injurier, som var foretaget for utænkelige Aar siden, om hvilke naar det stak hende, hun talte med stor Autoritet, som hun engang viiste i Mez. Dog sluttede man sig til, at de vaade Tider som vare indfaldne i Frankerig af de mange Undersaatters Graad, havde faaledes fordærvet hendes Hierne; thi tilforn havde man dog fundet et got ludicum hos hende.

Da man aabnede hendes Mund, fant man at hun havde 2 Rader Tænder oven og neden i Munden, og gav hun Kong Mithridatis Datter intet efter, som man ligeledes har skreven om; man veed at Viise Kiendetegn af hendes Bid mange Steder, thi hun haver bidt Halsen over paa mange Hugonotter og høie Standspersoner. Tænderne vare lange og spitse, og forsikkrede Medici, at det var Tegn til et bidende og grusomt Menneske. Efter disse Observationer tog man et Microscopium, forfærdiget af den bekjendte P. Lana, og som gjorde et Corpus 27000000 større end det selv var, man betragtede da Hjernen, hvor Indbildningerne havde sat: Men! et forunderligt Tilfælde! alting krøb af forskrækkelige Forsætter, som hun vilde have udført. Man lod strax give sig et Glas med Spiritus Vini Rectificatissimo, og da disse Forsætter endnu vare varme, kom man dem i Glasset og oversendte dem til Mad. de Maintenon, som ei noksom kunde forundre sig derover, man applicerte

26

dette Mescopium paa alle Hiernens Parter, men var ei i Stand til at finde nogen Samvittighed, og bilder man sig ind at hun haver tabt samme.

Efterat Anatomien var forbi, balsamerte man Legemet: Hiernen kom i et af Kongens Begere, og blev indmuret i Vægen i hans Cabinet. Indvoldene blev i et af Jesuiternes Klosters begraven under et Alter. Om Hiertet meente Medici at det var brugelig til Hierte-Styrkning, naar det blev brændt til Pulver, og omendskiønt noget var opædt af en Orm, var det ligesom Kirsebær der vare hakkede af Spurrer, eller Frugt som der var Orm i, hvilket man pleiede at holde for den modneste og bæste. Det blev ogsaa i en meget kostbar Ild opbrændt og stødt til Pulver, og en Qvantitet deraf tilsendt Duc de Vendome, samt endeele andre Generaler; thi man kunde vel tænke, at de af den store Forskrækkelse ved Oudenarde*), kunde have en Hjertestyrkning nødig. Derpaa blev gjort Anstalt til den franske Reputations solenne Liig-Begiengelse.

Som man nu var i Tvivl om, hvor man skulle begrave hende, saa lod sig anmælde 4 Nederlandste Bønder.

Enhver lengtes efter, hvad disse usædvanlige Deputerede havde at forebringe, og da de nu kom

*) De Franske bleve Aar 1708 totaliter slagne ikke langt fra Oudenarde.

27

til Audients, fremførte de deres Erinde med største Devotion.

Den afdøde franske Reputation, sagde de, vel at have gjort dem stor Hierte-Sorg, og fortæret al deres Korn samt Eiendom. Og ikke maget det saa at de kunde have Medlidenhed med hende. Men saasom hendes Elendighed havde været saa stor, samt hendes Død saa jammerlig, maatte endogsaa en Steen under Jorden bevæges til Medlidenhed: og allermeest da Kong Ludvig havde hende saa kiær, hvilket man nok vidste i Nederlandene. I Betragtning deraf have de besluttet allerunderdanigst at gjøre Ansøgning ved det franske Hof, at forunde dem den Ære at begrave hende; de havde frem for andre et stor Fortrin til samme; ei allene fordi den franske Reputation lenge opholdt sig i deres Land, og der befundet sig vel, men hun havde ogsaa altid ladet see en stor Affection for dem.

Desuden havde den Nederlandske Jord allerede opslugt endeel af hendes Blod, og endnu det som mere var, Patienten var jo Død i deres Land ikke langt fra Gent, thi var det billig at hendes Legeme paa samme Sted skulde begraves. Skiebnen syntes selv at have besluttet det: thi Staden Gent havde alt for lang Tid siden været anseet som en Handske for Paris: og for nogen Tid siden havde desto verre endeel flygtige Fransmænd bekræftet

samme; thi efterat man havde klappet dem brav

28

over Fingrene, søgte de i Haabetal deres Tilflugt i denne Handske, saa den snart var bleven for snever for dem.

Hvad kunde da være bedre end at begrave hende i Egnen ved Gent, som formedelst den smukke Buskast var meget fornøielig.

De vilde med deres egne Hænder grave hendes Grav, og ved Liigbegiengelse Viise den ganske Verden, hvor begierlige de vare for at tiene Frankerig.

Deres Tale behagede Kongen, og frygtede han ogsaa, at dersom hendes Begravelse skulde været i Frankerig, vilde det falde Riget besværlig, og Undersaatterne vilde græde deres Øine ud, dog lod han dem gaa fra sig med en indifferent Mine uden Resolution, for bedre at overlegge det.

Neppe vare de gaaer bort, da indløb en Condulations-Skrivelse fra hans Pavelige Hellighed i Rom, hvorudi han viiste sin store Medlidenhed, og til Trøst for Frankerige, tilbød sig i egen høie Person, at holde en Parentation. Kongen eftertænkte samme, men havde tvende vigtige Aarsager hvorfor ei samme kunde skee. Af den Aarsag blev Prinzen af Conty, Prinzen af Wallis, Villeroy, Tallard, Portocarero, og mange flere bragte i Forslag, men man vidste endnu ei hvem man skulde udvælge. Ved den Leilighed blev hen franske Reputations Legeme liggendes ubegravet, thi man kunde ei blive eenige; det allerslemmeste var, at dette Døde Legeme ei efter Konsten

29

var balsameret, derfor gav det en ulidelig Stank fra sig, som inficerte Menneskene ligesom en Pest, og da man dog altid røgede stærk med kostbar Gummi og vellugtende Træ, saa trak de Allerkløgeste og Forsigtigste denne Gift-Stank i sig. Men det blev ikke derved; thi under hendes Ribbeen fremvoxte mange slemme Maddikker, Orme og forgiftige Infecter, som udbrede sig over alle i Verden, og inficerte alle Ting.

Dette Onde tog meest Overhaand efter Keiser Carl den VI. Død; thi saasnart denne Monark havde tillukt sine Øine, krøb disse giftig Dyr formedelst den pragmatiske Sanction overalt i Verden omkring, men formedelst de ei skulde have en saa heslig Gestalt, omskabte Cardinal Fleury ved et synderlig Stats-Arcanum under Ludvig XV. dem til de artigste Guld-Ollenborrer, som mesten lignede de saa kaldede Johannes-Orme, hvilke giver Glands fra sig om Natten, ligesom det var Sølv eller Guld; men da Fleury var død forlod deres smukke Glands dem, og man ansaa dem ei for andet end gemeene Skarnbasser.

Nu blev gode Raad dyre, den franske Reputations Utøi havde udbredt sig ligesom Greshopper i Böhmen og Østerrige, saa det vrimlede af disse Udyr.

Den kloge, andægtige og smukke Dronning af Ungern og Böhmen, gjorde sig al Umage for at

Udrydde dette Utøi af hendes Lande og skønne Egne.

30

En meget lærd, gammel, erfaren og behiertet Medicus i Ungern, som vidste paa en meget besynderlig Maade at forfærdige den bekiendte Vaaben-Salve, kom denne retfærdige Dronning til Hielp. Det Arcanum som han tillavede gjorde en ønskelig Effect, og man laborerede Dag og Nat, hvortil indfant sig de beste og flittigste Manipulanter af Ungern i en stor Mængde, og forjagede alle disse skadelige Orme fra alle Steder, og jo mere de søgte at opholde sig i Krogene, jo mere Marter og Pine maatte de udstaae, thi man fik paa nye en stor Quantitet vel componert og konstig laborert engelsk Salt, hvorved dette Utøi videre blev forbuden at flyve eller krybe omkring paa Grendserne, thi allene den penetrante Lugt af samme Salt er et sikkert Middel.

Imidlertid blev stedse holdet geheim Conference i Frankerig: alle begyndte at blive motvillige i det de saae det stinkende Legeme af den tilforn saa store og smukke franske Reputation begyndte at anstikke dette store Kongerige; hvorfore man maatte gribe til det Middel som man ellers ei gjerne havde gjort; thi den om sig ædende ulidelige Stank, samt den giennemtrængende ilde Lugt, gjorde de Franske ligesom galne og rasende. Derpaa blev besluttet at citere den afdøde Fleury per Kaballum, hans Geist lod sig tilsyne, og gav dette gode Raad, strax at opbrænde den franske Reputations stinkende Legeme i Aske ved bare hugonottiske Bø-

31

ger, derefter skulde man sende nogle franske Commissarier til Pissek, thi dette Sted kaldes paa Bø misk Sand, og er efter samme Navn ogsaa det smukkeste og fineste Sand der at finde, af samme hvide Sand skulde man gjøre en Urne ester gammel hedensk Facon, i Anledning af, at hun som den Allerchristeligste havde været slemmere end de længst bortliggende Hedninger ere; og da tillige denne Stad Pissek er bekiendt, da Fransmændene som bange Harer løb derfra, saa passede sig samme Sand best til et Kar at gjemme Den franske Reputations Aske udi.

Denne Urne skulde ikke ved slet Kul, men ved bare kostbare Træer og Viinranker, som Fransmændene havde ophakket, efter Pottemagerkonsten brændes. Endelig sagde Fleuri videre, at han selv vilde være behielpelig med ved hendes Biesættelse, 4 Bønder skulde bære hende paa et smuk Postement, og en Unger kunde efter eget Behag holde en latinsk Parentation; og som hun dog ingen anden Sted blev biesat uden i Forglemmelsens-Tempel, saa skulde man dog alligevel gjøre hende en net Gravskrift, formedelst hun nu selv i de Dødes Rige ei havde noget sindrigt Indfald. I det mindste vilde Liig-Processionen blive meget folkeriig og vare længe; thi alle de som formedelst den franske Reputation i de forrige og nærværende Krige vare blevne, og tillige de som af Sygdom vare Døde og overalt begravne, samt de druknede

32

Fransoser, skulde alle være tilstæde, hvorved Tambourene, samt en forunderlig fæl Musik af de Afdøde skulle lade sig høre.

Alting blev efter Fleuris Geistes Anordning paa det klogeste foranstaltet, og Liig-Processionen gik for sig i følgende Orden:

1. Kom de Syv dødelige Synder eller Hovedlaster, alle i dybe Sørgeklæder, med et meget stor Følgeskab efter sig, Par og Par, de bar tillige Skilte, hvorpaa deres Laster vare afmalede, for at kiende den ene fra den anden, ved første Øiekast.
2. Strax derpaa kom mange Hundrede Tusinde franske Geister som i Krigen vare blevne ihielslagne, blesserede og der død, samt druknede, de gik Parviis med deres underlige og confuse Felt-Musik, de i Agt tog i deres Marsch ingen Orden, hvorfore det var umuelig at faae Tal paa dem.
3. Fulgte en Mængde franske Officiers Siele, hvoraf man vel kunde udgiøre 100 Regimenter, de havde alle lange hvide træ Stokke i Haanden, som de ere vant til at bære, naar de tvungne skal marschere ud af en Stad eller Festning. Paa enhver af disse lange Prygle var bundet et sort Flor, de gik med nedslagne Hoveder, der var ei heller nogen af dem som kastede Snee-

33

Boldte, smaae Steen eller Jordklumper paa hverandre, som de var vant til at gjøre i Prag paa de store Pladser og Gader.

4. Efter denne temmelige uordentlige Sverm saae man med Forundring de fornemste franske Officerers Siæle, som reed paa Hæste-Rader, hvoraf de tilforn havde spiist Kiødet, formedelst at Staden saa længe blev bloqveret af Dronningen; denne Marsch var ret frygtsom og forskrækkelig at ansee, thi Knoklerne og Benene af Hæsterne og Geisterne klaprede og raslede forunderlig i hverandre, saa Hørelsen snart kunde forgaae derved. Formedelst Mængden af saa mange Tusinde, samt deres uordentlige riden, som de ere vant til, kunde man ei telle dem, thi snart reed de Parviis, og snart den ene efter den anden, alting gik meget

langsom til, hvorfor Marschen varede længe,

5. Efter disse saae man mange Tusinde elendige og bedrøvede Geister af afdøde Mennesker, som for den franske Reputation, formedelst Penge, saavel i Frankerig som andre Stæder hvor Fransmanden havde hersket, vare præssede til Døde. — Det er ei at beskrive den store Graad, Skrigen og Jammer man hørte, at endogsaa Klipperne maatte bevæges og græde Blod over deres Jammer.

6. Strax efter dem fulgte de i Frankerig uddøde Familier af de ihjelslagne Officerer og Soldater,

34

som formedelst deres Mænds og Venners Død havde bekymret sig til døde. Der var imellem høje Stands-Personer i dybeste Sørge-Dragt, 1 Damer, 2 Gemahler, Mødre, Søstere, Slegtninge, forlovede Jomfruer; deres Graad var saa heftig, at den hele Gade af samme var saa vaad, som efter den største Plads-Regn.

I det samme hørte man en stor Klingren og Ringlen, thi der kom nogle Hundrede Muul-Esels Geister, som havde overladt deres kostbare Eqvipage til Husarene og Pandurer, og siden de efter Haanden ogsaa vare slagne ihjel, saa saae deres Been-Rad med de mange Bielder og Klokker samt Fier-Plumager meget underlig ud.

8. Endelig saae man en talrig Mengde, klædt som Pager og Tienere, disse vare de franske pollitiske Staats-Genier, enhver havde sine Tanker paa sit Skilt emblematiske malet.

9. Efter dem fulgte mange smukke Maitresser i Appetit-Kioler, temmelig blotte, og det netteste paaklæd, de havde i Steden for hvide brennende Voxfakler, sorte dreiede Merledunger af Paruquer i Hænderne, men gjorde ei synderlige bedrøvede Ansigter.

10. Efter dem kom et par Hundrede meget høje og sterke Vogne, som Fransmanden havde ladet gjøre til de kobber og blik Pontons, hvorpaa de vilde til Wien, ja gar til Ungern, den ene Vogn kiørte meget langsom efter den anden, og

35

hver Vogn var bespent med 100 Heste, og den ene gik bag efter den anden, paa hver femte Hæst fad en Rideknegt paa tvers. Først Vognene, hørte man Tonen af mange tabte og af Fienden erobrede Pauker og Trompetter, paa enhver af disse Vogne sad et meget kostbar klæd Spøgelse af det femte Monarkie.

11. Stax efter dem Fleuris Geist, som blev baaren i en Porteschaise af to Muul-Esler. Efter ham kom

12. Belle Isle til Hæft, med den hele Ingenieur Grundteigning, over de overalt gjorde Krigs-Operationer; hvorved det smukkeste var at see, da Fransmændene bleve forjagede af deres Leir ved Prag.

13. Derpaa saae man en heel Deel store Generaler komme, som tillige med de andre havde lange sorte Flor.

14. Efter dem kom Sechelle i en aaben Bagage-Vogn, han sad paa et tomt Penge-Fad, og rundt om ham hængte bare udtømmede Penge-Poser.

15. Efter dem saae man mange Tusinde liderlige Tyve og Gesmeis, som Fransmændene kalder Domestiquer, enhver havde nogle Tyve-Koster i Haanden. Denne uendelige lange Sverm, saae et naturlig Ziegeuner-Optog liig, allermeest de mange brune og gule Qvinder med deres lange besmurte Palatinel-Huer, hvilke

36

saae de omkringflyvende Helvedes-Aander ikke ulige.

16. Saae man et Par Tyranniske Intendenter, som havde formedelst Reputationens Skyld ganske udsuet Frankerig.

17. Dennem fulgte efter mange Tusinde Hierte-Suk af udfuede arme Mennesker, disse mange Sukke vare faa giennemtrængende, samt lignede den sterkeste Orcan, og trak igiennem til Marv og Been.

18. Endelig kom 4 Bønder, med den af Pisseker Sand smukke forfærdigede Urne, hvori Asken af den afdøde franske Reputation var gjemt; de bar dette efter Antiquen forfærdigede Kar paa et smukt Postament med 4 forgyldte Stange, ligesom Chineserne pleier at bære deres Afguder og Drager. Denne Urne blev paa alle Sider geleidet og bedækket af en Mængde Ungerer oz Pandurer.

Isteden for Sørge-Musik, havde Ungerne og Pandurerne Fløiter og Sække-Piber, som de vexelviis lode sig høre paa, de gjorde og saavel til Fods som til Hæst artige Maneuvres, Infanteriet dandsede isteden for at gaae; og Cavalleriet saae munter ud, og opstemmede vexelviis af fuld Hals Juhe! Juhe! Juhe! Pandurene

svarede med høi Stemme Sa, Sa, Sa, og denne Frydeskrig

37

tilligemed Fløiterne samt Sækkepiberne, vare istæden for Liig-Psalmerne.

Under saadan Æresbeviisning samt prægtige Liig-Commitat, blev denne Urne indsat i Forglemmelsens Tempel, hvilken var opbyggt efter nyeste Bygningskunst, af Spindelvæv samt franske Tanker og Indbildninger. Cardinal Flury stod allerede ved Indgangen til denne Tempel.

Han satte Urnen mit paa et forhøiet Sted, og eftersom Ungererne ogsaa vare med i denne Solennite, saa lod de sig ei heller betage nogen Ære, men istemmede alle med en fornøielig Tone: Peqviefcat in Pace, hvorved tillige Fløiterne, samt Sækkepiberne lystig lod sig høre. Denne talrige Forsamling blev tracteret med Ungersk og Østerigsk Viin; Engelænderne havde selv indbudet sig til den franske Reputations Begravelse, og for tillige at anhøre Parentationen blev de tilstæde.

Imedens Ceremonierne varede, blev af disse tre tappre og heltemodige Nationer, nemlig: Østeriger, Ungerer og Engelænder paa bestandig seierrige Vaaben lystig drukken omkring. De troe og ærlige Bøhmer indfant sig ogsaa; og bragte Sechelle en Tønde nye Mynter, som Fransmændene da de vare insperrede i Eger, havde forfærdiget for Tidsfordriv af Tin og Bly, for at udkaste samme Skuepenge iblant Folket, til en Erindring om den franske Reputations Begra-

38

velse; men hvor disse Penge falt, der blev de liggende, og man saa ei nogen bukke sig efter dem uden Antiquarii og de som forstode sig paa Mynt-Cabinetter.

Saasom Parentationen snart skulde begynde, saa bestrøede den ypperste Præst Fleury Urnen med hvide og blodfarvede Lilier.

Poeterne, som tilforn Fransmændene til Ære ved deres barbariske Regjering i Prag, havde sammensmurt mange Riim, de anvendte nu alle deres Kræfter for at udfinde ret noget bedrøveligt, men formedelst stor Angest og Banghed kunde disse Rimemagere ei opfinde nogen Klagesang.

Strax derefter blev alle tilstædeværende bevæget til en almindelig Tavshed; thi en habil, klog, erfaren, listig, tapper, troe, lærd og lystig Ungerer til Hæst, holdt følgende latinske Parentation ex Tempora.

39

Parentation

holden i

en folkeriig Forsamling ved den franske Reputations

Begravelse.

Den franske Reputation er død og her nu hviler, Hvoraf hver ærlig Patriot udi Europa smiler.

Fuit & non est! — Hun har været, men er mere til! Hun er død, Himmelen skee Tak, Hun er død! — Kiære Diogenes, du satiriske Philosoph! du som ved Alexander Magni Tider har søgt retskafne Mennesker, og har gjort mange Moralske Taler af din lærde Mund, tillad mig, da du nu dog befinder dig i de lystige Cliseiske Marker, at jeg paa en kort Tid laaner din Laterne for at betragte Asken i denne tillukte Urne.

Men nei, dette klinger saa Skolastisk, Oratorisk, og er for vitløftig, jeg bruger ikke din Laterne, men kan tage den første den beste Brand af et antænt Huus som de franske Morbrændere har sat i Lue.

Men pfui! den stinker som den var kommen fra Helvede af Beg og Svovel, jeg vil ei heller

40

have den; thi ellers kunde mine Tilhørere for den barbariske Stank snart løbe bort, og ikke engang høre denne korte Tale ud til Enden.

Det er meget vel bekiendt, hvis Aske i denne Urne er giemt; men siden saa mange Fremmede har indfundet sig, udfordrer Billighed ogsaa, at jeg giver dem nogen Efterretning om denne franske Dames Død.

Hendes Familie er gammel og vel bekiendt, hendes Gierninger forskrækkelige, og hendes Navn veed enhver, og det man hører om hende klinger Tyrranisk og Barbarisk, hun var den allerkjønneste, fortroligste, og meeft elskede Dame ved det franske Hof, man kaldte hende aldrig andet end Reputationen. Hun var den største

Fiende af Roligheden i Europa, hun hadede altid andre lykkelige Potentater og Stater; Krig, Uroe, Blods Udgydelse, Gift, Brand, Mord, Rov og Ueenighed, var hendes beste Hjertestyrkning og Ve: derqvægelse, nu er hun endelig død; hvad skal man vel stifte hende til Erindring! Talriige Forsamling besinder eder lidet derpaa, min Betænkning skal ikke mangle, jeg beder allene om et Øjeblik Taalmodighed, saa skal jeg tale videre.

Naar jeg tilbagekalder i min Hukommelse de gamle Tider og forsvundne Secula, saa seer jeg med stor Forundring, hvorledes vore Forfædre have gjort sig Umage at stifte for de Afdøde evigvarende Æreminder, at de ei skulde udelukkes af

41

Efterkommernes Hukommelse. Derom kan give os Beviis de smukke Pyramider som blev oprettede Kongerne i Ægypten til Ære, hvoraf jeg kun vil erindre den, som Kong Cleops eller Cephos lod oprette 3 Miile fra Alcairo imod Vesten, hvorpaa 100000 Mennesker arbeidede i 20 Aar, og som foruden deres Besoldning, fortærede allene i Rædikker, Løg og Zvibler 20 Tønder Guld.— Maa dette ikke have været et herligt Æreminde for de Døde? Det blev ogsaa anseet som et af de 7 Verdens Underværker.

Betragter vi det prægtige Mausoleum, som den berømte Dronning Artemisia lod af Kierlighed, Troe og Oprigtighed oprette hendes afdøde Gemahl til Ære, hvorom de gamle Historieskrivere mælde, kan ikke opfindes Ord nok, til at beskrive denne Herlighed.

Men vi har ei nødig at gaae tilbage i den graae Alderdom; vi have kun nødig at betragte de i dette Seculo prægtige oprettede Epitaphia, de smukke Begravelser, og de hist og her oprettede Æreminder som viise de Afdødes Berømmelse, og som af Kierlighed til dem af de Efterlevende er opført med stor Bekostning, saa kan man deraf see de klogeste Konstneres Hænders Arbeide i den kostbareste Marmor, Allebast, og smukkeste Porphy, hvilke have indrettet alle Ting saa viiselig, at endogsaa de skarpeste og spidseste Tænder, af de la-

42

stende Momister ikke ere i Stand til at udsætte det ringeste.

Hvad Æreminde skal vi vel oprette over den franske Reputations Aske, som er henlagt i denne Urne? Skal vi som den berømte Orator Cicero, der lod sin afdøde Datter til Ære hensette et evig brændende Lys! Nei! nei! hun var jo en Fiende af det ædle Tydsklands Roelighed og Frihed, eller skal vi lade udgrave hendes slemme Gierninger i den haardeste Staal? Nei hun har jo ei stiftet andet end Ulykker. Eller skal vi oprette et Døds-Trophæum af Marmor, Jaspis, Prophyr eller Allebast. Nei! nei! thi hun var en Fredsforstørrere for alle ærekiære. Hvad skal vi da endelig oprette? Jeg besinder mig nu derpaa; og det falder mig lykkelig ind: Vi ville paa smuk fin Postpapier skrive en Gravskrift.

Hvem som nu blandt mine Tilhørere har et ærlig tydsk Hierte, og veed alle disse bedrøvelige Conjuncturer, som denne Dame har stiftet, og er bleven sin smukke Dronning af Ungern og Bøhmen troe, han bliver høflig ombedet af mig at forfatte et Gravskrift. Lever vel! saa meget har jeg sagt, hvilket kaldes efter Skole-Stiil paa Latin Dixi. — —

Efter at denne smukke Parentation var holden, saae man mange Hundrede Tusinde Papirer med artige Gravskrifter paa, af ærlig sindede Personer, enhver havde opsat sine sindrige Tanker; men saa-

43

som de alle i disse Blade ei kunde faae Rum, saa maa efterfølgende udgiøre Slutningen.

Gravskrift over

den afdøde franske Reputation.

ViatorDy stat,

Og see en Skat

I denne Urne giemmes,

Den franske Reputation

Som nu til sidst selv blev Cujon,

I Tydskland aldrig glemmes.

I Ungerer pas nøie paa At Asken ingen Luft skal faae;

Thi skeer det, staaer I Fare; Thi ret som giftig Basilisk Er hendes Sæd saa grum og bidsk Som hele Helved-Skare.

Vi hendes Navn forglemme vil,

Vel er det, hun ei meer er til,

Lad Frankerig kun græde,

Dens Reputation er død Som var for dem et Hiertestød, Men Tydskland til stor Glæde.

44

Inventarium

og ordentlig Beskrivelse paa alle Møbler, som efter den franske Reputations Død i

Paris ved offentlig Auktion til den Høistbydende er bleven bortsolgt.

1 Et i Luften opbygget meget kostbar og stor Palais, opbyggt efter den nyeste Bygnings Konst af lutter høimodige Indbildninger; naar man nu nøie betragter denne Bygning igiennem en Kikkert, bliver det alt mindre og mindre, tilsidst bliver det omgiven med en Taage og forsvinder som Røg.

2 Endeel efter Konsten forfærdigede Veir-Møller, som kan gaae, staae og snakke, den franske Reputation haver altid brugt dem ved fremmede og store Hoffer, for at gjøre Vind med dem i Verden.

3 En liden net Haandløjte af blank poleret Guld, ved hvis Hielp man langt fra kan see ind i de største Herrers geheime Staats-Cabinetter, samt erfare hvad der foretages, besynderlig kan man kiende hvilke som ere utroe Ministere og seer paa deres egen Interesse og tillige sladrer af Skolen.

45

4 Et meget compendieux Tale-Rør af Postpapir, igiennem hvilket man meget tydelig kan snakke paa Hundrede Miils Distance, naar sig paa samme Steder in Cognito opholder gode Spioner.

5 Et par prægtige Speile, hvori man presenteres i Legems Størrelse; men et Menneske sees langt anderledes end som det er.

6 En meget rar Maskine til at dreie de klogeste, store lange Næser med, og at føre dem saa længe omkring ved samme, indtil man faaer dem i de allierfarligste Vildnisse, hvoraf de neppe kan komme ud igjen.

7 Et Laboratorium portutile, hvori bliver laboreret der allerhemmeligste Gift, hvorved allerede mange høie Personer førend Tiden, ere skikkede i Evigheden, hvorved ikke engang de concecrte Hostier ere blevne skaanede.

8 En kostbar Hoved-Nøgel af Guld, hvorved man kan faae stumme Personer til at tale.

9 Tyve Kister fulde af Papirs Penge Actier, som den bekiendte Msr. Laws med egen Haand har pakket sammen, og derpaa trykket hans Project-Seil, paa samme Tid da fattige Folk hist og her i Frankerige, hængte, druknede, skiød og stak sig selv ihjel.

10 Nogle Sække fulde af Kugler, brugelige for

de franske Morbrændere, naar de ei paa anden Maade kan udøve deres Ondskab, end at stikke alting i Brand.

46

11 Adskillige Stats-Paruquer til at bedække Skalken med, og tillige skiule Malicen under samme kostelige Haar.

12 En stor Eske fuld af Sminke-Pulver, brugelig til at gjøre en langt anderledes Gestalt udvendig end som man meener i Hiertet.

13 En stor Bære-Kurv fuld af Basilisk-Æg, paa hvilke altid vixelviis skal sidde, de ældste franske Ministere og Mignons for at udruge samme.

14 En sandfærdig Oiginial, af den gamle franske Troe og Parol i Legems-Størrelse paa en Spindellev stukken i Kobber. Hun er forestilt just som hun tager sig en Priis Tobak, og naar man betragter samme kommer man til at nysse.

15 Huden udstoppet af den listige Slange som var i Paradiis, som efter mange færde Mænds Meening har talt fransk med vore første Forældre; thi Eva havde allers aldrig i noget andet ærlig Sprog ladet sig forføre.

16 Et Hundrede Fade fulde af sød Franskviin, hvoraf Tydskerne bliver rusendes og taber al deres Fornuft.

17 En meget lærd Helvedes Aand, indsluttet i en Læder Sæk, hvilken de franske Ministere bruge som et Orakel, og spørger samme til Raads.

18 Et tyk Foutteral at bedække Kierlighed med til sin Næste, samt at skiule under samme al Menneskelig Barmhiertighed.

47

19 De største og fornemste ved det franske Hof deres saa kaldede allerchristeligste Religion, forestillet i en Harleqvins Dragt, meget artig at see.

22 En meget angeneem og velklingende Fløite, hvorefter de Tydske som har mistet Fornuften meget ziirlig dandser.

21 En stor Kiste fuld af franske Løfter, men uden Haandgreber.

22 Machiavilli Regler udstukken i poleret Staal, og indbunden i et stærk Bind, fordi det ei skal forgaae eller sønderrives.

23 Et compendieu Haand-Bibliothek, bestaaende af kostbare Bøger og Manuscripter, af hvilke en in Folio meget kostbar i Fløiel indbunden, fører den Titel: Project hvorledes man best kan uddrive Fanden af Helvede, og at fortificere dette underjordiske Riige med Palisader, Ulveguber, og saa videre, for at Frankerige der bestandig kunde oprette det femte Monarkie, formedelst det projecterede Universal Monarkie ei her i Verden har vildet lykkes dem.

24 Frankerigs høimodige pretenderte Fortrin frem for andre Potentater.

25 Franske Staats-Maximer.

26 Tanker om den engang giorte men ei holdende Franske Stilstand.

27 Den franske Alcoran.

28 Geheime Staats-Cabinet over de franskes Ugudelighed.

48

29 Den maliceuse franske Raadstue, hvorover Dievlene ogsaa maa forskrækkes.

30 Det ny oprettede franske Tyrkie.

31 Det franske Cabinet indrettet til andre Staaters Undergang.

32 Den vel expederte franske løgnagtige og smigrende Apoloqist.

33 Den opdagede franske Staats-Maske.

34 Artificia gallorum delezta.

35 Achitophel Gallicos.

36 Sandheds merkværdige Audience hos Ludvig den XIV.

37 Den Afgud Ludvig.

38 Alliance imellem Frankerig og Tyrkiet.

39 Antipathie imellem Fransmanden og de kloge Tydske.

40 Arcana Diabolica.

41 O Gallia! Gallia! sic transit gloria

Mundi.

42 Gallia titubans.

43 Decadance de la France.

44 Erscurus de Fraudibus Machiavello Gallicis.

45 Der af Fankerig forførte Tydskland.

46 Frankerig foruroliget af Tydskland.

47 De naragtige tydske Fransmænd.

48 Det imod Frankerige opbragte Europa.

49 Artige martialske Lystspil imellem Husarer, Pandurer og Fransoser.

49

50 Herolden, indeholdende alle de Franskes skammelige og listige Staats-Kneb.

51 Tanker over de af Fransmanden ruinerte og opbrændte Stæder.

52 Det regiersyge Frankerig.

53 Frankerigs Hovmod og Ydmyggelse.

54 Den franske Fielsras.

55 Det forvirrede Frankerig.

56 Frankerigs Affald fra Æren.

57 De franske Vaabens Forsvar-Skrift imod de Christne.

58 Det om Frihed sukkende Frankerige.

59 Frankerigs Aand.

60 Den franske Guld-Grubbe.

61 Frankerig gaaer i den tydske Skole.

62 Fransmanden lærer bømisk, tydsk, ungarsk, croatisk, illirisk og pandursk.

63 Fransmændenes Grusomhed.

64 Fransmændene, de største Ulykkens Fugle i Europa.

65 Fransmændene langt værre end Tyrker.

66 De franske Biørne-Ulve.

67 Et Capsun at temme de vilde Fransmænd med.

68 Frankerigs fortvivlende Begierlighed til Fred.

69 Den franske Krones malitieuse Pretension paa Tydskland.

70 Det af den tydske Colica syge Frankerige.

71 De franske Mordbrænder-Konste i Tydskland. 72 De til intet blevne slemme franske Projecter.

50

73 De franske Fastelavns Giæste.

74 De hvide franske Dievle.

75 De franskes uordentlige og svinske Levemaade.

76 Frankerigs forrykte Compas.

77 De til Frankerig hensente unge Husarer og Pandurer.

78 En Sæk fuld af malitieuse franske Intriguer.

79 Den franske Vegtskaal, hvorpaa de formedelst deres mange udøvede skammelige Laster og barbariske Tyranie befantes at være alt for lette.

80 Trykfeil i Frankerigs Coniuncturer.

81 Fransmændenes Anslag paa den halve Verden.

82 Fransmændenes opdagede hemmelige Alliance.

83 Den franske Plutus.

84 Frankerigs Ulykke er for Døren.

85 Den franske Blæsebælg.

86 Project at bringe Frankerig i en christelig Ære-Stand, om ei andet, da dog Navnet.

87 De franske grusomme Procedurer.

88 Frankerigs Penge-Mangel til at føre Krig med.

89 Advarsel om at tage sig i Agt for alle franske Freds-Conditioner.

90 Det udtømmede franske Skatkammer.

91 Franske Krigs-Udrustninger.

92 Hvad som har bevæget Frankerig at igiengive det Romerske Rige det de tilforn havde berøvet dem.

93 En tydsk Vifte for de franske Myg.

94 franske Particulariteter.

95 Franske Pasqviller brændte af Bødlerne i Tydskland.

51

96 Hele Frankerig i Sørge-Dragt for deres afdøde Venner.

97 Den franske demafkerede Freds-Herold.

98 Frankerigs forgiftede Smigren i Tydskland og andre Hoffer.

99 De franskes Forræderi skiult under en Tyrkisk Turban.

100 En Bøn imod de tyrranske Fransmænd.

101 Store Folk tager ogsaa Feil.

102 Udkast hvorledes Holland i 14 Dage, uden Almuens Bekostning kan opstille 100000 Mand, og bortjage Fransmændene med.

103 De paa nye igienkomne Hugonottiske Giester.

104 Husarenes og Pandurenes lystige Reise-Beskrivelse til Frankerige.

105 Den gamle tydske Simplicismus i 3 Dele, hvori de franskes Ondskab og Tyranie troværdig bliver afmalet.

106 Den franske Simplicismus i tvende Bind, trøsteligere at læse formedelst de franskes Grusomheder.

107 Project hvorledes den franske Raadstue ved andre Landes Fald og Ulykke snart kunde blive riig.

108 En meget merkværdig Beskrivelse, om de fangne franske Kongers Tal, hvoraf man seer at hver syvende i Regieringen har været ulykkelig, og enten fanget eller ihjelslaget af deres Fiender. Trykt i Amsterdam 1242.

52

Man finder at i en Tid af 500 Aar, hver syvende Konge i Frankerige af deres Fiender enten ere ihjelslagne eller fangne. — Ludvig den IX., kaldet den Hellige, er i Aaret 1250 tillige med hans tvende Brødre Alphonso og Carolus i Egypten af Saracenerne blevne fangne og slagne, og har siden købt sig frie med 40000 Pund. — Ham haver efterfulgt i Regieringen Philip den III., Philip den IV., Ludvig den X., Philip den V., den VI., ellers kaldet Walsius. — Johan den I. er Aar 1556 slagen i Frankerig, og med hans yngste Søn Philip ført fangen til Engeland og døde der. — Dem har igien efterfulgt Carl den V. den VII., Ludvig den XI., Carl den VIII. Ludvig den XII., efter ham Frans den I., som af Carl den V., romersk Keiser og Konge i Spanien Aar 1572 den 5 Februari i Batallien ved Pavia blev slagen og ført fangen til Spanien. — Hans Efterfølgere var Frans den II., Carl den IX., Henric den III., Henric den IV., Ludvig den XIII., Ludvig den XIV., ellers kun kaldet Grand Louis, som igien er den syvende. — Hvad nu den retfærdige og alvidende Gud har besluttet med denne vil Tiden som giver alle Ting tilkiende, aabenbare os.

Item. I den bekjendte Lichtenbergiske Spaadom i Aaret 1742 er meldet, at den nu regierende Konge i Engeland skulde rive Blade-

53

ne af de franske Lilier, og indtage de fornemste Provincer, til hvilke han haver stærk Pretension. Man kan og eftersee Jesuitten Bellinis smukke Spaadom om Frankerig.

109 I en tillukt Kiste, hvor oven paa staaer skrevet Miscellanea Curiosa, fames efterfølgende merkværdige Skrifter:

ARCANA POLITICA RARIORA.

At læse for de seende men ei for de blinde.

1.

Det Tyrkiske og Franske Riges Sammenligning efter den nærværende Tids Beskaffenhed. Hvorudi bliver sammenlignet begge Nationers Venskab, Nødvendighed i Alliance, Lighed i Regierings-Formen, lige Tyrantie, Utroeskab, Regier-Syge, Gierrighed, Begierlighed til Krig, og Had til alle andre.

Tilligemed tilføiede Staats-Maximer, hvorledes man skal efterleve den franske Mode. Nemlig, foragte Gud og Mennesken, søge sin Ret ved Vaaben, udmatte Naboerne ved stedse Krig. Ei lade sig foreskrive efter Retfærdighed nogen Grændser i Regieringen, hverken holde Venskab, Troe eller Eed. Ei holde nogen Alliance. Røve andres Lande til sig, falde ind og forderve alle Ting med Ild og Sverd. Ruinere sin egen Adel, holde Milizen haart, opfylde Fiscum med Ret og Uret, udsue Provincierne med de allersterkeste Er-

54

cecutioner, og endelig tilsidst være betænkt paa at undertrykke sine Naboer.

2.

En historisk og politisk Dissertation, handlende om den Allerchristeligste Konges Titel, naar og hvorføre samme er tillagt Frankerige, tilligemed hvad Eftertryk og Prerogativ han har frem for andre; hvorved man finder disse Qvestioner: Om det kommer overeens med dette allerchristeligste Navn, at stifte Alliance med de Vantroer, og fette Ont i samme imod Christenheden, føre de Christne Førster i Uenighed; instigere andre Potentaters Underdanere til Rebellion; at udsende Tyve, Røvere og Morbrændere; at tage Førrædere under Protection; af Religions-Iver uddrive Hugonotterne af Landet, og derefter opbrænds de Romersk-Katolske Kirker og Klostere, jammerlig medhandle Ordens-Folkene i samme, borttage Kirkens Zirater og Kar, (fordi de vare af Sølv og Guld,) de til samme offrede Pretiosa, Messeklæder, og Præste-Ornamenter, (som vare broderede med Guld og Perler,) for at give 'Soldaterne Sold af samme. & c; & c. & c.

Guds Huse som tilforn af Fædrene blev bygt, Dem har den franske Tyrk nu ganske reent forrygt.

3.

Fire Bøger fuldskreven af Francisco Galliano om de 4 Monarkier, hvilke Propheten Daniel i det 8 Kapitel betegner ved de 4 Dyr, til samme

55

er tilføiet det 5te, nemlig det franske Monarkie, tilligemed en Spaadom om dets Undergang.

4.

Den franske Bogholder, d. e. Commentarier over det franske Skatkammers Udgifter, hvori tillige bliver handlet om Milizen som holdes Indenog Udenlands, hvad til deres Underholdning er fornøden. Hvor megen Tribut, Told, Færge-Penge, Accis, Skat, Paalæg, samt Hundrede Maader at udpresse samme Penge paa.

5.

De franske Undersaatteres Taare, som indtil Blodet bliver udpresset. Jesuiten Johannes Gans, den Kongelige Skriftefaders Forklaring over det Sprog: Matth. 22., giver Keiseren det Keiserens er, og Gud det Guds er.

6.

Det fredelige Frankerige, eller Relation om Freds-Slutninger, hvilke Kongen af Frankerige, (som vil kaldes Freds-Stiftere,) har sluttet imellem alle Konger i Verden, men ei holt samme længe, besynderlig Freds-Puncterne med Savoien, med hvilke haarde Conditioner Frankerig har indgaaet samme, samt den store Skade Tyrkerne blev tilføiet der ved. Til samme er føiet: 1 Preludium eller Preliminaria, at opholde Freden, samt melde Tid og Sted, at slutte Tractaterne, naar de skal begyndes, samt Afhandling om Salvum Conduztum.

56

2 Om de befuldmægtigte Gesanters Titeler, samt Visitter og Legitimation, Honeur, alt efter nye Formular.

3 Nye Preliminaria om at erkiende Kong Wilhelm for Konge; Luxenborgs og Strasborgs Restitution & c. Cum Reponfionibus, Replicis, Duplicis, Triplicis &c.

4 Qvestioner om Navne, Titeler, Talemaader, Æresbeviisninger, som bør bruges ved Indtog, Velkom og Sammenkomster, hvad for Stole der skal siddes paa, enten de som ere beslagne med Fløiel eller slet Plyds, med Himmel eller Baldaquin over, eller Arme paa; om Rigsfyrsternes Abgesant skal kaldes Deres Excellence?

7.

Forslag til en General-Fred, men ei derved at udelukke Tyrken. De fornemste Kapitler som de Befuldmægtigede have at rette sig efter, ere følgende:

1. At paatage sig imod de andre en alvorlig og grundig Mine, men i Hiertet ei meene noget deraf, ei overile sig, men procedere langsam.

2. Det som skulde være sidst i Tractaten, proponere samme først.

3. See nøie til at forstyrre de Allieredes Gemytter, og med en eller anden at slutte Fred, at ei nogen General-Fred skal blive sluttet.

4. At brække al Folke-Ret.

57

5. Ei undseelig hvor man kan fee sin Fordeel.

6. Naar man med Munden slutter Fred, da i Hiertet meene Krig.

7. Forsøge ved at true med Krig, at forskrække andre til at slutte Fred.

8. At fortælle om Frankerigs lykkelige og retfærdige Vaaben, samt gribe til alle utilladelige Midler, naar det kun er Frankeriges Fordeel.

9. Midt i Freds-Handlingerne at udstrøe Ueenigheds Sæd og yppe Krig.

Til samme er føiet:

En Ballet under Titel: Den udaf Elendighed paa Thronen igien ophøiede Fred, Frankerig til Spot. Denne Ballet skal dandses paa første Carneval i Paris i den store Sal, hvor der staaer skrevet over Døren: Her bedrager man den hele Verden.

Beskrivelse om den store Naade, som Kongen af Frankerig bærer for Rigsstænderne, skreven af Adulatum Pfeudolum, med hosføiede Grundtegning, hvor det var best at andlegge Casteller og Citadeller. Trykt i Strasborg ved Servio Exaquilio, under de franske Eseldriveres Skilt.

9.

De gamle Galliers lykkelige førte Krige imod de Vantroende i Østerlandene, formedelst den Christelige Troes Skyld, samt en Deel Konger af samme Nation, som have regieret i Cyrien,

58

Grækenland, Cypren, og i Constantinopel. Dertil er føiet Fransmandens uchristelige og uretmæssige Krige, som de nu fører imod de Christne, og deres Troesbekiendere, oprettede Alliance med Christendommens Fiende; samt opirre samme mod Christenheden. Trykt i den forvisnede Lillie, med Opskrift: Vi ere ei mere hvad vi have været, vores gamle Berømmelse er borte.

10.

En Bog som andre christne Nationer lenge har ventet efter, der handler om Restitution, Satisfaction, Assecuration, i samme Hæfte findes det gyldne Freds-Baand, et Værk som ved mange Hundrede Tusinde fattige Folkes Sukke, Ønsker og Graad er forlænget; men som neppe kommer fra Pressen førend følgende Aarhundrede.

Kolt og varmt paa engang blæse,

Hver Mand trække om ved Næse,

Falske Eeder, store Løine,

Narre Næsten op i Øine.

Disse er de beste Choser Som man lærer af Fransoser. 11.

Franske Anslag, hvorledes Østerrigerne samt det Romerske Rige ganske kunde ruineres, et Manuscript af Richelieu med Mazariniske Anmærkninger. Det Østerrigske Huses særdeles Beskyttelse af Gud i mange fortrædelige Tilfælde; hvortil er føiet den allerglorværdigste Keisers Ordsprog:

59

A. E. I. O. U., saaledes udlagt: Austria Erit In Orbe Ultima.

12. Project hvorledes Tydskland skal indrettes naar det kommer under den franske Krone. Trykt i Paris af Hans Luftstreich. Samme er tilføiet hvorledes Fyrsterne skal rangeres under de store Pairs i Frankerige. Autore Tarquinio Superbo.

13.

Geisten af Monmuths Tale, til den forrige Kong Jakob i Engeland, at han ei skalde lade ombringe den nu regierende Kong Wilhelm. Hvorved følger Sørge-Balletten, som blev forestillet af Stuart, Kong Jakobs, og andre Kongers og Dronningers samt henrettede engelske Stats-Ministeres Geister; ved hvilken Ballet Stuart og Broder, Ludvig i Sørge-Kapper var overværende.

NB. Foruden alle disse Møbler og rare Sager er endnu i et smukt langt Gallerie nogle Tusinde i Levnets Størrelse konstig malede Billeder, som meget naturlig forrestiller de Franskes Ondskab, Tyrrani, Voldsomhed og Umenneskelighed. Farverne paa disse besynderlige Malerier forgaae ei heller, men bliver bestandig til Verdens Ende.

60

Den berømte og avanturieuse

Helt

Don Qvixotts af Mancha

Skrivelse

til den bekiendte store Dame

Donna Grandezza.

Bortsent ved hans troe Tienere og Vaabendrager

Sanco Pancha,

fra de fornøielige Eliseiske Marker i de Dødes Rige.

Som Staffet til Spanien med blæsende

Postillioner til Fods.

Madame!

Forundrer Eder ikke, at jeg skriver Eder til fra Fornøieligheds Land. De nye Tidender, som paa nogen Tid ere hos os indløbne, har noget forstyrret vores søde Rolighed; os bliver ikke her berettet nogen Usandheder, som i Eders Verden; thi vi lide ei nogen løgnagtig Avis-Trykkere, men fører dem i et heedt Bad, hvor man lader dem udsvede deres løgnagtige Fabler, indtil de lærer fuldkommen at tale og skrive Sandhed.

Da vi nu haver faaet en sikker Efterretning

om den franske Reputations Død og Begra-

61

velse, og tillige seet Liig-Processionen udstukken i Kobber, saa kan vi nok forestille os, hvor smertelig denne Skilsmisse har været for Eder, da det var Eders fortroeligste Veninde.

Vi have ogsaa hver Øieblik ventet hendes Ankomst, og jeg har tillige med min troe Vaabendragere Sancho betænkt mig paa en Gratulations-Tale ved hendes Ankomst, og tillige i samme at udføre de allergalanteste spanske Talemaader; men til min største Smerte, indløb den fatale Efterretning, at denne uforlignelige Dame efter holden Raad med Fizlipuzli, var condemneret at blive paa Øen Spot og Skam, allene og uden nogen Selskab. Dette var i mine Øren et skrækkelig Tordenskrøl, jeg kan ikke melde alle Ting, formedelst min inderlige Smerte, den Tractat, over denne tilforn saa mægtig værende franske Reputations forunderlige Død og Liig-Begjængelse har ret forbitret mig.

Dette er altsammen ikke nok til at gjøre min Galle skummende; thi det er Eder, store Donna Grandezza bekient, hvorledes jeg, som en omvandrende Ridder, har antaget mig de forfulgte Damers Ære og Liv, jeg vilde endnu hugges med den største franske Veirmølle, dersom jeg kun kunde staae hende bi med min Hielp, for at faae denne

uforlignelige franske Reputations Dame

levende igjen.

62

Men til min største Ærgelse er alt mit Haab forsvunden. Ak! mit Helte-Blod kaager endnu efter min Død i mine Ridderlige Aarer, naar jeg tænker derpaa, slig foragtelig Beskrivelse om saadan Dame at lade rullere i den lærde Verden; havde det endda blevet ved den første Edition, men andre skammelige Burser haver endnu ladet trykke langt skammeligere Exemplarer.

Man kan let tænke hvad Opsigt disse Blade maa give i den nysgierrige Verden, og jeg svær Eder til, ved min uovervindelige Helte-Klinge, ja ved den høire og venstre Side af min krøllede Stutsbart, at jeg over de sidste Exemplarer har været mere forbitret end over de første! Ja jeg forsikrer Eder Donna Grandezza! ved den udødelige Ære af min spanske ældgamle adlige Familie, at dersom disse foragtelige Burser vare hos mig tilstæde, saa vilde jeg allene ved mine Ildstraalende Øine forvandle dem til intet, at man ikke engang igiennem de vitberømte Lampiske Perspektiv-Glas, skulde kunde kiende det mindste Støv af dem.

Men der skal snart ved min kloge indseende Visdom, blive giort Anstalt, og jeg vil bringe det saa vit ved den store Helvedes Monark Pluto, at en skarp Forordning skal udkomme, ei at trykke slige Skrifter mere.

Dette er endnu ikke alt, som har bragt min hitsige Galle ind i de fineste Aarer. Ak! Madam, det forskrekkeligste kommer nu først, og I kan kun

63

selv adspørge min troe Tienere Sanco Pancha, han kan beskrive Eder alle Ting mundtlig og naturlig, hvorledes den spanske høie Adelskab kiempes i mine Lemmer, jeg zittret ikke af Frygt; men af Begierlighed til Hævn brænder jeg saa heed som Hunde-Stiernen.

I kan selv overlægge hvad Bevægelse den Efterretning haver sat mig i; thi her hos os er denne fatale Efterretning indløben, at vores ellers saa heltemodige spanske Nation, har flygtet om Kaps med Fransoserne for den Østerrigske Armee. O Lynild! o Torden! o Krudt! Bly! Staal! Jern! Bomber og Cartauer! hvor er den spanske Granbezze? Hvad for en Furie har opfundet det foragtelige Bortløben? En Spanier bør jo at blive ved sine langsomme gravitetiske Skrit og Trin, (som endogsaa en Spanier lod see, da han skulde Kagstrygges: thi da Bøddelen selv formanede ham at han ei skulde gaae saa langsom og majestætisk, svarede denne høie

Geist: Meener du, at jeg for dig vil tabe min Grandezza, der kommer paa nogle Prygl ikke an, seer du ikke hvorledes alle Damer brænder af Kierlighed over min velskabte Krop, de ligesom fornemmer hver et Slag du giver mig.) Skulde man ikke taget sig et berømmelig Exempel af denne spanske Helt, staaet behjertet, gaaet langsom og gravitetisk, og ei løbet bort med de flygtige Fransmænd?

64

Ak! Madam, jeg frygter for et stort Onde, thi man taler meget stærk om, at I ogsaa er anstucken af samme Sygdom som den franske Reputaion, og snart vil følge hende efter i Døden, samt at I skal gjøre hende Selskab paa Spot- og Skiendsels-Øen, at denne Dame ei skal være allene, men have Selskab af den spanske Grandezza; jeg haver allerede hørt Efterretning derom. O Gift og Pest? om det skulde skee, saa sværer jeg ved alle Elementer! at jeg ikke bliver her, men vil begiere Tilladelse om at komme i Verden igien, og med min troe Tienere begynde igien paa mine Aventurer.

Da skal man see: Mars i mine Skuldre, Hercules i den høire, og Samson i den venstre Arm, Atlas i mine Been, Minerva i Hovedet, Venus i Øinene, Cupido i Ansigtet og Jupiter i den ganske Krop. Naar jeg nu gaaer frem med gravitetiske Skrit, skal Jorden ryste og Himmelen forskrækkes, Vinden legge sig, Haved blive stille, Østerrigerne vil tomle omkring hist og her: Jeg svær ved mine Forfædres Aske, at de fleste Officerer selv vil skille sig ved Livet.

Jeg forlader Eder aldrig, allerkiereste Donna Grandezza! og bekræfter ved Cerberi og Minotauri Tænder, jeg og min Tiener Sancho vil allene slages med Tusinde, ja med Ti Hug nedlegge 500 Kiemper og 600 af de mægligste Hexemestere, alle Marke og Enge skal være opfyldte med afhug-

65

gede Hoveder, Arme, Been, Hænder og Føder. Formedelst Eders Ære publicerer jeg baade Krig i Europa, Asia, Afrika og Amerika, 1000 Elephanter, 2000 Drager, 3000 Tiger, 4000 Leopardder, 5000 Løver, 6000 Slangere, 7000 vilde Tyre, skal alle som de mindste Bologneser-Hunde slikke mine Fødder. Jeg vil opluge 8000 fyldte Bomber, 9000 Granater, og spytte Østerrigerne dem lige i Ansigtet, naar de først ere antændte af min Vredes inderlige Ild.

Da skal I, Donna Grandezza! formedelst Eders Honeurs Skyld, see et martialsk Fyrværk, samt høre en skrækkelig Lynild, Torden, Knagen og Bragen.

Maanen vil blive blodig, og jeg vil tage Solen i min Haand, og kaste samme blant de Østerrigske Officerer, at alle deres Paruquer skal opsvies; jeg vil tage under hver Arm tvende hele Cartouer, og lade dem med Ulykkens Stierne og Cometer, da skal I see en Forskrækkelse under Østerrigerne, naar jeg affyrer samme.

Dette lover jeg Eder ved mit adelige Ridderskab; ja, jeg forsikrer Eder ved Knappen af mit Helte-Sverd, som er opfyldt med Torden-Kiiler, at jeg ei skal forlade Eder, o skønne Donna Grandezza! thi Eders Død vilde alt for meget røre min ømme Siel.

66

Lev vel! — Ja lev vel! — Formaner kun Eders tappre Nation, formælder dem min gunstige Hielsen, og siig dem: At de ei saa foragtelig maa løbe for deres Fiende; thi jeg vil kiempe for Eders Ære, som for min anden Dulcinea.

Dette er skreven i største Hast af Eders, uforlignelige Donna Grandezza? oprigtige avanturieuse vandrende Ridder

Af de Eliseiske Marker den 30 Juni 1744.

Don Qvixott von Mancha.

Eneste efterladte Søn af Don Gacciadiavello, Fetter til Don Honorilibilikrigifax, og Svoger til Don Diridatumdaridæs, som var en Blods-Forvant af Don Artemultomiro-Falleratallerabulo. & c.

67

Samtale

imellem Tvende

Vandrende Riddere

Don Sebastian og Don Pedro.

Halv-Brødre til Donna Grandezza og Don Qvixotts Blods-Forvandte.

Don Sebastian.

Saasnart jeg blev fød til Verden, kom Mars i mine Skuldre, Hercules i den høire, og Samson i den venstre Arm, Atlas i mine Been, Mercurius i mit Hoved, Venus i mine Øine, Cupido i mit Ansigt, Nero i mit Hierte og Jupiter i mit Liv, saaledes, at jeg var til Overflødighed begavet med Courage og Styrke, ja dobbelt saa meget som den store Roland.

Jeg begyndte da strax at reise. — Da forskrækkedes Himmelen, og Jorden begyndte at bæve. — Vindene bleve ganske stille, og de frugtsommelige Jomfruer føde utidige Fostere. — De tappreste Soldater som fik mig at see, zittrede og

68

bævede, og raabte af fuld Hals: Libera nos Domine, dvs. Frie os Herre Gud.

Jeg svarede den største iblant dem: Dersom jeg kommer til dig, skal jeg med dette staa Been give dig saadant et Slag paa dit Hoved, at du skal synke 6 Fod ned i Jorden, og din høire Arm skal kun blive oven for Jorden; af Aarsag, fordi du ei, da jeg gik dig forbi, tog din Hat dybt nok af for mig.

Don Pedro.

Jeg svær ved Solen, at jeg er færdig ved at blive afsindig, ja fast fortvivle, fordi jeg ei kan finde nogen som jeg kan udøve mit skrækkelige Mod paa. Det er ganske umuelig, ja lige saa umuelig, som Solen kan staa stille paa Himmelen, at naar jeg rammer en med min høire Haand paa hans Hoved, maa han døe. — Naar jeg kun oplader min Mund og vil tale, fordunkles Planeterne, Vinden tør ei bruse, Qvæget løber fra Biergene og skiuler sig i de dybeste Dale. Fuglene skiule sig i de hule Træer. Valfisken forstikker sig i Havets Dybhed. Ja, hele Jorden bæver for den tappe Don Pedro.

Don Sebastian.

Jeg som en Helt over alle Helte, fandt engang Hercules i en Batallie. Han kom bag paa mig, og med sin Sabel vilde give mig et Hib over Halsen; men som jeg saae Blinket

69

af Sabelen, spillede jeg ham en Prevenire, greb ham i hans Haartop, og kastede ham med saadan Heftighed i Luften, at han fløi ind i den 5te Himmel, og faldt paa Mars, som just diverterte sig med Venus, saa at hans Hals gik i tu. Venus som blev heftig forskrækket over denne Tildragelse, gav et stort Skrig af sig, saa at Guderne forsamlede sig, og med Forundring saa Mars at ligge død.

Don Pedro.

Gaae af Veien, Don Sebastian! eller træd noget tilbage, at ieg kan hænge min Kappe om mig. Thi den Vind som ellers ved den Leilighed foraarsages af min Kappe, er saa sterk, at den kan kaste Eder 50 Mile bort, ja paa hiin Side af de Pyreneiske Bierge.

Don Sebastian.

Langsom, langsom, Don Pedro! seer I denne Klinge! dersom den kunde tale, saa vare 100 Aar forkorte til at fortælle alle de Ting som dermed ere udrettede. Fast alle Kirkegaarde i Europa ere opfyldte med døde Legemer, som ved denne Klinge er nedlagt. Hvad gjør Barberene rige? Ei andet end denne Spanske Klinge. Jeg kom engang i Ord med en engelsk General, jeg blottede ikke engang min Klinge, men satte ham Foden for R., at han med sit Hoved støtte imod Solen, som foraarsagede at paa Jorden i 14 Dage blev en bestandig For-

70

mørkelse. Hvor jeg gaaer eller staaer er Døden ved Siden af mig; thi han har mere Gevinst af min Kaardeklinge end af alle Feldtslag paa Jorden.

Don Pedro.

Jeg har med Sandhed at sige en Basilisk-Natur hos mig, ja værre end en Basilisk. Naar jeg kun anseer Folk med et suur Ansigt, saa falder de 10 Mand tyk oven paa hverandre, ligesom mit Ansigt var lutter Kanon-Kugler. Da jeg endnu laae i Vuggen, indsuede jeg lutter Ild og Gift i Steden for Melk; mit Mod yttrede sig allerede da jeg kun veiede 4 Pund.

Don Sebastian.

Fra min Skomager bekom jeg engang et par Skoe som var mig for snevre, hvorfor jeg støtte Foden temmelig hart imod Jorden, for at faae dem paa, ved samme Stød bævede Jorden, og aabnede sig lige ned til Helvede. Belzebub, Satanas, Pluto, Barrabas, og alle Helvedes Ministere bleve forskrækkede, Cerberus gav et erbarmelig Skraal af sig, Proserpina skreeg forskrækkelig og rev sit Haar af sig, formedelst Lysningen som kom ned i dette mørke Rige. Endeel unge Diævle fløi ud ved denne Leilighed og undkom, og samme flyve endnu omkring i Luften og incomoderer got Folk.

Don Pedro.

Var det saaledes, at min Styrke og Mod kunde deles blant alle Mennesker i Verden, da fik

71

man ei andet at høre end Krig og Orlog. Klokkerne vilde uophørlig ringe for Liig, Doctores og Barberere vilde ei have Plaster nok til de Blesserede at forbinde dem med, Konerne vilde græde for deres Mænd, Børnene for Forældrene, og Jomfruerne for deres Galaner.

Don Sebastian.

Engang fik jeg det Indfald at Pluto skulde give mig Skar, jeg gik derfor directe til Helvede, jeg fant Pluto tilligemed en Deel af hans Cammerater paa Snejpe-Jagt. Da han nu saae mig, kom han mod Mig med sit hele Følgeskab og gav sig til Fange. — Da tog jeg til min spanske Klinge. Pluto saae neppe dette, førend han med sit hele Følgeskab retirerede til de underste Spelunker i Helvede, og lukkede Døren fast i efter sig; thi han vidste nok jeg var en Spanier, saa han ei kunde lide paa mig. Jeg vilde han skulde være mig underdanig: gik derfor Fod for Fod til Porten, og med min Fod støtte samme op, og tog denne Mørkhedens Prints og den deilige Proserpina fangen. Da jeg hørte denne jammerlige Helvedes Skrig og Lamentation, lod jeg see min spanske Barmhiertighed, og gav dem alle frie.

Don Pedro.

Jeg gik engang og spatserede paa Brøstværet pad Volden, da kom en Kanon-Kugle flyvende mig lige i Munden, men den beskadigede kun tvende af mine Fortænder; jeg tog den strax ud af

72

Munden igien, og kastede den med saadan Force imod et Taarn som Fienden var udi, at Taarnet falt over Ende, og slog over 2000 Mand ihjel.

Don Sebastian.

Man fortæller, at Hercules udi en Nat har besvangret 100 Jomfruer. Jeg derimod er langt hurtigere end den Venus Ridder, da jeg kan formere Verden hver 5te Time med 100 unge Hercules.

Denne Samtale imellem disse tvende os saa nær beslægtede Herrer, har jeg ei vildet forbigaae at tilmælde Dem, deilige Donna Grandezza! hvoraf De seer vore Efterkommeres uforlignelige Helte-Mod. Jeg er med en overnaturlig Respect

Deres

bestandige forbundne Tienere

Don Qvixott.

1

En almindelig Recept som af Grunden helbreder

Skrueløse-Hierner.

Saa at

Taaber/ Daarer og Narre

af alle Sorter,

besynderlig de der ere befængte med

Franske Moder

kan ved samme igjen erlange

den sunde Fornuft.

O cives, cives! qværenda infania primum, Hac ter felices — — — Horat.

København 1770.

Trykt hos Johan Rudolph Thiele, boende i Peder Hvitfeldts Stræde.

2

3

Deres

Høi-Grævelige Excellence,

Græve af

St. GERMAIN,

Ridder af Elephanten.

Kongl. Majest. forhen hsistbetroedr General-Feldt-Marschal, & c. & c.

Tilskrives underdanigst

disse faae Blade.

4

Deres

Høi-Grævelige Excellence,

Høi- og Velbaarne

Naadige Herre!

Du, som var Frankrigs Ziir, de Danske

Helters Ærre,

Bør og Beskyttere for Franske Skrifter

være;

Besynderlig for det, hvis Hoved-Hensigt er

At rette Franske Feil hos Danske Mennesker.

Underdanigst af S. C. F. **.

5

Recept for Skrueløse-Hierner.

Neppe er jeg fyrgetyve Aar, og kiender allerede ikke min egen Nation mere. Man taler ikke, uden ved Tvetydigheder; man tænker, ikke, uden ved Adspredelser; man skriver kun ved Hierne-Spind og handler blot af Ubesindighed. Det tørre Vid vinder Seier over Fornuften. Forfængelighed paabyder Naturens Drift Taushed; Folk, lig en Adonis, ere Folk efter Moden; man lugter dem som Jasminen, man beundrer dem, som Rubinen; man seer dem oftest skumme, som Champagne-Viin.

6

Lad la Condomine fordærve sin Lunge og sin Tid med, at bevise Indflydelsens Nødvendighed; lad Tronchin fortjene Hundrede Tusinde Daler med at forbyde Suppe, som en almindelig Gift; lad Keiser forhverve sig Roes og Guld ved Piller, der falde Facultetet ubegribelige; vores Sygdom Har hverken sit Sæde i vores, eller i vore Forfædres Blod, den fødes i Hiernen: lader os gjøre Qvægsølvstadiet, og vi skal blive helbredede.

Hverken de hemmelige Sygdomme, eller Kopperne, har nogen Tid foraarsaget saa stor Forstyrrelse, som Forfængeligheden. Den trækker sig endog til Capucinerne, der nu ikke bære andre, end modore farvede Klæder, til Carmelitterne, der aldrig gaae, uden med en Solskierm i Haanden.

Religionen, der i vore Ubesindiges Tanker bliver anseet for en Daarlighed, maaskee fordi den er for gammel, sukker billig over vore Afbigelser. Man gjør sig en Ære af, at antage sig en anden Troe, som man ifører sig en anden Klædning, og at ophøie, eller forringe Dyden, efter en afvigende Indbildningskraftes Høihed. Snart indskrænke eller formilde vi, som Deister, Straffen og Belønningerne efter eget Behag, og snart igien kiende vi, som Materialister, ingen anden Gud, end vort Blods Omløb. Forgieves skulde visse Prædikantere søge at omvende os efter Mo-

7

den; de besidde intet, uden nogle for Natbordet antagne Lader og Theatraliske Talemaader. De snakke om vore Lærre-Setninger, som en Skiøge om hendes Kierligheds Handlinger. Sorbonne veed ikke, enten en Setning er ugudelig eller christelig, og Parlementet afsiger Dommen. Geistligheden, der snart holder sig til Paven, snart igien til Kongen, søger intet uden en uindstrænket Frihed. Truer Overherren, faaer en paa hiin Side Bierget herskende Lærdom Fortrinnet; tordner Paven kommer den franske Kirkes Frihed igien for Dagen. Alting er Uvidenhed, eller Politik midt i en Religion, der burde ikke være andet, end Lys og Enfoldighed.

Fortienesten undersøger i det siette Stokverk, som i sit Observatorio, og tier. Det store Mod i en Finantzbetientes Klædning overveier slet intet og dømmes om alle Ting: den oplyser med en eneste Penne-Streg et Lands Undergang, og glæder sig over, at Folket endnu ikke arder Græs.

Lad Statens Fiender beholde Seier; vi vil blot arbeide paa vor egen Undergang, Tale og Opførsel efter Moden! Armene vil ikke adlyde Hovedet, og Hovedet kan i Mangel af Armene intet udrette.

Snart vil de tage Sommer-Quarteer, for at drikke Lemonade og forfriske sig. Der fattes ikke

8

meget i, at man jo setter et Natbord i Løbegravene, og gjør Kanon-Kruttet vellugtende. Heroismus er intet, uden et forslit Ord, man finder i Historier og Romaner, og skyer som noget latterligt. Det maa gaae med Fædrenelandets Ære som det vil, naar blot den slette Orden og Vegelsindigheden ikke taber nogen af sin Ret.

Der er ingen iblant os, der jo gjør sig en Ære af, at tiene vor Fyrste, der er heller ingen, der ikke skammer sig ved, at bære Mærke af saadan Tieneste. Alle andre Nationer veed af ingen Prydelse, uden en Slags Klædedragt, og vi ansee denne Klædning for en Dragt, der tilkommer en ryggesløs Dreng. En stor Herre, der i Paris vovede at lade sig see i en Soldater-Dragt, vilde have ligesaa meget Mod, som en af Pavens Officiers, der understod sig at angribe en Preuser. Man bærer langt hellere Overdaadigheds og Forfængeligheds, en Tapperheds Liberie, siden vi ikke leve meer i Heltenes Aarhundrede.

Vi ere nye i alle Opfindelser, blot i Krigs: konsten ere vi Gotiske. Man troer endnu, Modet bestaaer i, at springe i Ilden, da den skulde bestaae i, at vogte sig for den, og styrte sine Fiender deri. Hvilken Krig! hvilken Forbittrelse! hvilken Ærgierrighed! Snart vil Menneskene behøve

en nye Verden, til at udbrede deres Herre-

9

dom! Men, desto verre! ingen uden Fontenelle, har seet adskillige saadanne langt borte. Man kunde have købt hele Landskaber for det, det har kostet at sette Livet til i et bedrøvet Churfyrstendom.

Alle vore Floder ere belagt med prægtige Broer, undtagen Broen til Seve, som man gaaer over til Versailles; men denne Broe er kun, for at man kan gaae over Floderne, og vi maa gaae over Havet.

Visse Erobere forlade sig mere paa deres Forstand, end paa deres Magt og de beholde Seier, da vi endnu ikke vide hvorpaa vi skal forlade os. Er det Penge, da ere vi at beklage; er det Vittighed, o! da skiælver jeg.

Det mindste Saar, en Fyrste fager, ud Det mindste Saar, en Fyrste faaer, udraabes for en ulægelig Sygdom.

Schelin, den eneste Skræder, der af og paaklæder alle Nationer, vil efter sin Død blive mere beklaget, end en god Feltherre, der bliver i en Træfning, siden man nu omstunder gjør sig mere til af den Ære, at bære en smuk Klædning, og tale derom, end den Roes man kan indlegge sig ved at vinde et Slag, og at underholde sig dermed. Visse Krigsmænd

10

har endog midt i Fredens Skiød med Krigen at bestille, og vi tænke midt i Armeen ikke paa andet, end vore nye Sager og Spil.

Det sidste Kanonskud er neppe gaaet af, før man alt giver Officierne, der end ikke forlange det, Tilladelse, at forlade deres Regiment. Det er billigt, at man hviler sig ud i otte Maaneder, efter et Feldt-Tog, der har varer i fire Maaneder.

Man skulde sandelig ikke have begejnet vore Forfædre saaledes, uden at de havde skiult sig af Skamfuldhed; men vi har den Gave, at vi kan lade os fornede, uden at blive ydmyge; vi bryste os endnu i Stedet for vi burde henge med Hovedet, og vil, man skal idet ringeste falde i Forundring over vore Haar-Krøller.

Engelænderne dybsindige, de Tydske alvorlige, Italienerne listige, og vi midt iblant dem, artige, elskværdige og modtvillige; man maa tilstaae, Skilderiet er ikke gjort for Indfatningens Skyld, og at vi ere alt for forfængelige til at Have saa kloge Naboer.

Smagen hos de Artige, (thi vi forstaae intet andet, end dette,) har saales trækket vore

11

Ideer sammen, at det Høie, (Maestetiske,) forekommer os som et Uhyre, og det Enfoldige synes middelmaadigt: og endda holde vi os for de Førstefødte af alle Folk, og foragte alt det, der ikke har sin Virkelighed fra Paris.

Den Hanoverske General er for hele Verden Printzen af Brunsvig, men hos os blot Monsieur Ferdinand.

Vor Forstand er ikke det menneskelige Kiøns Forstand, og derfor stemmer den ikke overeens med samme. Den sunde Forstand er altid overeensstemmende med alle Folkes. Vi have over vore Handlinger, som over vore Klæder, en udbredt Skiøge-Sminke, der giver os Sted imellem Aber og Mennesker. Ingen uden Eftertiden var i Stand til, at forbedre os, men den er, desto verre! kun en bagtalende Forsigtig, der aldrig taler, uden naar de, den retter, ikke høre det.

I det forrige Aarhundrede herskede Viddet, i det næstpaafølgende vil maaskee den sunde Forstand komme til at føre Herredømmet. Hvorledes vil vi forholde os i denne Mellemtid? Mestendeels som Papagoien imellem Oxen og Løven.

12

Et Aarhundrede, da man veed intet at sige, uden Talemaader, intet at frembringe, uden Drømme, intet at opfinde, uden Moder; da man bygger i Kobberstykker, skriver i Smaat, og slaaes efter Takten, bliver kaldet det Philosophiske Aarhundrede. Opholder man sig over dette Aarhundrede, eller Philosophien? Et skient Spørsmaal at forklare!

Fornuften, der lige indtil den Dag, Bogen om Aanden kom for Lyset, har lagt i en dyb Søvn, er endelig opvognet. Lader os

høre: Vor Siels Indsigt bestaaer i Hændernes udvortes Gebærder, og enhver Dyd har blot Egennytte til Grundvold.

Hvilken lykkelig Opdagelse! har vore Vise ikke Aarsag, at klappe i Hænderne, og raabe Seier-Skrig?

Det Arbeide man i Gaar gav sit Biefald, forkastes i Dag, og Morgen kommer det frem igien, beprydet med nye Biefald. Ingen Skuespiller giver Parterret mere at lee af, end vi give de Fremmede.

Alle Nationer betragte os paa det nøieste, for at beskue vore Haar-Kruser, vore Daarligheder, og at holde sig op derover; og vi har endnu den skønne Forfængelighed, at vi troe,

13

de med Forundring give os deres Biefald. — Lader os aabne Øinene; saa skal vi see, den Fremmede antager blot vor Klædedragt, og, i det han trækker Kiolen paa, selv falder i Forundring over dens sælsomme Skikkelse. Enhver Fremmed vil blot have Dragten af vores Skilderie og intet videre: til al Fortred beholde vi selv vore Hoveder.

Man har indført alting i Ordbøger, undtagen vore Naragtigheder; saasom man veed, at disse vilde udgiøre Folianter, og at vi derimod nu ikke læse uden flyvende Blade. Abbeden sminker sig, og studerer hos de unge Piger; Krigsmanden øver sig blant Munkene; Magistraten studerer Lov og Ret paa Løibenken, og Munkene, deres Ordens-Regler hos de unge Damer.

Coguetterne ere nu omstunder vore beste Talere. En lumpen Vise trøster os, naar vi har gjort et Tab, som udfordrede vores heedeste Taare. Graad er allene i de Huse, som mangle Brød, og vi lee ellers allevegne med Musik og Spil; thi vor Latter er kuns tvungen og unaturlig. Fornuftige Taler har vi opsat til en anden Gang, til det sidste Øieblik, da vi ikke mere skal være til, og da vores Hukommelse vil beskiemme os.

14

Vidste vi, at Sveden er allene Heltenes Sminke, at Puderet à la Mareschalle, ikke fordrager sig med Kanon-Kruttet, at Pigernes Erobringer ere Krigernes Undergang, at man, naar man tilsætter Livet, for at døe for det smukke Kiøn, lever i Skiendsel; saa vilde vi uimodsigelig blive ret duelige Folk. Men vi overlade denne Videnskab til Preusen, der veed at føre sig samme til Nytte, og veed af ingen anden Fornøielse, end dygtig at slaaes,

Indbildningen er Verdens Dronning, men Moden er vores. Hvor mange Forandringer i vore Klæder, Sæder, Skrifter og Gudsdyrkelse, ja i alt vor Væsentlige! vor Forstand elsker, og vort Hierte slutter. Vore Fornemmelser see, og vore Ideer føle. Vedvarer dette endnu lidet, skal vi snart ikke mere kunde kiende os selv, og blive tvungne at spørge vore Naboer, om vi endnu ere Mennesker.

Fanatisme : hvilket Ord! det kommer os til at skielve, og hvilken Nation er desto verre! mere fanatisk, end vi? Har man seet

iblant Italiener, Tydske, Russer, Jonsenister, Molinister, Convulsionister, Securister, Piconister, Encyklopedister ?

Har man hørt, deres Biskopper har begiert Forskrivninger, nægtet Sacramenterne, og efter

15

en Syv Hundrede Aars Forløb gjort nye Troens Love? Ere vi ikke blevne eenige om, at opføre et Skuespil for Verden, da lader os tilstaae at vi ere ret galne.

Vi have blot aflagt det Gotistke, for at antage det Latterlige. Vi maa stedse falde til saadanne Yderligheder, der gjøre os til Latter og Fabel for andre Nationer. Ak! hvorfor røre vi da blot Hænder og Fødder, uden nogen Tid at lade Hovedet see, da vi dog ere tappre, sindrige, elskværdige, høflige og selskaskabelige. —

En Aarsag, der kalder sig Materiens Datter, er vor Religion; en Philosophie, der troer, den er født, for at krybe paa alle fire, er vor Storhed; en Rime-Syge, der skriver, for at see sit Arbeide brændes, er vort Vid; en Ryggeløshed, der end ikke undseer sig ved, at laste Gud selv, er vort Genies Høihed. Det vil snart være lige saa stor Ære blant os at have varet en lille Kanin, som en Behersker og Erober.

Man gaaer nu ikke længere i Skuespillene, for at fornøie sig og forbedre Sæderne; men for at høre visse personlige forhadte Egenskaber og ære Bagtalelsen. Tilhænget man har gjort

16

sig, sønderriver det Almindeliges Biefald, for hvilken selv Naturen gyser, og der foraarsager Forfatteren, Skuespilleren og Tilskueren lige Forvirring. Man mærker ikke, man stiller sig selv blot for Bespottelse, naar man seer sin Broder offentlig at bespottes, siden man hverken føler mere til Samvittigheds Nag, eller Fornuft.

Historiens og Sprogets Dyrkelse er i vore Tider intet andet, end saadant nedrigt Haandverk, der paa

Mauberts Plads holdes til Fals. De samme Faldbydelser, samme Bepottelser, samme Grovheder: man raaber paa Eftergivelse, da man dog intet Menneske kan lide: man smælder mod sit Aarhundrede, da man dog selv er Dets Forargelse: man anraaber Menneskeligheden om Hielp, da man dog dadler dem, der leve tillige med os: man forudsetter andres Død, da man dog selv burde døe af Skamfuldhed og Fortvivlelse.

Anstændighed og Værdighed, der vare i saa stor Anseelse hos Grækerne og Romerne, maa hos os staae tilbage for Brugens Skiønhed. Herren veed i vores Tid, ar klæde sig lige saa vel og næt i Dvælg som hans Kammer-Tiener, og vore Printzer løbe til Ramponnau. Man betiener sig af nys opfundne latterlige

17

Ord, der samlede udgiøre en ypperlig Optik *). I denne Punkt maa en Skildrer betragte os, dersom han vil treffe os vel.

Hvor ypperligt er det, naar man i vore Tider seer, der i Lægekonsten gaaes frem efter Methaphysiken; i Gudslæren efter Politiken; i Physiken efter Alkymien, og i Religionen efter Materialismum! saaledes forvende vi alle Videnskaber, som Sæderne, siden vi føle, vi ere belæssede med en Forstand, der er i Stand til at udrette de største Underværker. Man maa skabe, at man ikke skal være et gemeent Menneske, og giøre Bøger og Forslag, der foraarsage Forundring og ikke kan begribes.

Et got Arbeide fik fordum alles Biefald! det stoppede Munden paa Misundelsen selv, som et Offer paa vore Skribenteres Had, der sinde Fornøielse i, at undertrykke og sige hverandre imod, snart roses det af nogle, snart lastes det af andre, og er altid, saasnart det indeholder en sund Sædelære og en sund Fornuft, underkastet vore vittige Hoveders bidende Bepottelser. Snart vil det gaae med Bøger,

*) Dette Sted der i Originalen er opfyldt med mange latterlige, selvgiorte Ord, som persifflage, radotage, & c, taaler ingen Oversættelse i det danske Sprog, siden det vilde blive umueligt at treffe Ordenes Meening, uden at blive latterlig.

18

som med Setter og Baand, at de ikke maae være længere, end en Maaned, eller en Uge i Moden, dersom de skal fortjene den Ære, at blive læste. Ingen Nation er mere sindrig, end vores, og ingen mere uvidende. Vi vide intet af de Fremmedes Sæder, intet af deres Beskaffenhed. Vi troe, en Russer i det høieste har Rettighed til at see, og at en Perser er ikke gjort til at tænke. Paris allene frembringer vittige Folk i Verden: man anfører de sletteste Begivenheder, der har tildraget sig i denne Bye, som Ting, alle Folk skal tage Deel i. De nyere Philosopher give Prades ud for et skarpsindigt Hoved, og Molinisterne kalde Langvet det menneskelige Kiøns Ære.

Vore Reisende dømmе om alting, blot i Sammenligning med Frankerig; denne er altid det Kompas, der styrer deres Anmærkninger: saaledes see de intet andet, end vor Frue-Kirke i Paris, naar de see den berømte store St. Petri Kirke. De beklage sig for franske Synge-Spil naar de bivaane italienske. Neapolis er i eens Øien fra Orleans langt fra ikke saa. god, som Orleans, og Paven er i en liden Gaskonisk Præstes Tanker ikke saa meget som Biskoppen af Ausch.

Vi tale blot vort Sprog, og kan ikke taale at der i Tydskland tales Tydsk; vi udelukke alle Fremmede, som vi ikke kan lide, af vore

19

Samqvemme, og vil dog, de i deres Land skal bevise os al den Ære, nogen kan tilkomme: vi belee alt deres, og vi har intet, uden latterligt at fremvise dem: Vi kalde dem talende Maskiner, naar de beholde deres egne Lader, og efterabe de os, kalde vi dem Aber.

Bierget Ætna er meget roeligere end vore Hoveder. Vi maa altid have Krig, enten i Kirken eller Staten, og har vi ingen vigtige Ting at afgiøre; slaaes vi med Talemaader og Moder. Er lidet Skrift paa sex Sider, kan sette den hele Nation i Bevægelse. En Vise er en Sag, hvorfra man gjør Tidsregning, og bliver anført som et Træk i Historien.

Vi vil altid give Tonen; da vi veed at synge alle Slags Viser: men der ere de Tider, da Folk har ingen Øren, og vil ingen have: Forsigtighed udkræver da, man maa tie; men til vor Fortred tie vi aldrig.

Hvor mange end vore Ord-Bøger ere, har de dog tilhobe ikke Ord nok paa al vor

Stats. Vi føde daglig Tusinde Naragtigheder, til hvilke Spradebasserne staae Fadder, og Coquetterne ilende antage for deres Børn.

Forfængelige, eller fanatiske Prelater, stolte eller krybende Herskaber, gierrige, eller ødsle Skatmestere, grove, eller pralende Læger, Forfattere uden Brød, eller Gaver, unge Menne-

20

sker uden Vittighed, eller Beskedenhed, alt dette maae vi bekiende, at være en artig Samling, der endelig maa stikke i Øyene paa en Fremmed, som reiser.

Sprade-Væsenet, ubekjendt for vore Forfædre har nu for alting Fortrinet: vore stolte Miner, vore opløftede Skuldre, vore Grimaser efter Moden, vore sære Vendinger, vort opblæste Væsen er allevegne at see iblant os. Vi kan for nærværende Tid græde mere behageligt, end vi loe i gamle Dage. Vore Besvimelser har nu kun Anseelse af en lille Hierteklemmelse, og vi forstaae nu, at gjøre Miner og Geberder bedre end den beste Marekat.

Vi løbe altid med en forunderlig Hurtighed fra en Yderlighed til den anden: vor Egenkierlighed er Frækhed, vor Fortrolighed Uforsigtighed, vor Godhed Gemeenskab, vor Munterhed Støi og Næsvished, og vort Sprog og Udtale en Piben. Enten ere vi vantroe, eller fantastiske, kaade eller stolte og ligne de Drive-Skyer, der have intet klart uden til visse Tider.

Vore Ægteskaber, en Virkning af Kneeb, Æregierrighed, eller Fordeel har stedse Anseelse af Udfaldet paa et Skuespil. En Skatmestres Datter kjøber en Greve, eller Hertug, som man i Vestindien kjøber en af de Sorte.

21

Begynde vi ikke i vort 15de Aar at beskæmme vore Sæder, rødmes vi over en ugudelig Tale; da kaldes vi Taaber, uværdige til, at omgaaes smukke Selskaber. Vi maae forsikre vor Ære ved Uanstændigheder og Tvetydigheder, gjøre vort Oprin i Verden ved i delige Bespottelser over Geistligheden, bagtale Religionen og Regjeringen, og endelig belee Dyden, som en Maskerade. Orgas er nu ikke vor skiønne Aand, uden for saa vidt han veed at forklæde Sandheden og drive Spot med Helgene i et afsmagende Epigram.

Thalie faaer Lyst til Buketter og strax bære alle dem: skammer sig ved, at gaae med sin Kone, og strax følger alle gifte Mand allene med deres Maitresser: Dorisinas spotter med hellige Ting og strax giver enhver Gienlyd af hans Bespottelser: han skriver afskyelige og skrækkende Ting, som endog Tienerne flittig studere.

Hvor finder man vel iblant os Samtaler der gaae ud paa andet, end Skuespil og Galanterie, Forlibelser der har andre Gienstande end Skuespillerinder, Læsning, som ikke er af det ugudelige, komiske og romanske, en Lærdom, som ikke har urimelige Sætninger til Grund, Vittighed, som ikke uddunster i dumme Klygter, Tapperhed, som ikke begravnes i Svir og Liderlighed, og endelig et Liv og Levnet, som

22

ikke udmattes og sløves af Vellyst? det er ikke nok, at vi selv vil udmærke os ved saa selsomme Skikke; men vi stræbe endog, at faae disse Selsomheder allevegne indførte. Engelskmanden er maaskee ikke mere dydig, end vi, men han forbinder ingen Fremmed til at skille sig ved sin Dyd: vi derimod, som udgive vore Laster for Moder, tvinge de Fremmede til at smykke sig med dem, som en smuk Klædning.

Har man ingen Penge at kjøbe en Stær for, eller til at kjøre i en af David Skolemesters ny malede Vogne, maa man uforbigængelig i Grunden ødelegge sin Neste. Vi paalegge Beslegtede, Venner, Fremmede og Betientere Skat, for ved listige Greb at leve som honette Folk og for at skinne paa det Almindeliges Bekostning. Daarenes Formue kalde vi de Fornuftiges Arvedeel, og vor Skikkelighed bliver ved et nedrigt Tilskrift, eller nogle latterlige Complimenter, vor Formue. Spillet, hvori vor Gierrighed, vor Mangel, eller vor Tids Kiedsommelighed ligger skiult, og som Fruentimmeret elsker paa en afgudisk Maade, ret ligesom deres Kieresten, ja endog mere end deres Stats og Pynt, har udtørret Samtalernes Kilde og frembragt saa mange Omløbere, som Jorden i Høsten frembringer Padehatter: de ere overalt klyngeviis og stedse føre denne Frækheds og Bedrageries Aand med sig, som set-

23

ter Nationen i Udraab og gjør at man i visse Lande er ligesaa bange for os, som Saxen for Preusen.

Det lader, som Naturen har dannet Fruentimmeret allene for at fyldestgjøre vore Vellyster. Vore Krigsfolk tiltale et Fruentimmer, som de ikke kiende og aldrig har seet, med større Fortrolighed, end om hun kunde være deres egen Kone: man skulde snart troe, alting maatte vige for deres Lyster, at Dyden selv var deres Tiltale Skat skyldig. Selv vore Abeder, der ved deres Galanterier ere latterligere, end den største Spradebasse ved sine Kierligheds Handlinger, paastaae, at ville have Kierligheds Bevisninger og forlange samme, ret som deres Stand og Dragt ikke kunde foraarsage Ækelhed hos et hvert Fruentimmer, der besidder den ringeste Fornuft..

Mangen en, siger Frue Du Noyer overlader sig til en liden uanseelig Soldat, som med Billighed ikke kan lide den deiligste Prelat.

Hvor er den mandige Dyd bleven af, der gjorde vore Fædre, de gamle Gallier, saa berømte? Vi veed i vore Tider intet andet, end at spille, stadre, lee og elske; da imidlertid Preusen blot er betænkt paa, at stride og at vinde. Felskiærerne adskille daglig Lemmerne paa et Legeme; men jeg ønskede, en vilde paatage sig den Umage at adskille den øverste

24

Flade paa saadant et Legeme: Hvor mange adskillige Slags Sminke, hvor mange Slags Puder og lugtende Sager! vore Fruentimmers Huud er nu intet andet, end et Stykke Linneth, overtrukket med Olie, liig det, som Malerne overtrække med Gummi og Farver.

Siden vi saaledes have forstilt vore egne Personer; saa har vi og søgt at forstille saa vel Religionen, som for os kun er et blot Hierne-Spind som og Philosophien, der i vore Øyen allene bestaaer i den Konst, at frembringe urigtige Lære-Setninger, Sæderne som kun synes at være Fordomme, Historiens og Sprogets Videnskab, hvor med vi drive en skammelig og egennyttig Handel.

En Tiener kaldte man i forrige Tider en Dreng: nu spiller han med sit Guld-Uhr og Steen-Spender en liden stor Herres Rolle: han læser i Forkammeret vore Skrifter efter Moden, og tilstaaer han, der er en Gud til, da skeer det blot af Høflighed. Vil vi opholde os over Fremmede, maa man betænke, at det er en blot Giengjæld: de betragte os Tid efter anden, de lugte os, og det er alt nok til at giette, Hvad vi due til.

Det sposke Væsen, vi frem for alle andre Folk besidde som en Eiendon,, og som er noget af vores høieste Gode, forplantes som et Arvegoods iblant os: Sønnen arver det af Fa-

25

deren, og vi forplante det paa vore Børne-Børn dersom en Hendelse ikke tilbringer os en god Deel sund Fornuft, der forbedrer os, eller hvis vi ikke ved store og ulykkelige Plager blive forandrede.

Forekaster man os, at vi lade sposk? om den tydske Adel, allene fordi vores gjør sig tiere Skam ved ulige Giftermaal: at vi opholde os over den italienske Politik, fordi vi selv ingen sammenhængende Grundsetninger have, at vi belee Engelændernes Alvorlighed, fordi vi selv ere letsindige, at vi skiemte med den , spanske Adstadighed, fordi vi selv ere Veier-haner, der drives efter enhver Vind; saa synes mig vi nødes til at trekke paa Skulderne og tie.

Vi agte ikke de store Optrin i Europa; men et Skuespil gjør os alle opmærksomme. Vare vi ikke skabte til, at tiene til Skuespil, toge vi mindre Deel i alle dem, der til Skuespil, spild te da ikke vore beste Dage med at tale derom, og gjøre os Tilhæng, og ophøvede ikke saa maadelige Personer, som Skuespillerne

I vore Tider er der ingen Drøm, der jo trykkes, ingen Galenskab, der jo kommer os i Hovedet, ingen Daarlighed, der jo offentlig bekiendtgjøres.

Nogle bidende Afhandlinger, nogle store Ord om Lovgivelse, Meneskelighed, Vit- tighed, nogle Malinger, eller rettere sagt, per-

26

sonlige Fornærmelser: dette er langt mere end der behøves til at forskaffe sig Navn af den berømmeligste Skribent.

Vore vittige Hoveder, der nægte de haandgribeligste Sandheder, forsikre, Religionen er falsk, og paastaae, man frem for alle Ting skal troe deres Foregivelser, give sig altsaa uimodsigelig ud for ufeilbare; thi hvad skulde vel ellers give dem Ret til, at fængsle vor Fornuft? Saa ufornuftig slutte vore nyere Lovgivere, og sige sig selv imod just paa en Tid, da de indbilde sig, at give Fornuften sin første Glands og Værdighed igjen.

Talte ikke alle disse Ting imod os; vilde jeg gandske vist tie; men venter Preusen paa disse Betragtninger, for at vide, om han slaaer os? Er der Engelænderne ubevidst, ab han begiegnos, som Slaver? Har Hannoveraneren glemt, at han tre Aar har holdt os Stangen? Og kiender ikke alle Folk os, som letsindige, stolte og kaade Mennesker, der fatre ingen Stadighed før efter fyrgetyve Aars Forløb! I Tydskland og Italien belee endog Børnene selv vor Urolighed og Daarlighed: Foruden dette, at vi daglig gjøre os latterlige og det med god Beskedenhed, paa de offentlige Skuepladse; maa man i det ringeste fatte det Forsæt, at læse Afbildningen paa vore Skikke og Sæder med kolt Blod: Skulde

27

det da ikke være tilladt, at udtrykke vore Manerer paa en anden Maade, end i Vers?

Men for at besvare de slet tankende og paa en daarlig Maade stolte Mennesker, der vil holde disse Anmærkninger for et Skamskrift og udgive dem for en slet Rapsodie; vil jeg blot sige dem, at jeg her i den

Henseende omstændelig beskriver mit Folles Sygdomme, Paa det jeg kan læge dem, og i Fremtiden skaane dem for de Bebreidelser, man fra alle Sider gjør dem. Har ikke den berømteste franske Digter skrevet: vi indføre blant alle Nationer Frækhed og Uforskammedhed? Have ikke alle Skribentere paastaaet, vi ere de letsindigste,anfængeligste, latterligste og qvindagtigste Folk? og har ikke de mest alvorligste Personer iblant os, (thi til al Lykke have vi endnu et got Antal af saadanne) reent ud sagt: Religionen er udstukket i Frankerig, og der gives et Tilhæng, der har rottet sig sammen, for at gjøre samme til intet? Hvor mange Beviser kunde jeg ikke faae famlede; for at bevise hvert et Stykke for sig, som jeg Har anbragt, og at vise, dette lille Arbeide, hvor uordentlig det end synes, ikke sigter til andet; end at undervise og forbedre. Man maa forkaste det saa længe man vil, man maa kalde det Forvovenhed ; man skal dog ikke finde noget deri som er anstødelig, enten mod Regiringen eller Religionen: saaledes vil fornuftige Folk dømme derom, der sukke over deres Medborgeres Latterlighed, og græde

28

over, at et Folk, der er skikket til saa store Ting, nedkaster sig i Forfængligheds og Vellystens Skiød.

Men i Steden for her at gjøre et Forsvars Skrift der ikke vil overtale Daarene og er unyttig for de sande Vise; vil vi heller foreslaae Midler for saa beklagelige Sygdomme, der kunde læge dem; thi dette er vort Øyemærke.

Vor Sygdom, vi behøve ikke at tvivle derpaa, kommer blot af Mangel paa den sunde Forstand, saaledes, hvis vi finde Raad til, at gjøre en Sammensetning deraf, og til at indpode den; saa skulde vi snart læges ved Fornuften. Men hvorledes skal vi bære os ad, forat frembringe dette Gran af den sunde Fornuft, som vi trænge til, og hvorledes skal vi faae dette anbragt ? — dette er hele Knuden.

Efterat jeg alvorlig har betænkt mig paa saa vigtig en Operation, troer jeg, at man endelig maa søge hos forskellige Nationer det, hvoraf man skal tillave denne omtalte Lægedom. Saaledes vil jeg blande en Portion af den engelske Ueftertænksomhed med mange Draaber af den italienske fine og vidt udseende Politesse; mange Untzer af den spanske Langsomhed og tydske Alvorlighed, med nogle Skrupler af den franske Letsindighed og Flygtighed : Saaledes er den Sammensetning, som bør udgiøre det Gran af sund Fornuft, som er beqvem til at læge os fra Grunden af, hvis vi allene kan indbringe det paa det rette Sted, hvor det skal gjøre sin Virkning.

29

Paa denne Maade, som jeg forklarer min Konst, kan man tillige see, at jeg er langt anderledes sindet, end vore Læger i Almindelighed, der fortie den mindste Pille, ret som det var den allervanskeligste Hemmelighed at udgrunde, og at det ikke er mit Væsen, at gjøre mig stor, eller broute for nogen.

Jeg vil endog lære alle mine Landsmænd, at det hverken er igiennem Næse-Borene, Ørene, eller Munden, at de kan faae indbragt det Gran af sund Fornuft, som er os fornøden, i hvorvel det endelig maa trænge sig ind i Hovedet, hvor vor Sygdom besinder sig. Vore Næse-Borer ere alt for proppede af lugtende Sager, vore Øren af Klang og Viser, vore Munde af den fine Smag og krydede Spiser, saa det paa ingen Maade kan komme igiennem nogle af disse Steder; men, da Hiernen kan aabne sig, som det pleier at skee ved Felskiærenes Operation, saa kommer det kun an paa, at gjøre et Hul i Panden, just paa selvsamme Sted, hvor man opererer Hunde, for at bevare dem for Galenskab, og der igiennem ved Hielp af en Guld-Puster at indblæse dem dette Gran af sund Fornuft, som ikke behøver at være større end en Vikke. Saasnart dette kommer ind i vore Hierner, vil det have beundringsværdige Følger: det vil udrydde vores vilde Fremfusenhed, som tumler os hist og her, og det vil gjøre vore Planer og Udseender

30

visse og regelmæssige, saa at vi siden ikke skal finde Fornøyle i at see uden det Store og det Sande. Hvis en skøn Aand efter denne Prøve vil dømme om sit Heldbred, saa lad ham betragte de Bøger, som han før mest beundrede, og han skal da ikke finde andet, end elendige Griller, hvorover han vil forundre sig. Man har allerede indpodet den sunde Fornuft hos en Spradebasse, som troede, den Bog, skreven af L'Esprit, var det største Underverk i Verden, og tillige hos en Skinhellig, som tilbad Forfatteren Beruer, og see! nu ere deres Øyne allerede fuldkommen aabnede, saa at de ikke see andet i disse Skrifter, end Løgn og Gudsbespottelser. Vore Fortryllerser forsvinde efter denne Operation, saaledes at, saasnart vi antage den, komme vi. lettelig til at troe, og det med fuldkommen Vished, at de andre Nationer og kan tænke, og vi i Henseende til mange Poster ere Lærlinge af de Folk, vi saa ubillig foragte.

Jeg har ikke løbet efter Talemaader, frygtende, man skulde antage mig for en af de Læger, der opvarte vore Damer, hvis hele Fortieneste bestaaer i en artig Snik-Snak; ikke heller har jeg beflittet mig paa den udsøgte og opskruede Skrivemaade, som er alt formeget i Moden iblant os og beviser, at man gjør sig mere Umage for Ord, end for Tanker: Jeg har skrevet ganske ligefrem.

31

Tronchin og Condamine, disse to berømte Forfattere, som har skrevet om Koppernes Indpodning, har ikke udsøgt en høy Stil: De have ladet sig nøie med, at anføre de Grunde og Beviser, og overladt til vore usle Skribentere, at danne Perioder efter Takten og jage efter Indfald. Vist nok bør man ikke tale de skønne Aanders Sprog, naar man skriver en Afhandling om den sunde Fornuft.

Lader os vel undersøge den sunde Fornuftes Indpodning, og vi vil da see, at den hverken er umuelig eller latterlig, og at dette Forslag er forstaaeligt og let at udføre, ganske forskielligt fra Engelskmændenes Foretagender, som slaae vore. Vinduer i Stykker med deres Gvineer, forskielligt fra vore Bispers Forsætter, som vil gjøre Troens Artikler af adskillige Formularer, der ere ganske stridige mod Lærdommen, fra vore nye Philosophers Kneb, som troe, at kunde tilintet gjøre Religionen ved et Skamskrift, eller et slet Epigram.

Jeg troede i Begyndelsen, at Sielen, som sidder hos de Skinhellige i Knæerne, hos Frodserne i Maven, hos de Forliebte i Hiertet, hos de Kræsne paa Tungen, hos Musikanterne i Ørene, hos Stjerne-Kigerne i Øynene, kunde maaskee sidde i vore Fødder, eller Fingre, hvilke ere i bestandig Bevægelse: men da jeg har adskilt mange franske Hierne-Skaller, har jeg an-

32

mærket, vor Siel virkelig der har sit Sæde og at den ikke bliver forhindret i sine Virkninger, uden ved en vis skøn Aand, som uden Ophør strider mod samme, og hvis Heftighed man ikke kan standse, uden ved at imodsette den et Gran af sund Fornuft tillavet efter vort Forslag.

Jeg mener ikke Franskmændene allene behøve dette Gran: alle disse Aber af vore Spradebasser, Engelskmænd, Italienerne, Tydske, Polakker, Russer, Hollændere, ja endog Sveisere som tør paastaae at have en skøn Aand trænge frem for alle andre til vor Indpodning. Altsaa indbyde vi alle Nationer til at tage Deel i vor Lægedom, som man kan kalde Gratia probatum, eller en almindelig Recept for alle Daarer. Jeg negter ikke, at det

jo er vanskeligt, at helbrede vore pene Jomfruer, vore opblæste Secretairer og i Besynderlighed vore opsmykkede Abeder og fanatiske Prelater; men jeg haaber, at jeg ved Hielp af Nyse-Krudt, som paa nogen tid skal være en Forberedelse, skal bringe det saa vidt, at disse Folk og skal lære, at tænke og tale rigtig.

1

Den Almindelige Daarer og Skrueløse For Hierner. Forflyttet

Fra

Paris til Kiøbenhavn

Trykt hos T. L. Borups Efterleverske, boende i store Helliggeist-Strædet.

2

3

Deres Høy-Grævelige Excellence

Græve

Af

St. Germain,

Ridder af Elephanten,

Kongl. Majestets forhen høistbetroede General-Feldt-Marschal. u. u.

Tilskrives underdanigst

Disse faae Blade.

4

Deres

Høy-Grævelige Excellence

Høy- og Velbaarne

Naadige Herre!

Du som var Frankrigs Ziir, de Danske Helters Ære,

Vør og Beskyttere for Danske Skrifter være, Besynderlig for det, hvis Hoved-Hensigt er At rette Franske Fejl hos Danske Mennesker

underdanigst

af

S. C. F.

5

P. M. I Andledning

Af

Den Kritiske Journal

No. 6. — 1771.

Før denne Recept tør træde offentlig frem i sin nye Dragt, bør den udbede sig Journalistens Tilladelse, enten den maa gaae under Navn af Oversettelse, eller ikke? — Ankeligt er det, at Folk vove sig ud paa de Søer, som de ikke kan beseile. Havde Journalisten med aabne Øine læst Tilskriften; var, i mine Tanker hans øve-

6

4 alt for stor til, at beskyldte Oversetteren for at have udgivet en Oversettelse for et Original-Skrift. Viser ikke den Linie, i de saa kaldte Ubetydelige Riim:

Vør og Beskyttere for Franske Skrifter være:

Tydelig nok, at det er en Oversettelse? Hvor bliver da Journalistens Beskyldning af? Den falder efter Billigheds Regler reent bort, medmindre alt det, han vil sige, skal og maa være uimodsigeligt.

Titelen er forandret. Heri har min Hr. Journalist ret; men ikke just af den Aarsag, som han siger: for at lokke Pøbelen. Det var snarere at bedrage den, naar man lod Pjecen beholde sin første Titel L' Inoculation du bon fans ☺: den sunde Forstands Ind-

7

5 podning; thi hvor mange af Pøbelen veed hvad dette vil sige med mindre den ved Deres dybtænkende Hierne blev forklaret?

Oversettelsen er aldrig udgivet for noget Mesterstykke; men om den ikke fortjener at læses, overlader jeg til mere billige og upartiske Dommere, end Journalisten.

Jeg behøver kun at anføre een Linie af Originalen og sette min Oversættelse ved Siden, og da viser det sig snart, enten Journalisten eller Oversetteren ere mest stym: peragtige i Oversættelsen:

“ On ne parle, que par equivoques. „

Man taler ikke uden ved Tvetydigheder; Her behager min Herre, at forandre Oversættelsen saaledes: man taler ikke

8

6

Uden ved Adspredelser. Hvis at tænke og tale er eet; giver jeg Dem fuldkommen Ret; men dog tør jeg uforfærdet sige, De hverken har tænkt, talt, eller skrevet ret i denne Oversættelse; thi Equivoques ☹: Tvetydigheder kan aldrig blive Adspredelser, undtagen hos adspredte Hierner, der altid søge deres Ære, i at laste og giennemhegle de Feil hos andre, som de selv umuelig veed at undgaae. Imidlertid underkaster jeg mig altid fornuftige Folkes Domme og gjør mig en Ære af, at rettes af Dem, der uden Bitterhed vil sige mig mine Feiltagelser.

Kiøbenhavn, den 9de Martii 1771,

S. C. F.

9

Neppe er jeg tredive Aar gammel, og kiender ikke min egen Nation mere. Man har nu lov at tale og skrive som man tænker, og det almægtige Imprimatur, som lagde Bidsel paa alle Skrifter, er nedsiunket i Afgrunden. — Man taler just ikke lutter Tvetydigheder som i Paris; men man er meget ofte adspredt eller henrykt, som iblant andet kan sees, af den Aritiste Journal, hvis kiøbte Forfatter er saa lærd og adspredt, at han ikke kan læse et eneste Punktum igiennem uden at springe hele Linier over. Men det er ikke hans Sag — Han fælder Dommen lige-

10

8

fuldt. Vi skrive just ikke lutter Hiernesvind. Skrive-Friheden har givet os nogle smaae elskværdige og nyttige Stykker, skiønt meget Væv imellem. — Lad Klinten voxte med

Hveden. Vor Vittighed drukner just

ikke vor Fornuft. Det lader snart, som vi slet ingen Vittighed havde i det mindste paastaae Engelænderne, at Holberg er vor eeneste vittigste Skribent, og at vi hverken for, eller efter ham Har haft nogen, (den Journalist maa hverken have kiendt Snedorph, Guldberg eller Rothe,) Men det gaaer med det Ord Vittighed, som med det Ord Philosophie og mange andre, hvorom der ere saa mangfoldige Meninger. En gang betydede det blotte Skiæg en Philosoph. Man kom endelig ud af den Drøm, hvilket man gav tilkiende med disse Ord: Barbam video, non Philosophum; det er paa Dansk: Han har taget Magister-Graden, men er dog en Dosmer, eller efter, en anden Oversættelse: Han

11

9

hav taget Examen juridicum og har dog ingen Begreb om Loven. — At tie og at være Philosoph var engang ligegyldige Ord: Der af det Ordsprog: Si tacuiffes, Philofophus maniffes ☹: mange Dosmere tie, nikke med Hovedet og give sig en lærd Mine, hvorudover de blive holdte for kloge og skiønsomme..— Nu omstunder er det hverken Taushed eller Skiæg, som giver Navn af Philosoph. — Nu er der kun tre Nationer, som bare Skiæg, og har Privileg dertil, nemlig Giedebukke, Jøder og Norske Bønder. Kommer nogen anden dermed, bliver han anseet som en Varulv og langt fra ikke som en Philosoph. Ved Taushed bliver man i disse Tider anseet for en Østers, Uhyre og Beenrad. Jo mere man sladrer, jo større Philosoph. Mændene samle sig, Konerne høre til, Børnene springe af Glæde, og jo mere Sludder, jo større Visdom. — Vi ere ikke her saadanne naragtige Fiender af Inoculatio-

12

10

nen, som de Franske; vi have indført den, og en stor Konge har lagt dertil en evig Grundvold. Vi ere (Gud skee Lov) ikke saa trodsige i at antage fremmede Moder. Vi antage dem desverre alt forhastige, i fær naar

de ere ødeleggende. Vi æde og drikke, som Engelsmanden; men arbeide og seile ikke som han. Vi ere i visse Maader Spanske. Lehnstoelen og Sengen tiener os best. Vi ere alt for rolige, og langt fra ikke saa urolige som Franskmanden. Giid vi havde noget af det Qvægsølv, som Paris har for meget af, og det vilde gjøre vores Lykke. Vi har for lidt af Sølv, for meget af Blye. Somme sige: Vi har for meget Papir, men det troer jeg ikke; thi da burde vi være lette og hurtige, men nu ere vi langsomme og modtvillige. Dog i henseende til Handelen Har vi formeget Papir. ——— De Franske Geistlige vil være Spradebasser. Denne Dom kan ingenlunde fældes over vore Geist-

13

11 lige. De ere hverken Spradebasser eller Oprørere, eller Evangelii Fordrejere. Alt hvad deres største Fiender have at bebreide dem, er en Art af Magelighed og Lyst til at samle Guld. De fleste af dem siger man, troe, at en Søndags Prædiken er deres hele Embede, og at de forresten bør samle paa Skillingen. Jeg vil ikke forsvare dem. Deres Opførsel selv være deres eget Forsvar i disse krisiske Tider!

Religionen beskadiges endnu ikke af vores Censur-frie Skribentere. Vi Danske elske og ære endnu Religionen. Gid vi kuns fulgte den! dog vi følge endnu visse Bud. Vi have ingen fremmede Guder af Fyrretræe; men af Metal og Herre-Gunst. Vi forlade os just ikke paa Gud, men derfor tilbede vi dog ikke Stok og Steen. Vi forlade os van vore Lommer, paa vore Kufferter, og

14

12

paa en Herres opklaret Ansigt. - Det andet Bud bruger vi ikke mere. Det har vi overladt til Pietisterne, som ingen anden har, og derfor endelig maa have Et. Det tredie Bud har vi overladt til Jøderne, som dyrke det med yderlig Afsindighed imedens vi andre gaae paa Maskeraden. Incidit in Schyllam, qvi vult vitare Charypdin dvs. Jøderne ere galne og vi ogsaa. Det fjerde Bud holde vi rigtig, saalænge vore Forældre maae og kan føde os. Naar denne Termin er overstaaet blive vi koldsindige, grove ufordøielige og ubarmhertige. Det femte Bud ærer vi, og lader os kuns nøie med at dræbe vor Næste med Tanker, Ord, Geberder og Gierninger. Vi ønsker ham død. Vi fortykker ham. Vi vise ham en foragtende Mine. Vi skrive de bitterste Skamskrifter imod ham. Vi sulte ham ud. Vi ærgrer ham. Vi nægte ham alle Tienester endog de allerrin-

15

13

geste. Vi bagtale ham. Vi spotte ham. - Han døer, og det er ikke vores Sag, han skulle saa døe engang. Det siette Bud gaar os ikke an. Der er Fortjeneste i at bortsnappe en anden Mands Kone, og det er heroisk at berøve en Id. * * - Familierne blive forvirrede, uenige, nedslagne og fortvilede. Det gaaer os ikke an, vi har vores Fordeel ved de gamle Hanreder, det er nok, vi faaer Brød og Bestillinger ved de svolmede Møer, og vi lee. Det syvende Bud: Du skal ikke stiele. - Her staaer et Ord for meget, og det har vi lykkelig udslettet; thi hvortil nytter Fylde-Kalk? Man røver just ikke, men man stieler. - A spilte tre gange Banqverot i Fior. Han røvede ikke. Det var betroede Vahre. Stakkelen var fattig i Fior; thi tænk tre Banqverotter. I Aar er han dog riig og meget riig. Hvoraf denne Forandring? S spilte adskillige Ban-

16

14

qverotter langt ind i Ostindien, og nu har han i Vestindien store Godse. Han lever, som en frie Herre. Fyrsterne selv ære ham, og han bør æres; thi han har Penge. - Det ottende Bud holder vi nogenledes ligefrem; - Thi tænk at miste tre Fingre! - med Fanden kunde det være det samme. - Forresten bagtale vi vor Næste ypperlig, og jeg troer ikke, at Franskmanden deri kan overgaae os. Vi ere saa stærke i denne Konst, at vi allene indbyde vor Næste for at bagtale ham, ja igiennem et Vindue kan vi ikke see nogen uden at legge ham Lak og Lyde til. Dog bagtale vi lykkelig; thi vore Landsmænds Kaarder heftes fast ved Koldsindighed, og Phlegma forbyder en hastig Hevn. I Frankerig bagtales kuns Fiender, eller dem man troer at være det, de misundelige, de som kappes med os om Rosen, de som løbe paa samme Bahne som vi, Rivaler og f. v.

17

15

Her i Norden sparer vi slet ingen, vore kiereste Venner har ingen Undtagelse. A var i Aftes en Hjertens-Ven af B. Han forsikrede ham tusinde gange om sit Venskab. Han gav ham den prægtigste Souper. Han var hans ydmygste Tiener i al Ting. Han lyste ham selv ud. Han forsikrede ham paa nye om sit Vdnskab med de dyreste Eder. Men aldrig var B kommen saa snart ned af Trapperne, førend A, selgende efter, bagtaledede ham i det nederste Stokværk, og paastoed, at det var et Menneske, som ikke burde have Lykke. - Det niende og

tiende Bud kan ikke

holdes. - Altsaa: - Magistraten afsiger

endnu ikke Dommen i geistlige Sager. Gid de kunde dømmes i deres egne! Vi har ingen Paver. Christian er vores Alt. Vi tilbede ham. Han er elskværdig, og hans højre Haand vor Held og Lykke. Jeg veed ikke hvad vore Finants-Betientere gjøre. Jeg veed nok, at de gjøre Reg-

18

16

ninger, men hvem kiender dem? - Jeg har nok hørt om Forpagtere, Forvaltere, Kornpugere og saadanne Dyr, at de undertiden falde noget i det grove; men Monarkens Viisdom skal nok sette dem Grendser. Hvorledes Krigshæren er, derom kan man nu intet dømmes; thi den har over Halvtredsindstive Aar ikke været brugt. Nei holt: Nys vare de for Algier og viste deres Tapperhed, og Land-Etaten har og mange smukke Officerer. - I Krigs-Tider springe de Franske i Ilden. Jeg veed hverken, om vi for en Fiendes Aasyn sprang i Ilden eller i Vandet, maaskee at vi sprang i Skovene. Dog Skiemt forbi, den Danske Tapperhed er uovervindelig. Var kuns vores Arme fuldkommen og oprigtig Dansk, saa stod den nok. De Danske staae og, naar de Fremmede forlade os. Vor Krigs-Flode er i god Stand. Vi have dygtige Matroser! - Men de

19

17

tiene Hollænderne og Engelsmanden, og sige: at her i Landet er intet at forliene. Hvorfore? - tale andre! - Om vi har Penge til Krig, det veed jeg ikke, nok er det, at vi give Skat, har Fred, og at Mængden røber

en stor Fattigdom. - Vi har ingen almægtig

Skræder, som heder Schelin eller Toeschilling. Men sant er det, at vi uden vore Skrædere og Haarskiærere ere elendige Dyr, uden al Agt og Anseelse. Al Dyd, al Lærdom, Klygt, Forstand og Vittighed ere lutter Nuller, indtil saa længe Haarskiæreren og Skræderen faaer kryllet dem op og syet dem sammen. De Svenske flittige, de Tydske alvorlige, Engelænderne dybsindige, Hollænderne tarvelige, Franskmændene muntre og virksomme: Vi derimod magelige, letsindige, fremfusende, overdaadige og dorske. Hvorledes ville vi paradere blant disse Nationer? - Jeg veed det ikke. - Vi have ingen vrang

20

18

Skrifter, ingen Bailer, Clercer, Locker. - Men give vi havde! - De kan komme endnu. Skrive-Friheden kan avle dem. - Ingen Fremmet antager vore Moder, førend de komme til at boe iblant os. - Da seer man, at Fransosen, men i sær Tydskenlærer Overdaadighed og Magelighed, saa got som de Danske. - Vi har ikke her saa mange Ord-Bøger som i Frankerig, og det skammeligste er, at latinske Skoler endnu ingen har; allerhelst da vi Danske stedse har haft Ord for at være store Latinister, (at forstaae i henseende til at opdyngne Phraser, men just ikke i henseende til Sammensætningen og Smagen.) - Jeg veed ikke, hvad vi skal sige om vore Viser? lumpne Viser dem have vi nok af. Directeuren over Fyrstens Bogtrykkerie vil ingen gode have; thi han har nok af de slette, som indbringe ham den største Vinding. - Gode Viser kunde dog tiene

21

19

meget til at forbedre Folkets Smag. Men hvem tænker derpaa? Man vil have Penge og ingen Smag, undtagen paa Æde- og Drikke-Vahre. De Franske græde for Brød, vi ogsaa, men født heroisk skatte vi dog, og lade os ikke mærke. De Franske synges deres Sorg bort. Vi fordrive vores ved at sove. - Baade Inbildningen og Moeden beherske os. Ikke en Mode Allene, men hele Verdens Moder ere vore Tyranner. Dog holde vi mest af det Engelske Fylderie, af de Spanske Løibenke, og af den Franske Vimsen. Deres gode Egenskaber overlade vi dem selv, og ansee dem som contrabante. - Vores Indbildning, om vi ellers har nogen, i det mindste sees ingen Imagination i vores Skrifter, som vi kan have synderlig Ære af, er temmelig sløv, og forestiller nogle matte Chimerer. - Fanatisme er (Gud skee lov) ubekendt iblant os. Vore Præster nægte ikke Sakramenterne. Folk klage allene over, at Klokkerne sælge dem for-

22

20 dyrt. - Vor Religion er reennok, vor Philosophie er tørre og Barbariske Ord. Vi krybe just ikke paa alle fire. Vi staae oprakt paa toe Been, og distingvere ypperlig om det, som ikke behøver at distingveres. - Vi gjøre ikke Vers for at lade dem brænde; thi vi har endnu ingen Poeter haft. Vi har vel haft nogle Stykker og

Stumper, hvori en poetisk Kraft har fremskinnet, men ingen fuldkommen poetisk Afhandling. - W. - er jo en stor Dansk Poet, siger man. - Ja vi veed det. Naar gik vi til Skuespil, for at forbedre Sæderne? Nei lad ingen gjøre os denne Bebreidelse. - Vi gaae derhen, for at see og lade os see. Siden sulte vi heroisk hiemme. Men det er vor egen Sag, og gaaer ingen an. - Historien og Sproget dyrke vi trolig. Holberg slap sin Historie ved høiselig Friderik den Tredie. - Fra den Tid af veed vi intet mere, og Holbergs Historie Holdes dog ikke for at være af de beste.

23

21

Den seer ud, som Aviser samlede en Corps, og ikke som en Historie sammensat af Dybsindighed, Skiønsomhed, Vittighed, Veltalenhed, flittige og omhygelige Eftersøgninger. - Vort Sprog dyrkes med større Iver og Nidkierhed. Alle pynte derpaa, og endda kan det ikke blive paaklædt, men er endnu halv nøgen. Vi har endnu ingen Dansk Ord-Bog; men den kommer. - Stor Konst at skrive en Dansk Ord-Bog! - Den Kritiske Journalist, som saa hurtig kan skrive, vil vist nok levere os en. Franskmanden siger: at Herren veed, at klæde sig ligesaa vel og net som Kammertierenen. - Det er jo noget forkert Snak. - Hos os maa det hede, at Tierenen fører sig ligesaa skrap op som Herren selv, Høuse-Pigen som Fruen, Drengen som Husbonden. - Vi klæde os prægtig paa. Alting er herlig undtagen vore Lommer, der tv intet ja slet intet. Vi gaae ikke frem i Lægekunsten efter Metaphysichen; thi vi har ingen, undtagen

24

22 den paa Klosteret, som tilveiebringer 10 Skilling om hver Dagen og 14 Skilling om Løverdagen. - Vi gaaer ikke frem i Guds Læren efter Politique, thi vores Lære er gammel og reen, vor Politique derimod nyefødt, spæd og vaklende. - Vi gaae ikke frem i Physiqven efter Alchymien; thi vi kiende ingen af Delene. Dog holdt! Nu skiæres Æder-Kopper op, det er jo Physique, og Alchymiens Virkninger har vi seet hos nogle af vore Tydske Soldater, som har gjort Rigsorter af Glas. - De Franske Bøger ere ikke længere i Moden end en Uge. - Jeg veed ikke, hvor længe vores ere i Moden. Argus burde ikke saa hastig forgaae. Han kommer sin Original, den Franske Argus, meget nær, - Vore Reifende siger Franskmanden

dømme om Alt, blot i Sammenligning med Frankrig. De Danske Reisende ere mere høflige. De dømme slet intet. De flakker Verden om uden videre Eftertanke. Nok at de fortære deres Penge, og lære at radbrække nogle Franske

25

23

Ord og Talemaader. - Vi dømme ikke saa slet om fremmede Byer og Rariteter som Fransosen. Vi have den Høflighed at ophøie alt fremmet og nedtrykke vores eget. Alle fremmede Byer forekomme os større end Kiøbenhavn, og i vore upatriotiske Øine nettere, mere folkerige og af bedre Kiøb paa al Ting. Alt er der Rariteter og Underværk. Vore forreiste Sprade-Basser eller Petits Maitres har stedse levet bedre Udenlands end her i Riget. Det troer jeg ogsaa; thi de reiste med en feed Arv, og levede tykt; men de kom nøgne hiem igien, levede i Armod, og skrev foragtede og afviste Tigger-Breve. Vi beklage os hverken for Franske eller Italienske Syngespil. Vi gaae ikke paa Opera for Musiqvens Skyld. Det er os ligemeget, hvad Slags Syngespil vi har, naar de kuns ikke NB. ere Danske. Bredhals Syngespil gik under; thi de vare fornuftige, ømme, rørende, og det, som var værre end alt, det andet, Danske. - Vi

26

24

tale blot vort Sprog, siger Franskmanden. Vi Danske derimod tale alle Sprog uden vort eget, som vi stedse have foragtet, dog mindst nu omstunder. (Gid det var sagt i en lykkelig Tid) Bierget Ætna siger Fransosen, er mere roligt end vore Hoveder. - Vi Danske derimod ere meget stille, og hvis vore vise Monarker, ikke saa ofte opmuntrede os, skulle vi være som det stillestaaende Vand, der raadner. Os burde, at jeg skal sige det endnu engang, noget af det Franske Qvægsølv, saa vare vi hjulpne. - Hverken vore Skrifter paa sex Sider, eller i sexten Tomer sette vor Nation i Bevægelse. Vi ere stedse rolige, og kan vi faae et Par flyvende Blade til Laans, saa læse vi Titelen, og det er alt. - vore Prelater ere ingenlunde fanatiske. Mueligt at de kan være lidt forfængelige, og noget ubarmhjertige, meest imod deres egne, lidet myndige og noget vankundige. - Vore Herskaber ere hverken stolte eller krybende. Nogle, det er

27

25

vel sandt, lade sig saalænge træde paa, indtil de kan træde paa andre igien. Men det er ikke vores Sag. -

Vore Læger ere ikke grove. Vel prale de lidt, men det er kuns de yngste iblant dem, som nyelig har været til Examen, og derfor med rette bør bilde sig noget ind. - Forfattere uden Brød. - Dem har vi nok af. - Men det er ikke altid deres Skyld. Ofte have de Vittighed, men de mangle Mæcenater, og det vankundige Folk kan hverken skønne eller belønne. - Unge Mennesker uden Vittighed eller Beskedenhed. - Ja! vi har endog gamle, som hverken ere vittigr eller beskedne. - Vore Ægteskaber ere en Virkning af Kneb, Ærgierrighed og Fordeel. Ved Kneb forstaaes nok naar man gifter sig uden Præsten. Af Ærgierrighed giftede Madam Brygger-Enke sig med Baron Tomhausen, og denne giftede sig af Fordeel. Enken havde Firesindstyre Tusinde Rixdaler. Baronen sexten Ahner. Hun havde Kopper og

28

62

Rynker, Hoste og F**. Han havde Ungdom, Eeder og Jagtpisken, som Bryggerkierlingen siden maatte danse for, omendskiønt hun var gammel og havde Ligtorne. — Dorismas, siger

Franskmanden, skriver skrækkende Ting, som endog Tienere flittig studere. — Hos os skriver ingen skrækkende Ting, men vel en hoben Narrerie iblant, som Patrollen, Skrivelse til Pastor Fido, den Kritiske Journal, og s. v. — Hvorvidt vore Tienere studere, det veed jeg ikke. Før læste de i Aviserne for at see hvad Brød der stod dem aaben. De larde saa smaat at skrive og regne, for at kunde fette et X for et U. De lærde lidt Fransk for at kunde skrive Adresse paa et Brev. - Men nu er Børsten nedstyrtet i Afgrunden, og befatter sig med intet, uden med trolig at børste. Vi tale ikke i vore Selskaber om Skuespil. Kuns engang imellem om Danserinderne. Det kommer deraf, at vi ere

29

27 ingen Elskere af det klygtige, men kuns af det hoppende. - Om Galanterie og Forlibelser tale vi desto mere, skiønt vi have ingen Smag paa det første, og ingen Kierlighed til det sidste. For at være galant, maa man være vittig. For at være vittig, maa man have Qvægsølv, og vi have kuns Blye. - Vi have slet ingen Romaner, følgelig hverken ugudelige eller komiske. - Dog kan Niels Klim for en komisk Roman i sit Slags, som endskiønt den i sin Tid har haft den Ære, at vorde oversat paa syv Sprog, dog ikke blive noget Mynster for en Romanskriver. Vælger Voltaire om Zadig, Gellert om Grevinden, og om i vil Montesqveius Persiske Breve, og disse skal lære eder at kiende Romaner. - Vi have ingen urimelige Setninger til vor Lærdoms Grund; thi vi bygge den paa slet intet. I Dag et System, i Aften et andet, og i Morgen det tredie, alt ligesom Fransosen, Tydsken og Engelskmanden

30

28

ler. Vi dreies efter deres Lære-Bøger som Vejrhaner, og enten er 10 Skils. Kloster-Klygter eller slet intet Kilden til vores Alt, til alt hvad vi vide, tænke og skrive. - At ødelegge sin Næste for at kiøre i David Skolemesters Vogne, for at faae Kapuner, rød Viin go Fløiel, det forstaaer vi prægtig. Vi ødelegge vore Forældre, Slegt og Venner. Vi gjøre alle de Kneb, som Lovens Formaliteter kan vogte for Galgen og Brændemærke, og disse smaa Kneb kaldes Projecter. Et ømt Navn, som presser Taarer af Vedkommende. Vi bevidne vores Uskyldighed i de offentlige Tidender, og Samvittigheden, død indtil de sidste Øieblik, da de to Voxlys komme, lader give de Vedkommende et Par Kroner, og den Syge dør salig. Sang-Klokkerne stadfæste Sandheden deraf, og vi svømme baade levende og døde i største Glæde. - Jeg veed ikke, hvorfor Naturen har dannet vore Fruentimmer. - For at

31

29

forkielne Børnene, sette ont ideres Mænd,

drille dem og lyve dem fulde. - Men

holt; der er ogsaa Fruentimmer, som kan tænke! Hvor paa tænke de da? Hvad veed jeg det? De tænke - de tænke paa Quadrille, à l'hombre, Snørliv, Polonoiser, deres Børns Duketøi, med et Ord paa alt det, som er vigtigt

og oeconomisk. - Skulde man ønske med

Franskmanden, at nogen ville skiæres op, hvilke herlige Ting skulle man da ikke finde? Alle

Moders Sammenløb i Stridighed med Blye i Enden. - Et herlig Syn! Virksomhed er vor naturlige Karakter. Vi tør ikke følge os selv; thi vi troe, og ere blevne tvungne til at troe; at vi selv kan intet got udrette. Virke ville vi dog; thi vi leve jo, hvilket vi i det mindste kan see af vor Æden og Drikken, hvori vi ikke eftergive de

allervirksomste Nationer. Vi vælge da fremmede Mynstere, og aldrig eens med os selv, farer vi frem og tilbage uden at

32

30

komme videre. - Klokken 2 ere vi Franske, Klokken 3 Engelske. - Nu har vi Smag i Tydskland, nu i Spanien, og udi denne vores idelig Balancering gjøre vi slet intet: Aarsagen til vores Dovenskab. Vi ligne Kierlingen, som satte hele Husets Forretninger op til Jule-Aften, og endda fik intet forrettet, saasom hun paa saa glad en Fest burde drikke, og drak sig fuld og blev uduelig til Alt. - O kiere Danske! I ere virksomme, tappre, haardføre, billige, hurtige. - Naar vil i dog engang blive fornuftige, det er at sige: elske eders eget, og stole paa egen Fornuft, Vid og Mandom? kiere Landsmænd! vor Sygdom, vi behøve ikke at tvivle derom, kommer blot af Mangel paa en billig selv Tillid. Denne Tillid kan vi faae tilbage; thi vi har haft den. Vi tabte ikke vor krigerske Tillid, førend Adelen havde gjort os til Slaver, og Friheden under Souverainiteten gav os den tilbage. - Vor civile Til-

33

31

lid tabte vi paa samme Tiid, da alle de andre Europa Nationer tabte den, nemlig da Ludvig den Fjortende gjorde den store Opsigt i Europa. At de Tydske den gang vare ligesaa flaviske Aber af Fransosen som vi, derpaa haves et mærkeligt og lystigt Exempel i de Brandenburgiske Efterretninger. En Dame i Brandenburg, som troede, at der intet kunde være i Frankerig, uden det som var galant, besluttede at lade hente sig en Mage fra dette Land. Hun gav denne Commission til en af sine Fortrolige, som enten af Mangel paa Kundskab i Galanterie-Sager, eller for sin egen Fordeel skyld, bragte tilbage til Brandenburg en ussel fransk gammel Skrelling. Havde denne Commission blevet lykkelig, da skulle alle Brandenburgiske Fruentimmer have giftet sig per Commisfion med Franskmændene, og Brandenburgern skulde have været nødte til med Vold at tilrøve sig Koner fra Naboelandene. - Vi see saaledes at andre Nationer har

34

32

været lige saa naragtige som vi, og i den Fald

har vi ikke noget at skamme os for. -

Men det verste er: at vi Danske for det første blive stedse i vor Galenskab, og at vi for det andet følge hele Verdens Narrerier, da andre Nationer have nok af at være et eneste Folkes Aber. Da Hollænderne, Engelskmændene og de Tydske havde under Ludvig den Fjortende, inddrukket den Franske Vittighed, torde de selv tænke videre. Vi Fjanter! vi efterraabe, og vi tænke aldrig. Vi ere komne i Moden med at abe efter, og det er vor Hovedfeil. Alle Nationer tør tænke, men vi ikke. Vore Hierne-Skalle aabne sig, og der inddryppes en Draabe Selvtillid, og dermed ere vi fuldkommen helbredede.

1

Politiske
Grundregler
eller
Konsten at regiere
I'art de regner n'est point un Secret.

Kjøbenhavn 1771.

2
3

Første Morgen.

Vores Herkomst.

I den Tid, da Uorden og Forstyrrelse herskede, saae man en Begyndelse til en nye Enevolds Magt at opkomme midt iblant barbariske Nationer. Stadtholderne i adskillige Lande kastede Aaget af sig, og da de vare i en kort Tid blevne mægtige nok, til at gjøre sig frygtet af deres Herrer, fik de Privilegier, som de misbrugte, eller rettere at sige med Figuren af et Knæ mod Jorden tog de Grunden

4

Iblant disse Forvovnes Tall var der mange, som have lagt Grundvolden til de største Monarkier, og maaskee, naar man regner ret, saa har alle Keysere, Konger og souveraine Fyrster dem at takke for deres Stater. Hvad os angaaer, da høre vi vist til det Tall.

Du bliver rød? Ja jeg tilgiver dig det, men lad dig ikke mere falde ind at være Barn, og viid fremdeles, at naar det gjelder om et Kongerige, saa tager man, naar man kan, og man har aldrig Uret, uden naar man er nødt til at give tilbage.

Den første af vore Forfædre, der erhvervede sig nogen Enevolds Ret i det Land han forvaltede, var Tassillon Greve af Hohenzollern; den 13de af hans Efterkommere var Bourggreve af Nüremberg, den 25de Churfyrste af Brandenburg, og den 37te Konge af Preussen. Vores Stamme har ligesom de andre haft sine Achilles, sine Ciceroer, sine Nestorer, sine Taasser, sine Dagdrivere, sine lærde Fruentimmer, sine Stivmødre, og tilforladelig vist sine galante Damer; Den har omsider tiltaget ved disse Rettigheder, som ikke tilkommer uden lykkelige Prin-

5

tzer, naar de ere de stærkeste; thi, man seer i vores Successions Orden, nogle som grunder sig paa Accord, paa Forventning og Protection.

Fra Tassillon af indtil Churfyrsten have vi allene groet. De vare i det tydske Rige 50 Fyrster, der gav os intet efter, og vi vare, egentlig at tale, kun en Arm af den store tydske Lysekrone.

Wilhelm den Store trak os ud af den Liighed ved sine glimrende og store Foretagender, og endelig Aar 1701 (dette er ikke meget gammelt) sadt Forfængelighed min Farfader en Krone paa Hovedet, og fra den Tid af kan vi egentlig regne at vi have været til, thi da fik vi Leylighed at handle som Konge og som Ligemand med alle Verdens Magter.

Dersom vi ville tælle vore Forfædres Fuldkommenheder, saa vilde vi faae at see, at det blev ikke disse Fordele, vi have at takke for vores Huses Udvidelse. Den største Deel af vore Fyrster har kun opført sig maadeligt; men Hændelser og Omstændigheder har været os behjælpelige. Jeg maa og lade dig erindre, at vores første Diademe sadte sig paa det forfængeligste og letsindigste Hoved, paa en fordrejet og skutryg-

6

ged Krop. Jeg seer vel, min kiere N., at jeg sætter dig i Forlegenhed om vores Herkomst. Man paastaaer at denne Greve af Hohenzollern var af en stor Familie; men reent at tale, saa har ingen svinget sig frem med mindre Titler. I øvrigt have vi i temmelig lang Tid været gode Adelsmænd, og det kan være os nok.

Om mit Riges Beliggenhed.

Jeg er ikke iblant de Lykkeligste paa den Kant; For at overbevise dig herom, saa kast Øynene paa Kortet, og du skal see, at den største Deel af mine Stater er deelt saaledes, at de ikke kan give hinanden indbyrdes Hielp. Jeg har ikke store Floder, som løbe igiennem mine Provintzer, nogle gaae dem allene forbi, men meget faa igiennemskiære dem.

Om Jorden i mine Stater.

En stor Deel af mine Stater er udyrkede Heder; en anden tredie Deel er Skov, Floder og Morads. Den tredie Deel, som er dyrket giver

7

hverken Viin, Oliver eller Morbærtræer. Alle Frugter og Gevæxter kommer allene frem ved meget Arbeyde, og endda kun lidet deraf naaer den rette Grad af Fuldkommenhed. Jeg har allene nogle Steder, hvor Rug og Hvede har nogen Berømmelse.

Om Indbyggernes Sæder.

Jeg kan ikke sige noget vist herom, thi mine Stater ere sammenbragte Stumper: Alt hvad jeg kan sige med fuld Vished, er at mine Undersaatter i Almindelighed ere tapre, haardføre, lidet kræsne, men Drankere, Tyranner paa deres Godser, men Slaver i min Tieneste, kjedsommelige Elskere og barske imod deres Koner, meget koldsindige, hvilket jeg i Grunden holder for Dumhed, lovkyndige, lidet Philosopher, mindre Poeter og endnu mindre Talere, de affecterer en stor Tarvelighed i deres Pynt, men holder sig dog for at være vel klædt med en liden Pung i Haaret, en stor Hat, store Manschetter, Støvler til Beltet, en liden Stok, en kort Kiole og en meget lang Vest. Hvad Fruentim-

8

merne angaaer, da ere de altid enten frugtsommelige eller Ammer, de ere meget fromme, gode Huusholdere og temmelig troe imod deres Mænd, Pigerne derimod betjener sig af Modens Privilegier; og jeg er saa lidt fortrydelig derover, at jeg har søgt at undskylde deres Skrøbeligheder i mine Skrifter. Man faaer vel at lade disse stakkels Creature deres Frihed, for at hindre, at de ikke skal lære et skammeligt Haandgreb, som vilde gjøre Staten megen Skade; ja endog for at opmuntre dem desto bedre, saa passer jeg altid paa, at give Frugten af deres Kierlighed Fortrinet i mine Regimenter, og dersom saadan en har en Officier til Fader, saa gjør jeg ham til Fendrik og ofte til Officier førend hans Tour.

9

Anden Morgen.

Om Religionen.

Religionen er absolut nødvendig for en Stat; det er en Maxime, som man maatte være gal, for at nægte; Den Konge er meget uvittig, der tillader sine Undersaatter at mishandle den, men han er heller ikke klog, dersom han binder sig selv til den. Hør vel efter dette min gode N. der er intet, der saa meget undertrykker Forstanden og Hiertet, som Religionen; thi den passer sig hverken med vore Tilbøyeligheder, eller med de store politiske Udsigter, som en Monark bør have. En Fyrstes sande Religion er hans egen Fordeel og hans Ære. Han er efter sin Stand befriet for at kiende nogen anden. Imidlertid kan han dog vel beholde en udvortes Anseelse deraf, for at fornøye dem der giver Agt paa ham og omringer ham.

10

Dersom han er bange for vor Herre, eller, for at tale som Præsterne og Fruentimmerne, dersom han er bange for Helvede, som Ludvig den XIV., da han blev gammel, saa bliver han frygtagtig, eller barnagtig, eller Capuciner. Gielder det om at benytte sig af et lykkeligt Øyeblik, for at bemægtige sig en Provintz i Nærheden? strax fremstiller sig for vore Øyne en Armee af Dievle der forsvare den, vi ere skrøbelige nok til at troe, at det er en Uretfærdighed, og vi bestemmer selv Straffen efter vor Forbrydelse. Vil vi gjøre en Tractat med andre Magter? allene vi lader os falde ind, at vi ere Christne, saa er alting tabt; vi blive altid narrede. Hvad Krigen angaaer, da er den et Haandverk, hvor den allermindste Skruppel kan forderve alt. Og reent ud at tale, hvilken ærlig Mand vilde føre Krig, dersom man ikke havde Ret til, at tillade Plyndring, Brand og Mord?

Jeg siger derfor ikke, at man skal prædike Ugudelighed og Guds Fornægtelse, men man bør tænke efter sin Rang. Alle de Paver, der har haft menneskelig Fornuft, har haft Religions Principier, som passede sig med deres Magts

11

Udvidelse. Det vilde være den største Grad af Taabelighed, dersom en Fyrste vilde hefte sig ved smaa Ting, som ere gjorde allene for Pøbelen. Imidlertid er det beste Middel til udjage Religions Strid af sine Stater, at være af den koldsindigste LigeGYldighed angaaende Religionen. Troe mig min kiere N., den hellige Moder har sine smaae Capriser, ligesom alle Fruentimmer: Hun er altid ubestandig. Leg dig efter den sande Philosophie, den er trøstende, oplysende, stærk og uudtømmelig som Naturen; og Du skal snart faae at see, at der ikke skal være i dit Rige nogen betydelig Dispute om Religionen; thi Partierne danne sig efter Fyrsternes eller deres Ministres Skrøbeligheder. En betydelig Betragtning har jeg at gjøre dig, det er, at vore Forfædre har behandlet denne Sag paa den allerklogeste Maade; De har gjort en Reformation, der har givet dem en apostolisk Anseelse, i det den fyldte deres Pung. Det er uden Modsigelse den fornuftigste Forandring, der nogensinde er skeedt i denne Deel; men da der nu er nesten intet mere at vinde, og det vilde være alt for farligt nu omstunder at træde i deres Fodspor, saa maa man lade det

12

blive ved Tolerancen. Forglem ikke denne Satz, og siig altid som jeg: At man dyrker Gud i mit Rige, som man vil, og at man k... som man kan. Thi saa snart du i mindste Maade vil forkaste denne Maxime, saa er alting forloren i vore Stater; og see her, hvorfor? Mit Rige bestaaer af mange Secter. I nogle Provintzer besidde de Reformerte alle Embeder, i andre har de Lutherske samme Fordele, og der ere nogle, hvor Catholikerne hersker saa meget, at Kongen ikke kan sende dem mere end een eller to protestantiske Deputerede: Og af alle disse dumme og blinde Religionssværmere kan jeg paastaae, at de Romerske ere de hidsigste og grummeste. Præsterne i denne ravende Religion ere Rovdyr, der allene prædiker en blind Lydighed mod deres Beslutninger, og regierer despotisk. De ere Mordere, Røvere og Tyve med en uudsidelig Ærgjærighed. See Rom! med hvilken ublue Dumhed det tør tilvende sig Ret til at befale Monarker. Hvad Jøderne angaaer, da ere de nogle stakkels smaae vandrende Optrækkere, der i Grunden ikke have saa meget Uret, som man vil beskyldte dem for. Forjagede, forhadte, forfulgte, naften overalt

13

betale de dog temmelig rigtig de der vil taale dem, og hevner sig med at narre de Taasser, de møde paa Veyen. Ligesom vore Forfædre gjorde sig til Christne i det niende Seculum for at behage Keyserne, Lutheranerne i det femtende, for at tage Kirkens Gods, og Reformerte i det fextende, for at behage Hollænderne, saa kan vi og gjerne være ligegyldige for at vedligeholde Rolighed i vore Stater. Min Fader havde et ypperligt Project, men det lykkedes ham ikke. Han havde faaet Præsident Laen til at gjøre en liden Religions Afhandling for at forene de tre Secter til et. Præsidenten talte ilde om Paven, gjorde St. Joseph til Hanrey, tog St. Rocs Hund ved ørnene og trak St. Antons Svin ved Rumpen. Han troede ikke paa den tydske Susanne. De elleve tusind Jomfruer havde ikke mere Credit hos Ham end alle Helgene og Martyrer af Loyolas Familie. Hvad Hemmeligheder angik, da tilstod han, at man ikke maatte forklare dem, men at man burde bruge sund Fornuft i alle Ting, og ikke holde sig til Ordene. Lutheranerne vare de, han byggede paa, han vilde gjøre Catholikerne lidet utroe imod Hoffet i Rom; men han paastod,

14

at Lutheranerne skulde lade af at være saa subtile i deres Disputer. Han meente, at naar man tog nogle Distinctioner bort, saa skulde de snart nærme sig til Hinanden. Han troede, at det vilde være vanskeligere, at bøye og forene Calvinisterne, thi de havde flere Titler end Lutheranerne. Han foreslog dog en god Udflugt, nemlig allene at have Gud til sin fortrolige, naar man communicerte. Han ansaae Billeders Dyrkelse, som Lokkemad for Pøbelen. Han troede, at en Bonde maatte have en Helgen. Munkene udjagede han,

thi han ansaae dem som Fiender, der fordrede

stærke Contributioner. Han gav Præsterne deres Husholdersker til Koner. Dette har gjort megen Allarm; de gode Damer troede sig fornærmede, og at det var Guds Bespottelse, fordi man rørte ved Hemmelighederne. Dersom denne Piece havde fundet Biefald, saa havde man gjort sig all muelig Umage for at fuldføre Projectet. Hvad mig angaaer, da har jeg ikke forladt det, og jeg smigrer mig af at have gjort det let at udføre for min Eftermand. Man bør være nyttig

for det hele menneskelige kiøn, i at gjøre dem alle til Brødre, i at give dem en behagelig og

15

let Lov til at leve sammen som Venner og Slegtinge, i at indprente dem den store Nødvendighed, at leve og døe i Fred, og gjøre de selskabeligste Dyder til deres eneste Lyksalighed. Naar disse Maximer bleve engang ret indprentede i Børnenes Hierter, saa vilde hele Verden blive en talrig Familie, og den gyldne Tid, som der tales saa meget om, vilde ikke komme nær imod denne Lyksalighed, som jeg saa heftig ønsker, og som man kunde være vis paa at nyde bestandig. See her hvad jeg gjør for at naae dette Maal; jeg søger at lade udsprede i alt, hvad der skrives i mit Rige, en Foragt imod alt det, som har været Reformateur, og jeg lader ikke den mindste Leylighed gaae mig af Hænderne til at vise tydeligen Pavens og Præsternes stolte Absigter; lidt efter lidt vænner jeg mine Undersaatter til at tænke som jeg, og befrier dem fra alle Fordomme.

Men, saasom de maa have en slags Religion, saa skal jeg, dersom jeg lever saa længe, lade en veltalende Mand komme frem, som skal prædike een. I Begyndelsen skal jeg lade som jeg vil forfølge ham, men lidt efter lidt skal jeg erklære mig for Hans Forsvarere, jeg skal med

16

Iver antage hans Meninger og Systeme, dette Systeme er allerede gjort. Voltaire har gjort Forberedelsen, han beviser Nødvendigheden i at afstaae fra alt det, man hidtil har sagt om Religionen, da man ikke er enig i nogen Satz. Han beskriver enhver Hovedmand for Secterne med en Frihed, der ligner den rene Sandhed. Han har opgravet Tildragelser om Paver, Biskopper og Præster, der gjøre hele Skriftet særdeles muntert, da det desuden er skrevet, i saa kort og hastig en Stiil, at man ikke faaer Tid tit at overveje det; og som han er

en Skribent der forstaaer de fineste Kunstgreb, saa har han den troværdigste Anseelse af Verden, endog naar han vover de meest tvivlsomme Satzer. Alembert og Maupertuis har gjort Materien til Verket, og de have regnet sig frem med saa megen Nøygatighed, at man snart skulde troe, at de have søgt, at overbevise sig selv indbyrdes førend de gav sig til at overbevise andre. Rousseau har arbejdet i 4 Aar paa at forekomme alle Modsigelser. Jeg gjør mig allerede en Fornøyelse, af at knække Modet paa alle disse Højærværdigheder og Velærværdigheder, som vil modsige os. De have

17

allerede halvhundrede Slutninger for hver af de omtvistede Satzer, og i det mindste 30 Betragtninger over et hvert Sted i den hellige Skrift. De ere endog for nærværende Tid i Lav med at bevise, at alt, hvad man nu omstunder antager for Sandhed, er lutter Fabel, at der aldrig har været et jordisk Paradis til, og at det er at forringe Gud, at troe, at han har skabt efter sin Lignelse en fuldkommen Taasse og det fuldkomneste Creatur, den kaadeste Qvinde; thi de sige, at det maa allene have været Slangens lange Hale, der har kundet forført Eva, og da er det Tegn til en forskrekkelig Uorden i Indbildnings Kraften. Marquis d'Argens og Hr. Formey have belavet et Concilium. Jeg skal præsidere deri, men uden at paastaae, at den Hellig Aand giver mig et Gran mere Fornuft end de andre. Der skal kun være en Geistlig af hver Religion og 4 Deputerede fra hver Provintz, af hvilke to skal være Adel og to af Middelstanden. Alle de andre Præster, Munke og Geistlige i Almindelighed skal udelukkes, saafom de ere Partier i Sagen; og paa det at den Hellig Aand kan desbedre synes at styre Tingene, saa skal man være eenige at dømme ligefrem efter den sunde Fornuft.

18

Tredie Morgen Om Lov og Ret.

Vi skylde vore Undersaatter Retten ligesom de skylde os Ærbødighed; jeg mener hermed min kiere N., at man maa give Folk, og særdeles sine Undersaatter, Ret, naar den ikke kuldaster vore Rettigheder og ikke skader vores Myndighed; thi der bør ingen Lighed være imellem Monarkens og Undersaatens eller Slavens Rettigheder; men man maa være retfærdig og kiæk, naar det gjelder om at dømme, eller bestemme Retten imellem to Undersaatter. Det er en Gierning, som ene kan gjøre, at man bliver tilbedet. Men man maa vel vogte sig, at man ikke lader sig undertvinge af Retten. Forestil dig Carl den I. ført til Retterstedet ved denne Ret eller Lov, som Folket anraaber og beraaber sig paa med den allerstørste Heftighed. Jeg er

19

af Naturen alt for stolt, til at taale, at der i mine Stater er nogen Stand eller Orden, som kunde trykke mig, og det er just det, der allene har overtalt mig til at gjøre en nye Lovbog. Den største Deel af mine Undersaatter troede, at jeg var rørt af de Ulyksaligheder som Proces medfører. Men jeg maa tilstaae min Skrøbelighed, at langt fra, at have dette til Hensigt, gjør det mig ondt, at jeg har mistet de smaae Fordele, jeg havde af denne Rettergangs Maade, ved de Indkomster der faldt deraf til min Casse og ved det stemplede Papir, da jeg derved har mistet over hundrede tusind Rixdaler i mine Indkomster. Det Ord Ret og Retfærdighed bør man ikke lade sig forblinde af; det er et Ord, som har forskiellig Bemærkelse, og som kan forklares paa forskiellig Maade. Jeg forklarer det saaledes: Retfærdighed er Guds Billede. Hvem kan da naae en saa stor Fuldkommenhed? og er man ikke endog fornuftig, naar man afstaaer fra det ubesindige Forslag, at besidde den i Fuldkommenhed. See til alle Verdens Lande, og undersøg nøye om Retten er den samme i to Riger. Betragt derefter de Grunde, der lede Menneskene, og

20

see, om de komme overeens. Hvad forunderligt er der da i, at et Menneske vil være retfærdig paa sin Maade? Da jeg gav mig til, at kaste Øynene paa alle Domstolene i mit Rige, saa forefandt jeg en utrolig stor Armee af Lovkyndige, der alle bleve regnede iblant skikkelige Folk, men alle mistænkte for at være det meget lidet. Enhver Domstoel havde sin Overherre, og jeg selv havde min; thi man gjorde Oppositioner imod de Domme mit Conseil fældede. Jeg fortrød ikke derpaa, fordi det var en Skik *).

*) Disse Lovfolk komme med Tidens Længde til at prøve Styrke med Monarken og kaster ham ofte over Ende. Under en svag Fyrste, der er omringet af ukyndige eller pengegierrige Ministre, reyse disse Lovens Forvaltere sig i veiret ved Folkets Kierlighed, hvis Sag de give sig Anseelse af at antage, og lidt efter lidt blive de færdig med at omkaste den Afgud, som de offentligen, dyrkede. Man erindre sig allene det franste Parlements listige Vendinger. Under Skin af at undertrykke og formilde Skatterne, overdrive de Folkets slette Tilstand og gjør den saa forfærdelig stor, de beskrive Staten løbende til sin Undergang, de ophidse Fiendernes Dristighed, de svække Undersaaternes Kierlighed til Fædrenelandet, og bemægtige sig

21

Da jeg betragtede den Fremgang Retten havde i mine Lande, eller rettere sagt, da jeg saae Rabulisteriet hver Dag at tiltage og bemægtige sig alle mine Undersaatters Formue, saa blev jeg forskrekket for disse store og vildsomme Labyrinter, hvor mange tusinde af mine Undersaatter forvildede sig og blev borte hvert

Aar. Men det, som gav mig meest at tænke paa, var disse Juristers sikre og bestandige Forholds Maade, denne Friheds Aand, der hører til deres Grundregler, og den snedige Maade paa hvilken de vide, at vedligeholde alle deres Rettigheder og Fordele, at knuse deres Uvenner med Skin af den strengeste Billighed. Jeg erindrede mig alle disse kraftige, men ofte meget bisarre Acter, der

tilsidst Sagernes Bestyrelse. I steden for at skaffe disse Ulyksalige Ret, der plage dem af Elendighed, saa slæbe de dem for deres Vogn, plyndrer dem ud og sende dem nøgne tilbage, at døe af Hunger paa deres Mødding. Alle Philosopherne i Paris raabe med Heftighed imod disse aabenbare Røverier, der øves ustraffet imod den Svage: Rettens Betientere og Haandthævere have paa alle Tider været uretfærdige og begierlige efter Penge i det Rige. Læs hvad Cantzler de l'Hopital har skrevet og du stal tilstaae det.

22

er udkommet fra det engelske og franske Parlament, og jeg forundrede mig over, at de ofte vare meget skammelige for Tronens Majestet. Det var midt i alle diste Betragtninger jeg besluttede at kuldkaste Grunden til denne store Magt, og det er allene ved at gjøre den saa enfoldig og enkelt som mueligt, at jeg har kundet bringe den til det, jeg ønskede. Man forundrer sig over, at Folk, der aldrig taler uden med Ærbødighed om Kongens hellige Person, ere de eneste, der ere i Stand til at foreskrive ham Love, og derved er det just, at det ikke er dem vanskeligt at standse vores Magt. Man kan ikke falde paa, at mistænke dem for Vold, da de have ingen Vaaben, eller for at være uærbødige, da de altid tale til os med den største Anstændighed, og vore Undersaatter lade sig snart trække af denne standhaftige Veltalenhed, som synes at bruges allene til deres Lyksalighed og vores Ære. Jeg har ofte eftertænkt de Fordele, der forskaffes et Rige ved et Selskab der forestiller Nationen, og forvalter Lovene: Jeg troer endog, at en Konge er sikrere paa sin Krone, naar det giver ham den og forsvarer ham den; men man maa være

23

meget retsindig og fuld af gode Egenskaber, for at tillade, at man hver Dag veyer vore Gierninger.

Naar man er begierlig efter Ære bør man give Slip derpaa; jeg havde aldrig gjort noget, dersom jeg havde varet tvungen. Maaskee jeg havde passeret for en retfærdig Konge, men man havde nægtet mig Titel af Helt.

Monarken staaer oftere Fare for Lykkens Omvexlinger end Despoten; men Despoten maa og være paapassende, klog og standhaftig. Der hører mere Dyd til at brilliere i en despotisk Stat, end i en Monarkisk: Det er altsaa tjenligere for en stor Mand at regiere despotisk, men mere tungt for Folket, at leve under saadan en Regiering.

24

Fierde Morgen

Om Politiken.

Da Folk ere blevne enige om, at det var en nedrig og lastværdig Gierning, at bedrage sin Næste, saa har man søgt et Navn der kunde give Tingen lidt bedre Anseelse, og man har udvalgt det Ord Politik. Uden all Tvivl er det for Kongernes skyld, man har udfundet det Ord, thi man kunde dog ikke kalde os Skielmer og Bedragere. Men hvordan det end er, saa tænker jeg saaledes om Politiken: Jeg forstaaer ved det Ord Politik, at man skal altid søge, at bedrage andre; det er et Middel til at faae Fortrin, eller i det mindste gaae i Lighed med alle andre; thi var forvisset om, at alle Verdens Stater løbe paa den samme Bane, og at det er det skiulte Maal, hvor hele Verden sigter efter, store og smaae. Naar man altsaa forudsætter dette, saa

25

maa man ikke skamme sig ved at gjøre Alliancer i den Hensigt, at have selv all Fordelen deraf. Man maa ikke begaae den grove Feyl, ikke at bryde disse Alliancer, naar man deraf kan have Fordeel; og fornemmelig bør man med Nidkierhed vedligeholde den Maxime: at udplyndre sine Naboer, er at betage dem Evne til at skade os. Egentlig at tale, saa opretter og vedligeholder Politiken Riger; derfor bør man legge sig vel efter at forstaae den og indsee den i sit fulde Lys. Man inddeler den derfor i Stats Politiken og den particulaire Politik. Den første angaaer Rigets betydelige Fordele; og den anden Fyrstens særdeles Fordele.

Om den particulaire Politik.

En Fyrste bør aldrig vise sig uden fra den gode Side, og det bør han alvorlig legge Vind paa. Da jeg var Printz, var jeg kun lidt Soldat, jeg elskede min Magelighed, got Maaltid og god Viin, jeg var ofte heel forliebt. Da jeg blev Konge lod jeg mig see, som Soldat, Philosoph og Poet, jeg laae paa Straa, jeg spiste Solda-

26

terbrød i Spidsen af min Leyr, jeg gaaer meget sielden for mine Undersaatter, og jeg lod som jeg hadede Fruentimmer. See her, hvorledes jeg forholder mig i alle mine Gierninger. Paa min Reise er jeg altid uden Vagt, jeg reiser Nat og Dag, mit Følge er lidet talrig, men udsøgt, min Vogn er meget simpel, men henger dog meget got, saa at jeg kan sove ligesaa vel i den, som i min Seng. Jeg lader, som jeg gjør mig kun lidt af mit Maaltid. En Laqvais, en Kok og en Conditer er min hele Mundeqvipage. Jeg anordner selv mit Middags Maaltid, og det er ikke en Ting, som jeg forstaaer slettest, thi jeg kiender Landet, og fordrer af Vildt, Fisk og Kiød det beste, det frembringer. Naar jeg ankommer til et Sted, seer jeg altid udmattet ud, og lader mig see for Folket med en daarlig Overkjortel og slet kiemmet Peryk, det er smaae Ting, der ofte gjøre særdeles Indtryk. Jeg giver Audience til alle, undtagen Præster og Munke, saasom disse Herrer er vandt til, at tale med Folk langt fra, saa hører jeg dem fra mit Vindue; En Page tager imod dem og gjør dem min Compliment ved Dørren. I alt hvad jeg foretager, lader jeg, som jeg ikke

27

tænker uden paa mine Undersaatters Lyksalighed; Jeg gjør Spørsmaal til Adelen, til Borgerne, til Kunstnerne, jeg indlader mig endog i smaae Ting med dem. Du har hørt ligesaavel som jeg hvor fordeelagtigt disse got Folk har udladt sig om mig. Erindrer du dig den, der sagde, at jeg maatte vare meget god, siden jeg gjorde mig saa megen Uleylighed, efter at have haft en saa langvarig Krig; og den der beklagede mig af sit gandske Hierte, da han saae min slette Overkjortel og de smaae Retter man satte paa mit Bord. Den stakkels Mand vidste ikke, at jeg havde en god Klædning under den, og troede, at man kunde ikke leve, uden man havde en Fleskeskinke eller en Kalvefierding til Middag.

Naar jeg mønstrer mine Tropper, saa passer jeg altid paa at læse alle Officierernes og Sergeanternes Navne, jeg udmærker 3 eller 4 af dem med Compagniernes Navne, som de staae under. Jeg lader mig nøye underrette om de smaae Misbrug som begaaes af mine Capitainer, og jeg giver alle Soldaterne Lov til at klage. Naar Mynstrings Timen kommer, saa gaaer jeg derhen; Pøbelen omringer, mig strax og jeg tilla-

28

der ikke, at man driver dem til Side, jeg taler til den, der er mig nærmest og som svarer best. Naar jeg kommer til Regimentet lader jeg det manoevrere, jeg gaaer langsom igiennem alle Geliderne, jeg taler til alle Capitainerne. Naar jeg kommer imod dem hvis Navn jeg har udmærket, saa nævner jeg dem ved Navn, ligesom og Lieutenanterne og Sergeanterne. Dette giver mig Anseelse af en særdeles Hukommelse og Eftertanke. Du erindrer dig vel den besynderlige Maade, paa hvilken jeg ydmygede den Major, der havde givet sit Compagnie for smaae Skiorter; jeg magede det saaledes, at en af Soldaterne havde den Dristighed, at tage Skiorten ud af sine Buxer. Dersom et Regiment exercerer slet, saa har jeg en Maade at straffe det derfor: jeg befaler at de skal exercere 15 Dage længere, og jeg lader ingen af Officiererne spise med mig. Dersom det har manoevreret got, lader jeg alle Capitainerne ja endog nogle af Lieutenanter spise med mig.

Ved saaledes at mønstre, kiender jeg fuldkommen mine Tropper, og naar jeg finder en Officier, der svarer kiækt og got, saa antegner

29

jeg ham i min Cataloge, for ved Leylighed at betiene mig af ham. Hidtil troer alle, at det er allene af Kierlighed til mine Undersaatter, jeg besøger mine Stater saa ofte det er mig mueligt; jeg lader hele Verden blive i den Troe; men den sande Aarsag er, at jeg er nødt til at gjøre det, og see her hvorfor? Mit Rige er despotisk; følgelig har den, der besidder det, hele Byrden. Dersom jeg ikke reiste omkring i mine Stater, saa vilde Gouverneurerne sætte sig i mit Sted, og lidt efter lidt skille sig af med den Lydighed de er mig skyldig, for at raade selv.

Desuden saasom mine Ordre ere stolte og absolute, saa kunde let de, der skal forestille min Person, vænne dem til samme Tone; men naar jeg saaledes undertiden efterseer mit Rige, saa kan jeg komme efter de Misbrug der gjøres med den Magt jeg giver, og holde dem, der kunde have Lyst til at udvide den, inden Skrannerne. Tilmed saa faaer jeg og derved mine Undersaatter til at troe, at jeg kommer for at tage imod deres Besværinger og lindre deres Onde.

30

Om de smukke Videnskaber.

Jeg har gjort alt hvad der har været mig mueligt for at erhverve mig nogen Berømmelse i de smukke Videnskaber, og jeg har været lykkeligere end Cardinal Richelieu: thi jeg passerer i Guds Navn for Autor; men, imellem os sagt, det er en forbandet Slægt disse Lærde; det er et utaaleligt Folk ved sin Stolthed: hovmodig, foragter de Store, men begierlige efter Penge; Tyranner i deres Meninger, uforsonlige Fiender, ubestandige Venner, haarde i deres Omgængelse, de gjør ofte Lovtaler og Skandskrifter paa een Dag. Der er den Poet, der ikke skulde vilde tage imod mit Kongerige, dersom han var nødt til at opofre mig to af sine smukke Vers. Disse Folk ere dog nødvendige for en Fyrste, der vil regiere despotisk, og som elsker sin Ære;

de uddele den, og uden dem faaer man ingen solid Berømmelse og Eftermæle. Man maa derfor smigre for dem af Nødvendighed, og belønne dem af Politik. Saasom det er en Bestilling der hindrer os fra Forretninger, der ere anstændige for Tronen, saa befatter jeg mig ikke dermed, uden naar jeg ikke

31

Har andet at forrette; og for at gjøre mig det lidt mere mageligt, saa har jeg ved mit Hof nogle Lærde, der kan opsætte og udføre mine Tanker. Du har seet, med hvilken særdeles Godhed jeg behandlede Alembert ved hans sidste Reise; jeg lod ham altid spise med mig og jeg roste ham bestandig. Du har endog forundret dig over den store Omhyggelighed jeg havde for denne Autor. Denne Philosoph er anseet i Paris som et Orakel, han taler aldrig uden om mine Fuldkommenheder og Dyder, og paastaaer overalt, at jeg Har alle en fuldkommen Heltes og stor Konges Egenskaber. Desuden er det mig en Behagelighed, at høre mig roses med Forstand og Vittighed, og det er langt fra, at jeg er uden Følelse af Berømmelser. Jeg veed vel at alle mine Gierninger just ikke fortiene det, men Alembert er saa from, at naar han sidder hos mig, lukker Han aldrig Munden op uden for at sige mig noget forbindtligt. Voltaire var ikke af den Character, derfor har jeg og jaget ham bort; jeg gjorde mig derved Maupertuis forbunden, men i Grunden var jeg bange for ham; thi jeg var ikke vis paa at kunne altid bevise ham det samme Gode, og

32

jeg vidste, at en Rixdaler mindre havde bragt ham til at bruge Klørene imod mig. Desuden efter at have overvejet alle Ting, og hørt Academiets Mening, saa blev det besluttet, at to vittige Lærde kunde ikke drage een Luft. Jeg glemte at sige, at midt i alle mine Ulykker bar jeg Omsorg for, at mine Lærde bekom rigtig deres Pension. Disse Philosopher gjør Krigen til det forskrekkeligste Raserie, saa snart den rører deres Pung.

Om smaae Ting.

Naar man vil fornøye alle uden Bekostning, saa bestaaer Hemmeligheden deri, at man skal tillade alle sine Undersaatter, at skrive directe til sig, og naar de gjøre det, da svare eller høre, men Stilen man bør betiene sig af, bør være saaledes: Dersom det, I skriver mig til, er sandt, saa skal I faae Ret, men vær forsikret tillige om min Nidkierhed i at straffe Bagtalelse og Løgn. Jeg er eders Konge F...

33

Dersom, man kommer for at klage, saa hør med Agtsomhed eller lad i det mindste saaledes, og Svaret maa fornemmelig være fyndigt og kort. To saadanne Breve og to saadanne Svar vil skille en snart af med den Kiedsommelighed, at høre Klager. Jeg veed, at for et Par saadanne Breve, der var i de Lande, som Franskændene tog 1757, har jeg passert iblant dem for den omgængeligste og retsindigste Konge.

Om Klædedragten.

Dersom min Farfader havde levet tyve Aar længere havde vi været forloren, hans Geburtsdag havde ædt Kongeriget op. Jeg gaaer aldrig i andet end min Uniform. De Militaire troe, at det er af den Agt, jeg har for Standen. Jeg lader dem blive i den Troe, endskiønt det egentlig er for at give Exempel. Min Fader har meget viselig udvalgt den blaa Dragt til Gallas, naar man ikke er rig og vil klæde sig vel, maa

34

man ikke bruge smale Galoner. Man maa overlade Broderie og disse Guld- og Sølvplacater til kielne og lade Herrer der leve i Vellyst, Svir og Dans. Det er en Nødvendighed for forfængelige Mennesker at studere paa at pynte sig hver Dag med nye Smag, for at behage Fruentimmerne, der ere deres eneste Tidsfordriv.

Om Fornøyer.

Kierlighed er en Gud, der giver ingen Pardon. Naar man modstaaer de Pile den skyder af alle Kræfter, saa kommer den en anden gang igien; derfor troe mig, det er ikke Umagen værd, at tænke, at vilde imodstaae den. Den annammer os altid. Omendskiønt jeg kan ikke beklage mig over det Puds den har spillet mig, saa vil jeg dog ikke raade dig at følge mit Exempel, det kunde med Tiden have slemme Følger; thi lidt efter lidt vilde dine Officierer recrutere mere for deres Fornøye end for din Ære, og Armeen vilde

35

omsider blive som din Onkel H..Regiment. Jeg havde gjerne elsket Jagten, men min Farfaders Oberjægermesters Regning har betaget mig Lysten. Min Fader har sagt mig hundrede gange, at der var ikke mere end 2 Konger i Verden, der var rige nok, til at holde Perforce-jagt; thi det lader ilde, at ride paa Jagt, som en Adelsmand naar man har en Krone paa Hovedet. Naturen har givet mig behagelige Tilbøyeligheder. Jeg elsker got Maaltid, Viin, Jagt m.m. ikke destomindre troer dog mine Undersaatter, at jeg er den ædrueligste Konge i Norden. Naar jeg spiser offentlig tillaver min tyske Kok Maaltidet, jeg drikker Øll og 2

eller 3 Glas Viin. Naar jeg har Kammerspisning, maa min franske Kok gjøre sig megen Umage for at fornøye mig, og jeg tilstaaer, at jeg er heri lidt vanskelig. Jeg er nær ved min Seng, og derfor kan jeg dristig drikke. Philosopherne maae sige hvad de vil, Sandserne fortiene vel, at man giver dem 2 Timer om Dagen; thi i Grunden, hvad var vores

36

Liv uden dem? Jeg spiller med Fornøyelse, men jeg har ikke kundet vænne mig til at tabe. Desuden er Spil Siælens Speyl, og det finder jeg ikke min Regning ved; thi jeg skjøtter ikke om, at man skal læse i min. Du maa derfor ransage dig selv, har du ingen heftig Begierlighed efter at vinde, saa kan du spille. Jeg er en stor Elskere af Skuespil og særdeles af Musik; men jeg finder, at en Opera er alt for kostbar, og den Fornøyelse jeg har af at høre en smuk Stemme og en smuk Violin, vilde være meget større, dersom det ikke kostede saa mange Penge. Saasom ingen kan bildes noget ind i Henseende til denne Bekostning, saa har jeg gjort mig all muelig Umage, for at vise, at den var nyttig og nødvendig, men de gamle Generaler har aldrig vildet finde sig i, at en Sangerinde eller Virtuoso skulde have ligesaa megen Løn, som de. Jeg lader dig her lære at kiende Mennesket paa min Bekostning. Troe mig, man er altid Slave af sine Tilbøyeligheder, at Egenkierlighed gjør vores

37

Ære, og at alle vore Dyder grunder sig allene paa vores Fordeel og Ærgierrighed. Vil du være en Helt? saa vær dristig i at nærme dig til Misgierninger. Vil du ansees for at være viis? saa forstil dig med Konst.

38

Femte Morgen.

Om Stats Politiken.

Stats Politiken bestaaer af tre Grundregler; den Første er, at vedligeholde sig og efter Omstændighederne udvide og forstørre sig; den Anden er, ikke at alliere sig uden til sin Fordeel; den Tredie er, at gjøre sig frygtet og agtet endog i de meest forstyrrede Omstændigheder.

Første Grundregel.

Da jeg besteg Tronen, eftersaae jeg min Faders Casser. Hans store Oeconomie sadt mig i Stand til at fatte de største Anslag. Kort efter mønstrede jeg mine Tropper, og fandt dem prægtige; efter den Mønstring vendte jeg tilbage til mine Casser, hvor jeg fandt det, jeg behøvede

39

til at fordoble min Magt. Saasom jeg altsaa forøgede min Magt, saa var det naturligt, at jeg ikke lod mig nøye med at beholde det, jeg havde, jeg besluttede derfor snart, at benytte mig af første givne Leylighed. Imidlertid exercerede jeg mine Tropper, og gjorde mig all muelig Umage for at faae hele Europa til at give Agt paa mine Manoeuvres. Jeg gjorde hvert Aar nye, for at synes desto klogere, og omsider naaede jeg min Hensigt. Jeg gjorde alle de andre Magter tumlende i Hovedet; og hele Verden troede sig forloren, dersom de ikke kunde bevæge Arme, Been og Hoved paa Preussisk. Alle mine Soldater og Officierer troede, at de var engang til saa meget værd, da de saae, at man overalt abede dem efter. Da mine Tropper havde saaledes faaet en Fordeel for alle de andre, saa beskieftigede jeg mig med at undersøge de Prætensioner, jeg kunde gjøre paa adskillige Provintzer. Fire Hovedposter faldt mig strax i Øynene; Slesien, Polsk Preussen, det Hollandske Guelderen og

40

det Svenske Pommern. Jeg bestemmede mig til Slesien; thi denne Post fortiente min Opmerksomhed mere end alle see andre, og Omstændighederne vare mig hertil mere gunstige. Den Omsorg at udføre de andre Anslag overlod jeg til Tiden. Jeg vil ikke overbevise dig om mine Prætensioners Gyldighed paa denne Provintz, jeg har ladet dem gjøre og bevise af mine Talere. Keyserinde Dronningen har ladet den igiendrive ved sine, og vi have gjort Ende paa Processen med Kanoner, Sabler og Flinte. Men for at komme igien til Omstændighederne, saa see her hvorledes de vare.

Frankerig vilde have Riget fra Huset Østerig. Jeg ønskede intet hellere. Frankerig vilde skaffe Infanten en Stat i Italien; Jeg glædede mig derover; thi man kunde ikke gjøre det uden paa Dronningens Bekostning. Frankerig fattede det noble Forsæt at gaae til Portene for Vien, og det lurede jeg paa, for at bemægtige mig Slesien. Hav derfor Penge, skaf Trop-

41

perne en Anseelse af Fortrin, pas paa Omstændighederne, og du skal være vis om, ikke allene at conservere

dine Stater, men endog at forøge dem. Der er nogle daarlige Statskloge, der paastaae, at en Stat, der er kommet til en vis Punct, bør ikke tænke paa at forøge sig, fordi dette Ligevægts System har bestemt for hver Magt sin Krog. Jeg tiltager, at Ludvig den XIV. Ambition havde nær kommet Frankerig dyrt at staae, og jeg veed, hvad Bryderie min egen foraarsagede mig. Men jeg veed og, at Frankerig i sine meest forvirrede Omstændigheder bortgav en Krone, og beholdt de Procintzer det havde erobret, og jeg har intet tabt i den forskrekkelige Storm der truede mig. Saaledes dependerer alting af dens Bestandighed og dristige-Mod som tager.

Du skulde ikke troe, hvor betydeligt det er for en Konge og for en Stat, at vige ud fra de almindelige Veye Undertiden, og det er allene ved det forunderlige man bilder Folk noget ind

42

og gjør sig et Navn. Ligevægten er et Ord der har undertvunget hele Verden; thi man troede at man ved den var vis om bestandig Besiddelse, men egentlig er det kun et Ord; thi Europa er en Familie, i hvilken der er alt for mange slette Brødre og Slegtninge. Jeg siger mere, det er allene ved at foragte dette System, man kan vente at blive stor. See Engelmændene de have undertvunget Havet, dette stolte Element tør ikke bære Skibe uden med deres Tilladelse.

Heraf seer man, at man altid maa gjøre Forsøg, og være fuldkommen overbeviist, at alting kan være os nyttigt. Men man maa vogte sig, ikke at bekendtgjøre sine Prætensioner med alt for megen Forfængelighed, og for alle Ting underholde ved Hoffet to eller tre veltalende Mænd, og lad dem sørge for at retfærdiggjøre os.

43

Anden Grundregel.

At alliere sig til sin Fordeel er en Stats Maxime, og der er ingen Magt, der har Lov til at forsømme den. Deraf følger denne Slutning, at man maa bryde sin Alliance, naar den er os til Skade. I min første Krig med Dronningen forlod jeg Franskmændene ved Prag; thi jeg vandt Slesien ved Kiøbmandskabet. Dersom jeg havde fulgt dem til Vien, saa havde de dog aldrig givet mig saa meget. Nogle Aar derefter allierede jeg mig med dem igien, thi jeg havde Lyst til at forsøge, at erobre Bøhmen, og jeg vilde holde mig denne Magt til Gode i Nødsfald. Jeg har siden forsømt denne Nation, for at holde mig til den der gav meest. Naar Preussen har gjort sin Lykke, kan den give sig en Air af Troeskab og Bestandighed, hvilket allene passer sig for store Stater og smaae Fyrster. Jeg har sagt, at naar man siger Politik, siger man næsten Bedragerie, og det er sandt. Ikke

44

destomindre finder man dog troskyldige Folk, der har gjort sig et slags Erligheds System. Du kan derfor vove alting med dine Ambassadeurer. Jeg har haft dem, der har tient mig saa vel, at de havde været i Stand til at lede i en Konges Lomme, for at opdage en Hemmelighed. Hold dig fornemmeligen til den, der har den Gave, at udtrykke sig tvetydigt og ubestemt, og bruge fordreyede Talemaader. Det er endog ikke af Veyen, at have politiske Lager og Kleinsmedde, de kan undertiden have megen Nytte; jeg veed af Erfarenhed, hvad Fordeel man kan have deraf.

Tredie Grundregel.

At gjøre sig agtet og frygtet af sine Naboer er Hovedsummen af den store Politik. Man kan komme til Maalet paa tvende Maader; den Første er, at have en reel Magt, og tilfor- ladelig Resourcer; Den Anden er, at vide ret at

45

bruge det man har: Vi have ikke det første, Derfor har jeg ingen Ting forsømt for at have det sidste. Der ere Magter, som troe, at en Ambassade bør skee med megen Prægtighed. Mr. Richelieu i Vien tiente dog ikke til andet, end at gjøre Franskmændene Besværligheder; thi Østerigerne troede, at hele Nationen var ligesaa parfumeret, som den, der forestillede den.

Jeg for min Part troer, at man faaer mere Høyagtelse af den anstændige Maade paa hvilken Ambassadeuren lader sin Herre tale, end i all den Allarm af en Heel Deel Eqvipager. Desuden er denne Post meget vanskelig at besætte; thi man skal have en Mand af megen Anseelse, meget riig, og som fuldkommen forstaaer Politiken, i steden for at den sidste Egenskab er nok for en Envoye! Ved at følge denne Maxime, sparer man aarlig store Summer, og man gjør sine Sager bedre. Der er dog visse Leyligheder, hvor man bør lade sig forestille med Prægtighed, saasom, naar man vil gjøre en Alliance eller for-

46

eene sig ved Slegtskab. Men disse Ambassader bør altid være extraordinaire for at forblinde vore Naboer. Giv alle dine Gierninger den prægtigste og beste Anseelse, som mueligt, og for alting lad ingen i Riget skrive uden for at rose dine Gierninger. Begier ingen Ting løseligen, men lad det heller have Anseelse af en Fordring. Og dersom man forseer sig herimod, saa giem Hevnen, indtil den kan blive ret fuldkommen, og for alting vær ikke bange for at giengielde, Æren lider intet Herved, desværre for Undersaatterne, som det gaær ud over. Det fornemste er, at man faaer sine Naboer til at troe, at man tvivler om intet, at man ikke forskrekkes over noget, og for alting søger, at blive anseet af dem, som et farligt Hoved, der ikke kiende andre Grunde end de der føre til Ære; Man maa mage det saaledes, at de kan blive overbeviiste om, at man vil hellere miste to Kongeriger, end give Slip paa et stort Navn hos Efterkommerne. Saasom denne Tænkemaade udfordrer

47

høye Siæle, saa forbauser og forvirre de den største Hob, og det er det, der gjør den største Monark. Naar en Fremmed kommer til dit Hof, saa tag meget artig imod ham, og fornemmelig see til at holde ham bestandig hos dig; det er et Middel til at skiule Regieringens Feyl for ham. Dersom det er en Militaire, saa lad Garden exercere for ham, og commandeer den selv. Dersom det er en lærd Mand der har udgivet noget Skrift; saa lad ham see det paa dit Bord, og tael til ham om hans Indsigter. Dersom det er en Negotiant, saa anhør ham med Venlighed, slattee ham og søg, at beholde ham hos dig.

Ende.

48

1

En Skrivelse fra Diævelen til Hr. Voltaire. Kiøbenhavn, 1771. Trykt og til Kiøbs at bekomme hos A. F. Stein, boende i Skidenstrædet,

2

3

Skrivelse fra Diævelen

til

Hr. Voltaire.

Du rasende Værktøyt for Mørkhedens Engel, som blæser i dit Hierte Digter-Galenskab! Du hvis berømte Værker underviser hundrede Skolefuxer i den Kunst at bespotte!

Helvedes Lieutenant! og velfortiente Dievel! min værdige Ven! tag imod dette Helvedes Brev, men vogt dig for, at lade det trykke. Dine adskillige Værker, din høytrabende Stiil, dine Sange, dine be-

4

dragelige Krøniker har behaget os overmaade, ja saaledes, at jeg bør helse dig, og takke paa alle de store Mænds Vegne, som der er i min Regiering, som virkelig ere skiønsomme Folk, saa at om jeg skulde finde Middel til at bringe det høyere, endskiønt jeg er en Dievel, saa er jeg dog ikke saa stor en Dievel som du, og allene overgaaer dig i det, at jeg har Horn. Jeg vil altid gjøre mig til af Manes, af Socin, af den forløbne Munk og den unge Borres Kiereste, af den yderlig nidkiere Mester Hans Calvin, og af saa mange andres lykkelige Bestræbelser endnu, alle rasende Fiender af den romerske Pave og af den Messe, som jeg har saa stor Afskye for.

Men kommer det an paa Guds Bespottelse, paa Liderlighed og Ugudelighed, da kand ingen, uden at han maatte bilde sig for meget ind, nægte dig den høyeste Raug.

Mange af de stolte Fiender, som tog Nøglerne og Magten fra de troe Præster, mange af de mærkværdige Folk iblant den omskaarne Slægt har i det mindste baaren Ærbødighed for Beviiserne om Sielens Udødelighed; de vare rebelske Fortolkere af Religionen, og derved gav den en forventt Skikelse, men du gjør den gandske til Intet.

5

Vel er det sandt, at dit System er sommetider forkiert, slap, vaklende, og at mangt er Ord, som du bilder dig ind, at være Grund-Slutninger, er kuns en forrykt og tosset Slutning; men saasnart en Fornuft-Dommer er letsindig og glimrende, saa har han altid Styrke nok.

Enten det er Dyder eller Lærdom i dette Aarhundrede, saa er Grunden Intet, det kommer kuns an paa den udvortes Bark. Ach! hvem veed bedre, end du, at udgyde i sine Skrifter den bedragelige Anstrøgning, Færnis og Udstikning, at overstrøe tyndt sin Snik-Snak med kraftige og eftertrykkelige Træk, at gjøre gamle Lapper nye, at gjøre en velsmagende Ret af nogle Brøkker og Levninger. Historier, Philosophie, Stats-Klogskab, Landmaalerie, Hollandske, Engelske, Tydske Stykker, Brøkker, Theologie af Indianske Præster og Mandariner, fra Congo, fra Abyssinien, alting er mænget iblant hinanden, alting dynget oven paa hinanden, alting giæres og kaager op i din brændende Hierne. Du skifter Skikkelse og Natur, naar du lyster, du er en Pyrrho om Natten, og en Socrates om Dagen. Snart rimer du efter Hof-Smagen, snart som Zeno, og snart som Epicurus. Du kand synge hvilken Tone det skal være (naar jeg undtager

6

den, som Pindarus brugte.) Din Trompete udblæser uformærkt saadanne Toner, som Frandsmændene manglede i den Heltemessige Trantran, men har Satan nogensinde sagt Sandhed, saa paastaaer jeg, at dine Vers, disse Mester-Stykker i det Forargelige, skulde ikke være nær saa behagelige og berømmelige, hvis du ikke havde hamret dem paa Helvedes Ambolt, i den vakre og ugudelige Krøg.

Du saae nok forud, at hvis du skulde vinde alles Biefald, saa maatte du i dine første Værke, indblæse Verdens Børn Mod, smigre alle Tilbøyelighederne, sønderbryde, forstyrre, eller gjøre sælsomme Sandheder latterlige, som ellers oprører Sindet, og at, naar du havde bevævnet de Vantroer med din Galenskab, saa maatte du endog bieffe imod Gud, og bide hans Børn.

Saaledes begyndte du med at trodse Torden, og du havde meere Fremgang, end du havde ventet; din Fortieneste nødsaget mine Lærde i Engeland at tilstaae dig Prisen i Lærdom. Din Haand brækkede det Aag, som en møysommelig Skyldighed havde paalagt; du omgiorde Verden, og lovet være din Geist, Religionens ubillige Tyranie tabte sin ældgamle Magt i alle Hierterne; thi til Trods for Skriften, og alle Tidens Troe, var

7

den, som regierer Naturen, Denne Gud, de Godes Haab, de Ondes Skræk, intet andet, efter din Meening, end en malet Gud, saadan en, som vore hiemmeliggende Fugle-Konger, Der tales om i De gamle Kroniker, der i Deres Giestebuder og Leege Drak Lande-Plagerne bort og glemte dem, og som gjorde sig frie for al Bekymring, for kuns at leve allene Dem selv til Nytte. Denne Verdens Gud, denne unyttige Afgud, holde op at bestyre den, for at slumme i Fred, og den blinde Skiebne, Der indretter alting efter sin Smag, var hans fornemste Statsminister; dersom Denne Daarlige Betitlede, som var saa egensindig, at skiule sig, ikke befattede sig med nogen Sag, dersom intet kunde røre ham, hvorfor skulde man være saa daarlig, at besmitte sig med det Haab at behage ham, eller med Den Frygt at gjøre ham vred? Saasom han var uden Billighed, uden Godhed, uden Naade, hvad Got gjorde vel da hans orkesløse Magt de Dødelige, og burde de vel anraabe den? Det var allerede meget, at man ikke angreb hans Eyendom og hans Væsen. Og at tiene ham, at frygte ham, og at elske ham, det var at gaae forvidt med sin Artighed. Derfor sprang den letsindige Geist fra Følge til Følge paa den letsindigste Maade efter Sammenhængen i et saa smukt Argument. Hiertet fandt overalt en Op-

8

muntring; en viid og frugtbar Mark aabnede sig for Frekthed; man kunde i Nødsfald bedrage paa en snild Maade.

At forsvære sig, at forraade Fortroeighed, at fortære en k nuset Naboes Eyendom og Næring, at plyndre Enken, at undertrykke den Faderløse, for hundrede kielne Piger, beqvemme til Cytharæ-Leege at tapitsere Seralierne med Brokade, med Atlas, med Skilderie af Boucher, med Færnis af Martin, og for den Ulyksalige, som er beleiret af Elendighed have et Hierte af Staal, og Indvolde af Kaaber, en Dievels Siel eller en V... Siel.

Overdaadigheden blev et Værktøj til Magt og Overfloed, Liderlighed blev en Tidsfordriv, Vellyst en

Velanstændighed; og hvad var Dyden andet, end en latterlig Møye, end en ynkelig Gienstand for Hovmod og Daarlighed, uden Belønning efter Døden, og uden Nytte i Livet.

Den uviise Dødelige, som er en Fiende af sine Leve-Dage, som uden Ærbødighed for den saa flygtige Tid saaede sin Banring med Torne og som i de gode Dage, da han kunde nyde Alting og alle Behagelig-

9

heder, forsmaaede at benytte sig af dem, hvor daarlig var han ikke.

Altsaa burde man da, uden at frygte for Fremtiden, ikke have anden Lov end Fornøyselsers Lov, som man havde Drift og Villie til.

Alting loed vilkaarlig, uskyldig og tilladt, og efter mine Tanker var intet meere trøstende og beqvem. Man lærte ogsaa at sætte Priis paa din Lærdom, saa at i Berlin, London og Paris, dine forunderlige Samlinger lod dig udraabe og bekendtgjøre ved alle vore smukke Geister for en Patriark for Ugudeligheder, for de stolte Fiender af Jehovas Love, og Plager for hvem som torde troe paa hans Søn.

Dette Val blev bestyrket hos os i den heele Ret, og siden den Tid har du ikke imod. sagt denne Titel.

Iblant de Skribentere, som har sammensvoret sig mod Gud, har du vidst at fremstille dig som den Fornemste paa Tid og Sted, og som deres Formand og Mønster.

Og jeg er dig forbunden derfor; thi mit florerende Rige er voxet den halve Deel

10

hos den dødelige Slægt. I sær skal de tossede Parisers Klima inden kort Tid blive mit heele Arve-Rige.

Dens Indbyggere ere noget flygtige, som veed best at indslutke dine moralske Bud, naar de komme for Krogen af det smukke Sprog.

Alle de Narre,, som gaaer Pilegrims Gang til Helicon, hvor man horer den sorgelige Galenskab at hyle, Faktorer, Skriver-Karle, Fuldmægtiger, Smaa-Herrer, og deylige Mandfolk med smaae Kioler og fine Kraver har Hovedet fuld af dine berømte Lære-Satser. Alle fører i deres Vaaben den smukke Forstands Skiold, og giver denne kiere Lærdom an. Den Eene troer, at Dyrkelsen er eens, og gjør ingen Forskiel paa en Beamin og en Katolik, og den Anden overlader den til den tossede gemeene Mand, som en unyttig og taabelig Øvelse. Her seer man een, som laster visse Skikke i det hellige Embede, som paa en rasende-hæftig Maade lærer imod Troen i en ældgammel Hemmelighed, og frier Synderen fra en møysommelig Tilstaaelse; derefter dadler Munkenes Rigdom, Prælaternes Pragt, Kanikernes Maaltider, og giver Geistligheden Navn af mange andre Misbrug, og siger, at naar man skulde

11

beroelige saa mange levende Tvistigheder, skulde man gifte alle eders unge Munke, Kapusiner, Fransiskaner, Jakobiner og de tykke Karmiliter-Munke. Der seer man en Fritænker, eller en Løstagtig, eller en Fraadser, som, for at forklare Sielens Natur, vil beviise eder, at Futteralet er lige saa god som Klingen, og at Sielen døer eller voxer tilligemed Legemet, ligesom en Østers eller en Snegls Siel; see saadan eu Katekismus har dine Discipler i Paris. Jeg behovede dine Værker, for at skyde den papistiske Baad i Synk. Nu paa en tredive Aars Tid at dine Arbeyder har gjort denne Strand-Kant frugtbar med Mennesker, seer jeg at det gjør mine Paalæg triveligere og at det indbringer mig meere.

Hver Maaned kommer der herover til mig lækre Kurve fulde af Forskudte af alle Slags, som ere pyntede, som de bør, med Hoved-Synder: rige Knaste, calcineerte af Overdaadighed, eller som ere halv-fortærede af Gierrigheds og Aagers Kræft, Skielmere og Bolere af alle Slags, Koplere og Sammensyere. Og hvor meget er jeg ikke din Nidkierhed skyldig, at du saaledes hjælper mig i mine ædelmodige Hensigter, ved det at de følger og efteraber den troe Bayle og den brave Aretin.

12

Din Uranie er et udødelig Værk; din naturlige Religion beskiæmmer for evig de stolteste Skribentere, jeg gad selv været Autor til den, saavel som til det behagelige og letsindige Brev, hvor den sælsomme Modsætning og Strid skinner imellem Jesu Christi Naade og Homeri tree Gratier; Men Mesterstykket af din Lærdom er den uforlignelige Møe. Vi fattedes intet andet end denne forundringsværdige Bog, for ret at fuldkomme din Ære og min Forhaabning.

Hvilke behagelige Tegninger! hvilke nette Bespottelser! O! hvor du maae glæde dig derover! Man maae tilstaae, at din Geist derudi overgaaer vore høyeste Aander, jeg torde trodse heele Helvede, ja den lærteste Dievel i svinsk Malerie, at gjøre i en Ti-Aars Tid et saa forvorben Værk, saa frugtbar paa Forargelse, saa rig

paa Grovhed. Da du lod denne føde Bog gaae i Trykken, dette fuldkomne Mynster paa liderlige Rim, fandt jeg saa stor Fornøjelse deri, at jeg tre til fire Gange var paa Luur efter at snappe dig, naar jeg svævet over dig i Skyerne; jeg brændte af Lyst til at belønne i denne dybe Boelig saa mange nyttige Misgierninger; men jeg har mærket, at det var rneere til min Fordeel, at lade dig endnu blive i Verden, hvor du skulde tiene Helvede med saa stor

13

Fremgang, og jeg er ret vreed, fordi at dit Løb er saa nær ved at endes i disse brændende Svælg. Jeg seer nok forud, hvad Tilflugt jeg vil komme til at savne i dig hos de Levende; men dog! jeg giver mig tilfreds; naar du nu er kommen over i vore Egne, saa skal alle Dievlenes Lexer gaae i Skole og lære hos dig, at de kand have nogen Nytte af dine Lærdomme. Jeg kand forsikre, saa sandt jeg er en rebelsk Overengel, at du skal være velkommen, og ret blive høyt agtet i den Rang, vi skylder dig iblant Indbyggerne i de evige Gløder. Og hvilken besynderlig Glæde vil det ikke blive for dig, at finde her den heele Rotte af dine Slags Lærte, at høre og beundre disse Guds Fiender ophøvede og berømte overalt i dine Værker, dernæst at see en Sværm af snilde Piger, som har fornøyet dig ved dit Aftens-Maaltid, og glimret paa Skuepladsen, en Mængde af Sang-Gudinderne som fører sig deres Foraar og Ungdom til Nytte, for dessnarere at reyse til mit dunkle Kongerige, imod Kejsers, Mercurii og St. Comi Villie; derefter skal du see den tilbedelseværdige Couvreur, denne forh.... Gudinde, som fik den yndigste Røgelse og Roes af dine Hænder, imens de Skindhellige nægtede hende den Ære at raadne i en Krog paa Kirkegaarden, disse søde Gienstande, hvis muntre Gebærder, rørende For-

14

tællinger, og fortryllende Røst drog Taarerne af Øynene paa de parisiske Dosmere, naar de vare blevne bevægede, brænder her af meere Hæftighed selv end de har foraarsaget andre, og udfører iblant os bedre de sørgelige Uroer. Naar du nu kommer i denne Boelig, saa vil jeg have, at vi ret laver vor Glæde see, for at helligholde denne vigtige Dag. Der skal blive lutter Bal oa Giestebud ved mit Hof; at Helvedes Ild skal blive en bestandig Glædes Ild.

For lang Tid siden har min Fureer ladet indrette et Pallads for dig, noget varmere, end Vellystens Slot, som er ved Siden af den evige Grube, hvor Vanini, Toland og deres Med-Skyldige ere. Der kand du bruge dine Indfald, og betragte langs igiennem de gnistrende Søer, de uroelige Floder, de svovlede Klipper, hvor der er ved Siden store Huler, og hundrede hylende Svælg. Denne Altan omkring paa Helvedes Aa-Bred, kand ret fornøye en Skribent, og er noget anderledes, end den mavre Udsigt fra den Bye og Søe, hvor Calvini Børn boer; og dersom din Guld-Tørst og Gierrighed følger dig lige indtil Tenas, saa skal du see Guldet der at flyde til din største Fornøjelse. Mammon polerer og bereeder det, og var du

15

endog den gierrigste Skygge, saa har han dog nok, at mætte dig med.

Imidlertid anmoder og opmuntrer jeg dig, min allerkiere Ven, at forhærde bestandig dit onde Hierte, uden at tænke paa den ulykkelige Termin, hvor did din Alderdom nu iler. Husk kuns paa, at af Foragt over din gemeene Christen, vedligeholder en lært Mand, der har rensset sig fra al Frygt og Haab, sin Rang indtil Enden, og maae for Velanstændigheds Skyld, leve som en Guds Fornægter, og døe som en Hund.

Det lader smukt at gaae Faren i Møde, naar man har din Alder, og bære sig ad som en dristig Seylings-Mand, som Torden og Lynild omringer, som trodser Himmelen, og leer og spotter med Hav-Nød. Bær ikke saadan en Nar, at efterabe den Kujon fra Normandien, som gjorde et Testament, da han blev rørt af Fortrydelse og Anger over sin Lyst til at gaae paa Komodie, og rimede som a Kempis, dette uværdige Mindesmærke, ey heller som Ruffus, denne ringe Gienstand for det Had, der var bange for Helvede, og gjorde Poenitense, ey heller som den Tosse la Fontaine, som døde ligesaa kujo- neeret.

16

Ach! hvad vilde vel disse forbausede Bander af forlorne Børn sige, som flyver bag efter dig, naar de faae deres gamle General, ved Dødens Porte at bedærve sine Laurbær-Krandse ved en hastig Frygt? Du seer vel, hvor dette vilde gjøre mig ondt.

Saa skulde enhver i sær snart blive forskrækket; thi Frygt æder om sig, og min Rival skulde triumphere over dette philosophiske Parti, og ellers, hvordan vilde du vel blive forligt med denne Gud, som hævner evig? Kunde du faae ham til at glemme, ved Titusinde Aars Poenitense, saa mange forargelige Skrifter, som man har seet, du har udgivet, saa mange Bespottelser, saa megen Frekthed; men om han end raader dig til at omvende dig, og hvad han end maatte gjøre for at faae dig dertil, saa vil du lyde mig ad, staae ham imod! betag hans Naade den Ære at pardonere dig. Enten han kalder dig, han tordner, eller truer, saa opvæk din Kraft, fordoble din Flid: bevæbne dit Hierte med en dobbel Kyrads imod Samvittighedens Nag, eller imod Naadens Lokke-Mad.

Men du seer nok, at det sikkerste er, at blive der, hvor Skiebnen indelukker dig. Der skand du altid med din ausoniske Dyrkelse pase ustraffet med den svage Lærdom.

17

Dit Navn skal ærefuld-gjøre disse Sletter, disse Høye. Man skal sige hundrede Aar efter: Denne rolige Arv var tilforn den Vises Bolig, som altid streed imod Gud, som en vakker Helt, og som havde der sit Tøy-Huus, da han ved Skiebns Drift blev kastet ind paa denne Aa-Bred, for ar gjøre Dievelen til en stor og berømmelig Mand. Man skal gaae hen og betragte dette Tilflugts-Sted for Skribenternes Orakel, som naar man gik til Cume, til de andre underjordiske Stader, berømte ved en gammel Sybilles Tre-Fod, eller som man besøgte, ved de mapolitaniske Grændser, det vigtige Hvilestæd, hvor Virgilius Aske var lagt. Imidlertid lad nogle nedrige Fiender, som endog vil finde og forurolige dig i din Hermi, tage og eenlige Bolig, længe nok udsprede, at din Forstand nu forældes og forruftes, at dit ubrugelige og svækkede Pund forfalder hver Dag under Aarenes lis, saa agt ikke disse støvede Insekter saa værdige, at du skulde knuse dem! og finder de endnu i dine Bøger, som ere saa berømte, enten noget, som er stiaalen af andre Skrifter, eller Bespottelser, eller falske Slutninger, saa brug en ædel Foragt imod deres Dnmdristighed, uden at raabe meere imod Vildfarelse. Lad disse misundelige Skolefuxe, disse Tolpere, som er beklikkede og besmurte med Hovmod og Dum-

18

hed, lad dem vide, at de skal ydmyg krybe for dine Fødder, frygte dig, beundre Sig, og tie; og at den, som har saa mange adskillige Gaver, en saa dyb og viid Geist, der kiender og raader endelig for Overeensstemmelsen, kan bestyre sine Afvigelser, og er fri i sine Urimeligheder, er skabt, for at regiere Pindus og hele Verden; bliv da ved, uden at bukke, dine mærkværdige Arbeyder! forød, som en Rasende, Løgn og Fabler, slaae! forvir! sønderbryd og kuldcast paa engang baade Christi Sæde-Lære, hans Templer og hans Love! Lad Helvede komme til at forundre sig derover, og lad endelig alle Dievle brøle af Fornøyelse ved Rygtet af dine Helte-Giærninger.

19

Den lærde Misundelse eller den landflygtige Kierlighed. Man roses af disse, man lastes af Hine.

20

Til

Frue Prel*.

Folk, som foragter denne Tids

bedragelige Røgelse, Røres ikke letteligen af de Dødeliges tørre Lovtaler.

21

Madame!

De har befalet mig et temmelig moysommeligt Arbeide, og som meget overstiger

mine Kræfter, va De har givet mig den Ordre, at lave mine Betænkninger trykke over

den lærde Misundelse.

Jeg er ikke saa selvklog, at jeg jo tydeligen seer de Klipper, som vil møde mig her og der, naar jeg vover mig ud paa det bedragelige Hav, hvor den menneskelige Forstand gjør sig saa megen Umage; men for ikke at forsee mig imod den Ærbødighed, Madame! som man er Deres Rang og Fortjeneste skyldig, saa seer De dem her, saaledes som De kan vente dem at være af et ungt Menneske, der har kuns liden Oplysning og er ikke meget vandt til at omgaaes Verden. Den liden Kierlighed jeg har befundet i Hiertet paa vore Tidens Kloge, har bevæget mig til at vælge denne Materie.

Men det har behaget Deres Godhed, Madame! at forsikre mig paa, at De vilde

22

være mig Garant for den offentlige Lemfældighed, som man meget vil komme til at behøve, naar man læser mig; og see! Dette er den eeneste Aarsag, som gjør, at jeg overtaler mig dertil, og som kan opmuntre mig, førend jeg begiver mig til Materien.

Skrive-Friheden kan blive Kilden til mange Laster, saavel som til mange Dyder. Jeg tilstaaer vel, at den kan forskaffe Kongen en evig Ære, men den kand tillige indrente ham en retmæssig Misfornøyelse. Den kan

frembringe Tusinde smukke Sager, men den kan ogsaa udskyde mange forgiftige Pille. Enhver Ting, som bliver en almindelig Klippe, hvorimod den offentlige Kierligheds Skyldigheder støder an, bringer flere Farer, end Nytte med sig.

Neppe havde man, saa løselig hen, igiennemløbet den Kongelige Ordre, om Skrive-Friheden uden Censur, førend den Galenskab at blive Autor spillede i hver en Aars paa vore unge Folk. Enhver følte saa megen Egenkierlighed, at han paastod en Plads i Skadens Boglader; som man nu blev hendragen af denne frekke og nye Henrykkelse, saa sadt man sig for sit Skriver-Toy, trak sin Autor ud, denne lille søde Glut af sine Finger-Ender, og lod sig see iblant den store Mængde af Modens Skribenter.

Nu bleve Udraaberne skikkede ud, for at udfrutte de offentlige Betænkninger, og

23

Kienderes Domme; man hørte snart det eene, snart det andet, men uden Nytte; den hidsige Egenkierlighed fik Magt over den beskæmmede Fornuft, Forstanden faldt i Raserie, man lystrede ingen andre Ordre, end Indbildingens, og denne var forført ved den stærke smitsomme Syge, at see sig at blive Autor. I Staden saae man næstten lige saa mange Autorer, som Undersaattere, lige saa mange Skribentere, som Mennesker. De, som havde ingen Forstand selv, løb efter andres, og til al Ulykke, ikke opsnappede den, uden noget groveligen; men der maae koste hvad det vil; Autor skulde man være, og hvordan skulde man blive det?

Altsaa faae man overalt nye Skrifter at pippe frem, som vare naturlige Følger af den Letsindighed, hvormed man havde igiennemløbet det Kongelige Reskript. Denne Frihed aabnede da en deylik Anledning for de hemmelige Fiender, til ret at skiære hinanden. Man jog Kierlighed paa Flugt, og sadle i dens Sted lynende Piile af den skæandige Misundelse. Hvor det onde Hierte glædte sig over denne Anledning, som kildrede det saa meget.

Man gav sig ikkuns halv saa meget Tid til at sove, som man pleyede; en god Deel af Natten gik bort med at arbeyde paa disse søvnige Værker. De kom da for Lyset, disse ubetydelige Værker, og de bleve mestendeels fordømte til den velfortiente Skiebne, at ligge

24

ubrugelige i Bogladerne eller i Bogtrykkernes Drag-Kiste Skuffer. t

Men de, som kom frem, gjorde Ond nok, saa at alle havde Aarsag, at græmme sig derover. De alleruskyldigste Mennesker, de beste Mennesker var ikke i Sikkerhed for den onde Bagtaleses bidende Træk; man tog fat og sikkerlig hudflettede den meest prøvede Dyd, den meest bekiendte Ædelmodighed, den meest skinnende Menneskelighed. Vore Tidens Orakler, de meest erfarne Kiendere, forsvarede paa en ærekier Maade, de Kongelige Hensigter, og bleve fortrødne: de gode Folk sukkede derover, og de uværdige Autorer glædte sig hemmelig derover. Hvordan skulde man nu bære sig ad? Ulykken var giort, og det var saa seent, inden Lægedommen vilde yttre sig. Endelig kom den. De ædle Familier bleve eenige om, at ikke læse noget af alt det, man gav ud, enten det saa var ont eller got. De resolveerte til dette, formedelst de bedragelige Titler, som Bøgerne førte; men desverre! denne Lægedom var utilstrækkelig, saasom den strakte sig ikkuns til dem. Man fandt ingen Midler, som kunde helbrede den nysgierige Folkemængde; man seer altid enhver af dem med en nye Bog i Haanden, uden at finde paa Raad til at udrydde og aldeles afskaffe disse forargelige og smitsomme Bøger. De daarlige unge Mennesker og de forfængelige iger kiøbte allestider et par Exemplarer, for

25

ikke aldeles at tabe Erindringen af disse smukke Sager. Imens denne almindelige Ulykke varede, taug Bogtrykkerne stille og lode Pressen gaae. Gandske faa opfyldte den Kongelige Ordre, og skeedte det, saa var det oftest bag efter. Samme Tid fulgte Fortrydelsen i Hælene paa den Forgift, man havde udøst; oftest udøste man den med fulde Hænder, endog i den Tanke, at man havde giort et Mesterstykke.

See Madame! dette var en Forblindelse af Egenkierlighed, dette var et Raserie af Sinds-Lidelserne; jeg gik hen, at besøge gode Folk, for at blive noget vis om alt det, jeg hørte sige.

Min Gud! hvilken Scene! Jeg saae Kierlighed, denne elskværdige Dronning i de sande Danske Hierter, bleg og affalden, nær ved at døe. Ved hendes Sider var den uskyldige Ærbarhed, Taarer og sorte Bekymringer fløy omkring disse to elskelige Personer, som i deres Mistrøstelse og Graad sende deres brændende Sukke til Himmelen, som igiennemboret mit Hierte.

Jeg nærmede mig til Kierligheden, at høre uogle vigtige Sandheder; thi jo meere Hiertet røres, Madame! jo meere vil det røres, naar man er nærværende ved den dybe Smertes sørgelige Majestæt. Hun sukkede og sagde; det er jo naturligt, at den offentlige Elendighed rører mig Hiertelig. Hidindtil har jeg vaaget over de retskafne Danskes Velgaaende; jeg har vedlige-

holdt den gode Forstaaelse, som er Sielen i Sælskaber, jeg har draget de skikkelige og fattige Familier af deres smertelige Elendighed ved de Velgjerninger, som jeg har ladet Uddeele ved min Datter, de seer der. (Hun kastede et Øye hen til Ærbarhed; det var den dybe Bedrøvelses og Smertes Øyekast.) Jeg har seet de smaa uskyldige Børn at voxe under mine Øyne som en Dag skulde lære den ubøvelige Verden, hvad Godhed, der ligger i i Ædelmodighed. Men nu ophører min Magt; man lukker næsten alle Hierter for mig. Min Nærværelse er modbydelig og kiedsommelig for dem, som vidste tilforn, at sætte den rette Priis paa mit Venskab. Jeg seer den danske Slægt svækket og vaklende, de ædelmodige Mennesker og de sande Ælskere af den svækkede Menneske-Kierlighed at være nær ved at opgive Aanden. Jeg seer den behagelige Foreening, som sammenbandt saa Hiertelig de beste Hierter, adsplidt og udslettet.

Saa mange Familier, misundelige den eene over den andens Fremgang, saa mange Hjerter lukte og utilgængelige for mig. De fattige gode Folk, som har saa megen Ret over de Riges Hierrer, lever, men hvordan? Det er paa eengang skiælvende og ynkværdige Been-Rader.

Deres Elendighed, som allene fører deres Sag, rører ingen Hjerter. Den Haardhed, som regierer i en Overmands Hierte, har endog besmittet de Dydiges Velgøreres Hierter, hos hvem jeg havde skaffet de Elendige en fri Adgang og en sikker Lindring; de Gode skiuler sig, for at være i Skiul for de Lastefuldes vilde Ondskab, som i vore Tider kuns antaster det menneskelige Kiøns sande Velgiørere. En skammelig og lært Misundelse behersker Hierterne, og gjør vore

fordærvede Skribentere sindrige paa de Dydiges Regning.

De smukke Videnskaber, som før udgiorde Menneskers Ære, og som oplyste dem om deres vigtige pligter, er den vanslægtet til en fuldkommen Forglemmelse af disse samme pligter! Skal Lærdom ikke være uden en Aarsag meer til at bagtale Mennesker? Og skal det menneskelige Hiertes Ondskab være Bevæg-Aarsagen til alle Handlinger? En Ulyksalig forført af sine lastefulde Sinds-Lidelser, og hendragen ved en fordømt Lyst til at skade, skal et saadant Menneske ustraffet øve sin Ondskab, fordi han seer den almindelige Vey lukt for ham til at blive aabenbaret?

Ney, jeg vil forbinde mig med min Veninde, Samvittigheden, vi skal fordoble vore Kræfter, vi skal anrette vor Pine-Bænk for alle de Lastefulde, og Samvittigheds-Nag, bittre Samvittigheds-Nag skal blive deres Forfølgere og vores Ansvar. De skal ikke undgaae denne guddommelige Spions klareende Øye, og Helvede selv skal ikke skiule dem for vores Undersøgelser; Her taug hun stille, og bittre Taarer fulgte paa denne bedrøvede og mørke Taushed.

Menneskers Daarlighed har aldrig fremskinnet med større Magt, end i Anledning af Skrivefriheden, og see! dette bringer os til at sige, at Menneske-Kierlighed er Landflygtig i Henseende til den store Ondskab man har market i de nye Skrifter, iblant os.

Nu vil vi vende os til de lærde Folk; man maae iagttage, at ved lærde Folk forstaaer jeg alle de, som har studeret.

Vi vil, det naturligste muelig, give et Skilderie paa disse Folk, og vi vil sætte den

Iver tilside, som burde være du fornemste i deres Bestræbelser, men hvilken de lægger bort fra sig og taber aldeles af Sigte, fra det Øyeblik af, naar de gjør sig den smukke Project at opkaste sig til Autorer. Da Egenkierlighed er det fornemste i den Drift vore slette Skribentere føler til at skrive, saa er ligeledes Misundelsen Bevæg-Aarsag til deres Skrifter. Der er naturlig, at længe førend Skrive-Friheden blev bekiendt, har de havt i Sinde, at lade deres elendige Tanker komme for Lyset, for at oprette sig den formeente Skam, som de har fordøyet, ved at giennemlæse de gode Skribenteres Tanker, da Censuren var en Hindring i, at disse skiønne Phenomena ikke kom for Lyset, saa maatte man tie, indtil der vilde yttre sig saa gunstig en Leytighed, at man kunde drage disse lærte Luft-Tegn frem af deres Intet. Og see! denne forønskte Leylighed yttre sig.

Altsaa da man nu vilde vise hvem man var, vilde man ogsaa vise hvad man formaaede. Man vilde hevne sig paa nogle vigtige og nyttige Sandheder, ved at udraabe overalt en ækkel Slidder-Sladder af Daarligheder og Laster, som man havde den Snedighed, at besmykke med Titteler, bekvemme til at faae Daarer til at kiøbe dem. Bogladerne vrimler og er fulde endnu af disse vore smaa Skribenteres Misfostere, uagtet den store Mængde, man har brændt af dem. See!

saadan resonneerte man ongefær, imens dette lærte Raserie varede, som næesten befængte alle, og som endnu ikke gandste er forbie: Hvad! skal vi taale den Formastelse, hvormed vore Lærte saa lang Tid har ustraffer misvruget Skrivefriheden. Hvis man i det mindste havde skimtet en Smule Ædruelighed, Sparsomhed og Ophold; Ney— Værk paa Værk! Bog paa Bog, og alt dette uden Varsomhed, uden Sparsomhed, uden Ende. Snart saae man en Vand-Flod af Bøger in Quarto, snart en Sverm af Bøger in Folio, og snart en Yngel af Bøger in Ottavo. Man holde aldrig op med dette evige Kyrie. Det var som et smitsom Raserie at skrive iblant vore Lærde, og til al Ulykke for dem, ved hver Linie blev deres Egenkierlighed ydmyget, deres Fornuft beskiæmmet, saasom deres Forstand, som løb over Hals og Hoved efter behagelig Stil og Udtryk, traf som oftest kuns den tørre Skal af nogle gemeene og ækle Sandheder. Pressen blev skamfuld over at rulle over slige Elendigheder; men lad gaae! man maatte mætte Forfængeligheden, denne ærtz Vielfras. Men nu omstunder kan vi forhøye vore Boghandlers Skønhed ved de lekkre Værke paa vor Facon; og saadanne ildeanbragte Raisonnements, som ækler ethver fornuftig Menneskes Hierte. Paa Troe og Love af disse sminkede Elendigheder, som vanærer nu omstunder Præsterne, gjorde man sig til Autor med saa

30

stor Henrykkelse, som en ung Pige, der første Gang i sit Liv betragter sig i Speyler. Man hørte fra alle Kanter: Lad os skrive! lad os raisonere! lad os tænke: Det er just Uordenen, som giøe den smukkeste Orden iblant vore smaa Hoveder. De Fornuftige slutter altid bag efter. Dersom man havde Forstand nok til at være Autor, saa skulde man dog ikke saa aldeles glemme den, at man skulde giøre sig dertil. Naar man ikke er det, er man i Sikkerhed, og i Skiul for al aabenbare foragtende Dadel. Men at recommendere vore unge Ufornuftige, det er at rive dem fra Livet den væsentlige Deel af deres lærte Glæde. Dersom en af vore sindrige Skiønheder siger til en af vore unge Skribentere: Min Herre! det er Dem, det er uden Tvivl Dem, som er Autor til den smukke Piece *. Hvor blev vor unge Autor henrykt og ude fra sig selv af Glæde. Han skulde ikke ruske dette herlige Øyeblik bort for alle dem, hvor Pigernes Uskyldighed er i en grumme Knibe. Hvilken Fald tager ikke hans Forstand! hvilken Skytlen af Forfængelighed! hvilke Spring af Selvklogskab i diste forføriske Øyeblikke? Endelig! hvilken Glæde at være Autor! og Fruentimmer Lovtalen, forødk paa alle Kanter, paa disse Folk, som trænger og er sulten efter Ros, tiener til Pas for denne grove Forfængelighed, at oprette sig til Autor. En Lovtale af dette nedrige Slags, kaster den frugt-

31

bare Sæd af lært Misundelse i deres Forstand. Den Lyst, at udslette de sande Lærte, og at sværte deres Fortieneste ved det ækle Skum af deres abebroknede Tanker, holder deres forrykte Hierne i en idelig Giæring.

Disse smaa Aurores troer al Roes ilde anbragt, og al Røgelse spildt, hvis det Publikes Forstand ikke har deres hvis det Publikes Forstand ikke har deres ækle Værker til Alter.

Ved Synet af et Værk, som forsøger at tilintetgiøre Forfængeligheden, skrumper de Deres Øynebryne, og giver et Skrig af sig af Medlidenhed og Selvklogskab, for at tilfredsstille den Uroe, som Misundelsen opvækker i Enden paa alle deres Fingre.

Saasom de, i Grunden af deres Fornuft, ere overbeviste om, at alt hvad de frembringer, opvækker med Rette fornuftige Folkes Foragt og den slette Pøbels Ækkelhed, saa fatter de sig med Hander og Fodder imod alt det, som er fornuftigt, grundigt og nyttigt.

Det er vore gode Skribentere, som ere dem de største Anstøds-Steene.

De udgyder den forgiftige Slim paa Papiret, som avles i deres støvede Hierne, langt fra ey i den Hensigt, at forbedre Verden, men vel at oprøre den, at ækle den, at plage den ved en Læsning, som har ingen anden Øyemaal end den Ondskab, at sønderrive smukke Folk, og tage fat paa uskyldige

32

Mennesker, som er dem en Forargelses Anledning.

Saasom jeg har gjort vore Modens Smaa-Skribentere kiendelige nok, og som Erindringen om disse Folk lader efter sig, i min Forstand, en stor Ækkelhed, ongefær som naar man rører ved stinkne Aadsler, saa haster jeg at ende mine Tanker, og efterlader til dem, som ere mindre ækle, endog Skilderiet paa vore Modens elendige Skribentere, for reent at fuldende det.

1

--

MOUCHERON

DANOIS.

ACCOMPAGNE DES NOTES, POUR SERVIR D'ECLAIRCISSEMENT.

FEUILLE HEBDOMADAIRE.

à COPENHAGUE, chez AUGUST FREDERICH STEIN.

2
3

Epitre à Monsieur le Moucheron. MONSIEUR!

J'ai été un peu surpris de voir dans les Gazettes, que Vous avez trouvé mauvais

la liberté, avec laquelle j'ai fait annoncer ces petits efforts; mais je Vous supplie très-humblement de me pardonner cet-

4

te faute, si c'en est une de vouloir être utile au Public. Pour le moins, je puis Vous assurer, que ce n'est qu'après beaucoup de résistance, qu'on ait pu m'engager à commenter vos pensées. Mais enfin, après bien

des réflexions réitérées Votre honneur Et l'amour du Public ont prevalu sur tout autre raison. - - Ah que cela est beau, dit dans une compagnie un bel-esprit, en montrant votre première feuille, mais, ajouta-t-il comment faire pour en entendre la finesse, quand ce Moucheron commencera à se donner l'effort? Certes : il faut des notes, ou, foi d'honnête-homme, la plupart n'y entendront guères; & vous, continua-t-il, en s'adressant à moi, faites en sorte, que tant de beaux efforts; ne soient perdus pour ma chère patrie. Votre patrie, repondis-je, ce la mienne aussi, après y avoir été pendant presque trente ans, mais pour la demande, comme

5

c'est toujours une impertinence que de ne vous obeir pas, je vous supplie qu'il me soit permis d'en avoir pour un moment, Toute la compagnie se joignit à lui Et on insista sur les memes motifs. Et n'est-ce pas Monsieur, que voilà des raisons assez fortes pour quiconque n'auroit su regler son patriotisme. Mais non : je fis l'opiniatre. Commenter un Auteur, pendant qu'il vit encore & qu'il le peut faire luimême: non: dis je avec un ton févère accompagné d'un ferment (que ce peché me, soit pardonné en faveur de ma bonne intention!) non; je ne le ferai pas. Mais que pensez-Vous, Monsieur, quand je Vous assure, qu'il y avait un, qui nie dit à l'oreille, que, puisque j'aimois si fort à faire le prétieux, il faudroit païer un pour remplir cette tâche. A ces mots je devins presque interdit, J'ai l'honneur de Vous connoître, Monsieur. Je suis parmi ceux, que Vous avez daignés de

6

Votre conversation Et de votre discours: car pourquoi le cacher, puisque Vous allez voir, que tout ce qu'il y a de bon dans mes réflexions est puisé dans la source intarissable de Votre savoir. Je ne pouvois donc nullement me dispenser de ce peu travail; ne fût-ce que pour empêcher, qu'un autre ne gatât entièrement le fruit de beaucoup de veilles, Et ne ruinât la réputation d'une feuille de si grande conséquence. Aussi je suis en état de le faire mieux qu'aucun autre, excepté ceux, qui ont l'honneur de Votre amitié, Et de vos entretiens ordinaires. Car aïant Votre Manuscrit, comme Vous savez que l'ont tous Vos amis, je serai en état d'atraper la moindre altération dans Vos paroles, la moindre faute typographique, lorsqu'il y en

7

aura d'assez importantes pour mériter d'être relevées, En un mot: j'espère, que mes petits efforts seront dignes de votre sagesse, de vos lumières, de vos leçons. Je suis avec le plus profond respect. Etc.

8

Les efforts de Cet ouvrage a) sont dédiés à ceux qui comprennent les vérités, que contiennent ces feuilles, & qui ont l'ame assez forte, pour oser les envisager & les aimer b) L'amour

a) Ouvrage: ce mot peut être employé en beaucoup de significations. Tantôt il signifie une production de la nature, tantôt une production de la fortune, & tantôt une production de la main; mais il se prend aussi pour les productions d'esprit, & en ce sens un Ouvrage est la production de la raison polie. C'est précisément dans la dernière signification, qu'on le doit prendre ici. L'Auteur fait par-là allusion aux belles pensées, qu'il a dans l'esprit, & dont il va nous régaler dans les feuilles suivantes. C'est un adresse d'habile écrivain.

b) 'Approchez donc bravement, Nobles Danois! Un peu de prudence seulement & vous comprendrez tout. Je vous serai garant, que l'Auteur ne mettra rien dans ses feuilles, qui ne puisse être entendu de tout le monde. Que pensez-vous? cacher les vérités! non, non; ne craignez pas: il est trop poli pour cela, & qui plus est, il a compassion de vous. Mais coura-

9

de l'humanité c) est mon flambeau dans le labyrinthe

de ce siècle indechiffable.

Marchands-libraires! ouvrez vos boutiques!

Messieurs les imprimeurs! frottez votre presse! Messieurs les écrivains! barbouillez le

ge! Messieurs! il vous faut du courage. Si vous n'en avez pas, l'Auteur est sans faute: il peut bien vous enseigner des vérités, mais pour le courage; il appartient aux Dieux de le donner.

c) l'Humanité: Gardez-vous, Petits-esprits! d'expliquer ce mot. l'Humanité, douceur, honnêteté; oui c'est le langage de dictionnaire. Mais savez-vous, l'Auteur est lui-même son dictionnaire. Il est impossible que ce mot puisse être pris ici pour ce qu'on entend par douceur & honnêteté. L'Auteur est moraliste & comment s'acquitter de cette fonction avec douceur? Ne faut-il pas pour cela quelquefois prendre le fouet. L'humanité en cet endroit signifie le genre humain, puisque vous le voulez savoir. Et sur ce pié là il bien facile de concilier les expressions de l'Auteur, quand même il paroît quelquefois manquer de politesse! C'est à la réforme des Danois qu'il travaille, & ne sait-on pas l'effet de l'amour

10

papier! d) à présent il est tems d'épeler e) quelques vérités, qui sous le manteau de la bigotterie f) disparurent auparavant à l'oeil le plus clairvoiant. Mais jusqu'ici il n'y a rien encore paru de digne de jouir de la liberté royale d'écrire. Tantôt un Philopatreia a paru sur le théâtre, fait quelques figures burlesques, & n'a pas même trouvé l'applaudissement du bas vulgaire, cette légère récompense g) Tantôt un Philodane éveillé

d) Marchands 'libraires! &c. Messieurs les imprimeurs! &c. Messieurs les écrivains ! &c. L'auteur débute par une figure de la rhétorique pour nous faire goûter une figure de un (fratagème littéraire. Il auroit pu entrer en matière par cent autres voies. Mais voilà ce que les latins appellent pronunciare. Car dans une production d'esprit il s'agit de trois choses: 1. de là recherche des raisons propres au discours (invenire). 2. de la disposition de ces raisons (inventaria disponere). 3. de la manière de les exprimer avec esprit (disposita pronunciare). Et voilà l'habile homme, que notre Auteur: un Exclamation & Apostrophe en même tems! e) C'est expressif, car il faut apprendre à épeler avant que de lire: c'est beau & bon. f) Oui, oui; mais nous en sommes revenus, Dieumerci, nous en sommes revenus. g) Non: sûrement: l'Auteur a raison. Le misérable Philopatreia! Mais remarquons un trait de modestie.

11

par le son trompeur d'un nom grec (ce plagiat est bien mince, mais bien ridicule. Voilà un mépris déclaré pour la langue danoise h), s'est arraché des bras du des-oeuvrement, ou il a languï bien longtemps, pour s'annoncer parmi nos phénix de nouvelle impression, & grossir le

Notre Auteur donne subtilement à entendre, qu'il veut bien se contenter de cette légère récompense, que Philopatreia n'a pas eu le bonheur de trouver. Ah le bon-homme!

h) Non seulement cette fade prétention n'est pas de l'auteur, mais tout ce passage depuis Tantôt un Philodane jusqu'à fesse-cahiers modernes- est terriblement falsifié; Dieu sait comment s'est faite une telle

imposture! Je puis assurer, que l'auteur m'a parlé plus d'une fois de Philodane avec le respect dû à ses mérites & à l'approbation dont le Public l'a honoré Aussi mon Manuscrit porte tout autre chose. Voici, comment il faut lire: Il est vrai qu'un Philodane, éveillé par le jargon de ce trompeur grec, a montré combien le savoir de cet homme est mince Et ses projets ridicules, combien il faut mépriser la nation danoise, pour s'arracher des bras du desouvrement, ou on a peut-être languï longtems, Et venir s'annoncer parmi nos phénix &c. ce sont les pensées de l'Auteur; j'en suis sur, car il n'est pas fou. Mais lorsqu'il dit qu' il n'y a rien encore paru de digne de jouir de la liberté roiale, il a en vue de gros volumes in 4to. Et qui est-ce qui ne fache, que Philodane n'a écrit qu'une pièce in 8vo.

12

nombre de nos griffonneurs & des fesse-cahiers i) modernes.

Tantôt ut Philocosme k), jaloux des deux premiers & de leur manière rapide dembourser l'argent, a percé l'oeuf de sa non-existence, pour paroître aussi quelque chose dans nos jours, ou l'on fecoue, tous les soirs le joug de la réalité, pour être le matin l'adorable poupée de l'apparence l).

i) Fesse-cahiers: Mot qui n'est pas fort connu, mais qui est bien expressif: il n'y a que les petits-esprits qui en manquent le sens. Faisons-en pourtant un peu l'analyse: Fesse: c'est la partie du corps, sur laquelle on s'assied (voiez Richeler) & Cahier signifie quelques feuilles de papier cousues ensemble; c'est ce qu'on appelle savoir sa longue. Mais c'est beau en même tems. Volons: fesse-cahiers - - oui, c'est beau: encore une fois: fesse-cahiers - - il ne se peut rien de meilleur; fesse-cahiers - - fesse-cahiers - ah le beau mot; ah le joli homme que l'auteur! k) Philocosme. Voit-on! l'auteur est citoïen dans le régime des possibilités. Phiicosme n'a pas encore paru; & pourtant Il en parle en bon philosophe, car possible habet prædicata. l) Voilà ce qui est furieusement beau. Une métaphore soutenue & variée avec tant d'art! Je dois le remar-

13

Ces trois hermaphrodites grecs ont mu le ressort de la machine danoise m).

Mais heureusement pour nous, le fruit de ces plaisantes femmes grosses & de leurs travaux miraculeux n'étoit qu'une souris n), dont la peau grassoit la presse & la bourse des imprimeurs.

On dit o) que l'écho enchanteur du balladinage de

quer; car qui sait, s'il ne viendra un autre l'appeller un galimatias? En vérité ce qu'on appelle Sublime n'est pas de la portée de tout le monde.

m) Tout ce passage a été inféré par quelque mauvais copiste ou autrement, car il n'y en a rien dans mon manuscrit.

n) l'ai entendu-parler dans ma jeunesse, ce me semble, d'une montagne, qui apres de grands bruits enfantoie une souris; mais je ne me souviens pas d'avoir entendu nommer aucune femme, qui ait été grosse d'une souris, Pourtant je suis porté à croire que l'auteur a mis le mot femme exprès, comme quelque chose de fort humiliant pour les écrivains, dont il vient de parler, car, en moucheron, il aime à donner des coups piquans. Aussi mon Manuscrit est bien d'accord avec ce qu'il y a ici.

o) On dit: Ou dit-on cela? on peut demander. Mais c'est un impertinence de faire une telle question.

14

ces gres supposés & pseudonimes sonne & reforme encore à l'oreille de nos petits-esprits, de manière que la moitié de la nuit se passe pour eux en de purs projets, les tous roulant sur de nouvelles modes à la gréque.

La stérilité des sujets utiles ne s'est jamais trahie avec une si grande effronterie, que depuis la cassation de la censure; On auroit été tenté de croire, que cette liberté à l'angloise eut amené à sa suite un raion du génie anglois; non, non; - - des plattitudes, des quolibets, des riens habillés à la grecque p).

Croit-on bien, que l'auteur va se fourrer dans les caves, ou, qu'il hante les gens du bas étage? il est honnête-homme; savez-vous cela, Messieurs les critiques!

p) Apprenez donc pendant qu'il est encore tems Messieurs les écrivains! C'est dans le gout anglois, que veut écrire l'auteur. Apprenez à vivre, ou c'est votre propre faute; l'auteur n'y peut rien.

15

Mais halte-là q) je vais profiter du petit espace, qui me reste de ce papier r) & de la liberté roiale d'écrire. s)

Je suis françois de nation t), voilà l'excuse de la langue, dont j'use. l'ai eu mon habition bien des années en Danemarck, voilà celle de la liberté, que je me donne, en m'érigeant en écrivain parmi les Danois, Le rescrit roial tient qu'il faut écrire avec conscience, conviction & expérience, voilà pourquoi j'écris librement.

Veut-on avoir part à mon ouvrage, qu'on le lise u). Le veut-on comprendre, qu'on se

q) Beau terme, pour dire, c'en est assez,

r) L'auteur veut dire: jusqu'ici j'ai assez dit de sottises, mais j'y ai été forcé, graces à la folie des écrivains.

s) Cela doit s'entendre des feuilles suivantes, ou on lira des choies extraordinaires mais hardies en même terms.

t) Cela s'éclaircira dans la suite quand j'aurai l'honneur de dire le nom de l'auteur, ce qui est pas bon à prosent pour la liberté d'écrire.

u) Encore une preuve de la modestie de l'auteur: qu'on le lise, dit-il, & après qu'il a été lu, il ne s'en soucie gué-

16

premunisse contre l'amour propre, à la mignardise duquel il sera un grimoire, je suis moucheron, mais les coups, que je porte sont, il est vrai, piquans mais salutaires à la longue v).

Quid mihi?

res. C'est l'ambition des écrivains, qui veut que leurs ouvrages soient éternelles. Non Messieurs! après avoir lu les feuilles de l'auteur il vous sera permis de les emploier comme vous voulez.

Mais pourtant je me sens un peu plus d'ambition. Gardez les mes chers Danois! Gardez les pour l'amour de mes notes!

v) Oui, Dieu-merci.

Hæc tibi.

17

LE

Moucheron DANOIS.

ACCOMPAGNÈ DE NOTES, POUR SERVIR D'ECLAIRCISSEMENT.

FEUILLE IÈRE.

à COPENHAGUE, CHEZ AUGUST FREDERICH STEIN.

18

NB. Dans la feuille precedente, il faut lire pag. 6. peu de travail au lieu de peu travail. pag. 9. il est bien facile, au lieu de il bien facile. Pour les petites fautes, comme, par exemple, dans deux on trois endroits un pour une, tout pour toute & une fois cette pour cet; on prie le lecteur de les pardonner.

19

Il est tout ici comme là; tout est chaos là; tout énigme ici. L'auteur,

1.

La réflexion & l'expérience jettent une grande clarté sur l'avenir: à l'oeil de l'ignorant a) tout est ténèbres & nuages, à la vue des dangers importants, des désastres terribles, qui menacent un royaume, abimé dans une létargie funestre & tiranisé par des passions de dange-

a) Cest à dire: à l'oeil de celui qui est ignorant dans la langue françoise, & qui par consequent ne peut profiter des avis de l'auteur.

20

reuse conséquence l'homme indifferent & peuéclairé est envelopé dans un stoicisme stupide b). Le vrai

patriote, absorbé dans l'enthousiasme vertueux, écarte le voile des erreurs, dissipe les ténèbres de l'ignorance, perce à travers les difficultés les plus épineuses, les plus inaccesibles à la pénétration de l'esprit humain, touche & retouche les dehors trompeurs, sécoue le sac des intrigues, examine les actions publiques, péseen les consequences bonnes ou mauvaises, maltraite les préjugés, ridiculise ceux, qui en font infectés, déchire la marote des grands, & nettoie l'état, d'une fermeté intrépide, de tous les infectes-gateurs, qui pleuvent, qui pleuvent à verse sur le cher Danemarc.

b) Il veut dire. Vous êtes dans un abîme affreux, chers Danois, mais ne craignez pas; il y a des gens qui prennent part à vos interêts: & il a raison, témoin l'agréable feuille que voici, ou un français, (ah mon Dieu! oui, un François, car il faut l'en croire) pour tourner ses soins vers Dannemark, a oublié sa propre nation, qui auroit besoin de bons avis aussi bien que la danoise. Mais - - mais - -

21

II.

Mais le Moucheron danois, ira-t-on dire, monte sur ton assés-grave. Il parle, diront les femmes c) comme l'alcoran; il oublie de repandre à pleines mains cette vivacité de stile, qui est le seul friand morceau, qui nous accroche, d) Ecoutés, Mesdames, mon excuse: je ne fai que trop, que la destinée des livres dépend, pour la plupart du bon ou mauvais accueil, que votre bonté fait à nos réflexions, e) je ne suis que trop convaincu d'une vérité si délicate, & m'efforceraï sans cesse d'obtenir une partie de votre suffrage, Mesdames; f) mais le sujet, que je vai di-

c) Ce sont les femmes de qualité, qu'il entend ici, on le peut voir dans la suite.

d) Friand morceau par lequel accrocher les femmes; Langage qui tient du bel-esprit.

e) C'est pur badinage de l'auteur. Ne Vous y fiez pas Mesdames. Pourtant l'habile homme fait voir qu'il fait badiner avec grace.

f) C'est à dire: je m'efforceraï pour m'abaiser jusqu'à Vous; une complaisance, qui fait voir, que l'auteur sait son monde.

22

scuter, étant d'une nature à ne pouvoir se prêter aux tons hûeux d'un pinceau, trempé dans les délices de vos rares. qualités, se refuse également à la fleur enchanteresse des expressions & aux images riantes d'une imagination hûeusement-féconde. Mais pour dédommagement de ces vérités mâles, la feuille prochaine sera, foi de moucheron, un morceau de votre ressort, Mesdames; g) les graces & les ris courront, à l'envi, au plaisir d'animer ma verve & de conduire mon pinceau à travers des champs fleuris, pour mettre devant vos yeux une peinture, digne de vos regards adorables & de votre attention estimable. h)

g) Il y a ici une petite faute; on a oublié ces mots & contiendra des vérités fermelles. En verité ce passage, qui se trouve dans mon manuscrit, sert à mieux faire valoir le contraste puisque cette feuille contiendra, comme il dit lui même, des vérités mâles.

h) Et pourquoi! Ce n'est pas un pinceau comme un autre pinceau; c'est un pinceau trempé dans les délices vos rares qualités Mesdames; faites-y bien attention, s'il vous plaît.

23

III.

Ainsi je franchis le pas de mes devoirs pour cette fois-ci, & entre dans mon sujet.

La foiblesse de mes organes délicats ne s'accommode point de la fatigue d'un vol perpetuel; il me faut du relache & un relache souvent réitéré, ce qui fait que je deviens spectateur de scènes le plus-souvent dérobes à l'oeil humain.

IV.

Il y a long tems, que j'ai désiré de regarder le cher Danemarc de son meilleur coté; i) cette envie me fit suspendre mon vol, qui étoit dirigé vers un appartement de la ville, où le magistrat étoit assemblé, pour consulter sur un moien sûr de pouvoir conserver son embonpoint & d'éloigner les formidables microscopes, qu'on braquoit de toutes

i) C'est à dire: du coté on il fait bon vivre; car ni homme ni moucheron n'aime à crever de faim, même dans le plus beau païs; ni l'auteur non plus.

24

Je m'arrêtai donc a la côte de Danemarc, d'où l'oeil trompeur-françois l'envisage d'une avidité trop téméraire (ne vous effarouches pas, Messieurs mes compatriotes, des piquûres? que je vous donne. Mon petit dard est aussi lancé vers le sang françois.) Dieu! quelle vue! un noir & épais brouillard déroba d'abord le roiaime à mes yeux; je volai plus près k): je crus; que c'étoient quelques humeurs, qui m'embrouilloient la vue: non: auraije allés de force, pour pour suivre mon récit?

parts vers cet illustre corps, prêt à démettre leur charge lucrative, depuis les découvertes utiles & avérées qu'on vient de faire à leurs dépens.

Je rencontraï, en passant, la moucherole, une de mes espions & la bonne amie de l'auteur de Philopatreia, i) je lui dis: dites-moi le nom du

k) Très bien: mais mon manuscrit est plus étendu sur ce point. Voici comme ce passage y est expliqué: je volai plus pres, & mis mes lunettes & c.

l) Nous voilà après ceci bien au fait de la manière dont Philopatreia a fait ses excellentes déconvertis-

25

roiaime que voila! c'est Danemarc, me repartitelle.

L'impatience, où j'étois, de regarder plusexactement ce labyrinthe, qui à mes yeux avoit tout-a-fait l'air du premier chaos, lorsque le monde naissant sortit de son digne néant, me fit encore prodiguer un coup de vol, pour être au fait de cette énigme bizarre.

Au lieu de rempars je ne vis qu'un échaffaudage de projets françois, supporté & appuyé de promesses en l'air; au lieu de fossés des filets déliés, tendus artistement fur des ponts, composés de trahissons & de ruses dorées. Ces filets étoient remplis d'oeuf bigarés & chamarés. L'envie me

prit de les casser. Oh! quelle engeance fourmilloit

ici ci mes yeux; ces vers rampans ressembloient extrêmement aux vers luisans, qui ont bien des fois troublé mon repos par leur fausse lueur, J'apper-

c'étoit cette Moucherole, dont parle l'auteur, qui les lui inspiroit, mais à present, étant engagée dans le service de notre auteur, elle ne peut plus rendre service à Philopatreia.

26

çus un oeuf d'une extrême grosseur; m) je le cassois, & un embryon d'une grande beauté dans tout l'exterieur frappa mes yeux; je le pris en main, & peu-à-peu la figure disparut avec la beauté postiche; une puanteur étouffante fortoit de tous cotés de ce petit mignon, n) effraïé & interdit je pris le parti de l'écraser entre mes crochets, de peur que cette mauvaise odeur n'empestât l'air & ne me fit l'assassin innocent des autres insectes, mes frères, mais tout au beau milieu de ce projet, le drôle fit de violens mouvement, pour s'arracher d'entre mes pattes; je n'apperçus plus rien qu'un oiseau noir: il se mit à crier: lache-moi! lache-moi! tu as détruit l'enchantement, que nous françois avons repandu sur ce roiaume; je suis un marquis de grande esperence; on regrette mon retour en France; je suis

m) De la grosseur d'un enfant ou à peu près: on le peut conjecturer par ce qui suit.

n) C'a été un phantôme, un lutin, on plûtôt le Diable tout vivant. Aussi on sait, que les spectres, quand ils s'en vont ou disparaissent, laissent toujours quelque puanteur dans la chambre, qu'ils quittent.

27

le chef de toutes les intrigues, le créateur des modes & l'homme universel. Jevole à Paris annoncer à mes frères leur sort à venir. o)

Je le lachai, & pourquoi? Pour l'amour de vous, Mesdames, de peur que la source des modes ne tariffe. p)

V. Un moineau, qui, battant les ailes de joie, s'approcha de moi & m'apporta une nouvelle des plus interessantes: a présent il est permis au pauvre de vivre. Le pain danois grossit à vue d'oeil, Ce miracle s'est fait, depuis que la grace du Roi

o) Voilà l'histoire finie; mon Dieu! Pour une si belle aventure Prenez la lire de Chapelain Ou la gitarre de Voiture p) L'aimable homme!

28

s'est mêlée dans la pâte q). Enrecompense d'une nouvelle si chérie je lui rapportai ma vision; il en fut rejoui & ajouta:

Grâces au Ciel qui ait doué le cher Danemarc d'un Roi, qui deviendra l'appui des pnuvres & le digne motif des prières ardentes!

VI.

Nous eumes un entretien intéressant ensemble. Je lui dis encore, r) que c'étoit au com-

q) Jamais falsification ne s'est faite avec plus d'effronterie. Quelle pensée! quelle manière de s'exprimer au sujet d'une grace royale! l'auteur est trop sage pour avoir écrit ceci. Je puis jurer, qu'il n'y en a mot dans mon manuscrit.

r) Encore, car l'auteur n'a pas raconté la moitié de ce que parloient ensemble la moucherole & le moucheron. Leur entretien dura 24 heures ou environ, comme l'assure mon manuscrit dans une petite remarque, que voici: après avoir mangé & soupé ensemble ils continuèrent le discours. durant toute la nuit & enfin, après le de jeuné la moucherole se retira. Encore une fois j'observe, que tout ceci doit se rapporter à ce qui est dit dans No. IV. tout le passage en No. V. étant absolument faux.

29

mencement de l'année passée que j'avois été témoin de toutes ces terribles métamorphoses; mais que, graces à la revolution des chofses, je n'en trouvons pas aujourd'hui la moindre trace.

Les vapeurs des larmes amères, excitées par les douleurs des pauvres danois, maltraités par les étrangers & tourmentés par leurs compatriotes, supérieurs à eux en digneté, supérieurs en puissance, se dissipent. Le voile grossier & fort des intrigues est déchiré. Le négoce ose maintenant mettre s) la tête hors de la sphère funeste d'erreur & d'ignorance. L'artisan ose montrer, qu'en danois t) il sait aussi l'art de mériter de l'aplaudissement & des recompenses. L'ouvrier fort de son dèsoeuvrement, où il a languï bien long tems, faute d'etre employé. Les belles lettres

s) Mettre. Dans mon manuscrit il y a élever, mais ce n'est que de peu de consequence.

t) Car surement: travailler en danois & travailler en françois sont des chofes bien différentes, comme l'observe judicusement l'auteur.

30

commencent à tenir tête aux étrangers u). Ces gens, qui, abusant assés-long tems de la grace & de la longanimité d'un Roi Clément à un degré sublime, sont dès-armés & écartés. Cette foule d'opresseurs se sont égarés dans le dédale de leurs astisices & errent sans secours dans les ténèbres de leurs noires machinations. L'âge d'or s'approche à grands pas des côtes de ce roiaume, mais tout cela n'est qu'un phénomène à l'oeil du politique intéressé, du courtisan mai-intentionné, & du savant myope, mais l'oeil du patriote ne s'y trompe pas si-aisement; il adore l'accomplissement des vérités utiles & publiques venues jusqu'à nous; il désire, que celles-ci amènent une foule d'autres aussi-utiles, aussi-salutaires pour un roiaume, qui a le droit, tout comme un autre, d'aspirer au bonheur & de

u) Belles lettres - - - tenir tête aux étrangers. C'est absurde, ce me semble; mais je me plains de n'être pas en état de corriger cet endroit, mon manuscrit aiant été rongé par je ne sai quel diable de rat ou de sauris, et tout ce passage effacé.

31

l'atteindre; v) il n'oublie jamais la grace roiale, qui établit la liberté d'écrire, d'où nous tirons x) un si grand fruit.

Quid mihi?

v) Ah mon Dieu! si cela n'est pas douceur, je ne sai plus ce qui merite ce nom. Oui mes chers Danois! embrassez l'auteur! l'aimable homme! Ah! Ah!

x) Tirons: c'est une faute. Il faut lire Tirerons. Jusqu'ici il n'a pas paru grand chose digne de la liberté royale d'écrire, témoin l'auteur, qui l'a assuré dans la feuille précédente: mais nous avons à attendre; car l'auteur - ah mon Dieu! l'auteur - - mais il vaut mieux se taire.

Hæc tibi.

32

32 =====

AVIS.

à Monsieur le Moucheron!

On se prend la liberté d'avertir le Moucheron qu'on est dans un embarras cruel à cause de la lenteur avec laquelle il s'applique à sa besogne. En cas qu'il tarde trop longtems on sera forcé de donner les notes séparément, puisque le public sans doute est attentif à nos efforts; & on le peut faire avec commodité la plupart en étant déjà achevées. Car pour le Manuscrit de l'auteur; on n'en fera pas usage, Non non; ce seroit un plagiat - - & à Dieu en plaise.

1

En artig Samenblanding af

indeholdende

Nyt og Gammelt,

1.) Tungens forskellige Brug.

2.) Beviis, at de sandselige Redskaber hos Mennesket ikke ere bygte paa een og den samme Maade.

3.) Fruentimmerets Sammenkomst i de nyere Tider.

Kjøbenhavn, 1771.

Trykt og findes tilkøbs hos Borups Efterleverske, boende i store Helliggeist-Strædet.

2

Tilskrift. Begierlige Læsere og Læserinder!

De første vigtige, indsigtsfulde, oplyste og kloge, de sidste forsigtige, yndige og begierlige efter de forandrede Tidens Smag; jeg beder dem begge, fortryder ikke paa, at jeg som en Læg fra Landet, der endog maa lade disse faae Linier skrive ved en Skolemester, for ikke at falde i Journalistens Hænder, tilskriver dem samme, i Tanke, at de uden Fordom læse dem, og lade mig bestandig være

Deres skyldige

Tiener.

Frans Christens Søn.

3

Tungens forskellige Brug.

Blant de Lemmer, ved hvis Brug Men- / nesket maa anvende største Forsigtighed og Omhygelighed, er unegtelig Tungen. Hvilken Høihed forraader den i Skabelsen! hvor herlig beviser den en naadig Skabers uendelige Forsorg! man betragte den enten i Henseende til dens almindelige Nytte, eller dens Bestemmelses Storhed: man skal i begge Tilfælde spore Stifterens usporlige Visdom. Men hvor faae Dødelige gaae saa vidt, at de herover anstille en tilbørlig og undersøgende Betragtning? Hvor faae unde dette ædle Lems høie Bestemmelse en værdig Overveielse. Saa nødvendig, som alle Legemets Dele udfordres til vore Handlingers Fuldbgyrdelse; saa a fornøden er og Tungen, saa fornøden er Talens Fortrin for den hele Bygning. Talen gjør ei liden Forskiel imellem os og Dyrene: talen røber

4

vor ubødelige Siel, og setter samme i Bevægelse: ja, uden den vare vi prægtige Stykker, og kun liden Forskiel imellem os og en Vaulesufons konstige Maskiner. Og maaskee en daarlig la Metrie da fik større Grund til, at berøve Menneskene deres Siele, da han nu kun af de menneskelige Toner kan bevise det, som er tvertimod. Hvorledes skulde ædle Siele opmuntres til Dyd og herlige Gierninger? Hvem skulde forsøde vanskelige Forretningers Besværligheder ved opmuntrende Samtaler, ved et sindrigt Skiemt? Ja! hvorledes vilde der, uden Talens Brug see ud med alle vore Videnskaber? O! i Sandhed! mange vilde mere holde Tand for Tungen og ikke saa ofte misbruge dette ypperlige Lem, hvis de med mere Alvorlighed eftænkte dette. Men vi vil ikke opholde vore læsere for længe ved en Sag, der giver enhver Fornuftig overflødig Leilighed til Eftertanke. Det er vor Forsæt, at vise Tungens forskiellige Brug, og det Øiemeed, de fleste Mennesker har med deres Tale.

Strephon, en gammel Krigsmand, der i Slaget ved Dettingen har mistet sin høire Arm, bruger sin Tunge til, at fortælle alle de Feldtoge, Beleiringer og Skiernysler, som han har bievaaet, eller i det ringeste kunde have bievaaet. I Førstningen er han en stum Persom i alle Selskaber og en fuldkommen Maskine.

5

Men man nævne kun det Ord Krig, eller de Navne Sekkendorf, Cumberland &c. O! hvor snart bliver Strephon den meest veltalende i Selskabet! Han gjør strax et Udkast af hans hele krigske Levnets Løb. Snart har han tvunget denne Stad, ved Hunger, til at overgive sig, snart en anden ved Tid og Sverd; snart har han lagt Brand-Skat paa hele Strækninger, og, jeg veed ikke, hvad alt mere han har forrettet. Ja han sværger ved sin forliste Arm, at de Allierede aldrig havde faaet Seier ved Dettingen, hvis ikke hans tapre Ræve havde gjort det meste dertil. Strephon synes i sin Tale, at have til Øiemerke, at han vil overbevise andre om sine Helte Bedrifter og Krigs-Erfarenhed, da dog enhver veed, at han aldrig har været mere end et Feldtslag, i hvilket han strax blev saaret, og baaret derfra i en heftig Besvimelse.

Amtmand Nomentans Søn taler om intet andet, end de vigtigste Stats-Sager. Han veed Aarsagen, Hvorfor Admiral Bing af Krigs-Raadet saa eftertrykkelig blev anpriist Kongens Naade. Det er ham bekiendt, Hvorfor Russerne ikke brække op med Leieren og andre saadanne Stats-Hemmeligheder. Efter hans Anlæg skulde Prinsen af Bævern, strax efter Slaget ved Lobofis, gaaet med et Korps igiennem Bøhmen og beleiret Wien. Hans Stats Indsigt strækker sig til alle Regieringer. Paa sit Kam-

6

mer gjør han saadanne priselige Indretninger, saa betydelige Forandringer, som de mest erfarne og viseste Ministre, med al deres Indsigt, ikke kunde udfinde. Men ved alt dette er den unge Nomentan bestandig taus og fuld af Hemmeligheder. Han anseer det for en Ministers største Konst og (den er han allerede, i det ringeste i sine egne Tanker) at kunde tie med Hemmeligheder. Efter hans Meening havde den saxiske Armee havt en langt anden Skiebne; hvis den (disse ere hans egne Ord) ikke havde Hoffets Aabenhiertighed at takke for nærværende Ulykke. Denne i Stats-Sager erfarne Unge! Jean Damiens afskyelige Anslag mod den franske Regent var allerede længe bekiendt i Aviserne, da han i stor Fortroelighed aabenbarede mig denne mærkelige Tildragelse. Hvad ander Øimæke kan han vel have med sin Tale, end ved sine hemmelige Efterretninger at give Folk er høir Begreb om sin Klogskab? Da han dog derved kun giver dem sterkere Beviis paa det, som er tvertimod.

Den unge Polyb er Haandskriver hos Frieherren af L *. Alle hans Taler smigre denne gamle Ødeland paa den nedrigste Maade. Han veed meget vel, at hans Nedrigheder blive ham rigelig belønnede. Og som oftest maa hans ædelste Lem bane Veien til hans skammelige Bedragerier, L * lader den anden bringe Viin.

7

Han bliver drukken. Hvad behøver Polyb mere, for at gjøre sig til gode med den gamle Adelsmands unge Frue? Den Uværdige! har han Talens Gave, at han med den skal hykle for sit Herskab og sønderrive Ægteskabets hellige Baand?

Sarkander bestemmer endnu sin Tunge til et andet Brug. Han har slebet samme til de groveste Usandfærdigheder. Fortæller han en Sag: er neppe een Omstændighed sandfærdig ved den, og oftest er den

aldeles digtet. Saasart han staaer op, overlegger han de Usandheder, som han om Formiddagen agter at udsprede. Faaer han samme om Eftermiddagen, eller om Aftenen igien at høre: o! hvor rolig, hvor seierrig legger han sig da! Fortælles noget i Selskabet, strax er Sarkander der med sit "á pro" pos! glem ikke, hvad de vil sige!., og er færdig med lige Fortællinger, der ere uopløselig sammenhængende. Jeg erindrer, at han engang faldt sin Svoger ind i Talen, da denne fortalte om konstige Linien-Dansere, og saasart han aabnede sin Mund, for at fortsætte sin Fortælling, faldt han ham atter ind. Hvad skulde den stakkels Mand, der var en god ærlig Jyde, gjøre? Han taug stille, og gav Sarkanden god Tid, til at udtømme sig. Og han vidste og prægtig, at betiene sig af Leiligheden. Snart havde en volteret paa en Tarm-Snor; snart havde en

8

anden med Tænderne løftet tvende Grenaderer i fuld Mondering paa et Bret fra Jorden; snart havde en gjort en utroelig Ting; snart en anden. Har Sarkandes andre Hensigter ved sin Tale, end en Løgners almindelige? Nei i Sandhed ikke.

De Herrer Officiers øve deres talende Lem paa Nyemodens Eder; Landmanden paa uanstændige Grovheder. En ung Lærd, der engang har løbet sin Philosophie igiennem, lægger sig efter at slaae omkring sig med uforstaaelige Konst-Ord. En fransk Markis bruger sin Tunge til at trille de nyeste Arier. En udlevet Gammel smælder paa Tidernes Fordervelse. En tyk Raadsherre siger intet, uden sit vigtige Ja og Nei, hvormed han enten samtykker eller modsiger Borgemesterens Gotbefindende. Min Naboe klager uophørlig: over stette Tiden og liden Fortieneste. Den rige Licentiat tæller sine indkomne Renter og — — O hvor forskiellig

er Tungens Brug!

Turde jeg haabe, at det smukke Kiøn og læste disse Blade; skulde jeg være forvoven nok til endnu at anføre nogle Anmærkninger for mine artige Læserinder. "Hvad? Skulde de " Skiønne læse smaae Blade!., — — Taalmodighed, min Ven! vi have endelig overlevet de barbariske Tider, i hvilke man troede, Vid og Lærdom allene tilhørte Mændene. Hvor-

9

for skulde Fruentimmeret ikke og kunde gjøre Paastand paa samme? Jeg tiender Skiønne, der ligesaa meget føge, at gjøre deres Siel, som Deres udvortes Skikkelse elskværdig. Skulde derfor disse Blade ikke og finde deres Agtsomhed værdige? Hvor lykkelige vare vi, om de undte

os deres Biefald! — — Dog, vi vil ikke

overhænge dem. Vi vil give os, til vort Forehavende igien.

De udlevede Fruentimmer (og disse ere i Almindelighed Bede-Systre) opofre deres Tunge til bestandig Sang og Bøn. Kaste de engang en flygtig Tanke tilbage i Verden; saa fordømme de Klædedragten efter Moden, Skuespillene og andre saadanne uskyldige, men efter deres Sigende fordømmelige Ting. Fruentimmer, der lade sig see, bruge deres Tunge til intet ringere, end Komplimenter, at giennemhegle Naboelauget, foragte Tieneste-Folkene og slige anstændige Ting. Gamle Jomfruer sukke over deres forrige Elskeres og Mandenes Utroeskab i Almindelighed. Den unge Følelige, den dydige Skiønhed, kun denne taler Kiælenheds og Uskyldigheds Sprog. O hvor prægtigt stemmer dette overeens med deres følelige Hierter; og hvor herlig opfyldte de derved dette ædle Fortrins høie Bestemmelse!

10

Beviis.

At de sandselige Redskaber hos Menneskene ikke ere bygte paa enn Maade.

Skiønt Menneskernes Meninger ikke altid ere saa forskiellige, som maaskee nogle troe; saa lærer dog ofte Erfarenhed, at ens Meening er en andens Meening og ens Beviis en andens Beviis imod. Vi vil see, at opsøge Aarsagerne, til denne store Uenighed. Den første Aarsag, eller i det rigeste Leiligheven dertil, er vore standselige Redskabers forskiellige Indretning. Det vil vel forekomme nogle stridig, naar jeg paastaaer, at de sandfelige Redskaber ikke ere bygte paa lige Maade hos alle Mennesker. Men det kan let bevises, at de feile i deres Meening. Thi den store Forskiellighed, som vi finde i alle Ting i Verden, og den Grundfetning, efter hvilken en Ting umuelig kan være den anden fuldkommen liig, forbyde os at paastaae, at for Exempel Øinene blot hos tvende Mennesker skulde fuldkommen have den samme Indretning. Den dybtænkende Malebranche har i sin Recherche de la Verité Iste Bogs 13 Kap. herlig beviist denne Setning. Jeg har oversat dette Sted, siden denne Sandhed derved bliver upaatvilelig.

11

"Men jeg troer i Almindelighed, skriver han, at alle Mennesker have eens Fornemmelse om samme Ting. Vi

troe for Exempel, at vi alle paa lige Maade see Sneen at være hvid, Himlen blaa, Marken grøn, saavel som alle andre Ting, der falde i Øinene, og ligeledes troe vi er det beskaffen med de øvrige Sandser. Mange vil falde i Forundring over, at man drager saadanne Ting i Tvil, som de holde for fuldkommen afgjorte. Desnagtet kan man forsikre, at de aldrig har havt nogen Grund at dømme saaledes om Fornemmelserne, som de dømme og skjønt man kan ikke mathematisk bevise, at de bedrage sig, saa kan man dog tilstrækkelig gotgiøre, at hvis de ikke feile, faa er det kun af en Hendelse. Ja det kan tydelig bevises, at de Virkelig feile. — — Det er fornuftigt at troe, at Gud ved vore Sieles og Legemers Forening, altid handler efter een Maade, og at han hos forskellige Personer har forbundet et Slags Begreb og Fornemmelser med et Slags Bevægelser af Hiernens yderste Dele (Fibræ) Det bliver da sandt, at eens Bevægelser i disse yderste Dele, som endes mit i Hiernen, maa ledsages hos alle Mennesker af overenstemmende Fornemmelser. Men det er ligesaa ustridig, at, naar en og de samme Ting foraarsager forskiellige Bevægelser i vor Hierne, saa maa de og foraarsage forskiellige Følelser i vor Siel. Men mig synes, det bliver en afgiopt Sag, af siden de sandselige Redskaber ikke ere bygte hos alle

12

Mennesker paa samme Maade; saa kan de heller ikke foraarsage fuldkommen overensstemmende Indtryk om samme Ting hos alle. De Ræve-Slag, som Arbeidsfolk i Spøg give hverandre, vilde maaskee komme mindre stærke til at bløde. Et og det samme Slag foraarsager forskiellige Bevægelser, og frembringer andre Fornemmelser hos et stærk Menneske, end hos et Barn eller et skrøbeligt Fruentimmer. Da der derfor ikke gives to Personer, om hvilke man med Vished kan forsikre, at deres Redskaber stemme fuldkommen overens med Hverandre; saa kan man heller ikke paastaae, at deres Fornemmelser om samme Ting ere fuldkommen ens. Dette er Oprindelsen til den store Forskellighed, som findes i Menneskenes Tilbøieligheder. Nogle elske Musiken overmaade, andre ere følesløse mod den. Blant dem, som ere Elskere af Musiken, henrykkes een af et, en anden af et andet Slags. Aarsagen dertil, er den snart uendelige Forskiel der findes i Hørelsens fineste Dele, saa vel som i Blodet og Livs Geisterne. Hvor stor Forskiel er der for Exempel imellem den franske, italienske, kinesiske og andre Folkes Musik; hvor forskiellig er følgelig Folkenes Smag i Henseende til Musiken? Ja det skeer undertiden, at en og samme Musik til forskiellige Tider gjør et forskielligt Indtryk hos os. Thi naar vor Indbildnings Kraft er ophidset ved en stor Overflødigthed af muntre Livs Geister; saa høre vi

13

heller en frisk Musik, hvori der ere mange Disfonanzer, end saadan en, der paa del ordentligste er afpasset efter Reglerne. Erfarenhed lærer dette, og man kan uden Vanskelighed finde Grund dertil. Samme Beskaffenhed har det med Lugten. Den, der elsker Nillekens lugt, forkaster undertiden Rosens; en anden derimod Nillekens. Hvad Smagen angaaer, da er Forskellen lige saa stor hos den. Supperne maa være meget forskiellige, naar de til forskiellige Tider skal smage mange, ja vel en Person lige got. En elsker Sødt, en anden Bittert; en er en Ven af Viin, end anden en Fiende. Den Viin, der smager et Menneske ypperlig, naar han er frisk, har en Asmag, saasntart han faaer Feberen, og saaledes er det beskaffen med al Slags Smag. Imidlertid elske alle Mennesker Fornøielse, alle ønske sig behagelige Fornemmelser og har snart lige Tilbøielighed dertil. Det er derfor klart, at de ved samme Ting ikke faae eens Fornemmelser, fordi alle ikke elske samme Ting lige høit. Naar derfor et Menneske siger, det Søde er ham behageligt, saa er det fordi Fornemmelsen, som han har deraf, er behagelig; naar derimod en anden siger: han elsker ikke det Søde, er Grunden dertil, at han ikke har samme Fornemmelse deraf, som den første. Men ved det han tilstaaer, han kan ikke lide det Søde, vil han ikke vise, at han ikke ønsker at have samme Fornemmelse, men allene,

14

at Han ikke har den. Man taler derfor ubestemt, naar man siger: man elsker ikke det Søde, man skulde snarere sige: man elsker ikke Sukker eller Honning, som andre finde sød og behagelig, og man skulde derfor tilstaae, man fandt ingen Smag deri, fordi Tungens følelige Dele ere indrettede anderledes hos os end hos andre. Endnu et mærkeligt Exempel: iblant 20 Personer har en meget kolde Hænder, men veed ikke de Navne, som man betiener sig af, for at gjøre Forskiel imellem det Kolde og Varme, de andres Hænder derimod ere meget varme; nu bringer man dem allesammen, om Vinter-Dage koldt Vand at toe sig i; strax vil enhver af de sidste sige: det Vand er meget koldt, jeg kan ikke lide det. Men naar endelig han kommer til at toe sig, hvis Hænder ere kolde, vil han sige: jeg veed ikke, hvorfor I ikke kan taale koldt Vand; mig er det behagelig, og jeg gider gierne toet mig deri. Af delte Exempel er klart, naar den sidste siger: jeg elsker det kolde, at det ikke betyder andet, end han elsker Varmen og han finder den der, hvor andre finde det, som er tvertimod. Naar derfor nogen siger: han elsker det Bittre og kan ikke lide det Søde, saa betyder dette kun, at han har ikke samme Fornemmelse, som den føler, hvilken det Søde er behageligt og det Bittre modbydeligt. Det bliver da en Sandhed, aty de sandselige Redskabers forskiellige Indretning foraarsager, at

15

en Ting frembringer forskiellige Fornemmelser hos Mennesker „

Vel har Malebranche ikke beviist, at ethvert Menneskes Øine har noget besynderligt for sig selv, han tilftaaer

snarere, det vilde blive vanskeligt med Vished at bevise, at Farvernes Fornemmelse ikke var eens hos alle Mennesker; dog kan man ikke tvile paa, at der jo i Ansigtets Redskaber er stor Forskiellighed: thi den Forskiellighed, som vi mænke ved andre Arter af Fornemmelser og den store Mangfoldighed, der findes i hele Naturen, tillade os, at formoede, at ikke alle Mennesker fornemme Farverne, eller de synlige Tings Størrelse og Beskaffenhed paa selvsamme Maade. Endog den Anmærkning, som Hr. Malebranche anfører af Journal des Sçavans for 1669, at mange Mennesker see Tingene meget større med det venstre, end med det høire Øie, bevise tilstrækkelig, at Synets Redskaber hos enhver af os har en besynderlig og fra andres afvigende Indretning, da ved et Menneske det venstre Øie endog er bygt anderledes end det høiere,

De sandselige Redskabers forskiellige Indretning hos Mennesket, er vel ikke umiddelbar til Menneskernes ulige Domme, men den giver dog Anledning dertil. Thi vidste Menneskerne Fornemmelsernes sande Hensigt, eller erindrede sig den i deres Stridigheder; saa skulde forskiellige Fornemmelser af samm Ting ikke opvække Stri-

16

hed om Tingens Natur, da denne Forskellighed beviser intet andet, end at samme Ting til en Tid kan giere et Indtryk hos et og et andet hos et andet Menneske. Vel leder Fornemmelserne os til Tingenes Natur, om hvilke vi have disse Fornemmelser, naar vi anstille moeden Overlæggelse over dem, sammenligne forskiellige Fornemmelser, kom vi faae om en Sag, f. Ex. enten ved Hørelsen, Synet eller Følelsen med hverandre, og samle Fornemmelserne om samme Ting hos adskillige Mennesker, hvis sandselige Redskabers Indretning er os bekiendt; dog virker Fornemmelsernes Kraften ikke denne Kundskab, men Forstanden. Thi Skaberen har ikke givet os Ævne til at fornemme, for derved med Vished og umiddelbar at kiende de skabte Tings Natur; men vi skal derved fornemmelig lære de Indtryk, som vort Legeme faaer af andre. Men hvor sielden tænke Mennesket paa denne Fornemmelsernes sande Hensigt! hvor ofte legger han ikke sin Fornemmelse til Grund, for at tilskrive Tingene en vis Natur og Egenskab, som en anden efter sin Fornemmelse søger at omstøde. Erfarenhed bekræfter dette tilstrækkelig, og det var unødvendigt ved Exempler vidtløftig at bevise det: men for at vise, hvor frugtbar denne Leiligheds Aarsag er paa ueenige Domme, saa vil jeg anføre nogle mærkelige Tilfælde, i hvilke Menneskernes Meening sielden stemme overeens.

17

Cicero har allerede klaget i sin Tid at Ørene vare de Mest egensindige Dommere, som man vanskeligst kunde fornøie; derfor ere Folk saa sielden enige i deres Domme i Henseende til Vellyden i en Tale, og et Folk beskylder et andet Folkes Sprog for haard og grovt. Men denne Strid var aldrig bleven ført med stor Hidsighed, naar Konst Dommerne havde betænk, at Lydens Behagelighed kommer ikke alleneste an paa Bogstavernes Sammenbindelse i et Ord, og paa de korte og lange Stavelers ordentlige Sammenblanding, men og paa Tilhørernes ørers Indretning. Naar derfor en roser sig af, at Vellyden i en Period, eller heel Tale, paa det nøieste er iagttaget, saa bør det forstaaes saaledes: Denne Tale er behagelig efter mine og andres Orer, der ligne mine Men en anden, der ikke har funden denne Vellyd, har derfor ligesaa stor Ret. Havde vi, efter Fornuften fastsatte Regler, efter hvilke de fine Ører i Henseende til Vellyden i en ubunden Tale kunde skilles fra de grovere, fom i Musiken, saa kunde den Strid nogenledes afgjøres og blive nyttig. Men det er bekiendt, at meget lidet ved tydelige Regler heri kan bestemmes, Men jeg laster derfor ikke det Raad, som Tale Konstens Lærere gire deres Lærlinge: at en Talere, før han holder sin Tale i Forsamlingen, først læser den hiemme høit, og lyder efter, om den er musikalisk nok, og at han indretter Stavelserne og Ordene

18

saaledes, som han veed det kan være behageligt for hans Tilhøreres Øren, hvis Indretning nogenledes maa være ham bekiendt Thi en duelig Taler sørger ei allene for sine Tilhøreres Forstand, men og for deres Fornøielse. Jeg forkaster derfor ikke Reglerne der i Skrifterne om Tale-Konsten anprises os, for at befordre Vellyden;*) thi Erfarenhed lærer at det behager mange Tilhørere, naar Stavelserne og Ordene ere blandede efter disse Regler.

De forskiellige Indtryk i Hørelsen forlede ikke allene Lærde til at spotte hverandre, men et Folk foragter der andet for samme. En af sit Sprogs Ypperlighed opblæst Fransos, hader det Danske Sprog paa det yderste, siden det klinger Haardt og grovt i hans Øren. Tvinger Nød og Sult ham endog til, at spise sit Brød her i Landet og opholde sig mange Aar hos os, saa er det dog roesværdigt for ham, aldrig at lære Sproget, og taler han det, Da skeer det kun med afbrudte Ord, som han nødvendig maa legge sig efter, for at sige hvad ham mangler: kunde han, saa stoppede han altid sine Ører til, naar han er Danske saa nær, at han kan høre dem tale. En

sin Mødrene Sprogs Ære ivrig R * *

*) S. Professor Mejers Anfangs Grunden aller schønen Wissenschaften Pag. 364 &c. og Hei neccii Fundam. ftilli culuoris P. II. C. II

19

brugte gjerne Giengiolds-Ret imod Fransoserne og skieldte deres Sprog for Haardt og barbarisk, hvis han kun kunde smigre sig Med det ringeste Haab, at han knude overtale sine Landsmænd til, at antage denne Beskyldning. Jeg troer et Fransk Ord er ham lige saa modbydelig, som et Dansk Ord er en ækel Fransos. Dog man kan endda tilgive en Fremmed dette, og maaskee, tager han, som jeg snart vil vise, ikke feil, naar vort Sprog forekommer ham haardt. Men hvormed kan man undskyldte Hans Fransens Daarlighed? Skiønt han er født af danske Forældre, og fra Vuggen af har lært sit Moders Maal; saa ere dog hans Ører, efter en kort Reise til Frankerig bleven saa fine, at han ved hvert dansk Ord, han hører, er færdig at daane. For da, at spare sit kostbare Liv, saa taler han Fransk med alle, endog dem, der forstaae ikke et Ord, uden deres Moders Maal. Hans Hunde og Heste have ei allene franske Navne, men hans kiereste Jagt-Hund, der aldrig har været uden for Dannemark, seer sig endog nødt til, at forstaae sin fransktalende Herre. Ja Hans Fransen var nylig saa forvoven i! et Selskab at forsikre, at de franske Hunde gøede meget mere behagelig og musikalisk, end de Danske, og han forsikrede med Hundrede franske Eder, at han vilde gjøre langt Mere af sin Vagt-Hund, dersom den var af fransk Blod. Dette Menneskes Daarlighed er

20

utilgivelig. En Fremmed kan ikke allene undskyldes, men han paastaaer maaskee og det, som hans Fornemmelse lærer ham, naar han klager, vort Sprog falder Haardt og Utaaleligt for hans Øren. Men gaaer han videre og tillegger Sproget en ubetinget Haardhed, saa kalder han vore og andre Folkes Øren barbariske, siden det er velklingende for dem; saa feiler han og Forskiellen imellem hans Dom og vores reiser sig af ovenanførte Aarsag.

For endnu kraftigere at bevise min Setning: at de sandselige Redskabers forskiellige Indretning er en rig Kilde af uenige Domme, saa vil jeg endnu anføre et Exempel. Deilige og regelmæssige Ansigts Trak, en anstændig Legems Vært, er indtagende Væsen og yndige Sæder vinde ikke allene vort Hierte, gjøre det tilbøieligt til ens Venskab og opfylde det med Kierlighed; men dette Venskab og denne Kierlighed er undertiden blot et øjeblikks Arbeide. Thi hvor ofre skeer det ikke, at vi, naar vi see en Person første Gang, strax føle en Drift hos os, til at forenes med hende, skiønt vi maa tilstaae, hendes Legems Skikkelse og Ansigtets Træk har ikke fortryllet os, og hendes indvortes Karakrer og Sæder ere os endnu ubekjendte. En anden derimod, der efter vor egen Tilstaaelse er deilig, hvis Sæder ere anstændige, der gjør sig Umage for vor Kierlighed, og derfor viser os Villigheder, ja undertiden de vigtigste Tre-

21

nester, er undertiden ikke saa lykkelig. Vi finde bestandig en Slags Modbydeligheb mod hende, og vinder hun endelig ved al sin Møie vort Venskab; saa bliver det dog koldt, og er kun en Frugt af Taknemmelighed, eller Velanstændighed.

Kaji Hierte har vel moedig modtaget mange Skiønnes Tillokkelser og Anfald indtil denne Dag; men endelig seer han Dorinde. Hans Øine sige ham, hun er ikke smuk, og han tilstaaer sig selv, at hun hverken for hendes Lader, Bæxt eller Sæder fortienner Fortrinet for mange andre. Men alt dette uagtet er der en magnetisk skiult Dragefier til hende. Første Gang, han talte med hende, følte han det, han aldrig før følte. Endog hendes Munds Aande fortryllede ham, og i hendes Nærværelse agtede han sig for det lykkeligste Menneske. Klelie, den ulykkelige Klelie, seer dette med den smerteligste Bedrøvelse. Hvor ofte har hun opstilt Garn for Kajt Hierte, og hvor ofte har hun, saa vide Anstændighed vilde tillade det, blottet sine Yndigheder, for at fange hendes Elskedes Hierte! men hvor frugtesløfes har, desto værre! hendes Bestræbelser været! den lykkelige Dorinde udretter langt mere i nogle faae Øieblik, end visse, skiønt forgieves, have tragtet efter i mange Tider. Hun undersøger derfor, dreven af Skinsyge, med nøieste Omsorg sine Fienders, seierige Skiønheder: Hun lader Speilet,

22

23 som hun om Dagen ofte har seer sig i, være Dommer, og dette tildømmer hende Prisen.

Denne Gang er Speilet retfærdig og upartisk skiønt aldrende Fruentimmer beskyldte det for, at der har ofte overdrevet sin Dom og erkjendt dem for heslige, Men derimod med al Magt dømt fæle Unge for at vare de Deiligste.

Fruentimmerets Sammenkomst i de nyere Tider.

Qvando conveniunt Catharina, Maria, Sibilla; Sermonem faciunt & ab hoc & ab hac & ab illa.

Clelie min Datter, har i sit vitløftige Slegtskab tre Veninder, hvilke hun, for Velanstændigheds Skyld, undertiden nødes til at see. De kunde efter deres Hierte og Smag aldrig blive Clelies Omgang; men jeg forestiller hende, det er vor Skyldighed for Verdens Skyld, endog ofte, at opofre sin Familie nogle ubehagelige Timer. Cicilia, Catharina og Elifabeth (disse tre Veninders Navne) have ikke havt bedre Opdragelse, end mange Døttre faae, der er, de har snart slet ingen havt. Vel vilde Deres Forældre blive meget fortrydelige, dersom

jeg sagde dem dette; thi de har ofte roest sig for mig af de Omkostninger, som de har anvendt paa deres Opdragelse, de Udgifter, som den har sat dem i, de Mestere, som de har holdt i Dands, i Fransk, i Tegning, i Musik; ja de har ofte forsikret mig, at deres Døttre ere vel opdragne. Men til Opdragelse hører endnu mere, end dette. Disse tre Fruentimmeres hele Fuldkommenhed bcstaaer i deres Ansigt, den artige Kompliment, de kan gjøre og en god udvortes Stilling; men deres Siele ere tomme. De har intet andet Begreb i Hoveder, end Hovmod og Forfængelighed; i stedet for der skulle blevet fornuftige Væsener af dem, ere de blevne Dukker. De vide alle tre intet af, hvad de ere Gud eller Menneskene Fyldige der er aldrig sagt nogen af dem, hvad Livet er, eller Hvorfor de leve, hvilke Farer der truer dem, eller hvorledes de kan undgaae samme. Jeg tør ikke paastaae, at de burde vide, hvad en god Huus:Mo- der, en god Moder og en god Ægtefælle er. Ere de allene, kande ikke fordrive Tiden med andet, end deres Yndigheder og Pynt; samles de, saa veed de ei at tale om andet, end Moder og faadanne Historier, der forefalde i andre Familier og i deres Selstab kan man bestandig faae Efterretninger om Tive Huses enten aabenbare eller hemmelige Tildragelser.

Denne Karakter har alle tre Beslægtede tilfælles med hverandre, undtagen at Cicilia

veed de fleste Stats-Historier, bekymrer sig om De fleste Familier, veed; at lokke de fleste Piger til sig, der bringe hende Nyheder og kan gjøre de beste Anmærkninger derover. Hun er tillige den letsindigste af dem alle Tre. Det falder hende tungt, over to Minuter at opholde sig ved en Ting, men hun springer fra det ene til det andet og gjør undertiden en Mellem Musik med en franst Vise; at være alvorlig er hende umueligt.

Disse Piger besøgte Clelie for nogen Tid; Hun bevertede dem i min Hauge i er Lysthuus, der ikke er ret langt fra et Sommer-Værelse, i hvilket jeg opholdt mig. Døren vare lukke for Værelser. Jeg læste, Selskabet vidste ikke, jeg var dem saa nær, men Clelie vidste hvor jeg var. Neppe havde de sat sig, neppe havde enhver viist sin Ene Pose, som om de vilde arbeide, og neppe havde Clelie søgt, at dreie Snakken paa uskyldige og ligegyldige Ting, for Elifabeth med de nyeste Tidender aabnede en Samtale, der var hendes Ledsagere langt behageligere end det, Cielie havde søgt at tale "Tænk engang, min Hierte Syster! hvad Tidende jeg har havt i Morges! Charlotte er paa engang bleven Brud. Det har hun vel neppe drømt om? Det var meget! svarede Catharina; jeg har altid tænke, ingen Mand vilde blive hende god nok, saa længe har hun gaaet i Valg. For Pokker! Hvem faaer hun da? Den unge Damon, raabte denne, fuld af Forundring, nei tænk en-

gang! hele Byen har bestandig sagt, der blev aldrig noget af dette Partie. De har allerede været sag længe forlovede med hverandre, at alle Mennesker troede, der blev intet af. Hvem veed og, om der er sandt? Det er ganske vist, blev Elifabeth ved, min Pige har i Morges talt med Kræmmerens Pige, hvor de vil købe Brude Klæderne. Har hun endnu intet hørt derom, Cicilia? Cicilia svarede: o! jeg har alt vist det for to Dage, de holdt Ja Ord i Forgaaers. Siig mig dog, faldt Catharina hende ind i Talen, hvorledes den artige Damon kan finde sig i, at tage denne underlige Ting? Jeg tænkte, der var dog vel Maade med hendes Skiønhed. Hun kan just ikke heller være med de yngste. Hvem kan vel undres herover, svarede Elisabeth, Mandfolkene have ofte en sælsom Smag. Hvem veed, om han maaskee finder Behag i det forunderlige Optog, hun undertiden lader sig see i? Og hendes Penge, blev Catharina ved, gjøre vel det meste. Hvad Penge! svarede Cicilia, det maa jeg vide bedre. Der er intet at fiske; Damon bliver bedragen. De Par 100 Daler, hun kan have, gaae med til Brude-Stads, Jeg tiender hendes Fader, han har altid levet høit. Mon Damon ei vide dette? Spurgte Elisabeth, Hvad skulde han ikke vide, svarede Cicilia, han har alt længe havt sin Gang der i Hunset. Ei! for Himmelens Skyld! hvorfor tager han hende da?

Hum! svarede Cicilia med en spodsk Latter, hvad veed jeg, hvorledes mangen kommer til en Mand? Den sidste Pige, de jagede bort, har snakket meget underligt Tøi. Hvo veed, hvor stor Umage hun har gjort sig for ham? Der kunde maaskee være gaaet saadanne Ting for sig, at han maa tage hende; hun har jo altid været noget letfærdig. Ak! sagde Catharina, den stakkels Damon! jeg havde og undt ham noget bedre. Han er, efter al Anseelse, et artigt Menneske. Damon, svarede Cicilia, et artigt Menneste! jeg vilde ikke have ham, om han havde saa meget Guld, som han veier. Han anstiller sig saa viis og prædiker en saa fastende Sæde Lære, at jeg af Kiedsommelighed maatte døe hos ham det første fierding Aar; jeg maatte gabe mig ihjel hos denne Syrachs Søn.

Hun blev endnu noget ved at tale i denne Tone, og de andre svarede i samme, før de merkede, af Clelie var gaaet bort. Jeg havde allerede længe, da disse Bespottelser bleve drevne alt videre og videre, tænk paa, hvad Clelie maatte udstaae ved saa megen Ondsskab og Ubesindighed, og listede mig derfor hen til Vinduet, for at see til Lysthuuset, om jeg kunde faae Øie paa dem. Clelie kunde ved den ukierlige Dom:

"Der kunde maaskee være gaaet saadanne Ting for sig, at han maatte tage hende," ei holde det længere ud; hun sneeg sig derfor, siden hun sad allerforrest, bort i en Gang, og tog, i det

27

hun gik, en Bog med, som hun havde, liggende hos sig. De havde ikke strax i deres Samtales Hidsighed merket dette; men endelig bleve de var, at Clelie var borte. Hvor er Clelie bleven af? Raabte Elisabeth. De faae dem om efter hende. Hvem veed, sagde Cicilia, hvor hun stikker med en Bog og læser? Den lille Taabenakke stiller sig saa alvorlig an, som jeg ikke lænker at blive i mit 70de Aar. Hun og Damon skulde have blevet et Par, det vilde have givet en from melankolsk Ark. Jeg maa see, hvor hun stikker.

Hun listede sig omkring i Haugen, fandt hende, og saae over hendes Skuldre, at hun læste i Kuongs Klager. Hun slog herover saa høi en hatter op, at jeg forskrækkeds og beg ge hendes Veninder sprang frem af of Huuset, for at erfare Aarsagen til saa græsselig en Latter. Har jeg ikke sagt det? Raabte hun dem imod, hun læste Klager. En Fetter af mig bragte mig denne Bog engang, da jeg bad ham om nogle smukke

for jeg alt bad ham, han vilde giemme den, til jeg flulde døe, saa vilde jeg lade mig forelæse noget af den. Clelie var over Latteren og denne Frygt ret som uden for sig selv; de andre begyndte tillige, at blive vittige paa hendes Bekostning. Jeg besluttede derfor, at redde Clelie, gik ud af mit Sommer-Bærelse og lige imod dem; kiere Cicilia! sagde jeg, jeg har hørt dem, giøre faadan en Anmærkning over denne

28

Bog, Clelie læser i, som en yndig Fruemimmer-Siel aldrig burde giøre. Men jeg slutter, de kiender Bogen ikke ret endnu. Behager Dem; saa vil jeg forelæse Dem et Sted deraf — her overfaldt Cicilia en nattelig Gysen; hun begyndte, at erkyndige sig om mit Velgaaende; biede endnu lidet; toeg alvorlig Afsteed; hendes Veninder fulgte hende, og Clelie skyndte sig hen til mig.

Jeg takker Dem, sagde hun til mig, at De har befriet mig fra en Besøgelse, som ængstede mig. Min Gud! hvorledes er det mueligt, at Mennesker kan dømmee saa ukierlig om hverandre, og hvorfore befatte de sig alle Tre snart med intet andet end ar samle Nyeheber, og allene tale om dem i deres Selskaber? Jeg begriber ikke, hvorledes mine Paarørende kan befatte sig med fremmede Huuses Magtpaaliggenheder, og de mindste Ting, der forefalde i samme, fornøie sig derover, og tilbringe deres Tid dermed? Men du har vel merket svarede jeg, at denne just er Selskabets Tone i deres Forlædres Huus? Hvorledes er det da mueligt, at de gode Børn kan tale anderledes? Enhver bekymrer sig der om andre Huusdes færdeles Magtpaaliggenheder, og dermed fornøie de hverandre. Du kiender Amalia, Philinde og mange andre Familier, i hvilke du ikke har hørt denne Tone, fordi den aldrig er indført i dem. Vi have endnu fornuftige unge Fruentimmer. Over disse Tre hersker et særdeles Uhæld. I sær har Cicilies Letsindighed og Spodskhed rørt mig. — —

29

At, den slemme Cicilia! sagde Clelie, Hvor inderlig hader jeg hende! kunde jeg bestandig skye hende! nei, min Clelie! blev jeg ved, du maa hverken hade eller skye hende. Onde Mennesker fortiene vor Medynk, men hade maae vi dem ikke Vi maae ei heller ganske skye deres Omgang, hvilket og i Verden vilde blive umueligt, men vi bør taale den, enten for at forbedre dem, eller og, for ved Lasternes og Daarlighedernes levende Billede, at styrke os langt mere i det gode.

Men, sagde Clelie: hvorledes kan man giøre det til sin Forretning, at bekymre sig om Ting, der foregaae i andre Familier, ja endog ved Betientere indhente Efterretning derom?

Hoved-Kilden til denne Feil, svarede jeg, er en Mangel i Opdragelsen. Børne-Tugten i Almindelighed var meget slet i disse Tre Paarørendes Familie, men Døtternes Opdragelse blev nesten ganske forsømt. Deraf kommer det, at disse Tre Fruentimmer og yttre deres Vid med Begierlighed efter Nyt. Deres Siels og Hiertes Dannelse forsømtes, deres Forstand blev tom og deres Tilbøieligheder uforbedrede; de bleve hverken vante til, at øve deres Siel, eller til egentlig Arbeide.

Deraf reiser sig en Mangel i Forretninger. Vor Siel er naturligviis et virkende Væsen, den vil bestandig have noget at bestille, og kan man ikke rette sin Forstand paa noget nyttigt, er Sielen aldrig vant dertil, saa falder man paa smaee

30

Ting, fordi man nødvendig maa Give den noget at bestille.

Vi have af Naturen en Begietlighed efter vittighed. Siele, der ikke ganske ere forsømte, staae ikke stille. De vil altid vide, altid erfare noget. Naar de nu af Mangel paa Opdragelse ikke kan anvende denne Begierlighed efter Bittighed paa Ting, som ere værde at vides, saa berige de den med Familie-Historier. Cieilia er aldrig bleven vant til i en forbedrende Omgang, i en lærerig Bog, at lære saadanne Ting, der give den fornuftige Siel Føde, og paa en ædel Maade kan tilfredsstille Begierligheden efter Villighed; hun maa derfor stille den med andre Huuses Magtpaaliggenheder.

Jeg veed meget vel, hvorledes der gaaer til i deres Huns. Hun er hverken ved Underviisning eller Exempler anført til at være en god Huusmoder og arbeide for Alvor Begierligheden efter Statstidender og Familie - Historier er derfor voxen til ved Lediggang. Hun, saa vel som begge de andre, vide ikke, hvad de skal begynde med Tiden, hvis Værdie og rette Anvendelse de ikke kiende. For da at fornøie sig og fordrive Tiden, Udforske de andre Folkes Omstændigheder. De besidde ikke Visdom nok, til at Moeroe sig med dem selv og deres egne Magtpaaliggenheder; de skaffe sig derfor Arbeide, i at bekymre sig om det, der angaaer andre Folk. Avisbærerne ere derfor meget velkommen hos Cieilia. De ere hendes Yndlinger, fordi de

31

skaffe hende Midler mod den kiedsommelige og sange Tid. Alt, hvad der bliver sagt hende, antager hun for Sandhed og hun er bange, at noget deraf ikke skulde være sandt, siden hun derved tabte en Forretning. I denne Frygt op, snapper hun alt, enten det er sandt eller falskt, og uden Betænkning fortæller det igien, siden det dog altid bliver en Tidsfordriv.

Siden Sielen i Mangel af Opdragelsen bliver tom; og ei veed, hvad den skal foretage sig, saa veed den et heller, hvorom den skal tale. Hvorom skal Cicilia snakke med dig? Man kan umuelig tale om ander, end der man veed. Havde hun ikke gjort saa onskabsfulde Fortolkninger, var hun endda at undskylde.

Hertil kommer det menneskelige Hiertes Ondskab, der tildeels og udspringer af den slette Opdragelse, naar man forsømmer Hierters Dannelse og Forbedring. Vort Sinds Tilbøjelighed er alt for villig til, at erkyndige sig om andres Skrøbeligheder. Feil og Laster, gierne at høre dem og med Fornøielse udbrede dem videre. Derfor ønske vi os helst saadanne Efterretninger, der forlyste os med andre Huuses Fejltrin og Daarligheder, og gider i Selskaber helst talt derom og helst høre andre tale derom. Overveie vi Hoved-Kilden og alle de deraf flydende Aarsager, Hvorfor dine Veninder ei havde med andet at bestille en Charlottes Giftermaal, hendes Huuses Omstændigheder og hendes sande eller opdigtede Feil, saa maa vi snarere have Medynk med dem end hade dem. Var det tilladt at hade noget Mennske, saa vilde jeg hade deres Forældre, der ikke har givet deres Døttre en bedre Opdragelse.

32

Deres Fremmede har sagt mig, saarede Clelie igien - at man her ifær bekymrer sig om alt, hvad der foregaaer i andre Hunse, og man derimod i store Sræder og Hovet-Stæder ei vidste af denne Feil» Jeg vilde heller - Jeg veed vel, faldt jeg hende ind, at man alletider er for, at friekiende Hoved-Stæderne for faadanne Feil, og allene tilskrive smaae Stæderne samme. Det et og en Sandhed, at den i smaae Stæderne falder mere i Øiene end i Hoved-Stæberne. Men hvad er Grunden hertil ? Ligger den i bedre Sæder? Jeg tviler derpaa. Hine Stæder ere for store, at Familiernes kan oversee og faar Efterretninger om hverandre. Men i mindre Byer kiender snart alle Huuse sig fra den ene Port til den anden, og saaledes lettere kan tilfredsstille deres Nysgierrighed. Det menneskelige Hierte er i store og smaae Græder det samme; ofte ytter sig en og samme Feil, skiønt paa en forskiellig Maade.

Min Clelie maa vænne sig til, Mere at fordrage Menneskene, og da, naar deres Feil ere uforbederlige, just anvende disse Feil, til at bestyrke sig i det Gode, uden at hade dem for samme. Giøre vi altid Ret, lad da andre bekymre sig om vor Familie saa meget de vil. Maatte dog (at jeg skal tale med hin Rommer) vort Huus være bygt saaledes, at alle Mennesker kunde see vore Handlinger. Vi paa vor Side vil altid foretage os andet, end bekymre os om andre Familiers Magtpaaliggenheder, siden vi ere saa lykkdige, at vi kan foretage os bedre Ting.

1

Fruentimmerets Magt til at ophielpe Staten.
Kiøbenhavn,
Trykt hos Hof-Bogtrykker Nicolaus Møller, 1771.

2
3

Jeg {skriver ei til Eder her, I Smukke, for at dadle Eders Dragt eller Sæder, og ei for at erhverve mig Eders Gunst ved en overdreven Roes: Det første, veed jeg, forbittret, det sidste, haaber jeg, mishager, og begge Dele frygter jeg, nei, dette er aldrig min Hensigt, jeg vil kun søge at forestille Eder, hvad Nytte I i disse Tider kan tilveiebringe Staten, hvad Ære I derved skal indlægge og erhverve Eder, og hvad Fordel I selv deraf vil drage. Jeg vil tale oprigtigen, grundende min Dristighed paa Eders Ædelmodighed og Retsindighed. Jeg vil tale Sandhed, anseende Eder for Hadere af Løgn.

4

Vi veed da alle, at I have tilbragt Eder Regimentet over os: vi veed og, at Eders Villie og Tænkemaade nasten altid danner vores. Ere I overdaadige, vi med, ere I tarvelige, vi og, kort: som I, saaledes vi. Nu har Monarken for nogen Tid siden tilladt Skrive-Friheden, hvorved vi ere ligesom opvaagnede af en sød men farlig Søvn, vi mærke og indsee det Fald, som Staten trues med, vi lede efter Aarsagerne til denne Landets slette Tilstand, vi finde nogle men ikke alle, dog ere de fleeste enige om, at Pragt og Overdaadighed ere Hoved-Aarsagerne til det stakkels Danmarks Elendighed, og at Tarvelighed og Sparsommelighed igien ere de eneste Hielpe-Midler til at bringe det paa Fode.

Er denne Slutning nu rigtig, saa skulde vi jo dog, af Kierlighed til Fædrelandet, Misundelse over vore Forfædres Roes, og af Forsorg

5

for vore Efterkommere, lægge Haand derpaa og sætte det i Værk.

Kongen selv har i nogle Stykker gjort Begyndelsen hermed, og man venter han gjør det i fiere: Hans Exempel vil vist nok finde Efterfølgere, men jeg troer og at Eders aldrig vilde mangle derpaa; thi omendskiønt Han lige saavel behersker vore Hierter som vore Legemer, saa have I dog en stor Andeel derudi. Derfor tør jeg nok sige, at saa lange som I optage alle de Moder, som det for Dannemark saa ulykkelige Frankerige kun kan opspinde, saa længe troer jeg aldrig, vi bringes til at foragte dem, saa længe I beherskes af Overdaadighed, tvivler jeg paa, vi finde Smag i Tarvelighed. Derimod, dersom I kun ved Ord og eget Exempel gave tilkiende, at simpel og fornemmelig indenlandsk Klædedragt var Eder behagelig, og tvertimod Guld, Sølv og alt det der i Landet ei var forfærdiget,

6

modbydelig, da skulde vi vist nok inden føie Tid see vore nu prægtige og meest glimrende Herrer i saadan Klædedragt, som sømmer sig Danske Mænd, der bør skamme sig ved at bære det, der ei er forarbejdet ved deres Landmænds Hænder, og hvorfor? maaskee desværre ei saa meget af Kierlighed til deres Fædreland som af Begierlighed efter at behage Eder. Omendskiønt nu denne sidste Drive-Fiøder ei er saa roesværdig som den første, saa dog ligemeget, Hvordan Klenodiet vindes, naar det kun vindes. Seer her I Skiønne! den Fuldmagt I have over os, og den Virkning som Eders Exempel medfører.

Nu skulde jeg dog vel ikke troe, at nogen skulde synes jeg herudi haver tillagt Eder en større Magt end den I virkelig have: maaske nogle af vort Kiøn ei vil tilstaae den, men det er vist nok, fordi de skamme sig ved saa offentlig at be-

7

kiende det, og ville I herudi ei give mig Eders Bifald, da er det en roesværdig Afholdenhed, som forhindrer Eder derudi. I Hiertet er jeg dog forsikret om, ingen siger mig imod.

Findes nu Kierlighed til Fædrelandet, Lyst til at befordre Statens og Kongens Vel lige saa vel hos Eder som hos os, det jeg vist troer, saa synes mig og, jeg tør smigre mig med, at I ei skulde undslaae Eder for at række Eders godgjørende Haand ud til at hielpe Eders Fødeland, der saa ynkelig anraaber Eder om Eders høit formaaende Understyttelse. Eders Hierter ere dog bekiendte for at være bløde og bøielige til Medlidenhed, viser da her, I Statens hielperinder, en Ømhed, paa hvis herlige Virkning I aldrig kan tvivle, og af hvis Virkning I uddrage Eder en Ære, der aldrig vil forsvinde saa længe Danske Qvinder boe paa Jorden.

8

Dannemark har tilforn havt Prøver paa og høstet Frugter af Eders Kiøns Viisdom og andre herlige Egenskaber, hvorfor skulde vi da ei kunde vente det nu og? En Dronning Margaretha glemme vi dog vel aldrig, der med saa stor Snildhed og Forstand regierede 3de Kongeriger, og holdte dem saa længe hun levede i den vedbørlige Orden og Lydighed. Admiralinde Juul er vist nok og vor Erindring værdig, formedelst den mandige Afskeed hun tog med sin Mand, da han forlod hende, for at gage til Søes og slaae mod Fienden.

Niels, sagde hun, hellere hiem uden Liv end uden Ære. Og nu det heele Danske Qvinde-Kiøn, der udfriede deres Konge Svend Tiuge Skiæg af Fangenskabet med deres Juveeler og Smykker, foruden mange flere saadanne Exempler, dem jeg kunde opregne til Ære for de gamle Danne-Qvinder, til Opmuntring og Mynster for Eder.

9

Omendskiønt det nu ei just er det slags Helte-Giærninger, som Staten nu trænger til og udbeder sig af Eder, saa maae man dog tilstaae, at de ei ere meget forskellige derfra; thi der behøves vist nok Mod, ja ret Helte-Mod til at overvinde sig selv og den hidtil herskende Mode-Syge. Eders Ære vil vist ikke blive mindre og Eders Roes lige saa stor.

Nu ere der de iblant os, som paastaae, at Kierlighed til Fædrenelandet og andre til dette ypperlige Foretagende henhørende Egenskaber, nu ei mere skulde findes hos Eder, men vredes herover, mine Læseringder, vredes, om I ellers kan, og overbeviser disse Slettænkende med Alvorlighed om deres urigtige og for Eders Kiøn saa nærgaaende Slutning. Viser dem, at der i Qvindens Bryst saa vel som i nogen andens boer en Siel, der er begavet med Ædelmodighed og opfyldt med ædle Tanker. Lad dem erfare, det

10

jeg stedse troer, at den Aand, hvormed I ere besieledede, svarer i Deilighed til Eders Legemers Skabning, og nøder dem, ved at frafalde, fra Eders Overdaadighed, til at skamme sig ved deres Feiltagelse og slette Tænkemaade.

Betænk dog I, som saa sniddeligen overveie alle Ting, hvad Ære det var for Eder, om I kunde bringe hele Landet til at ansee Tarvelighed med lige saa kiere Øien, som nu Pragt og Stads, og at I kan formaae det, det bør I ikke tvivle paa, efterdi det dog er Eders Exempel, som har faaet os til at agte dette sidste Onde saa høit.

Til Beviis paa denne Sandheds Rigtighed, behøver man kun at see hen til saadanne unge Mennesker, som daglig komme herind fra Landet og hened fra Norge, og som i deres Føde-Bye ei have været vante til at omgaaes andre Fruen-

11

timmer end deres Moder og Søstre, og da ere de tarvelige i deres Klædedragt og sparsomme i deres Udgifter, men saa snart ere de ikke ved deres Bekiendtere blevne indførte i nogle af Byens Selskaber, førend vi see dem strax finde Smag i Overdaadighed, klæde sig prægtigen, tage Deel i alle Skue-Spil og Lystigheder, hvorpaa vore Tider desværre ere alt for overflødige.

See denne Forandring drister jeg mig til at tilskrive Eder, men fortørnes ikke herover, I Fromhedens Billeder, dog hvad, hvi frygter jeg? jeg kiender jo Eders Kierlighed til Sandhed og Eders Seendrægtighed til Vrede.

Overbeviist om og stolende paa disse Eders uforlignelige Egenskaber, er det jeg fremfører Sandheden reen, ubesmittet og uden Satyrens forbittrende Tvetydighed, men dog gjør jeg mig Umage for at fremføre den paa en nogenledes be-

12

hagelig Maade. Bærer imidlertid over med mig, jeg beder, om jeg skulde lide Skibbrud paa Behageligheders Strandbredde, hvor saa mange Skribentere for mig ligge begravne paa Sanden, og ere underkastede Dadlernes skarpe blæsende Vinde.

Efter saadan min Undskyldning vover jeg mig atter til at forestille Eder, at dersom I selv kun ret indsaae det store Fortrin, som Eders naturlige Skiønhed og medfødde Yndigheder medføre, frem for alle de Kunster og Prydelser, som den ulyksalige Mode haver forført Eder til at betiene Eder af, da er jeg vis paa I skulde aflegge alle de Pierres de Strahl, Poudre Marechal, Sultans, Turbans &c. som nu kun tiene til at forringe og vanzire Eders naturlige Behageligheder, og som ere Aarsag i de mange haarde Critiquer og den hæslige Mistanke, som saa mange fatte om Eder, at I gjøre Eder saa megen Umage for at

13

behage. See! Skiønne, hvorledes I mishandles, see! hvorledes der tænkes om Eder, og det alt fordi I ei besidde den rette Egen-Kierlighed, der, om I retteligen kiendte den, vilde formaae Eder til at lægge noget mere Vind paa Naturens og noget mindre paa Kunstens Skiønheder.

Overveier nu ret dette, at I for det første, med ukunstlede Prydelser og anstændig Tarvelighed give Naturen sin Rettighed og Leilighed til at fremstille Eder i Eders rette Dejlighed, og dernæst at det er ved denne Overdaadigheds Afskaffelse og Tarveligheds Exempel, at I tilveiebringe Staten det store Gode og den herlige

Nytte, som er Hensigten af mit Skrift og af hele Statens indstændige Begiering til Eder. Ak! at I kun saa vist vilde opfylde disse mine og alles Bønner, som den forventede Virkning skulde være følgagtig. Jeg tør, uden at tillægge Eder

14

en større Magt end den I virkelig Have og udøve, paastaae, at I er i Stand til at bringe os fra den eene Yderlighed til den anden, fra Laster til Dyden, fra Dyden til Laster, fra Karrighed til ødselhed, fra ødselhed til Karrighed, og følgelig ogsaa fra Overdaadighed til Tarvelighed, fra Begierlighed efter alt det, der kun bær Navn af udenlansk, til Behagelighed i alt det, der er gjort i Landet.

Vi see af Historien, hvilke forunderlige Ting og store Forandringer, som Qvindekjønnen har foraarsaget, baade med og uden Forsæt, saa at vi ingenlunde maae ansee denne liden Forandring at være Eder for voxen. Helena, en Prinsesse af Sparta, var Aarsag i Trojæ langvarige Beleiring og endelige Ødelæggelse. Lucretia, Collatini en Romersk Officiers Gemahl, var skyld udi, at de Romerske Konger bleve afskaffede og Monarchiet forvandlet til en Repu-

15

blik. Virginia, en ung Pige paa 15. Aar og af ringe Stand, var formedelst sin Skiønhed Aarsag i at Decemviratet, som da regierede den Romerske Republik, blev afskaffet, og Borgemestere satte til at regiere Folket. Fulvia Marci Antonii Gemahls Hæslighed, var det, som antændte den borgerlige Krigs-Lue imellem Octavum og Lepidum. En Tartarisk Bonde-Pige foraarsagede formedelst sin Skiønhed at Ogus, en Tartarisk Prinds, slog Cara-Can sin Fader ihjel. See! har nu enkelte Personer af Eders Kiøn kundet afstedkomme saa store Forandringer, og det ofte uden Forsæt, saa maae jo dog et Forbund af saa mange endelig kunde udrette dette som her ønskes og handles om.

Nu er det vel noget vanskeligt, vil man sige, for saa mange at blive enige om at sætte dette Forslag i Værk, om at gjøre Overdaadighed landflygtig, men for det første behøver ikkun den

16

Fornemste eller nogle af de Fornemme at begynde derpaa, og vi skal snart see Utallige træde i deres Fodspor, de Fattige med Fornøielse, de faa Rige af Frygt for at blive anseete for særsindede, saa at jeg tør sige, vi skulde i kort Tid see alle vore Fruentimmer, Landets Zirater, besmykkede med Naturens indtagende Yndigheder og frie for Frankerigs utallige, giftige og listige Opfindelser: Maaskee enddog disse Ubluefærdige, som saa uværdigen ere Lemmer af Eders Kiøn, maaskee de ei skulde kunde bringes til at efterfølge Eder herudi, saa meget des bedre, Overdaadighed blev da et Mærke paa disses Egenskaber.

Dernæst tykkes mig, at kunde alle Fruentimmerne i Nye-Engelland blive eenige om, som de for nogen Tid siden bleve, at de ei vilde drikke Thee, saa skulde dog vel vore Fruentimmer i Kiøbenhavn, (hvis Exempel snart drager de andre Stæder efter sig) som kun er en liden

17

Plet at regne imod saa stort et Land, og kunde blive enige om at sætte vores Ønske i Værk. Og see vi hen til Aarsagerne til begge disse Forbund, da have vi langt større Grund til at haabe vores lykkelig tilveiebragt end man skulde troet om det andet; Thi disse Engelske Fruentimmer gjorde det af en Slags Egensindighed og Had til Regieringen, fordi den havde paalagt de Americanske Colonier Forordningen om det stemplede Papiirs Forbrugelse, og tænkte at tvinge Engelland, ved det Tab som det leed i sin Thee-Handel, til at ophæve den igjen. Kunde nu Had og Egensindighed, Egenskaber, der ere Eders Kiøn saa uegne, kunde de formaae dette, hvad mon da ei Kierlighed og Medlidenhed, som saaes og opvoxte i Eders Hierter fra Barndommen af, skulde kunde bringe til Veie.

Vel er Klædedragten nu ikke det eneste der maatte tages fat paa, for at opnaae Tarve-

18

lighed, der ere flere Veie, men jeg vil her ikke nævne dem alle, det var at berøve Eder Æren, om de alle her bleve lagde for Dagen. Christophorus Colombus havde neppe erhvervet sig saa stor Berømmelse ved den nye Verdens Opdagelse, dersom han havde havt et Kort til at seile derhen efter.

Omendskiønt Ære nu baade er og ansees for en Fordeel, saa er den dog ei af de væsentlige, og dem var det, som jeg gjerne vilde I skulde erhverve Eder derved, og det kan I og.

Hvor mangan Mand monne der ikke være iblant os, som gjerne giftede sig, men tør ikke, og det fordi han ei seer sig i Stand til at kunde fremskaffe alle de kostbare Prydelser og alt det Overdaadigheds Kram, som nu omstunder henhører til at underholde en Kone.

19

Jeg veed nu ei, om I vil, tillade mig at kalde det, at blive gift, en Fordeel for Eder, men maae jeg kalde det saa, da er jeg vis paa I ved Tarvelighed skulde forskaffe Eder den. Saa meget veed jeg dog, at der i begge Kiøn ligger en Tilbøielighed til Ægteskab, og at det vist nok maae være behageligt at forene sig, naar der nogenledes sees Udveie til at kunde føde en Familie, og det vilde mange, som nu ansee det for Umuelighed, vist nok kunde gjøre, naar Tarvelighed blev indført.

End videre vilde I, som ere gifte og have Børn, have den Fordeel og Fornøielse af Overdaadigheds Forjagelse, at I skulde kunde finde noget tilovers til at opdrage Eders Børn bedre for, og til at give Eders Døttre noget til Medgift, naar de indlade sig i den Forening, hvortil Menneskets Skabelse sigter.

20

Den før omtalte Danske Konge Svend Tiuge Skiæg belønnede Eders Kiøn for dets Ædelmodighed og Tienstfærdighed dermed, at han gav Fruentimmerne en halv Arve-Lod imod deres Brødre, da de tilforn slet intet fik. Kunde nu han, fordi I havde frelst hans Person, belønne Eder saaledes, hvo veed da, om ei vor nu værende og paa Dyder skiønnende Monark, torde gjøre Eder lige i Deelning med os, fordi I ved Eders Exempel havde bragt Staten til Tarvelighed og derved frelst den fra den Undergang, som Overdaadighed uimodsigelig medfører, saa fremt han ellers ei fandt andre Forhindringer derudi. Og gjorde han det, da vilde han vist nok udfinde andre Midler til at belønne Eders Troeskab med. Endnu kunde jeg opregne andre flere Fordeele, som I vilde forskaffe Eder derved, men nei, en god Gierning taber sin Værdie, naar Gierningsmanden er forvisset om store og mange Belønninger derfor.

21

Jeg veed og, at det aldrig ere disse, som skal bevæge Eder dertil, men langt mere Eders egen Tienstfærdighed til at hielpe, Eders egen Beredvillighed til at understøtte, Eders Ædelmodighed og andre herlige Egenskaber.

See her Skiønne! I som udi denne Materie ere de beste Kunstdommere, see her mine Tanker, fordømmer dem ei, om de ikke ere udpyntede med Overdaadigheds Klædedragt; jeg elsker Tarvelighed saa vel i Ord som i Sæder.

Mange have tilraadet mig fra at lade denne liden Bog gaae i Trykken, men nei, jeg haver triumpheret over dem, gid saa sandt mine Tanker maatte blive triumpherende i deres Virkninger, ja jeg haaber det, jeg troer det, jeg synes alt at see som i en Drøm vore Smukke iførte Tarveligheds Klædebon, alle at følge deres Exempel, Staten derved at ophielpes, betale

22

sin Gield, komme paa Fode; O! søde Indbildning og henrykkende Slummer, hvor er du indtagende, gid jeg aldrig maatte overbevises om din Falskhed, gid jeg aldrig maatte opvaagne før den Tid, da jeg vaagen endnu skulde troe, jeg sov, og da, ja da skulde jeg anraabe Muserne om Hielp til at synge Eder værdige Lov-Sange.

23

24

1

Velmeent og nødsaget Erindring til de Danske Fruentimmer, angaaende den nærværende slette Smag i den smukke Litteratur.

Gustophilus.

Kiøbenhavn, 1771.

2
3

Danske Orakler!

Den ædle Smags billige og trofulde Befordersker,

Dydige Fruentimmer!

kan ikke noksom beskrive Dem, kiere Fruentimmer, den nye Glæde, der opvakte vor Agtsomhed, da Monarkens milde og høistnyttige Hensigt, angaaende Skrive-Frieheden, kom os for Øye og Øre.

De snevre Grændser, vore Rigets Genier tilforn fandt for sig, afstrækkede dem enten gandske eller indpælede dem meget, saa at en Deel der behøvede en stor Cirkel at tumle sig udi, ofte saae deres Talenter at vanslægte under deres Pen, og de heldigste Udtryk, ledsagede af Frygt og Tvivl, om de nogensinde matte komme for Lyset, forvandlede til nogle vanskabte og utidige Fostere.

4

Hvor ofte sukket ikke den Vittige over Censurens overdrevne Tyranni! Den som sandt en levende eg ædel Drift til at drage sit Pund frem af Mørket, for, om mueligt, der med at ære sin Skaber og tiene sit Fæderneland, qvælte ofte Denne ægte Ære Hunger, og saae sig nødt til at nedgrave det Pund, baade Gud og Natur, Religion og Fornuft Havde givet ham Drist og Frihed til at gjøre offentlig bekiendt og almindelig, fordi han med Grund tvivlede om at vente en Upartisk Dom af nogle Mennesker, der, jeg veed ikke, ved hvad selsom Begivenhed, havde faaet Kongelig Frihed til at censurere Folkes Tanker og altsaa Svøben i Haanden, hvilken de i endeel Aae Misbrugte, men tilsidst saa kiendelig, at vise Overmænd, der saae dem paa Fingrene, bleve fornærmede og Nidkiere over deres dumme Myndighed i at antage eller forkaste Rigets Børns Tanker og udarbeidede Stykker, der ofte kunde have indlagt Skaberen Nye Ære, og Fædernelandet ubekiendt Nytte, og forestillede Kongen den delige Misbrug, som disse Lærde forfaldt til i Den vigtige og samvittighedsfulde Sag, at bedømme Folkets Tanker.

Vores milde dg naadige Monark indsaae strax, hvor stor ep Skade disse Creaturer gjorde i Riget, ved at forvandle en Kongelig Frihed til en stiden og og egennyttig Myndig-

5

hed, fordi de, overbeviiste deres uendelig liden Duelighed til saa vigtig et Embede, ikke vare begavede med den ædle og indsigtfulde Smag og Skjønsomhed, der udfordres til ret at lægge Menneskens Tanker paa Vægtskaalen, antage eller forkaste dem.

Høistsamme tog da Svøben fra disse i Bedømmelse-Embedet plat uduelige og høistskadelige Creature, der for Resten gjerne kunde være duelige og nyttige Mænd i deres øvrige Embede, og alleruaadigst omskifter Rigets Børns billige og ærekiere Bedrøvelse til en fornuftig og ikke noksom udsigelig Glæde.

Skrive Friheden tillades da.

Enhver skjønsom og ærekiere Patriot, der nu saae en herlig og nye Vei, hvor igiennem man i en Hast kunde udbrede de Sandheder, der kunde slaa ud til en almindelig Nytte, var glad og fornøyet. Man tog Pennen fat. Bore Boglader vrimlede i en Hast af næsten ligesaa slette, som mange Afhandlinger; denne bedrøvelige Mængde voxte og aad om sig som Kræft og Død-Kiød,

De saa gode Afhandlinger kunde langt fra ikke overdøve Mængden af de slette, siden Folkemængdens Smag allerede var befængt og

6

deres Nysgerrighed vanslægtet til en nedrig og gemeen Graadighed efter ar kiøbe og læse slette Skrifter.

Patrioten sukkede. Hvad var herved at gjøre? Prøven var giort; de dydige havde nu og da offentlig giort nogle af deres Tanker, men som sagt, Forgiften aad om sig, og Saaret blev større og ulægeligere; de faa Dydiges Skrifter, der som kraftige Plaster kom for Lyset, kunde ikke komme til at gjøre nogen Virkning, siden de tildeels var for smaa Plaster til saa stort og vidtløftig et Saar, tildeels hindrede af den nedrige Smag og den uægte Nysgierrighed.

Der var endnu en Lægedom tilbage; den ventede alle de Dydige paa; den gruede alle de Lastværdige for; men Haabet den ene Classe, og Frygten i den anden, bleve begge bedragne. Lægedommen blev borte.

See! kiere Fruentimmer! her seer de Anledningen til min Erindring til dem.

Den nylig meldte Lægedom kan vi ikke vente fra andre end fra dem, og jeg er af den Tanke, at vi har Grund til at fordrø samme ufortøvet af dem, hvis de ellers vil fortiene

7

Navn af Rigets sande og dydige Døttre, og Fædernelandets ægte Ziir og Smykke.

De maae forlade mig, at jeg reent ud siger dem, at de aldrig kun gjøre Fordring paa foromtalt ædle Tittel, og aldrig komme til med Rette at blive sande Eyere af den, hvis de nægter os en Lægedom, der vil blive lige saavel en Ære for dem, som en Nytte for os.

Udgjør de ikke den halve Deel af Dannemarks Indvaanere? Og elsker de Riget saa lidt, at de enten ville forsømme eller vegre sig ved at gjøre al deres Muelige til Rigets Nytte og Ære? Eller er det dem ligegyldigt, enten de offentlig anslaaes for unyttige og skadelige Skabninger i en Stat, eller bliver bekiendte for Mennesker, der laaner Fædernelandet den halve Kierlighed med Mandfolkene, og altsaa med Grund kan fordrø den halve Ære med samme?

Har Skaberen ikke ligesaavel givet dem Evne og Gaver til at vare nogle ret velsignede og nyttige Medborgersker i en Stat, og om jeg maatte spørge og forestille dem; vil den Ære ikke blive ægttere, som de nyder, ved at medarbeide paa et Riges Velgaaende, end den, som man mere af Medlidenhed, end af Erkiendtlighed kan give dem, fordi de enten pyn

8

ter sig smukt for os, eller kan fordrive nogle af vore møisommelige Timer med deres Spas?

De vil vel ikke nægte en Sandhed, der skinner dem saa stærk i Øinene? Og vil de længere forskandse sig med unyttige haandteringer, og saaledes frievillig fordunkle og stille sig ved den Ære, De virkelig kunde faae af os, haar vi i dem kiendte dydige Medhielpersker og ægte Medborgersker?

Giør vi vel formeget af Sagen, om vi fordrø noget af Dem, hvis Frugter og Nytte vi vil dele med hinanden, og drage en fælles Ære og Nytte af?

Kan de enten skumle over os eller fatte ugrundet Misfornøielser, fordi vi tør opfordre dem til at gjøre deres til Rigets Beste, om ellers vores skal blive til nogen Nytte? thi hvad vilde det vel hielpe, om vi stræbte at opbygge Statens sande Velfærd, naar de paa den anden Side vilde nedrive alting, for at føie deres Tilbøieligheder og Lystre de skadelige

Om hele Mandkiønnet med Eet blev dytil hvad Nytte, saa længe de udydige?

De made ikke vredes paa mig, fordi jeg ?gler noget frit; det, skeer allene, fordi jeg me-

9

ner det at være min Skyldighed, at tage mit forfaldne Fædrene-lands Partie?

Jeg kan ikke længere ansee for Dyd den Ligegyldighed, med hvilken de synes at mærke den ægte og ædle Smags Forfald, siden vi bleve Eiere as den velsignede, men saa ofte misbrugte Skrive-Frihed.

Det feiler ikke, at de jo har mærkes, at vi har gjort vort Muelige til, baade at standse de skadelige GræsHopper og vanskabte Insekter i vort lærde Republik, saa og at udrydde dem gandske, men da ingen af Delene har lykkedes for os, giver vi os omsider tabt

Dette har vi dem at takke for; det skulde de vel ikke tænke? Men har de Taalmodighed til at anhøre mig endnu lider, vil de selv komme til at tilstaae, at jeg ikke giør dem Uret i det allermindste.

Havde vi have den Lykke, at vi kunde have stolet paa deres Medhold og Medhielp i den ligesaa billige som ærkiere Sag, at forstyrre Skribenternes Rige, stække deres Vinger, og holde dem inden visse Grændser, havde vi allerede ikke seet saa mangen slet Hierne-Yngel, og varet fri for, al sukke over vore vildfarende Medmennesker, der daglig udstrøer

10

med fulde Hander saadanne Tanker og Skrifter, der ligesaa vel forarger dem, kiere Fruentimmer, som os.

Vi har ikke have mindste Grund eller Aarsag til at stole paa det omtalte Forønskede, siden vi bestandig har seet, at De har tiet, og ikke givet offentlig deres billige misfornøielse tilkiende imod vore frække og ublue skribenterne.

En saa roesværdig og dydig Misfornøjelse har vi længe ønsket, at læse paa tryk fra dem: men hvad skal vi nu vel dømme om denne deres tavshed?

Ordsproget siger: den som tier samtykker; men vi vil ikke vare saa strænge Fortolkere af dette Ordsprog, ar vi skulde strax ubesindig hendreye Forklaringen paa dem; nei; vi vil meget mere troe, at de maaske har ventet, ligesom vi, ar de ubesindige forargelige skribentere dog en Dag skulde løbe Hornene af sig, og holde inde med deres vanskabte Tanker.

Hos Skribentere af deres Klasse vilde Taushed blive en kiendelig Dyd, og vi kan ikke noksom rekommandere dem den.

Men siden de nu seer, kiere Fruentimmer-

at baade de og vi ere saa længe blevne bedrag

11

ne i vore Forhaabninger om de slette Skrifters Udeblivelse, og de Bedres Bekiendtgjørelse, er det, at vi anmoder dem, at raade Bod paa denne almindelige Skade, ved det at baade de og vi med foreenede kræfter satte os imod disse ulyksalige og forargelige Skrifters vidre Fort og Fremgang.

Vi har ikke nødig at spørge, om det vil blive en evig ære for dem, der vil række langt ind i Eftertiden igiennem alle muelige og forventende Tider, at de har hiulpet os, at rædde Nationen fra en Smag, der ellers vilde have blevet en evig Vanære baade for Skribenterne selv, dem og os.

De indseer nødvendig, at havde man ikke røbet sin Lyst til at udslaae i en fordervet Smag, da Skrive-Friheden blev aabnet, havde vi ikke nu kiendt saa stor en Mængde af lumpne Skrifter.

Er det ikke høistbeklagelig, at en saa stor og høistkongelig naade saa læmge har været misbrugt og bleven til et Spilværk for nogle forviltrede Menneskers ubesindige Griller, der i fleng har gjort saa mangen Stinke-Potte af bibelske Sprog, aandelige Sentenzer, liderlige og raadne Ord, vellystige Udtryk og personlige Angribelser.

12

Hvad Ære for Nationen, at vore skumlere i Fremtiden kan raabe, at de treffer iblant os ligesaa mange trykte skand-Skrifter, som gudelige bøger.

Synes de ikke nu, kiere Fruentimmer, at jeg har den største Anledning til at tilskrive dem denne Erindring, der i ingen Maade spadserer Sandheden forbi, men bruger den til Grund fra Begyndelsen til Enden? Og ere de ikke nu enige med os; at angribe og bestride den slette Smag af alle Kræfter, indtil vi gandske faaer den ødelagt?

De seer for paa disse Blade, hvad tittel jeg giver dem; det vilde smerte mig høiligen skulde jeg nødes til, at tage mine Ord i mig igien; nei, jeg venter, at de herefter offentlig vil viise de ventænkende iblant os, at de med rette kan og bør bære tittel af den ædle smags billige og trofulde befordet skeer saa vil vi uden Smiger antage dem, som, Orakler blant os, af hvilke vi altid tør vente et hielpende og almindelig: nyttig Svar i kritiske begivenheder.

Vi stetter nu en prøve paa dere Kierlighed til fædrene Landet, ved at opfordre dem til, at inkalde den Landflygtende og fordrevne æble Smag, og forjage i evig Landflygtighed den skidne og smitsomme, der daglig vil føre

13

dem og os længere og længere fra Dydens Besiddelse.

Den Crises vi befinde os nu udi, i Henseende til den ædle Smags fortsættelse iblant os, trænger nu til deres Indsigt, bestræbelser og Myndighed,

Aldrig var der nogen Begivenhed, hvorudi de kiendeligere kan Viise hvem de er, og indlegge sig Mere sand ære, end i denne.

Deres Indsigt er os bekient. Vi har havt iblant de danske Fruentimmer, vore Medborgersker, saadanne som vore Kiendere har tort anslaae for Modeler i en Indsigtsfuld Smag.

Vi eve langt fra ikke af den Tanke, at vi længe skulde lede iblant vore Fruentimmer, førend vi kunde finde de, vi Altid torde sætte ved Siden af de, der i formaals-Tiden har vundet vores høiyagtelse ved et udmærket Fortrin fremfor deres med-søstre.

Iblant mange vil vi kuns udnævne en Dauber, paa hvis Indsigt og Smag enhver Dyrkere af det Edle, og Elskere af det væsentlig-skiønne, tør bygge sin Høiyagtelse, uden enten at feile imod Billighed, eller forsees sig imod Sandhed.

14

Vi troer dem til, at kiend tilfulde nok den Kierlighed, De tillige med os skylder Fæderne-Landet, som en vitterlig Giæld, og Denne Kier. lighed udmærkes allerbest ved at udbrede Dets ære Maader.

Nu behøver De kuns et Glimt af Deres Indsigt til at erfare, hvor stærk fædernelandet trænger til den ære, der flyder af at fastsætte en ædel og reen Smag iblant os, i henseende til Skrifers Udgivelse og Tankers offentlige Bekiendtgjørelse, der for den meste Deel har vanæret Dannemark, siden den til den almindeligt Nytte hensigtende og fastsatte Skrive-Frihed blev os skiænket.

De vil ikke nægte os deres Bestræbelser i en Handling af saa ædel et Slags og saa almindelig en Fordeel baade for unge Skribentere, saa og for fornuftige læsere, der i bøgers Læsning ikke søger andet, end en nye Anledning til at forbedre deres Hierte; forædke deres tænkemaade, og udvide deres Kundskab.

Vi formoder helst, at deres bestræbelser bliver af saadant et Slags, at de offentlig ved Trykken maae blive vore forargelige skribentere bekiendtgjorte, siden offentlige Papiirer ventelig snarere og vissere ville beskiæmme dem; og holde deres videre urene Tanker, tilbage, især

15

naar de saae, at disse Papiirer kom fra deres haand og vare forfattede af dem i deres billige nidkierhed over deres ret nedrige Maade at offentlig gjøre deres Talenter paa.

Disse deres Bestræbelser tillige med os vilde ufeilbarlig afføde en dobbelt almindelig fordeel de unge vrangtænkende og vanskabte Skribentere, hvis de vilde bæere dem med en Afhandling, der kunde tiene til en Model for Dem paa Indsigt, Smag og Vittighed.

Det vilde blive en sand glæde for os; at see disse tilforn uvisse og vaklende Skribentere alletider at have dette Skrift for sig, ved hvad Afhandling de end maatte falde paa, som en troe veiviiser igiennem de vanskelige og farlige Veie, en ung Skribent har at vandre, for at naae Kienderes Credit og Biefald.

Deres Myndighed er os ogsaa bekiendt; Let er os tillige, der veed, hvorvidt Den kan gaae efter alle naturlige og ved de sældskadelige inddistelser fastsatte Love, men denne deres Mynstigheds hele Omfang er dem end og selv bekiendt, hvilket saa meget destomere gjør dem ret store og ædle for os, de derved veed, at gjøre den afpasset og elskværdig.

16

Det er unægtelig, at det meeste af vores timelige Lykke vil hentes fra denne ædle frihed at eie dem; og vi maatte kiende lidet til det elskværdige Kiøns vidtløftige og velgrundede Herredømme over vort Hierte, hvis vi nægtede dem den dem tilkommende Ære, at forsøde et Liv for os, der Uden deres Omgang, daglig vilde blive os et bitter Slaverie og en utaaelig Byrde.

Her er nu en Begivenhed, hvor de ret kan sætte i en klar Dag denne deres ligesaa elskværdige, som billige Myndighed.

De handler langt fra ikke, som smaa

Tyranner, om de lader vore raa og dumdristige Skribentere føle Virkningen af denne deres Myndighed, ved at nægte dem al Deel og Adgang i Fremtiden til deres Kierlighed, Høiyagtelser eller Personers Besiddelse.

Om vi skal dømme efter vore Hierters Fornemmelser, maae vi tilstaae, at denne Straf er og bliver den bitterste af alle; og er en forargerlig Skribent saa nedrig, saa haard og saa i Bund og Grund fordervet, at han hellere vil lystre sin uartige og ret skammelige Drift til at skrive Lumperier end eengang i Tiden at naae den Lykke, at see sine Fortienester kronede ved at eie en af dem, som sin Mage; maae vi tilstaae,

17

at han er seendes blind, og fortiener, offentlig at gjøres latterlig.

Vi vil ikke raade et Mandfolk at spille Giæk med vore dydige Fruentimmers Gunst; det er alt for delikat og værdig en Ting til at omgaaes letsindig eller ligegyldig, og et ægte Fruentimmer gjorde aldrig Ret imod sin egen Værd og Ære, hvis hun lod en saadan Ligegyldighed, der kommer Foragt saa nær, gaae ustraffet bort.

Vi formoder derfor, at enhver ussel og udannet ung Skribent overveier noget nøiere, hvor vigtig og anseelig

det Tab er, han gjør, hvis han opfører sig saaledes imod sin Pen, at han gandske forlorer den Lykke, at blive deelagtig i dydige Fruentimmeres ærværdige og uskatteerlige Gunst; og vi undrer aldeles ikke paa, om et saadant forvildret Creatur, mens hans Rase Tid var, ikke veed, at sætte den rette og sande Priis paa deres Gunst, kiere dydige Fruentimmer. Han er umlende, og for vanartig Spøg ikke faaer Tid til at kaste et Øie ind i de tilkommende Tider, men lever, som der ikke var nogen anden Slags Tid til end den nærværende.

18

Men jeg siger eder, I frivillige Blinde, at eders Øine en Dag i Fremtiden for sildig vil blive aabnede, og da vilde I gjerne igienkiøbe de Timer, I anvendte paa at forgive den ærbare Verden med eders ubesindige og straffældige Skrive-Maade.

Her seer I nu eders Dom, I Fædrene-Landets dumdristige Ære-Skiændere og den Kongelige Naades Overtrædere! Nu kan I vælge hvilket I vil!, enten at vedblive i eders daarlige og beklagelige Male-Lyst, eller gandske at udelukkes fra al Rettighed og Adgang til et dydig Fruentimmers Kierlighed og vidre Forening med eders Personer.

Jeg har længe ventet, at Een eller Anden af mine Medmennesker skulde have taget Penen fat, for at angribe dette skadelige og stinkende Utøi, men alle har tiet, og glæder det mig hiertelig, at jeg endnu er kommen Tids uok med mine Tanker; og jeg veed, at jeg i vore Tider ikke kunde have gjort et mere ærekier-Skridt, end dette, at foreslaae det eneste vigtige og rigtige Middel til at udrydde eller tæmme saa skadelige og farlige Chreaturer den i christelig Stat, som forargelige og ildesindede Skribentere.

19

Det vil nok blive det sikkerste, kiere Fruentimmer, at begynde strax med at angribe disse Blik-Sværmere, førend deres Ondskab tager for megen Overhaand, og for grumt

afstæd.

Yngelen er stor og vidtløftig, men lykkelig! kuns svag og afmægtig: et eneste retskaffens Puf af deres skrækkende Pen vil fælde hele Geleder af disse ormstukne Skribentere; saa at vi haaber snart igien at see den ædle og ægte Smag at glimre overalt i Riget, og saaledes faae Skummet af det menneskelige Kiøn blæst bort fra alle Blækhorne, og de dydige opmuntrede til at bruge deres Hoved og deres Pen Skaberen til Ære og Fædrene-Landet til Nytte.

Jeg forbliver tilligemed mine Brødre Kiere dydige Fruentimmere!

Deres

hengivne Ven.

20

1

**Frue Huusligs Huus-Søgning hos de
Kiøbenhavnske Fruentimmer, der uu maae
aflegge Regnskab for deres Huusholdning,
hvorvidt de tiener og har tient den Danske Stat.
Kiøbenhavn, 1771. Trykt hos L. N. Svare.**

2

3

Danske Jomfruer! Nu nærmer 'sig deres Examen; de havde

vel aldrig tænkt, at den Tids-Punct skulde treffe ind i Danemark, at man offentlig skulde fordre Regnskab af vore Jomfruer for Deres Huusholdning; men hvormeget skeer ikke nu, som ikke er skeet for enten af en blind og Ugrundet Ærbødighed for deres Mangler og Svagheder, eller maaskee fordi de har vist, at indklæde en Tidlang deres Feil i en formummet Dyd, der ikke nu mere er gangbar i dette Aarhundrede, hvor enhver retsindig Borger stræ-

4

ber efter at blive og være en sand Argus, for at tiene sit Fædrene-Land ligesaavel med sine Øine som med sine Hænder.

De rødmes smukke Jomfruer! og jeg seer den deiligste Farve at beklæde deres Ansigter; jeg vilde nødig indbilde mig, at denne Opstigelse skulle være er slet Forspøg paa den Selv-Bevidsthed, de staaer udi, om at aflegge er maadelig Regnskab; men ere de i deres Hierte overbeviiste om, at de hidindtil ikke har tient deres Fædreneland, som de burde, faaer de nu tage Skade for Hiem-Gield.

De iblant dem, der har opfyldt de Pligter, Naturen og Fornuften har paalagt dem, for saavidt de udgiøre den halve Deel af det menneskelige Selskab, seer jeg at have et frit Mod, og deres glade Ansigter mælder den Ærværdighed, med hvilken de vil staae deres Prøve paa denne skrækkende og mærkværdige Dag, til Fædrene-Landets største Ære, til en evig Berømmelse for deres Kiøn, og til et efterfølgelse-værdig Exempel for andre lærvillige Nationer.

5

Men jeg vil bryde af her; de maatte maaskee ellers tænke, at jeg vilde gaae dem for nær paa Livet, og de belønne mig for min Umag med fastende Forbandelser og spødske Miner, fordi jeg har røbet deres liden Kierlighed til Fædrene-Landet, ved at overtale Frue Huuslig, denne enhver Stats lyksalige Borgerinde, til at fordre dem til en almindelig og offentlig Examen udi Økonomien, siden Statens Vel i saa mange Deelee kommer an paa gode og fornuftige Huusholdere og Huusholderske.

(Vel frygter jeg for saa kiønne Skabningers Vrede, men da jeg baade er gift, og har betalt min Told til Bryllups Guden, og de i Slutningen paa Leegen skal komme til at erfare og tilstaae, at jeg viiser et stort Venskabs-Stykke imod dem, med at lade dette Skrift komme for Lyset, paa det en af de vigtigste Aarsager til Danemarks nærværende ulykkelige Forfald og Armod kan blive andre Nationer bekiendt, at de, om mueligt, kunde angribe og forjage en saa farlig Fiende, som Sørgesløshed og Forsømmelse i Huusholdnings-Sager er, venter jeg, at de skal blive mig, for min ægte Venskabs-Prøve til

6

dem, siden jeg søger at befordre deres Fuldkommenhed, uendelig mere forbunden, end om jeg, som Hr. Springer vilde smigre for Dem, og bilde dem ind, at de ere nogle ret velsignede og fuldkomne Damer, fordi de har opstabiet paa sig alt det, som Moden og Daarlighed Udfordrer til at udgiøre en skøn Levemaade og nogle efter Modens Merning regelmæssige Fruentimmer.)

Nu vil jeg lade Frue Huuslig selv tale med dem, og giøre dem de fornødne-Spørsmaal, som de faaer at besvare som de kan, og imidlertid forrette mit Embede, som er at opskrive alle hendes Spørsmaal til dem, tilligemed deres Svar paa samme.

Her kommer Frue Huuslig! de skiælve ikke! de besvimme ikke! der er ingen Snak for! Sandheden maae for Dagen.

7

Frue Huusliges Tale til

de danske Fruentimmer:

Kiere danske Fruentimmer!

"Jeg veed nok, at min Ankomst til dem har været dem noget særdeles uventet, siden de i saa mange Aar har varet fri for min Besøgelse, og levet ret som de har lyster. (Gud give til Fædrene-Landets Nytte og deres egen Ære.) Men siden den danske Stat aldrig har været nærmere ved, reent at komme paa Knæerne, end i vore Tider, og jeg hører adskillige Nationers ligesaa urimelige som uvidende Meninger om Aarsagen til Danemarks nærværende væsentlige Ulykke, har jeg ikke kunder forhale længer med at bekiendtgjøre dem en af de væsentligste og betydeligste Aarsager til den-

8

denne Stats ynkelige Armod og store Uorden.

Til den Ende har jeg foresadt mig, at holde en offentlig Examen, først med de Kiøbenhavnske Jomfruer, siden med Fruentimmerne i Provintserne, og denne Undersøgelse vil nødvendig føre den Nytte med sig, at vi faaer at vide, hvem der har hidindtil tient sit Fædrene-Land, og hvem her har vanæret det.

Jeg kommer da først til hende Jomfrue, for at examinere og undersøge, hvorledes hun har tient hidindtil sit Fædrene-Land? Jeg vil undskylde, ja endog spare hende for Mandfolkenes Latter og hendes retsindige Medsøstres billige Foragt, hvis hun reent ud vil bekiende, at hun hidindtil ikke har vidst andet, end at et Fruentimmer allene er kommen i Verden, for at gjøre en Kanape og en Lænstol den Ære, at fylde dem, og for at stjæle Tiden, ja maaskee Uskyldigheden fra et stakkels Mandfolk,

See! vil hun her offenttigen gjøre en

Bekiendelse, der vil falde ud hende til Æreme-

9

re, end vanære hende, vil jeg stræbe, at gjøre og holde hende mindre lastværdig, end hendes strafværdige Medsøstre; hvis ikke, maae hun ikke fortænke mig udi, at jeg paa hende Fædrene-Lands Vegne deklarerer offentlig, at hun hidindtil har været Landet til Byrde, og et unyttigt og skadeligt Chreatur i Staten; der har forarget sine Medsøstre, og opvagt sine Medborgeres billige Vrede,

Jomfruens Svar: Jeg vil nu gandske tage Masken af, og viise mig for mit Fædrene-Land saadan og i den Gestalt, som jeg hidindtil har havt, da jeg har bedraget det; mange tænkte, at jeg perfekt forstod den Kunst, at holde Huus, som unægtelig er og bliver en Piges største og vigtigste Prydelse.

Men min Mama, der alletider har lagt Modens Regler paa Hiertet, og formanet mig strængeligen til at holde dem i Hævd, har foreholdt mig, at en Pige, der ikke Viiser sin Klygt

10

i at klæde og pyndte sig, i at speile og karesere sig, men allene opofrer sin Tid til at lære Huusholdningen og at gjøre noget got og nyttig med Hænderne, bliver en foragtet Lampe i Verden, af alle nettænkende Kavelierer, der veed at leve, og fordrer af Hoved-Stadens Døttre en Levemaade, trods den, man finder i Provintserne

Hver Gang at den Tanke faldt mig ind, at jeg var ikke kommen til Verden, for at pynte mig, for at snakke, besøge og fiase Tiden bort, gik jeg til min Mama, og sagde hende lige under Øiene; at jeg kunde føle baade i mit Hierte, overbeviist af Erfarenhed, og i min ømme Samvittighed, at hendes mig forrige givne Regier vare Feil, og at min Skabers Øiemærke med mig og mine Medsøstre, de øvrige Fruentimmer, var langt fra ikke, at viise vor Flid og Kunst, ved at være nogle kiønne Skilderier i Verden, og, midt i Forfængeligheds Hvirvel, at arbejde paa min egen, mine Med-Søstres, de øvrige Fruentimmer og paa Mandfolkenes væsentlige Ruin, men meget mere, at føre os saaledes op i Verden, at dydige og fornuftige Mandfolk kun-

11

De faae Ære for os, siden vi vare givne dem af Skaberen til baade at tiene, elske og opbygge den.

Ofte naar jeg fortælte min af Modens Strøm hendragne Mama, at jeg og alle andre dydige Fruentimmer havde ligesom vel Ret til at dele Ære; som Møier med Mandkiønnet, naar vi førte os op derefter, saa blev hun vred paa mig og ansaae mig med foragtelige og straffende Øiekast, ja hvor ofte maatte Jeg ikke høre disse Torden-Ord enten af hendes egen Mund, eller ved Megling: at, vilde jeg blive ved med saadan Opførsel og gjøre mig til en Slave af egne Nykker, vilde det kuns see slet ud med min Skiebne i Fremtiden, og hvordan mit Giftermaal vilde blive, fik jeg selv at see til, siden jeg ikke vilde lystre en Moder, der vidste at leve, og talte med mig af Erfarenhed.

Jeg Stakkel, jeg var et Fruentimmer saa vel som mange andre; jeg kunde umuelig tænke, at min egen Moder, var min Bannemand og min største Fiende.

12

Jeg blev da altsaa Tid efter anden et Offer for hendes urimelige Mode-Syge, og blev fordervet, førend jeg vidste et Ord deraf.

Jeg vriste en blind Lydighed imod all hendes skadelige Befalninger, og blev modtaget med Kys og Klap, hver Gang jeg handlet imod min Samvittighed og bedre Vidende, saa jeg med Tiden blev vandt til at tænke, at jeg gjorde noget Got imod mig og Staten, naar jeg dog altid gjorde noget væsentlig

Ondt. Her staaer min egen Moder, værdige Fru-Huuslig! lad hende sige, om det er Løgn jeg siger.

Nei hendes Samvittighed vil nok overtude hende, at hun aldrig har opdraget mig saaledes, at jeg kunde blive mig selv og Staten til Nytte, (som jeg dog af Naturen havde et got Anlæg til) men meget mere blive et modeligt Creatur, der i Fremtiden, (om jeg skulde have blevet gift; hvilket jeg nu har for-

13

lovt, da jeg har gjort ondt nok med mine enkelte Gierninger, uden endnu at synde mere) der havde gjort et Stakkels Mandfolk ulykkeligt, hvis han havde faaet mig, da jeg ikke kunde have tient ham med andet, end hver Dag at gjøre ham Regnskab for, hvilke Baand der klædte best en Blondine, hvad for Fason af Haar der lod best paa en Brunette, hvilket Tonefald der klang best, naar organa i Halsen havde en hees Tone, med hvad for et Slags Mandfolk det tvungne Væsen best vilde stikke af, naar det var beqvemmest, at benytte sig af de lugtende Vande, naar en Hoved-Pine eller nogle Qvalmer vare best at laane, naar et mat Udseende stod best, naar levende Øiekast gjorde best deres Virkning i Sældskaber, med mere af Modens urimelige og syndige Observationer.

See! alt delte kunde jeg have tient en Mand med; men mon en Mand kundede have været tient med sligt?

Kunde alt dette have været ham fyldestgjørende Belønninger nok for hans suure Møier i Verden? Nei langt fra.

14

See her! ærværdige Frue-Huuslig! her seer hun mit sandfærdige og uskrømtede Skriftemaal! saaledes er jeg beskaffen, og saaledes ere mangfoldige af mine Med-Søstre, de øvrige Fruentimmere beskaffen; thi som de har havt ligesaadan Mødre, som min, har de og samme Skiebne som mig.

Herren bevare derfor alle ærlige og skikkelige Forældre, at sende deres Børn til Hoved-Staden, for der at lære Opdragelse; nei; har de lært noget Got i Forveien, kan de her glæmme det, siden urimelige Moder er allene her Reglen for Fruentimmernes For hold!

Min kiere, Jomfrue! nu har jeg hørt hendes Bekiendelse, og er heel fornøiet over, at hendes Udsigende kommer saa brav overeens med Sandheden og mine Tanker over Fruentimmernes Forhold imod Staten.

15

Hun Har nu røbet sig og sine Med-Søstre, de øvrige Fruentimmer, der har havt en Opdragelse, lig med hendes, og fordi hun har viist denne Oprigtighed og Kierlighed imod sig selv og Staten, ved at sige Sandhed, holder jeg hende aldeles fri for al Straf; da jeg veed, at hun hver Dag arbejder paa, at blive et nyttig Fruentimmer i Staten, ved at dyrke den ædle og nyttige Huusholdnings-Kunst, og ved lutter dydige Handlinger at foregae sine Med-Søstre, de øvrige Fruentimmer med et got Exempel, saa indsætter jeg hende fra dato af, at have Opsyn med alle de Fruentimmer, der ikke svarer til et Kald, de ere kaldede til, men allene driver den ædle Tid bort med urimelige, unyttige og skadelige Moder og Roder, gjører sig til uduelige og skadelige Medborgersker i Staten, ved at forsømme den ædle og vigtige Oeconomie- og Huusholdnings-Kunst, det er en af de fornemste og vigste Lyksaligheds Stytter i en hver christelig og fornuftig Skat.

Jomfru! hun kan kuns give mig en Liste paa alle dem, der herefter ikke vil værre nyttige og opbyggelige Medlemmer af Staten, saa skal de nok blive offentlig afstraffede, ved at blive røbede og ved at tabe dydige Mandfolks

16

Høiagtelse, hvilket er en større Straf, end de maaskee indseer.

Naar vil du lukke Øinene op, for at see paa dine sande Fordele? Mandfolk og Fruentimmer! tænker dog efter, at I alle en Dag skal gjøre Regnskab for jer Vandel her i Verden.

Fru Huuslig.

1

Regler til Pardera, den forlovede Møe,

eller

Leodolph til Pardera

sin Fætterske

Kjøbenhavn 1771.

Trykt og findes tilkiøbs hos I. R. Thiele, boende i Peder Hvitfeldts Strædet.

2

3

Jeg har for 6 Maaneder siden været Dig uafvidende et seende Vidne til Din kielne og høyt fortrolige Omgang med S. T. N. N. hvoraf Du kan uden nærmere Specification tage for Dig saa meget, som Du vil. Jeg formoder imidlertid, af Din standmæssige Rang, Din Ærekierhed, Din fordeelagtige Opdragelse, og Din oven for Laster ophoyede Siæl, at Du har udkaaret ham, for i Tiden at være Din Ægtefælle, helst jeg siden har kommet i Erfaring, at Eders indbyrdes Forstaaelse er allerede flere Aar gammel, skjønt Du har gjort Dig Umage at dølge den Handel for mig, der

4

dog altid har meent Dig vel, og med god Aarsag anseer mig at være fortjent af Dit Fortroende. Kort: Naturens Baand, min billige Hensigt, min Kierlighed for Dyd, min Bekendtskab til Dig, og vor indbyrdes gamle Fortrolighed giver mig Ret at tale. Nu vil jeg tale, og nu først kan jeg gjøre det, siden jeg for Din skyld har bemøyet mig, for at vilde kiende N. N. og nu kiender jeg ham. Jeg henstiller Dig altsaa til en moden Overlæggelse, som og til en ubrødelig Efterstræbelse, følgende Poster, grundede paa Erfarenhed, Velmeening, Fornuft og Dyd. Jeg beder Du ikkun lader Din Forstand og Egenkierlighed undersøge mine Ord og Domme, thi anden Ret begierer jeg ikke.

1ste Post.

Din Formue og den Formodning, som allerede foruden dig og din Hielp er for N. N. at poussere sin Lykke, forskaaner dig fra de Bebrejdelser, som ellers pleye medfølge slige Roman-Forbund, i Henseende den tilkommende Udkomme og Familiens Fornedring i Rangen. Kort: I ere hinanden lige for faavrdt, og i den

5

Post har jeg selv saa meget mindre Ære at tale med, som jeg er et Menneske af Følelser, der forstaaer Ægtestandens Natur, nemlig Skaberens Stiftelse og Øyemærke. En maadelig Deel af Verdens Gode er ved Fødselen falden i min Lod, og har gjort mig fornøyet. Jeg haaber ogsaa, at med lidet, naar det vel anvendes, skal jeg ved egne Fortjenester, og uden at preye Venus, opnaae den Grad i sin Tid, som er værdig mine Forfædres Navn, den Værdighed er Værdighed. Det er mig kiert, at jeg har i den Fald nævnet N. N. naar jeg har nævnet mig selv. Han har lige Kaar med mig, samme Tænkemaade, som jeg, og samme Tilbøyelighed for Ære, som er alt nok at svare for din Lykke, naar ellers Personen staaer dig an, hvorom jeg ikke bør tvivle, saasom Tvivlsmaal ey engang eyer Sted, uden din alt for store Fornærmelse. Ikke heller paastaaer jeg, at fordi du er et Fruentimmer, skulle du forpligtes til at drive Kjøbmandskab med dit Legeme, for at ophøye dit adelige Vaaben paa en figureret Mands Karet; thi da burde adelige Fruentimmer reyse Verden omkring, for at blive Kongers og Prinsers Maitresser. Et Menneske er Kiød og Blod, dog ikke skabt for Kiødets skyld;

6

men Siælens indvortes Høyhed og Legemets Sandser maa have alting fælles. Kort: Naar du i Henseende til din Stand har ikkun brugt den fornødne Precaution, da maa jeg og al Verden levne dig Fred i den Post.

2den Post.

Der er en stor Forskiel paa en Roman-Heltinde og en Galanterie-Skiøge. Den ene beroer af Grundsætninger og Siæls Lidelser, den anden staaer paa de legemlige Sandser, og qvæler Sinds Følelser, undertiden paa en blot Sædvane, undertiden paa Forfængelighed og Letsindighed, ja meget ofte paa selv den udtrykkelige Kaadhed. Den eene boer i Skiødet paa en Elsker, den anden elsker en Trofast, beprøvet og af personlig Værdighed fortjent Ven. Den eene er oplagt til Dyd, uskyldig af Grunden, og undertiden et Billede paa Menneskets Natur i sin sande Høyhed. Den anden slags Kierlighed er meget nær dyrisk, Udydens og ofte Kierligheds Medsøster, og er i dobbelt Maade farlig, den vil meget let forføre baade dig og din Elsker til urigtige Ting, og sætte

7

begge paa Prøve at blive utroe. Ak, min Cousine! betænk dig vel Hvad du Har giort. Slig et Tab er altid i Verdens Øyne maadeligt for din Elsker, men for dig selv er det utaaeligt. Han vil altid ansees for lige god; men din Fornedring er vis og sikker. Om Han vil, og hans Øyne blir aabne i Tide, da kan han hevne sig paa en grim Maade; men alt hvad du kan gjøre ham, er at berøve ham din Person. Det vil baade han og andre berømme Skiebnen for; og lider han nogen Tort for din skyld, saa er det ikkuns fordi hans Kierlighed har faldet paa dig. Imidlertid vil enhver sagte holde dig for god nok at have været hans Tidsfordriv og Læreklud.

Fruentimmer-Hiertet er en overmaade listig, arrig og bedragelig Ting, allermeest fordi de ikke kiender dem selv, og besnæres af sit eget Hierte. Dog maa du ikke forstaae disse Ord paa den Maade, at nogen vil skrive paa dit Kiøns Regning, Dannelse, eller Skrøbelighed de Feyl, som ere dine korporlige og personelle Idrætter. Du belever vel en høyst letfærdig Tidspunkt, dog (til nogen Lykke for Dyden) have vi ikke mindre af kritiske Dage. Al-

8

viisheden har saa lavet, at ingen Samdrægtighed boer under de Utøyledes Tag; ney, den ene Skiøges Tunge er den andens Bøddel. Ikke heller maa du troe, at Verden er saa øde og tom paa Dyd, at jo Dyden er endnu den høyeste Mode, og har sine sande Forfægtere, der ey allene besidde Mod, Sind og Hierte, og sand Oplysning nok, men ogsaa klækkelig Rang og Nummer at ængste Laster. Forlad mig min Cousine, at jeg taler efter min gamle Trohiertighed, Oprigtighed og Alvorlighed: thi andet er en Beyleres, og andet en gammel Vens Tungemaal, og min Ærekierhed for dig og Familie kræver denne gang disse Ord os imellem. Jeg laster ikke, med mindre at dit eget Hierte anklager dig; men jeg formaner kuns imod muelige Tilfælde, og haaber ikke, at dette skal en Dag blive et Vidnesbyrd imellem dig og mig. NB. Jeg nægter ikke, at jo din Banghed at blive røbet for din tro Fætter, og din uforskrækte Overladelse af dig selv til din Elsker, har forekommet mig anstødelig, og maaskee burde billig videre mistænkes, om ikke jeg var i Domme ligesaa efterladen, som streng i Moraler.

9

3die Post.

Din Kierestes Friheder hos dig skal under Forlovnings- og Helte-Tiden have sine visse Grændser, over hvilke det aldrig maa tillades ham at gaae, skjønt han det med Bøn eller Trudsel efterføjte, langt mindre maa du være skiødesløs i den Sag, eller gelassen imod en liden Mine, eller selv give fordægtige Anledninger. Bild dig ikke ind, at Eng-Marken er strax opgiven, fordi det heder: I skulle have Hinanden, allerhelst I har foresat eder at oppebie Tiden. Er du en Heltinde, da lærer Dyden dig af sig selv at gjøre din Elskere de nærgaaende Ting vanskelige; men er det en Galanterie-Couquette, som du har giort, da maa du være saa meget meere bange for Verden, at skride til Yderlighed, saasom du da har ingen Ret til hans Taushed med dig, uden for saavidt han finder sig beføyet dertil af sin Høflighed. Overalt har jo Mangelen paa din Faders Samtykke altid giort Underhandlingen med N. N. muelig at endres; ikke? Altsaa haaber jeg, at dobbelte Grunde har havt Magt over dig, at holde din Person retire hidindtil, og efter

10

din Faders Død bør du dog forestille dig Mueligheden af Erindring.

4de Post.

Indgetogenhed og Sindighed i den almindelige Omgang anstaaer et hvert ungt Fruentimmer meget got, men er en gift Kones Ære, og en Nødvendighed for en forlovet Møe, Din tilkommende Brudgom er i Henseende denne Post din virkelige Ægtemand, og har allerede fra det første Øyeblik af eders indbyrdes Samtykke iklædt sig alle de med den Karakter følgende Rettigheder og Forpligtelser saavidt, nemlig, Spørsmal er,

om eders Omgang med andre? Du, min Cousin! i sær staaer nu i din Prøvnings Tid, naar han holder Øye med dine mindste Idrætter, og derefter bedømmer din Person og Kierlighed. Det er ham en Ære imellem eder, at du bestemmer en rummelig Distance imellem dig og andre. Dette Offer misunder du ham ikke, og koster dig ingen Umage at gjøre, om du svarer til den Titel du ventelig bekiender dig til.

11

Man har havt Exempel paa dem, som have gjort en ypperlig Begyndelse, ja paa dem, der i 8, 10 a 12 Aar har været ærlige og seyerrige Heltinder; men har dog tilsidst maatte overgive sin udvalgte Brudgom for en pludselig Nød skyld; thi de er enren bleven besvangrede, eller (det som er nok) bleven blottede af en anden, saasom de have ikke nok holdt deres Kar i Helligdom; men tabt sin Reservation først i det Almindelige, hvorfra Turen underhaanden har gaaet til de yderlige Ting.

5te Post.

Da det nu er allerede fire Aar omtrent, som du har givet dit Hierte i Mands Vold, og under den Tid Fortroligheden er bleven meget stor, som deels forstaaer sig selv, da var jeg ikkun en troløs Raadgiver, hvis jeg formante til nogen Erindring; men i sær, som jeg nu har lært at tiende din Kierligheds Gienstand, og erfarer, at intet paa ham er at udsatte. Jeg anbefaler dig altsaa den til den Standhaftighed og Bestandighed, som er din Person værdig, og allerede nu skal udgiøre din egen Profession

12

og Hoveddyd. Lad nu den hele Verden vende sig op og ned, bliv du dog den samme, saasom det bør dig at være; og med denne Post slutter jeg, samt gratulerer eder begge.

En anden Sag er, om N. N. giver dig Billigheds Aarsager til et andet Sind, som dog med megen Omstændighed bør overveyes; men her sættes forud, at han paa sin Side er uden Brøde og Skyld, da er det en klar Sag, hvordan du bør at være.

Spørsmaal: Nu faaer du et andet Tilbud, som (lad være til uforlignelige Grader) skulle have et bedre Udseende? Svar: Valget og Billigheden siger sig en allene selv, saasom Valget allerede er engang gjort; men sætter endnu tvende Ting, hvoraf det ene er nødvendigt: Enten skal Vedkommende vide den Forbindelse du forud har til N. N. og nøye sig med din pludselige Resolution til Forandring. Da er han dig ikke værdig, med mindre man sætter forud, at du har ingen Dyd. Veed han det ikke, saa bedrager du ham med din Stiltienhed, og røber, at du ikke har i Sinde at elske ham, som en Kone tilkommer.

13

Dette forstyrrer dit hele System, og vidner, at du ikke er værdig at eye en ægtemand, end sige N. N. som sættes forud at have med Oprigtighed elsket dig. Man har vel hørt, den som af Kaadhed har i sin Brudgoms Fraværelse valgt sig en Courtisan, og fundet sig i strax derpaa at gifte sig med ham & c. men dette var en Skiøge, og er ikke noget Exempel at følge.

Værdige Læser.

Her udelader jeg for sine Aarsagers skyld et Stykke af Originalen, som jeg, saadan som den her staaer i Afskrift, har fundet iblant en gammel Mands Papirer efter hans Død, allene Opskriften er min egen. Jeg har anseet Papiret værdig at blive offentligt for den hele gam: meldags rene usminkede og strænge Maade skyld det bruger, at sige Dyd og Laster lige frem, som i denne Tids Alder næsten er aldeles kommen af Brug, og maaskee til liden Nytte,

14

saasom det nu omstunder heder uden Ende og Grændse, at man skal kryde, det er, belyve Sandheden.

At det er en privat Handling, og følgelig angaaer visse Personer i sær, kan ikke hindre mig; thi de Vedkommende ere dog skiulte for al Verden, om de endnu ere til, og af personlige Idrætter v. g. Historier er det man egentlig skal hente den sunde og paa Sindet best frugtende Moral. Man seer lettelig, at Skrif tet ikke er opsat for at trykkes; men dette er Vand paa min Qværn, thi det vidner om en sandfærdig Historie.

Brug det, min Læser! dig selv til Gavn, gak i Fred, og skiul dit Ansigt, om din Samvittighed kiender dig medskyldig.

1

Et nyt og nyttig Uhrverk, som tydelig viser Fruentimmerne alle Timerne og

Mandfolkene

alle Korterene.

Hvad er Klokken? Og hvad burde den være?

Trykt hos L. N. Svare, 1771.

2

4 Maar jeg med min Aand gaaer ind i den vidtløftige Betragtning over Tiden og Menneskers Handlinger i Tiden, møder mig Skræk og Bedrøvelse; og mit nedslagne Sind vil neppe laane sig til en Betragtning af saa sørgelig et Slags.

Men hvad vinder ikke jeg og enhver tænkende Læsere, ved at anstille en Betragtning af saa ædelt og saligt et Slags?

Nytten og Opbyggelsen opveyer her Sorgen og Skrækken, og hvad Glæde er de større, end den, min Aand nyder, ved at gjøre noget Got i Verden med min Pen?

Hvad saligere Fryd paa min Døds seng, end denne; at have opbyggt mig selv og andre med nyttige og frugifulde Betragtninger?

Vil den støyende Verden her møde mig med den uanstandige Indvending, at et Skrift af saa alvorlig et Indhold, som dette, vil kuns faae faa Læsere og Liebhabere.

Mig bliver det det samme, naar jeg kuns faaer mit ædle Øyemærke opfyldt, endskiønt

3

5 jeg ønskede, at mange vilde læse dette og andre nyttige Skrifter; deres Siele vilde i det ringeste befinde sig bedre ved en Læsning af dette Slags, end ved de forargelige Skrifter, som vore Boglader og Huse nu vrimler af, til en evig Skiændsel for Forfatterne og Nationen.

Bruges skiønt de almindelige Uhrverker for meste Delen snarere til Pragt og Unytte, end til Eftertanke og Nytte, skal dette i det ringeste intet Ondt gjøre i Verden, men endog i Spotterens Haand blive et Opbyggelsesmiddel, hvis han selv vil have det.

Hvad er Klokken? Delt Spørmaal er et almindeligt, og gjøres ofte nok om Dagen; men det Svar, man faaer til sin Efterretning, er for meste Tiden ligesaa uvigtig som Spørmaalet.

Naar den Gierrige spørger: Hvad er Klokken? Er det ikke saa det samme, som han vilde sige: Er min Tid endnu ikke forløben, som jeg skal have til at berige mig udi; jeg har endnu nogle Sække, nogle Tønder, nogle Kam-

4

6 re at fylde med Penge og Korn, med Guld og Sølv og Forraad til mange Aar; men du Daare! nu staaer Klokken, det er din Dødstime; i dette Minut skal din Siel fordres af dig, hvem skal saa have alt det, du har

sammenskrabet?

Dine Børn? det bliver Skarn; thi dem har du bedervet med din kietterske Lære, og dit urimelige slette Exempel.

Fremmede? nei; hvem vilde være saa daarlig, at benytte sig af Midler, sankede paa saa ulovlige Maader; man maatte tænke, at vente Guds Straf over sig, hvis man ikke strax gav hver en Bitte til de Fattige,

Naar den Vellystige siger: Hvad er Klokken? er det ikke det samme, som han vilde sige: Jeg har endnu saa og saa mange Visiter at gjøre, jeg skal endnu hen til den og den Frue, til den og den Pige, inden jeg lægger mig; jeg feiler endnu den og den Viin; Mit Bord er ikke fuldkommen, hvis ikke den eller den Ret kommer derpaa.

5

7 Men du Daare! nu slaar Klokken; der er din Dødstime; i dette Minut skal din Siel tages fra dig, hvem skal saa have alt det, du haver opsparet for din lekre Gane og dit geile Legeme?

Kan enten Skiøgens glatte Ord eller Kokkens hele Kiøkken-Kunst jage Døden paa Dør?

Prøv nu, om Hoerkonens indtagelige Karesser kan betage dig Dødens Skræk; prøv om denne Sirenes fortryllende Arioser kan overdøve den grumme Døds forskrækkende Tordenstemme, denne nemlig: I Døde kommer hid til Dommen.

Naar den Hoffærdige siger: Hvad er Klokken? Er vel ikke det samme, som han vilde sige:

6

8 Jeg har endnu hin Overmand at overgaae; jeg feiler en Klædning, som staaer Sparto til hans; jeg har i en kort Tid gjort adskillige gode Spring, men jeg har endnu ikke gjort dem, jeg kan gjøre; jeg vil i det visse Haab, at stige til Ærens højeste Spids, see hele Verden over Skuldrene, og et af mine Øye kast skal jage Skræk og Frygt i alle Hierter paa min Overmand, Ligemand og Undermand; men du Daare! nu staaer Klokken, det er Din Dødstime; i dette Minut skal din Siel tages fra dig; hvem skal saa opfylde alle dine saavidt udseende Planer?

Vil nu din Dødstime blive heldigere for din Aand, naar den skal gjøre et vigtig Blik ind i Evigheden; eller mener du, at dens Overfart skal blive lettere, om du fører den over paa din Hovmods stolte Vinger?

7

9 Vil Dødens mørke og snevre Dale blive klarere og videre for din lykke og opblæste Aand, fordi dit Støv her i Tiden har ophøyet sig over dets naturlige Grændser?

Mener du, du Daare, at Forkrænkeligheds Engel vil lade sig vise af, naar du oplukker for den din Garderobe, og tænker du at forskrække Forskrækkelsens Konge med nogle Favne meer eller mindre Silke? Nei; tænk ikke saa daarlig! og vent ikke Umueligheder, smedede i din fortumlede Hierne, ved Indgangen til Graven.

Naar den Indbildte siger: Hvad er Klokken? er det ikke saa det samme, som om han kunde sige: Jeg har endnu saa og saa mange Rivaler at styrte, saa og saa mange Mirakler at gjøre ved min Veltalenhed, ved min

8

10 endelige Viisdoms æ Indflydelse paa det Almindelige, ved min endeløse Indsigt, ved min meget Formaaende, ved mine vidt udseende Begreber, ved den Skræk og Frygt, min vigtige Person har indjaget Vreden.

Men du Daare! jeg skal sige dig noget: Hør til! nu slaar Klokken; det er din Dødstime; i dette Minut skal din Siæl tages fra dig, hvem skal nu fortsætte alle dine Narrestreger? Du eller en anden?

Vil nu din frække Indbildning holde dig fri fra at gjøre det farlige Spring fra Tiden til Evigheden, som du aldrig har indbildt dig at skulle række til dig?

Vil nu din frække Indbildning hielpe dig ud af dit store Regnstab, som Skræk, Dødens Fuldmægtig holder for dit Øye?

9

11 Du troede, at Verden ikke kunde staae, hvis den mistet saa herlig et Creatur, som du. men viid, at du formedelst din Kundskab og, indbildte Viisdom har kuns været er stort Nul i WeVden, men i Henseende til din narriske Ondskab fyldet Verden med lutter Urimeligheder og Laster, der nu raabe f dig langt ind i

Graven, og fordoble Dit græsseige Regnskab, du har at gjøre.

Har nu dine Luftkasteller saa stærke Mure, at de kan gjemme din Aand, din stolte Aand fra den evige Vrede?

Eller troer du endnu, du Stakkel, at Doden vil flygte, naar han hører paa dine Ord, satte paa Skruer og paa dine ved Egen-Kierlighed forkunstlede Talemaader?

10

12

Nei; din Indbildning vil meget mere forbause dig, nu du seer at du er en Haandfuld Støv, og at Forraadnelse er den Skat, som du har baaret om med dig i dit Skrøbelige Leerkar, og hvoraf du saa dristig og saa daarlig har brystet og hovnet dig.

Naar den Misfornøiede siger: Hvad er Klokken? Er det ikke saa det samme som han sagde:

Jeg har endnn saa mange Agerland, jeg skal have lagt til mine, førend jeg med Sandhed kan sige, at jeg har et fornøyet Sind; dem faaer han; men hvi saa urolig? og saa sorrigfuld? Naar fik den Misfornøiede nok? Tier ve! hans ønskende Mund, førend den stoppes med Muld?

11

13

Jeg skal endnu have min Naboe ruineret, der har mere end jeg, hvilket er Materie nok til at hade ham; jeg veed, at hvad han har faaet har han ikke arbeidet for, men faaet det ved blotte Hendelser, og skulde jeg taale, at han med Roelighed skulle komme til at besidde det, der har kostet ham saa liden Umag at erhverve; nei; jeg faaer ikke Roe, førend jeg seer ham ikke at eye flere Meubler, end en Bettelstav og en Staaderpose; nu har jeg sendt ham To Prokuratore paa Halsen; kiender jeg de Folk ret, saa skal de nok lære ham Quid Juris, og plukke Gaasen saa net som nogen.

Men du Daare! Nu slaaer Klokken; det er din Dødstime; i dette Minut skal din Siæl tages fra dig; hvem skal saa fortsætte din Hævn og din Misundelse?

Du har jo ingen Børn; thi du har været alt for Misfornøyet med Kiønnet til, at

12

14

du skulde have toridt følge Naturens Drift, og gifte dig. Nei; da vilde din Urde ret begynde; hvem skal da nu paatage sig at gjøre din Naboe ulykkelig paa dine Vegne?

See! du Daare! nu maae ret din Misfornøyelse voxte, da Døden kommer dig paa Halsen saa uventet; men du skal dog døe og ilde var det, at du glemte, at du var Menneske; men vel at du faaer det at vide, endskiønt det er for silde, gid til din Frelse!

See her! hvorledes Tiden misbruges og spørges bort af de forfængelige Lasternes Slaver.

Gid en Gave, saa kostbar som Tiden, maatte i Tiden blive bekiendt for de

13

15 Dødelige, førend de for sildig i Evigheden skal faae at vide, tak intet var dyrebarere end Tiden, og at der er nu ikke mere Tid, men den lange — — den lange — den lange Evi h d.

Om Tiden.

Tiden fordret har mit Regnskab at udføre

Jeg sagde: Regnskab Tiid nødvendig have

Maae.

Hvo Tiden haver spildt, naar han skal Regnskab

gjøre,

Hvor kan han uden Tid sit Regnskab rigtig faae? Mig Tiden nægtede mit Regnskab at opsætte, Mit Regnskab,

sagde den, har halet Tiden

bort,

I Tiden burde jeg mit Regnskab for mig rette, Nu er der ingen Tid, mit Regnskab gaaer for kort.

O Gud! hvad Regnskab kan saa stor en Tid beregne,

14

16 Hvad Tid kan strække til at faae slig Regnskab

klar?

Jeg Regnskab har forført i Tiden at antegne. Nu begge, Regnskab, Tid, mig overrumplet

har,

Ak! Ak! nu seer jeg strax min Levetraad til Ende, Men kan for Tiden ei mit Regnskab lægge ned, Fordi den Tid jeg vel ei viste at anvende Kan ingenlunde i mit Regnskab finde Sted. Grev Oxenstjerne.

1

Tanker Ved Synet af de menneskelige

Elendigheder.

En Riig og en Fattig mødte hinanden, men HERren gjorde dem begge.

i Kiøbenhavn den 21 April 1771.

Trykt hos August Friderich Stein, og findes hos hannem tilkiøbs.

2

3

Cleon, en rig Adelsmand, af en Familie bekiendt ved sine dydige Fornemmelser og ædle Handlinger, møder en Dag Solim, som, bag en Busk, tankefuld overvejer sine Elendigheder. Cleon standser, nærmer sig, for at mærke den skiælvende Sørgendes Toner; hans Hierte, ikke ubevandt ved de Elendiges Taarer, ved de Plagedes Smerter fremstilte sig for at dele Solims bittre Øyeblikke.

4

Solim:

Viise Skaber! din mærkværdige Huusholdnings-Maade her paa Jorden forvirrer, forvilder dine kortsynede Skabninger: de vil begribe dine Veye; men gid de vilde allene beundre dine Spor!

Da din Viisdom udviklede mig af mit raa Intet, og tilloed mig, at see din Verden, denne mærkværdige Klæde, gav mine forvirrede Graad noksom tilkiende, at min Siæl, disværre! havde tabt de glade Evner, at beundre din Viisdom saaledes, som jeg burdte; — ja mine Taarer, disse den menneske Elendigheds sandfærdige Propheter, malede for min nysblæste Siæl Livets Plager, vel med forvirrede Træk, men med rørende Farver. Din lille spæde og afmægtige Skabning læspede, Alviise, om din Adams Fald, om det tillukte Paradies, men glæd dig min Aand! om den oplukte Himmel. — Skulde vel din nyefødte Skabning være til, uden, om ikke kiendeligen, saa dog paa en uformærkt Maade, med raa Sukke, med Børne-Taarer at begynde

5

sin Livs Gang med sin Liig-Sang? — Var Tabet af den søde Lighed efter dig, Alviise, ubetydelig? — Skulde Copien af dit Mester-Stykke, evige Byg-Mester, møde Verden med en munter Latter, da Originalen selv, din kort tilforn lyksalige Adam løb bort bag en mørk Busk for at giæmme sig, sin Skam og sin Skræk langt fra ditdir milde Ansigt, som da lynede af Grumhed og Vrede? — Skulde din Fiende, din Faldne træde ind i din Verden, som i en Danse-Sahl, med et muntert Ansigt, med et vittigt Udseende, i en flygtig vild Stilling? — Skulde det vel have kostet din Almagt meere Viisdom eller din Viisdom meere Almagt, at tillade mig at see Verden første Gang, som en 30 Aars Adam, end som en lille, spæd, svag og hielpetrængende Skabning? — Har din Viisdom, Al-Viise, her forandret eller forringet sit dybe System, fordi den menneskelige Hovmod, den vittige Forfængelighed møder her en Afgrund af Viisdom og falder paa at binde sig med en Kiæde af unyttige, unødvendige og forvovne hvorfor? — Ney, Almægtige! din Viisdom, som

6

bedre indsaae det Breede og det Lange, det Høye og det Dybe i Synde-Faldet, end nogen af dine frelste Skabninger, behagede ved din Viisdom i Raad med din Almagt, at aftrykke et sørgelig Billede ved begge de mærkværdige Ender af Livet paa vore ulydige Forældres Forbrydelser. Og, Retfærdige, behøvede vor Stolthed ikke denne Ydmygelse, eller Barmhjertige, gik din Retfærdighed for vidt i sin billige Vrede, i sin vreds Billighed? — Ney, som en retfærdig Hævner vilde du straffe, men som en barmhiertig Fader vilde du skaane. Skulde da, allerkiæreste Skaber, min stolte Aand forvirres og forskrækkes, forbittres og opirres ved den første Seene i Livets Elendigheder? — Ney Viisdom! ney Naade! — men Sange, men Sukke, men Taarer ledsagede af salige Glæder, af ømme Fornemmelser, af taknemmelige Henrykkelser skal ile til din Trone, og vidne, Alviise, om min Erkiendtlighed. Skulde jeg tillade Misfornøyselsen at være mit Hiertes Tolk ved Synet af Livets Elendigheder, disse uforbigiængelige Følger af Ulydighed imod en Gud? — ney, en for-

7

nuftig Glæde skal altid raade over en billig Bedrøvelse, og mit Hierte, det Hierte, du selv dannede, o! Evige, bør ikke være fremmet ved disse to uadskillelige Galskabs Venner. — Du vilde o Kierlighed! at disse to altid skulde være med hinanden, følge mig i Livet, følge mig i Døden. Lidelser og Livet skulde knyttes sammen som Siæl og Legeme; det eene maatte være det andet lige saa nær, som din Retfærdighed og din Barmhjertighed. Min Siæl nærer udi Smerterne, som i sit Element, skal aldrig med Uvillie vende om til mit Livs første Skridt; ney der hvor de menneskelige Elendigheder støde sammen der er den rette, den rige Materie til at beundre den Almagt, som fastsette Verdens Orden, at tilbede den Viisdom, som tillod Verdens Uorden, og at velsigne den Naade, som udvirkede Verdens Redning. Midt i den Punkt, hvortil alle Livets Smerter iiler, seer jeg min Gud. Min Aand, fordybet i sin trøstende Geometrie udmaaler her min evige Skabers Fuldkommenheder og tilmaaler sig lutter salige Glæder: mit vigtige Facit er værd at skrive: det bliver Evigheden.

8

Naar min Aand forvirret omkastes i Plagers Hvirvel-Vind, og den afmægtig vil dukke under i Smerter Strøm, styrer du, Algode! Min Mistroe til Land, som er nær ved at synke. Skulde Livets Byrde trette den, som tør vente hastige og tilstrækkelige Kræfter fra en ubedragelig Himmel? Skulde Dødens Trusler skrække den, som kiender ikke andet end Liv? Og Armod, den saa ilde udraabte, Armod skulde den kyse den saa vigtige Skabning, et Menneske? — Ney. Vel betler jeg, men vid du Rige, at jeg betler om Erindringen af dit Fald i samme Øyeblik, som jeg betler om et Stykke af dit Brød. Bør du see mig for din Dør, uden at see hen til Døren paa din Grav? Og troer du, at det er en Skam for mig, at Verdens Herre sender mig til dig, for at skildre dig Livets Elendigheder, og væmmes du ved min Lykke, fordi jeg bær den i revne Klæder? Skulde jeg bytte min Viise Gud bort for din uvisse Gud? — Ney; Uviise.

Troer du, o Rige, at Viisdom men trænger til Fløyel og Silke, for at gjøre sig elskvær-

9

dig for sine Elskere, da følg mig til nærmeste Grav, hvor din Aand, bekiendt med fortryllende Billeder, overalt

udstræde i din bedragne Indbildning, ikke vil møde andet end den kolde Skræk, den zittrende Gysen, den gustne Been-Rad. — Men ven din kielne Siæl til saadanne Betragtninger, som avles i Gravene, saa skal du finde Viisdommen at yngle for den i din fattige Broders fortørrede Been. Det vil koste din i Livets Elendigheder nye Siæl Væmmelser, Forskrækkelser, Forvirrelser, førend du bliver vant til at omgaaes den Viisdom, som prædiker midt iblant Støv og Forraadnelse; men kiendte du Viisdommen, da vilde du neppe nægte den de fleeste Timer af dine Lives Dage. Jeg væder, at da skulde din Haand med større Vigtighed og meere Nytte behandle et Dødninge-Been, end en Viin-Pokal i Kredsen af dine Venner, maaskee dine Forrædere. Henrykt af din Viise Huusholdnings-Maade, kaster jeg mig, o evige Kierlighed! i dine Arme; og fra denne Freds-Have, vil jeg, med et uforsagt Mod betragte Udsigten af Livet og dets Plager; men min Aand vil

10

ikke trette med den Viisdom, som paa en urykkelig Grund bygger alle sine Handlinger, og tillader ofte, at Menniskets Aand ikke møder andet, end et tyk Mørke og ukiendelige Skygger af den fortrøstende Rimelighed der, hvor vor Tænke-Spæhre bør slippe, for ikke holde op at være Mennesker. Skulde ikke det højeste Væsen, der blæste de mindre fornuftige Væsner have sig noget forbeholden, ved hvis Beundring de aldrig skulde lade af at kiende ham, som Gud, som Almagt, som Viisdom, som Naade? Og tør vor Forvoventhed gaae saa vidt al vilde indskrænke vor evige store Overmand til at giøre os hans svage og kortsynede Beundrere Regenskab for, hvorfor Dydens Natur skulle være af en anden Beskaffenhed, end Lastens Egenskaber, hvorfor det menneskelige Hierte skfulde fornemme Forskiæl paa Glæde og Smerte, hvorfor Forsynet vilde lukke sig ind, bag et Gardine af en uigiennemtrængelig Almagt og Viisdom i de Tider; naar Menniskets Skiebne behandles og omskiftes? Skulde min Armod og mine Smerter, min Nød og min Trang treffe saa nedrig og feig et

11

Hierte hos mig, at, fordi jeg mangler det nødvendige eller det Behagelige i en fordervet Verden, jeg da skulde dadle og bespotte den Almagt, som tillader mig at udgyde Taarer af Trang og Smerter, naar andre drukne af Livets skadelige Overflødigheder, leer og synger?— Ney; saavidt skulde min Fornuft ikke engang faae Raade-Rum, om den spilleMester allene, og Religionen ikke vidste at ydmyge den. Min Armod giver mig langt andre Lextioner: den peger paa den guddommelige Viisdom, som saae, at det Lidet er nyttigere saavel for det moralske, som for det physiske Liv, end det meget. Den giver mig det beste Begreb om de Fornuftiges evige Velgiørere, at han har tilmaalt ethver af sine tænkende Væsener saa meget til Siæl og Legeme, som han forefandt for got og tilstrækkeligt; og er jeg vis om denne Sats (og hvad byder mig at tvivle herom?) hvad skulde da bevæge mig til at troe, at jeg har for lidet, fordi jeg er fattig, eller en anden for meget fordi han er rig; og det glade Begreb om denne Sats er just den første Grund-Steen til Sindets For-

12

nøjelse og vor Aands Hviile og Nøysomhed i det Guddommelige Forsyns skiulte Ven.

Ach! at mangen Rig havde et Hierte saa igiennemtrængt af disse guddommelige Fornemmelser, af disse glade Forestillinger, som et roelig og fornøyet Sind med Guds Villie fører med sig! Da vilde Fattig og Rig ikke blive to saa uendeligen ulige Skabninger i Verden. Den rette Kundskab om Forskiællen og Aarsagen til Forskiællen imellem en Croesus og en Lazarus vilde da aldrig avle Foragt eller Haardhed af sig.

Cleon.

Viise Solim! lad mig være den lyksalige Rige, som maa høre paa denne Lærdoms fulde Taler, at min Aand ikke skal være en fattig Aand i et riig Legeme.

Solim.

Og de har hørt, min Herre, paa min mavre Philosophie, og mine mangelhaftige Begreber ere blevne dem bekendte!— ja: der seer de, min

13

Herre, at den Arme har, i sin sørgelige Eenlighed, endnu en anden Næring, end nogle Stykker Brød. Den Almægtige er ogsaa hans Velgiørere. Kort at sige! den Arme fattes meere i de Mægtiges Indbildning, end han selv kand faae Leilighed til at fornemme. Hans Trang har hans Legeme til Gienstand; men den Arme veed ogsaa, at hans Legeme er forgiængelig og rører sig kuns for en kort Tid; hans udødelige Aand behøver ikke at mangle, naar den har Lyst og Drift til at matte sig med Betragtninger, der henter ham alting fra den Almægtiges rige Forraads Kammer. Der skammer han sig ikke ved at trygle; der afviser man ham ikke tom; der er aaben Taffel for hans hungrige og villige Aand.

Cleon

Men Solim! er det mueligt eller troeligt, at din Forfatning ikke gjør dig kied af Livet, eller bringer dig ind i en Længsel efter, ar Forsynet vilde sætte dig i den Riges Tilstand?

14

Solim.

Ney; aldrig, Cleon! aldrig. Det guddommelige Forsyn har en Spise, som ikke meget er i Brug ved den Riges Bord, men den retsindige Fattige ved hvad den duer til. Denne Spise er Nøysomhed. Vor udødelige Aand, imens vor Smerters Tid varer her i Livet, trænger til Mad og Drikke. Jo meere vor Aand bliver vandt til denne Spise, jo meere Liv, Vext og Kræfter faaer den. Den kand aldrig faae Leylighed til at betragte den, som et ækkelt og kiedsommeligt Manna; thi den evige Velgjørere giver den hverken meer eller mindre deraf, end den behøver til at tilfredsstille sig i dette Livs tørre og tornefulde Ørken. Dersom vor Aand fik for meget deraf, har den Viisdom, som vaager over udødelige Aanders Velgaaende, forud seet, at den vilde blive tryg og sørgeløs, mæt og kiedsommelig, doven og uvirksom, mat og frugtesløs. For nu at bevare Aanden fra disse snæliske Mangler, giver Viisdommen den Nøysomhed mod Maade. Dersom vor Aand fik for lidet deraf, saa vilde den ufeilbar blive bedrøvet og mis-

15

trøstet, afmægtig og udtæret, skrøbelig og brøstfældig, murrisk og misundelig; men paa det at Standen nu ikke skulde blive et Offer for disse Ufuldkommenheder, giver Viisdommen den daglig en tilstrækkelig Nøysomhed.

Cleon.

Ach! lykkelige Solim! du opvækker min Misundelse. Min Rigdom er mig til Byrde. Jeg vilde gjerne give den bort, for at nyde nogle af dine Fornemmelser. De fortryller mig. Dine Lærdomme opbygger og hendrager mig. Lad mig blive Solim! og kiereste Solim! vær du Cleon

Solim.

Herre! det passer sig ikke paa din høye Siæl, at vilde dette Skifte. — Dine Lemmer ere vandte til den kielne Magelighed; din Aand vilde svimle i sine Bedrøvelser. Naar den var sluppen ud af Overflødigheden, sit Element, da vilde den omskiftede, den forlegne Solim snart leede efter den lykkelige, den rige Cleon, og den

16

forvandlede Cleon vilde væmmes ved at vende om til sin forrige Hytte med sin Bettel-Stav i Haanden.

Cleon

Lær mig da, at faae dine Fornemmelser og Begreber, min Solim, saa vil jeg som en nye Cleon benytte mig af dem.

Solim.

Vil du imellemstunder møde mig ved denne Busk, saa vil vi begge, med vore Taler, ære, ophøye og velsigne Verdens Herre.

1

EPHEMERON,
eller
det gamle
døende Insect.

Kiøbenhavn,

trykt hos L. N. Svare, boende i Skinder-Gaden, 1771.

2

Forerindring.

Nærværende Fabel er ingen Original af min egen Opfindelse; jeg haver fundet den i en Svensk Samling, hvor den skal være laant af en Engelsk Forfatter. Jeg har altsaa ingen anden Fortieneste, end denne (om den ellers er nogen) at jeg haver indklædet den saaledes som den her befindes. Carakteren er meget almindelig, og afbilder den af horak skildrede.

Laudator temporis acti.

Se puerô.

Tilraadelse af nogle faae Venner, hvis Indsigter jeg tør forlade mig paa, forvolder dette Stykkes Bekiendtgjørelse, og den derudaf kommende Fordeel skienkes de Danske Frie-Skoler til Beste.

Kiøbenhavn dan 12 Septembre

1771. Af

Niels Krog Bredal.

3

Ved Floden Hypanis, i Landet Scythien, Som de Kort-levende Ephemera udklækker, Hvis snævre Levetid til nogle Timer rækker Der fandtes En iblant, fød ved Dag Brækningen.

Den allerstørste Hob i denne Republik,

(Hvis allerlængste Liv een Dags Forløb indslutter) Maae fødes, parres, døe i nogle faae Minuter, Og hvad de kalder Aar, hos os er Øieblik.

Men dette gamle Kræe, ved Solens Opgang fød, Var levende endda, da Solen skulde dale; Naturens sidste Gield han skulde da betale, Hans tunge Alderdom var Forbud for hans Død.

Saa lang en Kiede af Sekunder, Tertier, Den Mængde Pulselag, hans Blod alt havde slaaet, Førend det usle Kræe slig Alder havde naaet Ham forekomme nu som mange Sekuler.

4

har vor Nestor ei i denne lange Tid Udstaaet, seet og Hørt, opdaget og ugrundet?

Hvor mangan Sandhed har vel ikke han udfundet, Deels ved Erfarenhed, deels ved udtrættet Flid?

Og hvad Omskiftelser, hvad Farer, Hendelser Er det, som ikke han i sin Tid har oplevet? Han, som var saa forsøgt paa Verdens Bane blevet, Hvorved han hærdet var mod alle Fristelser.

Hans Kiempe-stærke Krop og hans Afholdenhed, Samt maadelige Brug af Vellyst, Mad og Drikke, Et Sind, som kunde vel i ondt og godt sig skikke, Sligt Grunden havde lagt til Livets Varighed.

Han havde reist omkring; langt fra hans Fødestavn Blandt lutter fremmede han ofte havde vanket, Med egen Skade tidt Erfarenheder sanket,

Og lange siden saae blandt Viises Tal sit Navn.

Af Alderdommen nu Han Byrden følede,

Samt al den Svaghed, som med samme er forbundet; Det lidet feilede, han havde dem misundet,

Der vare døde bort ved Middags-Timerne.

5

De ere, sagde han, betids bortrykkede Befriede fra alt det Onde, som nu falder Mig saa utaaeligt i denne høie Alder,

Da jeg mig nu som Barn igien paa nye skal see.

Dog meente Han, at det var uforsvarligt gjort, At lade døde med ham hans mange Slags Indsigter, Hans store Forraad af Erfarenhed og Pligter;

Den Skat for ædel var, til saa at kastes bort.

For Børn og Børne-Børn det heel nødvendigt var At høre af hans Mund de underligste Sager Om Fødsel, Sygdom, Død, om Velstand, Lande-Plager,

Og de Omskiftelser, som han oplevet har.

Thi af hans gandske Slægt var ingen levende, Der fra saa gammel Tid, som han sig kunde mindes, Han kom ihu de Ting, hvoraf de kunde findes

Knap Vidnesbyrd, knap Tegn, ja knap Afmindelse.

Din spørgsøms unge Flok, Insecter, som i alt Oplevet havde knap halv-hundrede Minuter, Forsamles i en hast, og Kreds omkring ham slutter,

Ret som om noget blev af et Orakel talt.

6

Hvert Øie fæstet var paa hiin Ærværdige,

Han selv af Skaren blev som Himlens Tolk

betragtet;

Hver Talemaade blev som Guders Tale agtet, Og man anhørte ham med fuld Henrykkelse.

Hver rar Tildragelse, som han for dem beskrev,

Af nye og gammel Tid, hvert pludseligt Tilfælde, Som da laae næsten skiult i Tidens Mørk og Ælde, Ret som et Vunderværk af dem betragtet blev.

Som de udregnede, saa fremkom Verdenen, Samt alle skabte Ting, ved første Glimt af Dagen; Vor Nestor var da just iblant de Dyr opdragen, Der øiensynlig selv har seet Skabningen.

Nu stod fast Solen alt ved Enden af sin Kreds, Vor Gamle Enden seer, paa sin og Verdens Alder, Han derfor Børn og Slagt, samt Venner sammenkalder,

For at raadføre dem, og saa at døde tilfreds.

Med denne Tidende hver Vinkel opfyldt blev.

En Egn, en Fodbred stor i Vidde og i Længde, Udskikkede sin Sværm i fast utallig Mængde, Da deels Nysgierrighed, deels Fordeel dertil drev.

7

En Jordsvamp blev udvalgt til dette Samlingssted; Den kunde dække dem med en fornøden Skygge, Og gjøre hver i sær, for Solens Straaler trygge, For ret at høre alt med Agtpaagivenhed.

Den Viise, som nu laae i Dødens sidste Stund, Og saae det Øieblik at være nær forhaanden,

Som var for ham bestemt til at opgive Aanden, Tiltalede dem saa af sin Død-bleege Mund:

"I elskelige Børn! hver Ting sin Grændse har, Det allerlængste Liv har dog sit Maal og Skranke;

Udødelighed ei bør komme os i Tanke,

Naar jeg engang ei selv derom forsikret var;

Jeg som oplevet har saa mange Hendelser, Som har udi min Tid saa meget Ondt udstaaet,

Saa mangen Slags Fortræd og Fare giennemgaaet,
Jeg, som mod Lykkens Stød og Skiebnen hærdet er.
Jeg som ved vigtig Dom og faste Slutninger Har skierpet Dag fra Dag min moedne Eftertanke,
Og har min Viisdom bragt snart uden for den
Skranke,
Som nogen Dødelig blant os forundet er.

8

Jeg føler meget vel af Døden nærmer sig;
Jeg siger ikke sligt at nogen mig skal ynke,
Langt mindre vil jeg nu mod Skiebnen Uret klynke, Da næsten hver Sekund er mig utaalelig.
Mit Liv en Byrde er: Min høie Alderdom Gjør mig hvert pulseslag eg Aandedræt besværlig, Hver Lem ubrugelig, hver Seene uregierlig;
Hvad nytter mig et Liv, som jeg ei synes om?
Og hvad Fornøjelse har jeg at vente meer,
Af dette usle Liv, der hælder med dets Ende? Alt hvad som hende kan, det har jeg seet hende, Og aldrig noget nyet der under Solen skeer.
Mærkværdigheder nok jeg jo oplevet har,
Maaskee af samme Slags endnu tør flere møde: Jeg saae min Fødestavn i Grund at legges øde, Saa neppe Spor udaf min Fædres Bolig var.

Hvor var jeg Vidne til saa mange Vanhælds Stød, Nu gandske Slægters Fald, nu heele Landes Plager, Nu til en Vens Forliis, der Afskeed med os tager, Nu til almindelig, nu til særdeles Nød!

9

Sammensetningen af vore Legemer,
De skrøbelige Baand, som Siel og Legem knytter, De svage Pillere, som Livet understytter, Bevise meer end nok, hvad vi og Verden er.
Fortræd og Sindets Qval, hvoraf tidt findes Spor, Midt i vor beste Lyst og allerstørste Glæde,
Gjør, at vor Lykke og bestandig fæster Sæde,
Helst i de Ting, som man er selv kan raade for.
O! Ubestandighed! O! Svaghed! O! Fortred: Imod Naturens Lov omsønst Fornuften fægter, Jeg saae et Norden-Veir bortrykke heele Slægter, Just naar de blomstrede i størst Lyksalighed!

Hvor iisner jeg endnu, naar jeg erindrer mig hiin hæftige Orkan, som reiser sig ved Stranden, Da udvalgt Ungdoms Flok gik leegende i Sanden, Og midt i Spog og Leeg henryktes pludselig!

Hvad Jordskielv, Huuses Fald, og Oversvømmelser Har nogle Draaber Regn ei ofte foraarsaget!

Hvortidt har Støbregn ei heel ynkelig nedslaget Det stolteste Pallads, de største Bygninger!

10

Ei nogen Alder kom, ei nogen Tid gik bort,
Som jo med slige Slags Ulykker var forblandet; Den dunkle Taage ei betyder noget andet,
Som undertiden gjør vor Himmel-Luft saa sort.
Naturen tager af. Jeg levede endda

I Jordens Ungdoms Tid, i Verdens første Alder, Jo længere den staaer, jo mere den affalder;

Dens visse Undergang kan intet rædde fra!

Ja selv det ædelste i heele Skabningen, Insekter, Dag fra Dag i Dyd og Kræfter taber, De som jeg kiendte da, i mange Egenskaber,

Gik over Eder langt, endog i Størrelsen.

Troer aldrig mine Børn! at nogen mere dør I saadan Alderdom, som den jeg har opnaaet, Der femten Sekuler nu nær har overgaaet;

Insekter leve ei saa længe nu, som før.

Jeg selv, som taler her, kan med Sandfærdighed, Om hvad mit Øie saae, des sikrere forvise, Jeg saae den samme Sol staae over vores Isse, Den samme Sol, som nu bag Floden synker ned.

11

„Den kaster Straalene til os nu gandske skraae,

I dets Sted, at de da faldt Lodd-ret ned og liige; Vor Luft var mere varm, og klarere tillige End nu, da alleting os Undergang kan spaae.

Hiin gamle Kiempe-Slægt var større, stærkere, Naturen, synes det, snart taber Kraft og Orden, Jo meere vores Sol tilnærmer sig mod Jorden; Thi Sinds og Legems Kraft er i Aftagelse.

Udvortes Sanders Brug mig snart betagen er; Men alt hvad jeg har seet, erindrer jeg heel nøie, Det staaer i denne Stund som malet for mit Øie Udi livagtige og klare Billeder.

Jeg kan forsikre paa, (og hvad er vissere?) Hun angennemme Sol, hvo skulde sligt formode? Ja hiin Ild-sprudende forfærdelige Klode Forflytttes af sig selv, og har Bevægelse.

Jeg saae den, just den Tiid, den nys-oprunden stod Og kastede sit Skin paa denne næste Bakke, Jeg saae dens Opgang selv, (og maae Forsynet

takke)

Da paa dens Bane den sig først tilsyne lod.

12

„Udi min Ungdoms-Tid jeg mig forfriskede, Og vederqvægedes ved denne Bakkes Skygge, Hvor stedse Vandene for Solen vare trygge, Og i det varme Veir dog allid kiølige.

Utænkelige Tid! hvor mange Sekuler Forløb ei førend den sin halve Vei fik gaaet, Før Middel-Puncten var af Cirkelen opnaaet, Og Lyset liige faldt paa vore Hoveder!

Dens Varme tog da til, dens Skin blev klarere, De steege til en Grad, som ei er at beskrive, Den blev utaalelig; vi maatte os begive Udi de dybe Hul ned under Vandene.

Endogsaa vi, som dog Naturen havde skabt Af en saa ædel Malm, som havde slige Kræfter, Saa stærke Legemer, vi maatte følge efter Og for dens Ild og Lys omsider give tabt.

Ja fast det gandske Vand i Floden Hypanis Stod kogende, ret som, om Ild var sat derunder, Ja, skiønt vi os forstak i dybeste Afgrunder, Og nye, opgravne Hul, vi næsten qvæledes.

13

Men nu, da Solen alt er kommen Jorden nær, Dens Skin er bleven mat, dens Varme er aftaget, Og Luften ligesom med Taage overdraget, Naturens Undergang vist nær forhaanden er.

Og inden hundrede, ja færre Øieblik,

Ja inden mindre Tid maaskee, end der kan tænkes, Skal heele Jordens-Kreds i Mørkhed reent nedsænkes,

Naar Solen skiuler sig, hvorfra den Lyset fik.

Ak! nu, da jeg skal døe, jeg skamfuld siige tør, At jeg indbildte mig i mine unge Dage,

Det Helbred, Sundhed, Liv ei kunde Ende tage, Hos en, der dannet var, som jeg, saa stærk og før.

Jeg saae saa mangen Slægt fremspire og døe hen, Jeg holdt det næsten for umueligt nogensinde, At Døden kunde Vei til slige Helte finde,

Der kunde gjøre Skam endog af Alderen.

Saa mangen Farlighed, saa mange Dødens Bud, Som aldrig hidindtil mig havde kundet ramme, Ansaae jeg ligesom Forsikring paa det samme, At Livets Lys, hos mig ei kunde slukkes ud.

14

Bedragelige Haab! hvad Kildren Du mig gav! Jeg maatte tusinde og fleere Anlæg gjøre Af lang Udseende, lod Bygninger opføre,

I Tanke, ingen Tid at flytte ud deraf.

Jeg stolede da kun paa mine unge Aar,

Paa en usvækket Kraft i Vinger og i Seener, Og er det vel med Grund, jeg sikkerligen meener, At ingen efter mig en saadan Styrke faaer.

Men Solen haster selv jo til dens Undergang, Naturen visselig maae undergaae med hende, Min Død et Forbud er, hvoraf man vist skal kiende At Verdens Blive-Tid er ikke meere lang.

Og jeg har længe nok fremdraget dette Liv Paa Verdens Skueplads, for nu tilsidst at være Et Offer for en slet og næsten indbildt Ære, Da mit Exempel nu er Narrers Tidsfordriv.

Men blandt den heele Hob, som overlever mig I den fordærvede og sidste Verdens Alder, Saa rare Hendelser ei nogen Tid indfalder, Som de, man af min Mund nu skal erindre sig.

15

Ei nogen efterdags, som jeg, skal prale af,

Et saa fornuftigt Liv, som jeg har veedst at føre, Og af Vellysterne det rette Brug at gjøre, Som udi al Fortræd mig altid Lindring gav....

Men midt i disse Ord Hans Kræfter toge af. Han af Betragtninger tilovers havde flere; Men da han stræbte paa at ville tale meere, Vort Kræe sin modige og Viise Aand opgav.

16

1

**Epigramme for at lære Folk Fornuft og give dem
noget at lee af oversadt af et gammelt
Ostindisk Manuscript skreven for 200 Aar siden.**

Kiøbenhavn, trykt hos L N. Svare.

2

3

1 Til en slet Skribent. Ja du gjør store Ting, os, smukke Bøger

Men hvad du for din Viid og Hjernesvind os

giver,

Det allerede længst af andre skreven er,

Fy! saa at tage Navn af andres Gierninger. Dog mange skriver nyt, selv de som gaaer i Skole, Om nogle Aar maaskee en i sin Sløie-Kiole.

4

2. Til en Tandløs Kiærling.

Din Tunge Stød paa Stød De gamle Tænder

giver,

I det du pludrer Dag og Nat saa idelig.

Det da før ingen til saa stort et Under bliver,

Om Tandene falder af, som sidder løselig.

Hvis du derfor vil de andre Tænder vare Da maae du meget i din lange Pludder spare.

3. Til en gammel Klynkere.

De ældre Tider du bestandig roese vil,

De nye søger du i alle Ting at laste,

For var der Lykke, Held og Helte-Dyder til; Det var din gamle Snak, og du tør forekaste De nye Tider at de alle Laster har,

Ej nogen Dyd og Fryd, men lutter Sorg og

Smerter,

O! var forvisset, at som gamle Tider var,

Saa er de nye; vi har endnu de samme Hierter

5

Som Adam havde, da han Loven overtraad,

Derfor kuns noget spar udaf din egen

Graad.

4.

Til en Postil Præst.

Du læser Folket for af gammel Huuspostil, Vel, det og hielpe kan at føre Folket til Gudfrygtighed; dog hvis du andet ei kan lære, Saa kan din hønse-Dreng en Præst og gjerne

Være. 5.

Til en Laqvai der var bleven Raadmand.

Du var i gaar (jeg faae) paa Skuepladsen

hvor

Den Pantsat Bondedreng dig Aarsag gav til

Latter.

Spørsmålet nu Hvorfor?

Du med saa megen Griin din rykke Mave

matter?

6

Det latterlige Svar: Spørg min Hovmester ad? O viise Raadmand jeg saa gjerne vide gad,

Om din Fuldmægtig ei i alting for dig svar,

Saa du for Drengen ei det mindste forud har.

6.

En Kirke-Andagt.

I Kirken sad og sov en ret andægtig Mand, Hvor ofte gaaer man ei i Kirken for at sove?

To Fruentimmere af Stand Ved hannem sidde, sladdre, raabe.

Hvor ofte gaaer man ei i Kirken for at see?

At sees og snakke med sin Allerkiæreste? Da Præsten mærkede den Uroe og den Roe, Madame, siger han:

I tale alt for høit, og jeg kan aldrig troe At I forstyrre vil den vakre søvrig Mand,

Som, skjønt han sover her, ei mistet har Fodstand,

Og hiemme han i Nat fik ikke megen Roe.

7

7. At Alting er vel giort.

En Prædikant engang paa Prækestolen sagde,

At alting meget vel og meget viist var giort Saa vel det lidet som det stort.

Men skjønt han denne Text paa beste Viis udlagde

Saa fandtes der dog en, som Puggelrygget

var,

Og derfor megen Tvivl om denne Setning bar Hvorfore han og strax da Prædiken var klar Adspørger Præsten, om han ogsaa velskabt var? Ja: svarte Præsten for en Pukkelrygged er I dannet meget vel, det jeg forsikrer jer.

8.

Om den selsomme Ulykkelige.

Crispin er lærd og klog, har Vittighedens Gaver En høi og ædel Siæl, som ingen Sværte haver Han ogsaa virksom er; og fød til Flittighed

8

Dog stedse usel han af ingen Lykke veed Hvad Aarsag sig engang kand der til Lykke være Crispin ei vil, ei kan Oeconomien lære.

9.

Til Madame Inconstantia.

Hvorfor saa pyntelig da nylig hun var Møe. Hvorfor skal al ven Stats afmenges nu som Høe? For der nødvendig var for Brudesengens Skyld. Men nu ei mere da mit Ønske er opfyldt

10.

Til den Drammatiske Journal.

Som alt i Verden er Critiqver underkastet,

Hvad Under da at du og Stundum bliver lastet, Helst da du laster med lit mere Myndighed,
End der i en Journal kan have Plads or
Stæd.

11.

Om Fiskeren og den store Herre.

En Fisker stod paa Spring og vilde drukne sig. Thi tænk han var ulykkelig;

9

hans Lykke løbet bort, ei komme vil tilbage Da Fiskens Troeløshed vil Krogen mere ei
smage;

Da Herren merked nu Aarsagen til hans Smerte Han strax ham trøstede med ædelmodig Hierte Gav ham sin
Guldbørs frem, og græd ret bitterlig

Hvad sagde Fiskeren: Er I ulykkelig?

Som mig husvale kan, forlindre al min Smerte, Ach svared Herren: jeg har største Sorg i Hierte, Du eene
Sorrig har, fordi du mangler

Brød

Og har nu ved min Pung forvundet al din

Nød.

Al Verden derimod min Sorrig ei kan hemme;

Thi man et Hierte Sorg kan nogen Tiid forglemme.

12.

Til den falske Politicus. I Dag du snyde kan og nogle Dage fleere,

Og derved leve høit i største Herlighed;

Men naar til Slutning du ei kan bedrage me-

10

Thi engang man dit Sind dog allevegne
veed.

Hvad vil du gjøre da forladt? forhadet paa Jorden,

Jeg veed ei andet Raad end da at hænge

dig,

Thi Falskhed ikke er just over alt i Norden,

Hvor ved man tænker sig at gjøre lykkelig.

13.

Om Intet.

Sig Metstaphysicus, sig mig hvad Intet er?

O! der er mange Ting, som Navn af intet bær. En Lærd, en klog Student, som ikke Riidom
seer,

Et Intet er.

En yndig, dydig Møe, som ei har Skillinger,

Et Intet er.

En ærlig Cavailler fuld af Fortienester Er han ved Hoffet ei i Værd,

Et Intet er.

11

En gammel tapper Helt som nys drev Fienderne,

Som frelste Rigerne

Som vel sin Afskeed fik, ei Pension at see Som endnu Mærker nok af Mod og Dyder
bær

Dog Intet er.

O Intet, Intet! Kort: et Intet alting er,

Som ikke Kiendetegn paa Pluti Naade bær.

14.

Daarlighed i Menneskelighed.

I uden Tvivl vil alle nyde

En sød og sand Lyksalighed,

Men ingen af jer Middel veed. En søger den i Vellyst-Strømme En anden stædse vil i Bachi Floder svømme,
En beder Plutus hielpe sig,

En troer ved Titler ret at blive lykkelig Og ere Daarer allesamrnen Dyd er Lyksalighed, og Glædens eene
Amen.

12

15. Trøst til alle Israels Børn eller

Jøder,

Om eder siger man, at I vil gierne snyde;

Jeg svarer ja det rimligt er Men mon de Christne sig og ikke kunde fryde Ved uretfærdig Skillinger?

En tolv pro Cento gav i Aftes til en Jøde Og Tyve maatte han i Dag en Christen bøde.

16.

Til Arleqvin.

Folk takker dig og leer just for du dem beleer, Og slige Løier fleer i denne Verden skeer; Man meget ofte er
fornøiet med en Ven Just naar han os beleer i Ord og Gierningen.

17.

Lykkelig i Spil.

A. tabte nyligen ved Falskhed udi Spil,

Et hundred Dalere, man ham beklage vil:

13

Ei siger han jeg vandt, og dennem skuffede

Thi femten Skillinger jeg gav de Spillende

For Marker som er Brug ved Kort og Tærninger.

O sand Sindbillede paa vore Gierninger!

Man tænker meget tit, at man vi! meget vinde, Tiisidst befindes dog at man gik udi blinde. 18.

Til den som fortæller sine Drømme. Du idelig for os fortæller dine Drømme,

Som du om Natten har Vi hører ei paa dem, vi ei om dennem dømme, Vi neppe blive klar

At see, hvorledes de var sammenhængende,

For Dagen du reent har bortdrømt lysvaagende.

19. Poeten til en Nar. Jeg selv som en Poet nu skriver til en Nar

14

Til hvem da skriver jeg? Til dig og mig, vi begge gjør et Par.

20.

Hvem der har en stor Mund maae have en stærk Ryg.

En Hertug spurte en Voltaire Hvorfore han ei nød den Ære At see sit Navn, sin Stammes Navn Indført udi hans Henriade,

Fordi saa svared' han, de gjorde intet Gavn Mod Frankerig Hertugens Fiender bleve glade,

Og denne høist fortrydelig

Hertugen passed' ham og lod ham prygle af

Saa han derover nær var kommen i sin

Grav.

Til Lyset.

See du dig fortærer,

Dog Nytte fræmbærer Men ikke for dig,

15

Tit Mennesket Lekker Og lystig sig spekker,

Og tærer dog sig,

Dig disse Riim den Lærdom giver At mangel en ulykkelig bliver

Ved al for stor Velgiørenhed,

At mange ogsaa vilde vinde For meget, men de Skade finde Og lutter Ulyksalighed. 22.

Den naragtig Reisende.

Hvad har Leanders Søn lært udi fremmed Lande For femten Tusinde Rigsdaler i et Aar?

Han kan radbrikke Fransk, paa høitydsk kan han

bande,

Og udi Menuet ham ingen overgaaer. Hvad mere? Intet meer, hvad vil man mere have?

Han vel i Kiøbenhavn har kundet dette lære For tredve Dalere, ei nødvendig havt at trave I fremmed Lande om, for alt at faae for-

16

23.

Den ædelmodige Løve.

En Løve med et Bytte stod,

En Røver kom forbi med allerfrekkest Mod; Et Stykke fræk begierer Du intet faaer, var Løvens Svar,

Thi du den smukke Vane har At tage selv. En Vandrings-Mand Med Frygt og skiulen kommer an,

Ham Løven seer og strax forærer Et Stykke meget godt og feed, See sagde Løven, for du har Beskedenhed Saa giver jeg dig det, jeg nægted Røveren, O gid at Mennesker saaledes handlede! Men her de frække see sig just befordrede Og den beskedne er forladt af hver og en.

1

Fritanker

fra Christian Ramus Ferslev, Klokker i Bogense.

**Sorøe, Trykt hos Jonas Lindgren, det Ridderlige
Akademies Bogtrykker. 1771.**

2

3

Højædle og Høiværdige Herre Herr Jacob Rames, Høiværdig Biskop over Fyens og Lollands Stifter, tilskrives disse Fritanker.

4

5

Tillad, den Førstefødde av En halvdød Geist først bæres Til det Huus, som den Livet gav, Og derfor billig æres;

Da Deres Salig Fader var Imod mig som en Fader,

Og jeg endnu Forhaabning har De heller ei forlader

Mig paa en Tankeløsheds Sump, Hvor Legioner Sorger Sig sammenrotter i en Klump Og Sindets Roe forborger.

Den Flid, De vlser i Guds Sag, Gav Guds og Kongers Naade, Og gjorde Siæle med Behag Sig vilde lade raade.

6

Den Mildhed, De beviser hver, Giør faa kun sig forklæder, Og Godhed imod Gode, er En Aarsag, De sig glæder.

Hver ønskede Dem derfor, som En Dyders Løn, oprigtig Aar, der var Nestors Lige, om Vor Jord var mere vigtig.

I dybeste Ydmyghed

af

Christian Ramus Ferslev.

7

Til Læseren.

Jeg venter ikke, at mit ringe Digt behager
Hver Læser, og det var det heller ikke værd.
Om ti det kalder Snaus og een det vel optager,
Saa kildrer det mig dog, som det var meget lærd.
Er jeg en slet Poet? Det er jo ingen Under;
Naar gnaver jeg en Negl, som dog Poeter bør?
Vers har jeg ikke gjort i tolv Aar før og grunder
Meest paa, man Rugen fal knap for fem Daler gjør.

8

Fritanker kalder jeg det, ikke for jeg tænker
Det bør gaae toldfri; Nei, lad det betale sit.
Men ikkun blot fordi det ingens Ære krænker,
Og man saaledes kan anstændig tænke frit.
Forlad mig, at jeg har lidt Skiemt blant Alvor skrevet.
Sligt har man tidt jo i et ærbart Selskab hørt.
At Orden ikke er i denne Samling blevet
Fulgt, det har Tiden og Forskiellen med sig ført.

9

1. Denne Verdens Ypperlighed.

Uskabte Skaber, Verden er Ret Underværk. Naar jeg betragter Endog et Løvs Indretning, agter Jeg henrykt
strax din Viisdom, der Har dannet dette Lille saa Net, kunstigt, ordentligt og prægtigt,

At Siælen tumler Øiet paa Den eene Skueplads afmægtigt.

10

2. Guds Alvidenhed.

Bild, hvo du er, dig ikke ind, Du skiules under Mørkets Dække, Hvor intet Vidne kan dig skrække;

Thi Gud kan see endog dit Sind, Som kiendte dig før du blev til, Veed bedre, end du dine Tanker, Og er
tilstæde, hvor du vil Forlyste dig bag Friheds Skranker.

3. Guds Retfærdighed.

Hvad klager de paa Lykken, som Paa Lasters Plan sig sammenrotter Og fræk med Helligdommen spotter?
Kan de vel ikke troe, den kom Fra Over-Herren, der gjør dem Got, hvis Opførsel sindes dydig;

Men bruger gierne Riis til hvem Der er selvraadig og ulydig?

11

4. En oplyst Siel.

Jeg er en Aand af Herkomst ret Høiadelig; men nu, ak Jammer!

Nu saa vanslægtet, at jeg skammer Mig ved mig selv, beklager det Oprigtig og, kied af alt mit For Himmel-
Kongens Throne ligger, Som indtil Evighed med sit Vist hjælper hver en Naade-Tigger.

Et Menneskes Legeme.

O Gud, du har ret som med Flid Bragt frem af Støvet dette heele Kunst-Uhr og samlet alle Deelee Saa herlig, at en Viis altid Halv-daanet i Forundring kan Af dette Mesterstykke lære Din uforlignelig Forstand;

Ja meer endnu, end den, din Ære.

12

6. Samvittigheden.

Eens Sag er god, veed han sig fri, Men, seer han selv sig an for skyldig, Var Høiest-Rets Dom og ugyldig Til at frikende ham, fordi Derinde er et Hiemting, hvor Han Dag og Nat selv paa sig klager, Uafkiøbt vidner og derfor Sig dømmes Haardt, uynksom plager.

7. Forsoningen.

Fornuft forsvinder, Sands er mat Og Sielen drukner, naar jeg grunder Paa dette Jords og Himmels Under, Som Engle kiger efter, at En Skaber blev en Skabning, Gud Ugudeligst *) paa denne Klode,

For at faae Fienders Dag gjort ud.

Der havde spildt alt deres Gode.

[*] Eee det Guds Lam, som barer Verbens Synd, Jol). i, 29.]

13

8.

Seier over sig selv.

Hvo der har overvundet sig,

Saa han hver Lyst, der avler Laster, Indringer, griber an, omkaster,

Og fører daglig tapper Krig Mod Aander, Mennesker, og hvad En Siel kan fange, fælde, øde,

Bor staae paa Kongers Tanke-Blad Før den, for hvis Haand tusind døde.

9.

Kundskab om sig selv.

Nysgierrighed vil vide alt Hvad andre taler, gjør, har, fattes.

Og kildrer sig, naar Øret mattes,

Der hører saadant ofte talt.

Knap een blant ti er for at see Sit eget Hierte uden Maske;

At føle med en Skræk og Vee,

Han selv er ringere end Aske.

14

10.

Ukierlighed.

Da Christne Kierligheden drev Landflygtig bort, var Had tilrede,

Slog Leier paa al denne Hede,

Til Kredsens Fyrste hyldet blev, Hvis Hofbetientere, Splid, Spot, Misundelse, Umildped, Rænker Bemægtede sig Dyders Slot Og førte dem derfra i lænker,

11. Til Rigernes Danmarks og Norges Stormægtigste og Allernaadigste Monark og Fader, Christian den Syvende.

Ak! Natten gjør mig rig paa Guld, Sølv, Penge, Gods; men Dagen tømmer Mit Skat- og Forraads Kammer, rømmer Og levner knap en haandfuld Muld!

Gid Tvilling-Rigets Fader ved Et Naades Ord vil det saa, lave For mig, jeg kan om Dagen med Lidt og af Lykkens Sager have!

15

12. Til Monarken

om fornødne Udkomme.

For Mangel gruer hver; thi den Er ilde faret, som skal trænge;

Men Forraad af Guld, Sølv, Gods, Penge, Skal gjemmes vel for Tyve hen.

En Fattig og en Rig kan knap Hver anden Nat faae Roe at sove.

Gid Min Pung fandtes aldrig flap,

Jeg vilde Gud og Kongen love.

13. Til Monarken

om Rigernes Troskab og Tapperhed.

Fra Lande, Øer, Klipper fløi Et Frydeskrig nu op, man raaber:

Monarken leve vel! vi haaber

At Han gjør Sit Folks Lykke høi.

Vort Sprog er af adskillig Art;

Men Hierterne som eet, at lyde Og vove Blod og Liv saasart Han fordrer dette ved at byde.

16

14. Til Monarken

om den Danske Flode.

Orloger er hver er Kastel (Der lyner, tordner, slaaer ned, døder, Naar nogen fiendtlig Magt os nøder,

At bruge dem for Rigets Vel)

Udhavne Porte, Havet Leir,

Vor Krigshær disse vore Lemmer,

Hvert Hierte General, Gud Seir,

Som onde Anslag mod os hemmer.

15. Til Høibaarne Fyrstinde og Frue, Frue Carolina Mathilda,

regierende Dronning til Danmark og Norge.

Bud har sendt os, som boer i Nord, En Skat fra Vesten, to Gudinder, Den første nu i Himlen finder Hvad rart vi fattes paa vor Jord.

O! gid den anden, alles Fryd, Monarkens Lyst, to Rigers Moder,

Og glæde Børne-Børn ved Dyd,

Som skal frembære Takke Oder.

17

16.

Til Hans Kongelige Høihed, Durchlaughtigste
Fyrste og Herre, Herr Friderik, Kronprinds til Danmark og Norge.
Vort Haab, vor Roes, vor Lyst, vort Liv, Som Tvilling-Rigets Fædre glæder,
Bliv stor i Alder, Viisdom, Sæder,
Da Efterslægten Aarsag giv.
At takke alle Aanders Aand,
Der sendte Dem til os i Norden;
Ja lader Huuset staae, hans Haand Har bygget, til han sleifer Jorden.

17.

Til Hans Prindselige Høihed, Durchlaughtigste Fyrste og Herre, Herr Friderich, Arveprinds til Danmark og Norge.
Durchlaughtigst Fyrste, er der Folk I Nord, hvor faa? der efteraber De ypperlige Egenskaber,
Som hver for Deres Aand er Tolk.
Nok, at De elskes og gjør Dem Udødelig hos Dødelige.
Og De faaer, naar De kaldes hiem,
Et himmelskt for et jordiskt Rige.

18

18. Det Kongelige General-Landvæsens Collegium.

"Monarken er en Fader. Agt Hver Skiønsom dette. See, han vilde At ingen skulde lide ilde
Og gaae med Nærings-Sorg forsagt,
Da dyrebare Mænd ved Val Blev samlet til at undersøge,
Ved hvilke Midler hvert Land skal Sig sin Lyksalighed forøge.

19.

Erindring om nu salige Herre, Herr Christian Ramus, fordum Høiværdig. Biskop over Fyens og Lollands Stifter.
Ær Mandens Støv, Han har tient troe I Guds Huus, Overherrer æret.
Oprigtig imod Venner været,
Undt alle vel, havt Lyst til Roe,
Antaget sig Forladtes Sag,
Befordret Værdige, medliden
Hørt Armes Raab, deelt med Behag Sit Brød, viist ingen bort til siden.

19

20.

Til Høiædle og Høiærværdige Herre, Herr Jacob Ramus, Høiværdig Biskop over Fyens og Lollands Stifter.
Beständig Misvært er min Høst.
Naar andre samler Lader fulde Af Forraad imod Vinter-Kulde,
Er Haab om Sommeren min Trøst. Høiædle Herre, maatte dog Snart nogle Godheds Straaler komme Paa min
Egn, blev den frugtbar, og Da fandtes ingen Giemmer tomme.

21.

Til Høiædle og Høilærde Herr Søren Anchersen,

Professor Eloqcentiæ Gymnasii senior og Rektor Scholæ i Odense.

Høi Lærdom, Alder og Forstand,

Utrættet Flid, der planter Dyder Hos hver, Fornuft og Lære lyder,

Mildhed mod hver, den vises kan. Oprigtighed med alle, Lyst Til Landets Vel, en hielpe-villig

Aand for den, som har Dyd i Bryst,

Giør De af alle elskes billig.

20

22.

Til Velærværdige og Høilærde Herr Christian Seidelin,

residerende Capellan for Frue Meenighed i Odense.

De har den Lykke alt, at hver Ret skiønnende Tilhører ynder Og med Høiagtelse forkynder En Mængde Egenskaber, der Giør Dem umistelig for sig,

Af Ubekiendte elsket, færdig

I Guds Sag, paa høi Naade rig, Belønning, Alder, Himlen værdig.

23.

Hans Velærværdigheds Svar.

“Den Roes, som De, mig ubekiendt, Min Flid og Kraft har vildet give.

Er sød, skjønt ganske ufortient.

Guds Kraft maa kun berømmet blive,

Som, over det, som jeg forstaaer,

Giør hvad jeg ikke selv formaaer.

21

24. Til Deres Velærværdigheder, Præsterne i Bogense.

Hos Dem er Levnet Lærdom ligt.

Hvo her vil tro mod Herren være,

Kan jo af Deres Forhold lære Det, der er alle Christnes Pligt.

25.

Nogle Belædle og Høifornemme Huuses i Bogense Godgiørenhed imod Fattige og Faderløse.

Kom, see, en stor ynkværdig Flok Gaaer om hos os og ikke gruer,

For her er ingen, som dem truer,

Men villige at hielpe nok.

O! rart, her Dag fra Dag omkring Til Syge Opholds-Midler bæres,

Sees efter Faderløses Ting,

Her fødes, klædes og oplæres.

22

26. Til de Handlende i Bogense.

Stod deres Navne i min Bog, Det blev af Arme billige regnet.

Blev mit i deres aldrig tegnet.

Fortrød jeg ikke derpaa dog.

27.

Til Engelænderne.

Tillad mig, at jeg spørger: Hvad Gjør, snart enhver er munter, vittig. Arbejdsom hos dem? Sv. Løn gjør flittig, Flid skiønsom, Skiønsomheden glad.

23

28.

Velgierningers Utid og Tid.

Læg ingen Ramme om min Grav,

Strøe ikke den hver Paaske Morgen,

Det Støv, som ligger der forborgen,

Har ingen Tieneste deraf.

Nu lever jeg. Vil nogen da En Godhed viise, jeg har nødig,

Vil jeg Personen, den kom fra,

Mit Livs Tid takke ret ærbødig.

29.

En Christen, som en Bue-Skytte.

Enhver har gierne noget lært.

Jeg er en himmelsk Bue-Skytte.

Den Kunst dig synes uden Nytte,

Om du har jordiskt Væsen kiært.

Min Kierlighed er Buen, min Troe Piilen, mit Haab Strængen, Maales Himlen, Gud Punkten, som med sin Gunsts Klarhed Øiet har omstraalet.

24

30. Lader smaa Børn komme til mig.

Marc. 10.

I Ungdoms Munterhed og Kraft Vil Kiødet gierne selv sig raade.

Faa Gamle tørster efter Naade,

Naar Legemet er uden Saft.

De Smaa har ikkun Arve Synd, Som blev forladt ved Daaben. Disse Er rene for vor Vellyst-Dynd, Og da Guds Rige mere visse.

31.

Klag ikke, Livet er for kort, Du, som staaer under Lysters Fane, Og paa en selvgiort Friheds Vane Har løbet dine Kræfter bort.

Naar du har selv slukt ud dit Lys, Skal Lægerne med Magt det tænde;

Men Tælggen rev du af det. Tys, Vil da den tørre Væge brænde?

25

Alt er forkeert. Nei nu seer det forvirret yd. See, lægerne de ligger syge. Lov-mænd bedrages, som var tryge. Hver Præst er ikke sendt af Gud. Hvor skal vi nu faae Bylden lægt, Got Pulver, som kan drive —,

Raad imod en vanartig Slægt, Veiviisning, at vi hiem kan finde?

33.

Fædreland. Om nogen spørger, hvilken Øe Der er mit Fødeland. Jeg svarer: En, hvor jeg Christnes Sind erfarer, og faaer mit Brød til jeg skal døe. Hvor Gode maa for Onde flye; Ja, hvor en falsk skal kaldes klygtig, Var det end i min Fødebye,

saae jeg mig der an som landflygtig.

26

34

Ingen er lyksalig. Paa Jorden findes ingen Plan, Hvor nogen har bestandig Glæde;

Men jævnlig Aarsag til at græde,

Naar Sorgers Lynild tænder an,

Der snart slaauer ned paa Throners Top, Snart midt i Tang- og Torve-Hytter,

Og tærer Sindets Roe saa op,

At alt og intet lige nytter.

35. Villien Vil du alvorlig blive god?

Ja. Vel, du kan du og. Den samme, Som gjorde, du kan dig nu skamme,

Han raader paa din Afmagt Bod. Forsoneren seer al din Trang;

Er du da nogen, han har Klæder.

Gaaer du vild, han veed bedre Gang. O! følg ham! dermed du ham glæder.

27

36. Min Død er død. Den fik et Saar Paa min Forsoners Kors til Døden,

Hvorved jeg slap vel ud af Nøden Og fængsels Millioner Aar.

Dens Grav er under dette Træe,

I hvilken den skal evig ligge.

Nu løber jeg derhen i Læe,

Tør frit om Livet altid tigge.

37.

Forargelige Lemmers Bortskaffelse, Marc. 9.

Giør Huuset Herren nu Fortred?

Ja vist. Vor Haand, vor Fod, vort Øie Vil Sielen sielden dydig føie,

Og det hialp ikke, at man græd.

Hug af, riv ud og kast det vel Der vil dig daglig Sorg forvolde.

Nei, derfor har jeg dog en skræk.

O! Hovedet maa du beholde.

28

38. Gud elsker en glad Giver.

Skriv isfe op, hvor meget du Har givet gode Folk, der trænger.

Det lader, som du ikke længer vil Gud betroe; men kræver nu;

Thi, hvis din Hensigt ædel var,

Er det i Himmelen alt skrevet,

Og der du Løn i vente har For hvad her er ulønnet blevet.

39.

Nattens Sorg.

spørg ikke mig om Aarsag til,

At Natten er saa sort. See, Dagen, Dens Mand, er borte, det er Sagen, Og, dersom Maanen ikke vil Nu, som en Søster, trøste den.

Da dræber Sorgen nok den Stakkel, Før han kan komme hiem igien,

Og slukke hvert et Sørge-Fakkell.

29

40. Syndefaldet.

Usaligt Adams Syndefald!

Dog Nei. Nu er jo Sæd forsonet, Nu kan en Synder blive kronet,

Slet U ud og det saligt kald.

Af det fik hver Lovkyndig, præst Og Læge brød til sig og sine;

Ja jeg, fordi jeg havde læst,

Lidt Smuler med til mig og mine.

41.

Havets Tørst.

Anas der er salt, det giver Tørst. Vil nogen vide, hvorfor Stranden Drak nu een Bæk og nu en anden, Betænk da hvad den lider først. Kom ikke dette ferske Vand Til den, hvad skulde den da lædske?

Jeg tænker, hver Fornuftig kan Let troe, den blev snart uden vædske.

30

42

Ydmyghed.

I Dalene er prydet rart Med Græs og Blomster allevegne, Paa Biergene er bare Egne,

Og det, der er, har ingen Art: Saaledes er det og ned os.

En ydmyg Siel har Dyders skatter, Hvem stor Indbildning hersker hos, Duer lidt og gjør sig selv til Latter.

43. Raad for qvægsygen.

Til Europa.

Jomfrue, Europa, hun har glemt Sin Herkomst. Denne Konge Datter forøder nu sin Faders Skatter,

Hun burde vaersom have glemmt.

Naar hun faaer derfor Hug, strax skal der findes tusind Raad for dette.

gaae til Monarken selv og tal Din Sag kun snart med ham i Rette.

31

44. Afskeed med de ni Gudinder for Studeringer.

Nu er der spændt for Vognen. Tak For mig. Vil Fruerne nu kiøre?

Jeg gider ikke længer høre Paa deres mig unyttig Snak.

Da de kom, tænkte jeg: Jo, Jo! Her er Anledning til min Lykke.

Hvad gav de mig? kun to gang to,

Der skulde Hierte-Pulsen trykke.

32

1

**En
læspende sang
paa
En vigtig Dag
Den 20 januarii 1771.**

UN

CHANT BEGAIANT

DANS

UN JOUR INTERESSANT

LE 29 Janvier 1771,

ved

Martini Bruun,

philos. Studiofus.

Kiøbenhavn,

Trykt hos Lars Nielsen Svare.

2

3

Hvordan tiener min Siel mig nu? — Hvad for en Siel har jeg? Er det et Barns Siel? Et ungt menneskes Siel? En fruentimmer-Siel? eller en Tyrans Siel.

A quoi me fert a présent mon ame?

Quelle ame ai-je? Est-ce l'ame D'un enfant? d'un jeune homme?

D'une femmelette? ou d'un tiran?

4

I lærte Sønner af Apollo! I viisdommens deylige Døttre! Eder skylder jeg min Sang; men en Sang af dette Slags bliver Undtagelsen i mine Skyldigheder!

Jeg kiender en høyere Magt, jeg tilbeder et visere væsen, jeg besynger en ædlere Gienstand: ruin allernaadigste Konge, som i Dag oplever sin høye

fødsels Dag.

modløse Muse! du vove dig! — Dine vaklende Vinge-Slag, din segnende Flugt blive vigtige, vigtigere ved det vigtigste Navn i Dannemark:

Christian den syvende.

Din modløse Fart blive en modig Flugt! dine frygtsomme sving <Lvmg blive frimodige Vendinger omkring en Trone, bestraalet af den milde Glands, som kaster sine Naade Funkler ud over det paa denne Dag glade Dannemark!

5

Fils lettrés d'Apollon! Filles gracieuses de la sagesse! c'est à vous que je dois mon chant; mais un chant de cette nature est l'exception dans mes devoirs.

Je connois une puissancé plus sublime, j'adore un Etre plus sage, je chante un objet plus noble: mon adorable Roi, qui voit le jour de sa baute naissance accompli.

Muse découragée! enhardi-toi! tes coups d'aîle vacillans, ton vol pelant deviennent intéressans, plus interessans par le nom le plus intéressant dans le Danemarc:

CHRISTIAN VII.

Ta passée décuragée devienne un vol courageux! tes tours craintifs deviennent des mouvements libres, autour d'un trone éclairé par l'éclat doux, qui lance les étincelles de sa grace sur le Danemarc rejoui dans ce jour.

6

Søde Materie! hvor vinker du ikke glade Fornemmelser frem af mit muntre Bryst! vigtige Dag! hvor mange indtagelige Tanker byder du ikke frem af dit rige Forraads-Kammer! Kunde du, i din læspende Sang, min Muse, give et Skildene, rørende nok, veltalende nok paa den glade Forfatning, ethvert Hierte staaer i paa denne Frydens Dag.

Rene luer! stammer op af vore Hjerter, billigen antændte af taksigelsers og forbønners røgelse for vor milde, vor naadige Kong

Christian den Syvende.

Jeg hører her og der en yndig Gienlyd af Patriotens og Menneske-Vennens Ægte Lovsange. (Ak! gid alle Sange paa denne Dag lignede disse) De toner

i en sød Harmonie hist igiennem Skyerne, ind for Algodhedens Trone! — De synger om vor dyrebare Christian, stor i alle sine Handlinger, større ved den æd-

7

Doux sujet! que tu développes desentimens joieux dans ma poitrine égaiée! Jour interessant! combien d'idées riantes ne detales-tu pas dans ton magacin abondant. Pusses-tu, dans ton chant bégaiant, ma muso! rendre le tableau assés touchant, assés - éloquent de la situation délicieuse, où est tötout coeur dans ce

jour de jouissance.

Sortés, flammes épurées! de nos coeurs allumés avec justice par l'encens des actions de graces & des prières pour notre doux, notre clément Roi:

CHRISTIAN VII.

Cà et là s'entend un echo charmant des hymnes véritables du patriote et de l'ami de l'homme (oh! que tous les chants de ce jour fussent égaux à ceux-ci!) ils sonnent, dans une douce harmonie, jusque devant le trone de l'Eternel! - ils chantent notre précieux CHRITSIAN, grand dans toutes ses

8

le Skrive-Frihed, størst ved

Omhue for sine Staters Børn.

Og du, min Muse! skuld. forsømme, at dele Dagens Fryd! — Men aldrig.

Den 29 Januari, søde Dag at nævne dig! hvad Fryd! hvad hemmelig Glæde gemmer du ikke i dine Stavelser! den spæde Umyndige arbejder paa med sin læspende Tunge, at nævne dig; den muntre Ungdom toner paa det vigtige Navn, som gjør dig mærkværdig; den erkjendtlige Manddom leder efter Riim, værdige, at afmale dig; den ravende Aldervom knæler i Støvet for den evige Viisdom, som velsignede det kiere Dannemark med Konger, vel passede til de Hensigter, som Algodhed daglig viser og altid har viist mod denne liden velsignede Plet paa Jord-kloden.

Naar Hævnens grandseende Øye overløb Verdnerne, og uddrog sit funklende Sværd over de straffældige Kloder, svinget den det forbie det kiere Dannemark, som et Rige, elsket af Gud, æret

9

Actions, plus grand par la noble liberté d'écrire, le plus grand par son soin journalier des enfans de l'état.

Et toi! ma muse, tu-négligerois de partages la joie du jour! - non, jamais.

Le 29 Janvier! -- jour agréable! quel plaisir de te nommer! que de joies ne renfermes tu pas dans tes sillabes! le tendre pupille travaille de sa langue begaiante à te nommer.

La jeunesse enjouée chante le nom intéressant, qui te rend remarquable; l'age viril reconnaissant recherche des rimes, dignes de te peindre! la vieillesse vacillante se met én genoux dans la poussiere devant la sagesse éternelle, qui a beni le cher Danemarc de Rois, convenables aux desseins, que montre journellement, et a montré toujours la bonté divine envers cette petite partie du globe terrestre.

Quand l'oeil perçant de la vengeance parcourut les mondes, et qu'elle tira le glaive flamboiant sur les globes criminels, elle le détournade dessus le cher Danemarc, comme un roiaume-

10

af mange, yndet af alle. Gid dette nye Aar, som lover os nye og nyttige Forbedringer og Forandringer, blive et velsignet Aar for Kongen og Undersaatterne! — Vore Sorger falde bort! vore Sukke ile op til den Almægtige for vor allernaadigste Konge! en vildsom Taage hindre alle fremmede Nationer, som ikkuns elsker den Danske Mynt, fra at finde det kiere Dannemark! Fortryllende Raadgivere, som drives frem ved Egennyttens voldsomme Strøm, føle en hellig Skræk, naar de nærme sig til Tronen! de tumle og blive til Skamme! Rene og vigtige Love gjøre en fast Muur om Staterne! den moralske Styrke kappes med den physiske, indtil de Danske blive et dobbelt stærk Folk! Det fiendtlige Vaaben adrig nærme sig til Dannemark! og de skrækkende Lande-Plager tabe sig i de vilde Ørkener.

Det veldannede Danske Folk nærme sig hver Dag til de gamle Danskes Dyder! og det sande Adelskab blive et

11

cheri de Dieu, honoré de plusieurs, favorisé de tous.

Ce nouvel-an, qui nous promet des reformes et des changemens nouveaux et utiles, dévienne une année bénie au Roi et aux sujets! nos douleurs s'évanouissent! nos soupirs s'envolent vers le tout-puissant pour notre clement Roi! un brouillard trompeur empeche toutes les nations étrangères, qui n'aiment que la monnoie danoisse, de trouver le cher Danemarc!

Des conseillers enchanteurs, pous sés au torrent impétueux de l'intêret, sentent une faieur sacrée à l'approche du trone!

Qu'ils soient renversés! qu'ils soient mortifiés! des loix pures et dès intêressantes, soint un mur fort à l'entour des états! la force morale fasse assaut avec la phisique, iusqu' à ce que les danois deviennent un peuple à double force! les armes ennemies ne s'approchent jamais du Danemarck! et les fleaux publics effraians se perdent dans les deserts sauvages.

12

Hierte, villig til at høre, villig til at giemme, villig til at øve Dyder, avlede ved Religionens Magt, bevarede ved den guddommelige Naade! dyrebare Sandheder, utaaelige for de Mægtiges Øre, giøre en levende Indtryk paa deres Siele! deres Blindhed aldrig blive saa ulyksalig stor, at de frivilligen skulde tabe af Sigte Midler, bestemte til deres timelige og evige Lykke! Alting blive vigtig og nyttig i Dannemark! Kongen vigtig i Undersaatternes Hierte! Regieringen velsignet til Kongens og Rigernes Beste! Handelen vigtig i sine Planer, nyttig i sine Handlinger! Den nyefødte Fortieneste, som her og der i Mørket vandsmægter, af Mangel paa Undersøgelse og Ædelmod, komme frem til en klarere Dag! den skaffe sin Yndling Adgang til det Kongelige Hierte, den Kongelige Naade, ved Straaler fulde af Kraft og Under, som jer den Velfødtes skinnende Deel.

Den hellige Viisdom være vor naadige Konges Næste-Raad paa alle hans

13

Le peuple danois bien civilisé s'approche tous les jours des vertus des bons vieux danois! et la vraie noblesse devienne un coeur, prêt à entendre, prêt là conserver, pret à exercer des vertus, conçues par la puissance de la religion; et conservées par la grace divine! des vérités precieux, insuportables à l'oreille des puissans, fassent une vive impression sur leur ame! leur aveuglement ne monte jamais à ce point de perdre de vue volontairement des moiens, destinés à leur bonheur temporel & étemel! Que tout devienne intêressant et utile le Danemarck! le Roi intêressant dans le coeur des sujets! le gouvernement béni au bien du Roi & des roiaumes! le commerce intêressant dans ses plans, utile dans ses actions! le mérite naissant, qui cà & là croupit dans l'obscurité, faute de recherche & de générosité, vienne au grand jour! il procure à son favorit un accès au coeur roial, à la grace roiale, par des raions de force & d'admiration, ce qui est le partage éclatant d'une ame bien-née,

14

vigtige Veye. Mange Aar i Rad skabe vore Hierter de glade Fornemmelser og billige Ønsker, som ædle Danske, oplyste om deres Pligter og oplivede af Redelighed, erfarer paa vor dyrebare Konges Fødsels Dag.

De Kongelige Familier leve og døe ved den hellige Naade.

Armod svinde mere og mere bort i Dannemark! Kunster og Videnskaber blive dragne ud af Elendighedernes Chaos, komme for Lyset, og blive belønnede! den Ædelmodige huske paa, at den fattige Redelige er til i Verden, at en Skaber gjorde dem begge! — og min Armod forvandle sig til et maadelig og taalelig Leve-Brød.

Evige Kierlighed! vi gaae dig i Møde med vore Bønner! de helliges mere og mere paa Veyen til din Helligdom! du lovede: før de raabe, da vil jeg høre. Vi raabe til dig, Evige, for vor allernaadigste Konge, Kong Christian den Syvende.

Vort Raab er dig bekiendt. Amen! ja Amen. —

15

La sagesse sanctisiée soit le conseiller privé de notre clément Roi dans toutes ses routes intêressantes! beaucoup d'années de suite créent à nos coeurs les sentimens délicieux et les souhaits justes, que de nobles danois, éclaircis de leurs devoirs et zélés de la sincérité, éprouvent dans le jour de naissance de notre precieux Roi. Les familles roiales vivent et meurent par la grace sanctisiée.

La pauvreté le perde de plus en plus dans le Danemarck! les arts et les sciences soient tirées du chaos des misères, viennent au jour, et soient recompensées! le généreux se rappelle, que le pauvre existe dans le monde! qu'un créateur les saisoit tous deux! et mon indigence se métamorphose, en un mediocre et supportable emploi.

Amour éternel! nous allons au devant de toi avec nos prieres! qu'elles se sanctisient de plus en plus dans le chemin, qui mène à ton sanctuaire! tu as promis: avant qn'ils crient, j'entendrai; nous crions à toi, eternel, pour notre adorable Roi, CHRISTIAN VII.

Notre cri t'est connu. Amen, et Amen!

Tanker og Ønsker til Kongen af Dannemark, eller

en Borgeres oprigtige

Rytaars Ønske til sin Konge.

Kiøbenhavn, 1772. Trykt og findes tilkiøbs hos Joh. Rud. Thiele, boende i store Helliggeiststrædet.

2

3

Disse Blade tilegnes Kongernes Konge. Evige? det er for Din Trone at disse Blade nedlægges. Jeg ærer min Konge, som en Gud paa Jor. den, men min Konge er et Menneske. Herrens Salvede forestaaer ogsaa en Forraadnelse. Dagen er i Din Haand, naar den Høieste paa Jorden skal ligne Lazari Støv, fordi Døden glemmer ei at banke paa Monarkernes Port saavel som paa Staaderens Dør.

4

En Borgere har ogsaa Tunge, — — — Endskiønt hans Hierte kuns har simpel lært at siunge.

Mennesket har mange mærkværdige Dage i Livet: Fødsels. Døbe, Confirmations, Communion, Bryllups, Døds Dagen; men iblant disse ere Nyaarsdagen ikke mindre mærkværdig for et Menneske, der tillige er et tænkende Væsen, og ikke skammer sig ved undertiden at tænke paa sin høie Bestemmelse.

Besyderligt er det, og endnu mere forundringsværdigt at det har behaget den store Verdens Herre, at gjøre den betydelige Person, en Konge, liig den alleruselste af hans Undersaatter, en Betler, saavel ved Indgangen i, som ved Udgangen af Livet.

Mon det ikke er skeet, for at give dem begge Anledning til at huske, at de ere Mennesker? og ach! — hvilken Tanke! — dødelige Kreature, Føde for Orme, Støvets Børn.

Ja! jeg seer eder, men i Sandhed ikke uden Skræk og Skam, I elændige af ormstukne Lyksaligheder drukne Skabninger.

5

Eders Aand, dysset og vugget i det usunde og forgiftige Indbildnings Element, indaander daglig de farlige Dunster, som hvirvler op fra Syndens stinkne Morads.

Hvad Under, at I drukne tumler paa Kanten af Fortabelsens Gryster.

En Svimmel af saa farligt et Slags svinger sit Rov fra Fare til Fare i de bedragelige Øieblikke, da den rusende Misdæder indbilder sig og andre, at han svæver paa Roser.

Ved Erindringen af min Konge, hvis Høihed og Siæls Egenskaber bestaaer i en fornuftig Foragt af et kort og farlig Livs Dage og glimrend Skygger, kan jeg ikke misunde de stolte Verdens Aander, at vove nogle Tanker og et Ønske endogsaa for disse Elændige paa denne høitidelige Tid.

Da mit Øie Nyaars Morgen oplukte sig, for at skue min Skaberes nyekomne Nyaarsgave, den nyefødte Morgen i et endnu Naadens Aar, ilte det did blant de mærkværdige Jordens Slægter, de Skabninger, som Indbildning og Forfængelighed har udmærket i Verden med det blanke Navn af fornemme Folk. Min Aand længtes efter at vide, hvordan denne Klasse af det Menneskelige Kiøn tog imod denne

6

uskatteerlige Gave, sidste Nyaars Morgen; men min Skaber! — jeg blegner; er og disse Spottere dine Skabninger? og dannede, o Herre! din Haand og disse Sværmere? eller ere de nogle af de ulyksalige Aander, som din stærke Haand, ved Verdens Fødsel, styrtet udaf deres første Bestemmelse?

Men nei, du Evige! — hin Mørkhedens Bande var mindre i Ondskab og Forvovenhed, end disse. Men disse, — o Almagt! — din Vredes Torden bier, men kuns for at voxer, indtil at disses Piners Røg skal opfare i al Evighed. Neppe kastet denne hellige Morgens første Straaler sin blege Velkomst ind igiennem Vindverne, førend disse Vellysters Slaver aabnede et Par graadige Øine, for at beseer Udsigten af den Hud, hvorudi de vilde efterabe den første Slange i den Forvovenhed at bespøtte dig, du Helligste!

Herre! og denne Morgensoel stod ogsaa op for disse Bespøttere af dine helligste Ting og Anordninger? — og din vrede Almagt knuset dem ei i Nattens mørke Taage? Nei! din Langmodighed viser, at du endog er Gud imod disse. Saa saae jeg Ceremonien, denne Fiende af det ædle Enfoldige, at styrtede dem ud af

7

deres sikre Leie, imedens Forfængeligheden erobret alle deres Lemmer; og et nyt Forsæt, at synke den første Dag i Aaret bort i en idelig Forvirring var disses Morgensang paa saa hellig en Dag.

Herre! og endnu var din Langmodighed nye over dem?

Jeg saae Vellysten at strøe Blomster paa deres Bei, hvor de kom frem, og den badede dem i den Fattiges Sved og Taarer.

Den tumlet dem fra et Sælskab til et andet, og slyngtet dem fra Forførelsens Top til Lysternes skidne Afgrund.

Af dette sæle Gab klingede Instrumenterne, og de klynkende Toner syntes at vove nogen Medlidenhed for disse Forvildrede, men de har ingen Omgang med Eftertanken, Hører altsaa ikke dens overtalende Stemme. Men disse har ogsaa en Gudsdyrkelse, som er dem egen. Som svorne og offentlige Fiender af det høieste Væsen, dyrker de langt fra ei hans Viisdom, tilbøder hans Almagt, eller beundrer hans vise Huusholdnings Maade med sine Skabninger; nei, som de ikke allene har faaet Brændemærke i Samvittigheden, men endogsaa i Fornuften, har de ingen anden Gud end Syn-

8

den, og deres smaa Afguder ere deres kierkomne og fortryllende Passioner.

Jeg hørte Timerne paa Nyaarsdag at

skrigte: Almægtige! ach! vil du endnu tillade os og vore Brødre at være Slaver for disse Spottere?

Er der endnu mere Tid, og naar skal Engelen sværge ved den, der lever i al Evighed?

Jeg hørte Religionen sukke: Rasende

Misdædere! skal min Fakkell endnu lyse forgieves for eder? Og vil I bestandig trave om i Syndens mørke Skygger?

Jeg hørte Fornuften at græde: Ublue

Sværmere! naar skal det være nok? Og hvor længe vil I fængsle min Magt?

Jeg hørte Vellysten at skogger lee:

Kommer hid, alle Jordens Ender! skuer og seer min Magt over dette Folk.

Mit Jernaag er skiult med Roser; mine Snarer gaaer uformærkt under Jordan, og jeg feiler aldrig i min Fangst. Jeg fløiter, og den

9

Drukne tumler frivillig i mit Garn; jeg hidser den til Fordærvsens nederste Stæder.

Men man spørger: Skal dette være et Nytaars Ønske til en Konge? Ach! ja, jeg fortæller mine Syner først, saa kommer mit Ønske. Borgerens Enfoldighed kiender ingen Kunster, men tænker og saadan lige frem.

Jeg saae en anden Klasse af det menneskelige Kiøn, som Sandhed har behaget at kalde de ceremonialske Skabninger.

Disses Trin ere ogsaa tumlende og hurtige; deres Fornuft har fordeelt sig, efter deres egen Sigelse, omkring i deres Been, i deres Ryg, paa deres Tunge, og i deres Haar.

Disse oplevede og den hellige Nyaars

Dag.

Paa deres Forretninger lod de til, at være i den Tanke, at Verden umuelig kunde staae, uden ved Hielp af deres tomme Ønsker.

De havde bevæbnet deres Been, deres Ryg, deres Tunge, deres Haar, og deres Lommer med disse Slags uduelige Ønske-Formularer.

10

Og de af dem, som ikke kunde bære saa mange Ceremonier hos sig paa engang, lod dem kiøre fra Huus til Huus.

De mødte hinanden med dannede Rygge, og gjorde Dagen mærkværdig ved at øde den gamle Vane, at ønske det, de enten ikke selv vidste et Ord af, eller meente noget med.

De kom hjem om Aftenen trætte og skidne af denne Dags Slid, og soer paa i deres Hierte, at de havde giort et Mesterstykke.

Disse fik og Ende paa den hellige Nyaarsdag.

Og Herre! disse taalte din Taalmodighed ogsaa.

Men saa kom en Flok, som Moden meener at tør kalde den udvalgte Flok.

Disse vare spraglede, som Maikonger, deres Gang vidnede om deres flygtige Sind.

De kunde uden ad hele Remser af den Sniksnak, som betyder Nyaars Ønsker, hvis man kan troe dem.

De førte ikke deres sladrende Viisdom i Vogne, men førte den til Fods omkring med dem, men gjorde dog mere Allarm, end de

11

fornemme Misdædere, de agende Gratulanter.

Deres Udseende, der spaaede got Folk en vittig Uleilighed, var meget kunstig, og bevidnede, at de var af en lærvillig Æt.

De lod til at raade for Opfyldelsen af alle deres stive Ønsker, men naar man hørte paa dem saa længe indtil man begyndte at fatte Medlidenhed med deres Skrøbeligheder, mærkede man strax, at disses Bønner vare ei af det Slags, der formaaer meget, og som aldrig havde varet længere, end paa Enden af deres gesvindtløbende Tunge, uden enten at synke til Bunds i Hiertet, eller været kommen derfra.

Og Herre! disse taalte din Langmodighed ogsaa.

Saaledes svandt denne nye Naades Dag bort iblant os med en raslende Spøg og unyttig Sqvalder, naar jeg undtager de faa Redeliges Bønner og Ønsker, der som elskelige og Gud hengivne Niniviter endnu vil vove en Forbøn for det forfaldne og fra Herren saa vidt afvigede Dannemark.

12

Disse faaes Bønner vil formaae meget; thi de ere alvorlige, og Herren kiender sine.

Det er med disses Bønner jeg vil foreene mit Nyaars Ønske til min Konge, saa enfoldig, som jeg kan:

Store Skabere!

Hvem skulde vi vel først og fornemmeligst yde vor Forbøn for, end for vor Konge? Din egen Salvede, Herre! det er sandt, bør være den første Gienstand for vore brændende Bønner og Forbønner, i den Forretning du anbefalede os: Beder for hverandre.

Og gaaer det Kongen vel, gaaer det ogsaa os og Landene vel.

Dit kierlige Øie da, o vor Skaber! vor Forløser, vor Trøster, der saa lang Tid har seet medlidende efter Dannemarks sande Velgaaende, endnu ikke blive kied af at oversee med et saa haardnakkend, glemsomt og ugudeligt Folk, som vi, dine forvovne Skabninger!

Dette dit Naades, Godheds og Langmodigheds Øie ikke lukke sig med det gamle Aar over os, dine saa hielpetrængende Elæn-

13

dige, nu da Fordærvelsen alt gaaer over vort Hoved!

En nye Naade og Langmodighed aabne dette Nyaar for os, at dette Rige endnu i Aar ikke maa blive forladt af din Almagts Haand.

Vor fromme Christian være een af dine meget elskede Salvede, og Viisdommens, Godhedens og Styrkens Aand hielpede ham at bære den os ubekjendte tunge Byrde, at regiere et syndigt Folk.

Du Kongernes evige Konge! det er ved din Viisdom, at Jordens Konger skal føre det vigtige Scepter, der skal bestyre, veilede, forsvare og beskierme det Folk, det har behaget din Godhed, at laane dem for nogle Dage her i Verden.

Denne din uskatteerlige Viisdom, o! Evigheds Fader! blive da Kiernen og Stiernen i vor Konges Hierte! den Følge med enhver Undersaat i hans lovlige Kald, at lære ham de Pligter, der kan gjøre ham til en tækkelig Skabning for dig og hans Konges Øie.

Den mærkværdige Fred, denne store Himmelgave, der saa længe har været som en Muur omkring vore Riger, ikke afløses i

14

dette Aar ved den blodige og fortærende

Krig!

Din Haand styre alle Hierter, og bevare vore Freds Boliger, i sær fra al inderlig og borgerlig Krig, Misfornøjelse, eller Oprør, at ikke fremmede Nationer skal sige om os:

Det er et Folk, som har straffet sig selv.

O! al Ordens Gud! du vise selv vor Konge den beste Vei i den vanskeligste Verden, at Veien til høire Side ikke skal styrte ham og os, eller Veien til venstre Side blive en Vederstyggelighed for dig, og en Snare for os! men før ham og os frem paa den sikre Bane, din Viisdom og Villie peger paa.

Det kongelige Huus være en Bolig, hvor din Naade og Velsignelse, o Herre! daglig maa blive, mere og mere kiendelig, at alle kan see og fornemme, at du, o Herre! endnu elsker dette paa saa mange Maader og saa mange Aar tilforn velsignede Rige.

Din Aand lære, o Alwise! vor dyrebare Konge de heldigste Forandringer og Indretninger med sit Folk, at din Ære

15

maa altid blive Maalet for de kongelige Hensigter og Indsigter.

De Plager, som det behager din Almagt at ydmyge andre Nationer med, vige langt fra vore Boliger!

Har end de frækkeste Bespottelser og forvovneste Handlinger taget sit Sæde i denne Stad, saa lad, o Herre! din Haand spare den Uskyldige, naar din Vredes Torden trækker op over denne vor Stad.

Lad Fritænkeren blegne, o Herre! for dit Ansigt i Tide, at ikke Fordærvelsen skal iile over Ham, som en Strøm!

Spar Landet, o Herre! fra din billige Revselse, og dinne faa Troendes Bønner og Forbønner blive antagelige for dit Ansigt, og afvende den Straf, du i din Retfærdighed kan Have tiltænkt os.

Sæt os ikke til en Spot og Vidunder for andre dine Skabninger; men lær os at ydmyge os i Tide i Støvet for din Fod.

Det er ikke Forstand, det er ikke Lærdom, det er ikke Vittighed, der paa hiin Dag vil gjøre et Folk saligt, men en redelig Vandel, o Herre! for dine Øine vil

16

føre os nær til dig, og bevare os fra at staae da skamfulde for dit Aasyn.

Dit Mildheds, Naades og Langmodigheds Scepter styre da os alle her i denne din Verden, at vi i hiin Verden kan komme til at erfare den Salighed, det er, at føres, regieres og ledes ved dig.

Skal dette Aar vare det sidste, din Viisdom har bestemt os og din Verden, da giv os den Viisdom, som kommer heroven fra dig, at vi maa tælle vore Dage, købe den beleilige Tid, og altid findes beredte til med Frimodighed at staae for dit Ansigt. Leed os, o Herre! her ved dit Raad, og annam os omsider til Ære.